

пы), Ыттыуви ынкъам К'эргынто (Мытк'овляйпы), Амос, Чымкы ынкъам Р'яалн'ыто (Четпокагыргэпы), Выквулын (Алк'атваамгыпы), Е'лгын (Ван'к'арэмайпы).

Ымыльо лымн'ылтэ гымван гэкэлилинэт лыг'оравэтляеалымэл, лыгэн тэн'ынн'ин тывыг'ет лымн'ылылыа.

Игыр нэмык'эй вэты ромакавьёлк'ылтэ лымн'ылтэ, мин'кыри к'ун лымн'ылтэ, тэлен'кин тыв'ёттэ, амалван' валыт пын'ылтэлтэ, грэпыт — ынк'эн вара тэн гыттапычыатгыргын. Лыг'оравэтляата вэты антыятка рыт'ёлк'ылтэ чиниткинэт лымн'ылтэ амратвын'а яалтын'аратэты.

Лымн'ылтэ — ынк'эн чимг'ун чама ратан'ытван'гыргын вара тэн. Лымн'ылтэ лыг'этан'вэтгава гантомгавленат. Лымн'ылык ганкалыровлен тэлен'кин вара тэн ан'балвагыргын.

Л. Беляков

Ёквайн'ын —
инэнъегтэле
вылын

Энмэн, тэн'уйн'э гатвален эгынниккэ. Гораё-а'тлен.

К'ынвэр мыкычыын о'равэтлян в'эзкор'сон'ног'э. Ытрьэч к'утти липик'ылгэ нытэйн'этк'инэт.

К'ынвэр к'ол итг'эт н'ирэк' ыныначгык'агтэ ынк'ам экык копрантыватыск'экв'ат. Нантыватын купрэн.

Ныкитэ наёпатын — ытрьэч ёквайн'ын гаквален. А'мын-ым гиину нэлгыг'эн!

Нагтон — к'ымэк рин'эг'и. Нэмэ купрэн нантыватын, напэлян. Ынк'ам ёквайн'ын н'эмэтг'эн н'ыронлян'о. Экык ыттыёча ваг'э, н'ирэк' ыныначгыт-ым яален'к'ач ваг'ат — н'эмэтк'ин мэткиит ыннэн ёквайн'ын.

Пыкирг'эт ярак — нэнэнэт коргакв'ат. Напатын ёквайн'ын, нэнуг'эн.

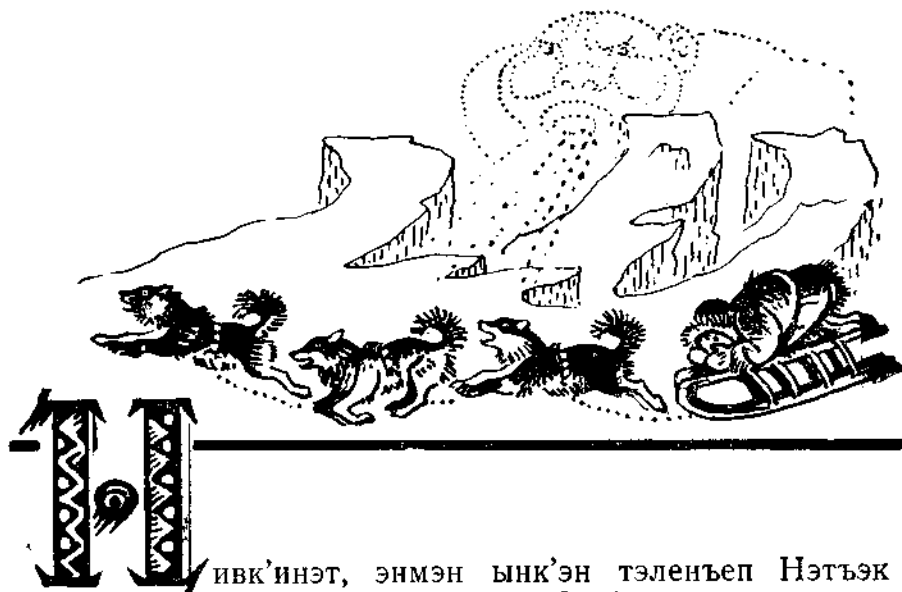
Нэмэ эргатык наёпатын купрэн. Энмэн мытлын'эн о'равэтляат копраёпатг'ат — н'ирэк' н'эвыск'этти, н'ырок' к'лявылтэ. Эвын купрэк гакваленат мытлын'эн мэмылтэ чама н'ырок' ун'эалти. Аны ым'ыллён'эт гарагтонленат! К'ынвэт ытлыгэ экык ивнин:

— К'ьоравэтляантагэ ярагты.

О'равэтляантагэ экык. Э'йн'эвнинэт.

Етрьуг'эт о'равэтляат. Нагтонат мэмылтэ чама ун'эалти. Нанрагтатынат.

Ынк'оры мэлэкв'эт, эгыт'эткэ н'эалг'эт.

Ивк'инэт, эмэн ынк'эн тэленъеп Нэгээк гатвален. Лъэлен'кы Энк'ивыттылын экык ныкупрэткук'ин мэмылеты ыяа ан'к'ак.

Ытлыгэ к'ол рыннин ивнин:

— А'тав копрагэтама гэтлепыткутэ эвыр гэк'иврильэтэ.

Экык икв'и:

— А'тав-ым, ии.

Ынкы эргатык инъэ ытлыгэ ивнин:

— Купрэт к'ыёпатгынат!

А'мын-ым тэнмаквээ экык. Ынин-ым ытлыгын эн'эн'ылын.

Эчэаттикитэ итг'и, тапк'аквэ нылек'ин еп эргыр'ока. Вытку н'оонк'о ан'к'агтыгээ экык ивинилын.

А'мын-ым купрэк пыкирг'и. Ныгагчавк'эн купрэгитэк, о'рамнон'эты рылининэт ытгыт.

К'ол ваны рэвнин — эвыр вытку нэргыр'ок'эн. Люур ваны анн'элёр'огээ, ытгыт а'йн'ар'шон'ног'ят. Аны вэтык'ун ныгагчавк'эн. Ар'яля ванвыт нъэлг'эат, о'птыма ванвычк'ойпы нычелг'ав пэнык'ын'ног'ээ... Ытгыт к'утг'эат авэтывак' авын'айн'ар'шовты, о'птыма кыпчевы'ёттэ. О'равэт'лян авэтывак' э'к'элин'э орвык вак'юг'ээ. Аны тумгэк'эй гэквэтлин!..

Э'тки р'эат, ванэван ный'эчычен! Ыныкит ытгыт киткит нэнантавк'энат, эвыр к'ымэк оргоор кээткук ным-

лек'ин... Танр'эатык эймэкв'и тэпк'эк, кыт'яткэ еп о'т'ой яран'ы. Ытр'эч яален'к'ач ныпыткув'ийк'ин р'энут ынк'ам ымыльэты р'эат нэнанк'эргыр'овк'эн.

Ынк'эн к'лявыл тэпк'энийг'и. Кэнчик' йытотыляма ытгыт амайылгава э'йн'эг'эат, нэр'ылем'евын. Ыныкит яалегты лыленг'и, эвын йыкыргэпы йын'иына ныв'енток'эн, амк'ынв'иенток нэнанк'эргавр'ок'эн ынык ымытгыт'ёлягты. Кыплынэнат ытгыт, киткит йык'этг'и, к'эйвэ рыпэт эмй'эчычетэ оргоор мачгыргол нын'элк'ин. Ыныкит к'ол итг'и рытаалгылявнэн — эвын ар'яля гэлг'эймэвлин, эммэч к'ымэк нинэпирик'ин...

Ар'яля ярак пыкэрын'ног'ээ — авэтывак' еп тытлык ыяа икв'и:

— Тытыл к'ынвэнтэтгыткы ынк'ам ёрон'ы к'ытытл'епгыткы!

Лыгэн гыттыма рэг'и чоттагнэты. Авэтывак этивкэ рылг'ээ ралкогты.

Ытлыгэ ивнин:

— Ынр'ам рэк'и?

Татлыгнэн:

— Вынэ рэк'э э'тки инэр'кылельэтг'и, еп купрэк вама!

— Э'м'им ынк'эн?

— Вэчыым рай н'аргын варкын!

Ыт'ляата тытлёмнэн ч'овыргын — эвын тытлын'аргынон'к'ач нытвак'эн рыркавытрын, ытр'эч левыт алван' вальын...

Ытлыгэ ивнин ыт'ляа:

— Кита плекыт к'инэйыл ынк'ам амэвыч'ан'эр'ын. Ынк'ам эвыр тырэн'эн'ытку — авэтывак' ч'огыргын к'ытылл'епгын!

Ч'овыргык к'ача вак'юг'ээ, ивнин:

— Таам, к'ытылл'епгын!

Ыт'ляата тытлёмнэн ч'огыргын. Амкытгынтата н'ытог'ээ, ярар рынр'эты. О'ран'к'агты выргыргын тылейык'этэ итг'и. К'эйымгук пиринин ынк'эн рыркавытрын, рыкытгынтавнэн ярагты. Рырыма — мык'ытвиг'и, к'ынвэр кымынчыку рытчинин. Ратвынэн, рылуи'эннин akkaгты. Ынк'о эвын нэгитэн — выквылгын...

Кытлыги — энаральэн ынпын'эвк'эйин уйвэл...

Мэмыл'эк эйвэткэ рытык — ганн'энайпылен ынпын'эвк'эй.

О'равэтльан
ынкъам умк'эт

Инымытвак'эн о'равэтльан гэн'эв'ээнэ. Ыт-
лён амк'ын'гычо нивиник'ин. Амк'ын'гычо
ынан мэмылтэ нэнанмык'энат.

К'ол итг'и о'равэтльан ивниг'и ынкъам л'униин ка-
аткочыко омк'ачгын. Тымнэн. Рагттыг'э. Нэмэ эргатык
ивниг'и. Люур валёмнэн вэнивыргыргын. Палёмтэл-
г'э — люур мэчеймэкв'и вэнивыргыргын. Ынк'о л'уни-
нэт н'ырок' умк'эт. Намн'ылёг'ан ыргынан о'равэтльан:

— Ванэван мургин пичыгичил'ын к'ыльбугын?

Татлыгнэнат о'равэтльата:

— Вынэ ванэван!

Ынн'ээм ынан ганмылен ынк'эн умк'ы. Ынк'о о'равэт-
льан рагттыг'э. Эвын ярак пыкирг'и — уйн'э н'эв'ээн.

Ынкъам ивнин ынан н'авытлыв'эёк'ай:

— Кита-к'ун, к'ытэйкыгынэт ир'ын, к'онагтэ, плекыт,
к'эли ынкъам лилит!

— Ээй, трэтэйкын'ынэт ымыльо! — татлыгнэн н'авы-
тлыв'эёк'ая.

Тэйкынинэт эвир'ыт. Эвыр ынкы о'равэтльан эквэт-
г'и, к'ырирыск'ивнин н'эв'ээн.

Аны о'тчой гэлелин о'равэтльан! К'ынвэр л'униин ны-
мным. Пыкэрын'н'ог'э — ынкы ынан'яален'к'ач ныппы-
люк'ин яран'ы ныт'вак'эн.

Ынкыри к'ытг'и. Рэг'и.

— Мэн'к'о? — намн'ылёг'ан.

— Вынэ ыяальэгым! — татлыгнэнат о'равэтльата.

— Вынэ рай, рэмкылын к'ир'ытвыгыткы! — ивнинэт
ыныначга эккэт.

Ынкъам эккэт н'ытог'ат — к'ытлыги умк'эт... Ынк'эн
умк'эрэмкин нымным. Нир'ытвыг'ээн ыргынан рэмкыль-
ын. Ивнинэт эккэт ыпумк'этэ:

— Гытамо эвир'ыт к'ылгыркыниткы.

Эккэтэ нэnumкэвынэт эвир'ыт магчыко.

Рэг'и о'равэтльан ралкогты. Ыныначга ивнинэт н'э-
эккэт:

— Вынэ к'ытэк'эмэн'гыткы!

Ыргынан чит мытк'ымыт нэйылын. О'равэтльата ив-
нинэт:

— Ванэван мури ынн'ин вал'я тэйн'этэ мынк'амэт'ва.

Ивнинэт ыныначга н'ээккэт:

— Вынэ алван' вал'я к'ынк'амэт'вакыткы!

Нэйылг'ээн к'итык'ит. Рунин. Ынк'о ыныначга пын-
лёнэн о'равэтльан:

— Рэк'ыльыгыт-ым?

— Вынэ н'эв'ээн гатымн'эвлен, — татлыгнэн о'равэт-
льата.

Ыныначга-ым ивнин:

— Ынк'эн-ым гынин н'эв'ээн мурык эрмэч'э гиткэлин.

— Ээй! — ивнин о'равэтльата.

— Гыт-ым наранмын'ыркынэгыт!

— Мачынан ын'чарэнмыгым!

Йылк'этг'ээт. Эргатык ин'э кыекв'ээт — люур рай рэс-
к'икв'и к'ол омк'ак'лявыл ынкъам икв'и:

— Э'ми рэмкылын? Мытнычгичивэвыркын!

О'равэтльан н'ытог'э ынкъам к'ытг'и омк'арамкэты.
Ытри нымнымык к'ача ныт'вак'энат, энмэч рэмкылын
н'ятчак'эн. Аны нымкык'ин умк'эмкын ынкы. Нак'ам к'ы-
нур о'равэтльат нынымыт'вак'энат, ымы нывэтгавк'энат,
ыт'р'эч умк'эну нитк'инэт.

Эймэкв'и рэмкылын. Ивнин к'олеомк'ачга:

— Гок, а'мын-ым мынпэн'корачвын'!

— Ээй, а'тав! — о'равэтльата татлыгнэн.

А'мын-ым пин'куг'и омк'ачгын! Ынк'о о'равэтльан
пин'куг'и — омк'ачгын пэчайвынэн. О'равэтльан рагты-
г'э авынральэты.

Ынпыначга пынләнэн:

— Ы'мто, э'ми?

— Итык-ым, еп игыр тыпэчайвынат, — татлыгнэн о'равэтльата.

Эргатык инэ нэмэ етгьи энагтатылын.

Ивнин рэмкылын ынпыначга:

— Игыр-ым наранмыгыт!

— Мачынан ынчарәнмыгым.

Нэмэ к'ытгьи о'равэтльан. Эймэквьи омк'агты. Ивнин омк'айн'а:

— А'тав, мынтэйкэв!

— Вынэ, а'тав! — татлыгнэн о'равэтльата.

А'мын-ым, пэнрынэн омк'айн'а о'равэтльан! О'равэтльата-ым пиринин омк'айн'ын лявтэпы, левтыкин нэлгын т'ааетчанэн ынк'ам тымнэн. Ынк'оры нэмэ авырральэты к'ытгьи.

Нэмэ пынләнэн ынпыначга:

— Ы'мто, нэнрэк'эквыт?

— Вынэ ванэван, — ивнин о'равэтльата.

Нэмэ лыгэн эргатык инэ нагтыг'ан. Ынпыначга ивнин:

— Вэчьым, игыр наранмыгыт. Ырык-ым варкын нымэйын'к'ин к'ылегрыркэн левыт — ыргынан к'эплю нылгык'ин.

— А'м вынэ, эплеэн, — ивнин о'равэтльата ынк'ам нэмэ к'ытгьи.

Эймэквьи ынк'ам люур л'уунин ыркэн левыт, ымы гаван'к'итлен. Ынк'ам никв'эн умк'этэ:

— Кит'ам, н'оонко к'ытвэтчагэ!

— Ээй, вынэ мытвэтчаг'ак! — татлыгнэнат о'равэтльата, ынк'ам вэтчаг'э н'оонко.

Ынк'о никв'эн:

— Янор моргынан к'эпле мытралпынрыгыт!

— А'тав, янор торгынан! — о'равэтльата татлыгнэнат.

Аны нэнинтыг'эн к'эпыл лыгэн катам ыныкагты! Эчги пыкирг'и — о'равэтльан пин'куг'и н'оонрэлы. Ынк'оры пиринин о'равэтльата к'эпыл ынк'ам ивнинэт:

— Вай-ым торыкы тыйылыркынитык!

— Ээй, вынэ к'ыйылытку! — никв'эн умк'этэ.

Ынк'ам ырыкайпы нэюнын ынанмылыч'ын омк'ач'ын. А'мын-ым ринтынн к'эпыл о'равэтльата — люур ом-

к'ач'ын мачвэйпы выентыннн ыркаван'к'ытийн'а ынк'ам тымнэн. Нэмэ рагтыг'э авырральэты.

Нэмэ пынләнэн ынпыначга:

— Ы'мто, мин'кыри нэнтыгыт?

— Вынэ нэмэ тынмыг'ан, — ивнин о'равэтльата. — Кита к'ун, ынр'ам тургин армач'ийн'ын мый'ог'ан!

Ивнин ынпыначга о'равэтльан:

— Ынн'атал-ым игыр наранмыгыт, мин'кыри к'ун мургин армач'ийн'ын. К'ьочатко, э'тки нылгинэрмэк'ин чама нылгэнанн'энк'эн.

— Вынэ мачынан! Вэнлыги тырай'он'ын, мин'кыри к'ун на'м ынан н'эв'эн иткэнин?

К'ытг'и о'равэтльан майн'юмк'айн'эты, энмэн К'ьочаткойн'ына. Майн'ырак к'ача ынан н'эв'эн л'уунин... Н'эв'энэ ивнин:

— Ынр'ам ран'нытай? Наранмыгыт! Э'тки нармак'энайн'ын.

К'лявыл икв'и:

— Вынэ мачынан, к'ырым майылгавык!

Люур л'уунин н'ытолын К'ьочаткойн'ын... Н'ытог'э майн'ырачыкойпы ынк'ам ивнин о'равэтльан:

— Гок, н'ав'анн'ытаг'э? К'ырым тымн'ынн'эн мыйылгыт! Вай-ым тынмыркынэгыт!

К'ьочаткойн'ына чит егэ кыплыркынэн, ытр'эч о'равэтльан пин'куг'и н'ачгын'к'ачагты. Ынк'о о'равэтльата ыр'ыпэнрынэн. К'ьочаткойн'ын яалгытката к'утг'и. Кэ-тэм ынк'эк'эйык о'равэтльан эймэвыск'ычетг'и ынк'ам тынпынэн линлин'ыг'ит... К'ьочаткойн'ын камаграр'ог'э ынк'ам в'ыг'и.

О'равэтльата н'эв'эн пиринин ынк'ам к'ытг'и авырральэты. Нэмэ пынләнэн ынпыначга о'равэтльан:

— Ы'мто?

— Вынэ тынмын тургин армач'ийн'ын, — ивнин о'равэтльата.

Ынк'оры ынпыначгын чимг'уг'и ынк'ам икв'и:

— Коле нэрмэйгыт, о'равэтльайгыт! Вынэ к'ол гымнин н'ээкык к'ыматагын ынк'ам к'ырагтыг'э!

Ынк'о эквэтг'эт ярагты н'ыроргарэ. О'тчой гэлелинэт. К'ынвэр пыкирг'эт ярак.

Ынк'о нымыван'ог'ят нымэльэв ымы ан'бока. Ытр'эч.

Омэн валвуйн'ын ныралечет-
к'эн. Ытръэчтэтын ралечет-
ын мимлылын. Лыгэн мэмлайн'ык пыкэрын'ок, валвуй-
н'ын ныпин'кук'ин ынк'ам рымагтэты нирк'ин.

Люур э'гычгын етгы. Икв'и:

— Ельой! Кита мыралег'ак!

Валвуйн'ын икв'и:

— Вынэ к'ырым! Э'тки рэпылк'этгэ!

— Аны к'ырым мыпылк'этык! Аны, ельой, вэлер к'унэ-
че мыралег'ак, ваа?

— А'м, к'ыралегэ! Анык'ун рэпылк'этгэ!

Э'гычгын ралегэ. Эчги эймэкв'и мимлык, вынэ чит
пин'куркын, ынак'-ым гэпылк'этлин!

Ынк'оры валвуйн'ын ралегэ. Ралелын нинивк'ин
э'гычга:

— Ельой! К'энагтогэ!

Валвуйн'а нинивк'ин:

— Н'эвэк'-ым н'ан тиквыт, аны рэпылк'этгэ!

— Ынан мыйылгыт н'элвыл н'эранчывэн' валын!

— Вынэ к'ырым мыгтогыт!

— Ынан пипик'ылгын'элвыл мыйылгыт!

— Вынэ к'ырым! — нивк'ин валвуйн'ын.

— Аны к'энагтогэ!

— Вынэ к'ырым, к'ырым, к'ырым!

— Ельой, к'энагтогэ, ынан гытин'н'эв мыйылгыт!

— К'а! К'а! Гынмыеп-ым н'ивын!
Ытонэн валвуйн'а э'гычгын. Ынк'оры ягыркаванэн
ымы имтитэ рыльэтэннин.

Валвуйн'а пынлэнэн:

— Мин'кы варкын нак'ам?

Э'гычга татлыгнэн:

— Н'оонко, тымкык рымагты варкын!

К'ынвэт валвуйн'а рывиривнин э'гычгын.

Валвуйн'ын н'оонрэ рин'эгги, нак'ам ымы ынкы уйн'э
кэлин'эв. Валвуйн'а нэмык'эй рэтэм'юн'нынин э'гыч-
гын — вак'югэ эвыр ыр'ыв'ыгги...

Э'гычга й'онэн валвуйн'ын ынк'ам рунин ынн'ин ым-
ыльэты, ымы люгнэлютэ рыннин. Ынк'о валвуйн'а кан'-
ээк'гыпы рон'онэн. Ынк'ам ынн'ин рытэ тымнэн э'гыч-
гын. Валвуйн'ын-ым н'ытогэ ынк'ам рин'эгги.

нмэн, рэк'окалгык'ай умкычыку нывак'эн.
Люур вай кэйн'ын пинтык'этгьи омкычы-
койпы. Ынкы льувылгыгъэт. Рик'укэтэ ивнин кэйн'ын:

— А'м ети, ельой!

— Ии.

Нак'ам гэпилгулин, эвыр лыгэн льоё рик'укэтэ ельоно
нинэлгык'ин, алымы тымн'эк'ырымэнат ельот. Ынк'о кэйн-
н'э ивнин рэк'окалгын:

— А'мын гынан гамгаваратык, гэмгэынникык ынкъ-
ам гэмгэегтэлылыкы ипэ ръээгтэтльэн — гынник, эвыт-
лым тымкылевыт ынанайылго нинэлгигыт?

(Тымкылевыт — ынк'эн о'равэтльан). Рик'укэтэ тат-
лыгнэн:

— Гымнан-ым айылго нинэлгигым амынан тымкыле-
выт, мин'кыри к'ун янра ынан, ыныкит к'ымчочывытрый-
н'ын нэнанолвын'н'ок'эн лыгэн кытгымыкагты, ынкъам
кытаветывак ныпыткынтэтк'ин! Ынк'эн ытлён ынанайыл-
го нинэлгигым, мин'кыри к'ун тымкылевтин к'ымчочывыт-
рыйн'ын лыгэчан'ыттыгыргын, лыгэн кытаветывак' ны-
пыткынтэтк'ин, нак'ам вэлер гивэ пэглятын'н'ок: вай-ым
тыпыткынтэркын!

— Каако, какомэй, лен'ытэк' ынк'эн?

— Ии, к'элюк'ыым лымн'э уйн'э ынн'ин вальын гэмгэ-
нутэк, ытръэч амынан тымкылевыт ынн'ин вальын.

— Ы-и-и! Элымн'э тымкылевыт чан'ыттыгыргын! —
нытэнн'ыткук'ин кэйн'ын. Ынк'о рик'укэтэ ивнин кэйн'ын:

— Гынан-ым мэн'ин?

— Гымнан вынэ н'ан, титэ омкычыкоеквэ нылейгым
тылвамгымнан ынкъам лыгивуск'ымчыку, нак'ам лыгэ-
вылтомкычыкоеквэ, ынкы люур кытынгынтава омкычы-
койпы нырин'эск'ычетк'ин рэвымрэвк'эй, вынэ ынк'эн гы-
мык лыгэчан'ыттыгыргын, рыпэт тан'ымыльэты линлин'
нэчгэттатк'эн.

— Лен'ытэк' ынк'эн? — нытэнн'эвыльэтк'ин рэк'окал-
гын, — а-а, како, элымн'э ынк'эн? Ы-аа-аа-аа! Ы-и-и-
и! — Лыгитэнн'у лыгнин кэйн'ын рик'укэтэ. — Какомэй,
элымн'э рэвымрэвк'эй! Вынэ ынк'энына а'к'айылгавкы!

— Ако, како, к'эйвэ нымэлигыт, к'эйвэ этлы этутгыт-
викэ?

— Элымн'э, мэй, рэвымрэвк'эй! Ы-и-и-и-э! — панэна
нытэнн'ыткук'ин рэк'окалгын.

Нак'ам эмрынгиитэ палёмтэлвылга нитк'инэт: эвыр
ыннэн нывэтгавк'эн, к'ол-ым ныпалёмтэлк'эн.

— Вынэ итык ванэван мытутгытвик, нымэлигым. Вы-
нэ опопы ынн'ин мынинмык: гынан к'ыгтыгып тымкыле-
выт, гымнан-ым рэвымрэвк'эй — эплээн микынэ йык'ын'
рэрэнн'ынин, — ынн'ин рэк'окалгын икв'и.

Ынк'о эквэтгъэт амъянра: к'ол тымкылявтынтай, к'ол-
ым равымравн'ытай.

Рик'укэтэ чамэттанэн рэвымрэвк'эй, умкычыку валь-
ын, ынкъам пиринин гыткайпы. Ынк'о гынмылкэнаванвэ-
ты к'ытгьи. Ынкы нъатчак'эн кайн'эты, рэвымрэвк'эй ни-
нэнрык'ин.

Вай люур ининиги кэйн'ын, эвын гэлгимуллытыррь-
улин, танлымынк'о гэнпыткэвйивылин, рыпэт ныпэк'эт-
татын'ольатк'эн.

Пыкиргьи кэйн'ын. Рик'укэтэ пынлёлэн, нак'ам ванэ-
ван рэвымрэвк'эй нынкалыровнэн кайн'эты:

— Ы'мто, э'ми тымкылевыт, гынин айылгыко лынъё?
Э'ми? А'мын к'эглынангэр эты нэрмэк'ин?

— И-и-и-кыккаа! Вынэ тытгылыркын!

Люур вай рыкалыровнэн эюлылын рэвымрэвк'эй.
Аны рэвымрэвк'эй гарэлпэглярьолен. Люур вай тьытль-

айн'ын кайн'ин'ын эмчен'ыгтэ ваэргатэты гатвэтылпэн'ко-лен н'оонрэ: «Р-рээ! Рр-ээ! Оок-рээр!» Ынк'о гынтэквьи ваэргатэты. Рэк'окалгын-ым тан'этыо нытэнн'ыткук'ин та-н'амалван:

— А-аа-аа! Ы-и-и-и! Ка-ка-как! Вынэ инэнтэнн'ылпэ-этыркын! Ээй, вынэ мынмын вай гынин айылго лын'ё!

Ынк'о тымнэн, э'ннынкавравнэн. Нэмэ пынлэнэн рик'-укэтэ кэйн'ын:

— К'эйвэ ытлэн нымэлигыт? К'ыгитэ вай гынин ай-ылго лын'ё!

Нэнанкалыровк'эн кайн'эты рэвымрэвк'эй — ытлэн-ым нэмэ ныгынтэвк'ин.

— Какоемэй, к'эйвэ ытлэн нымэлигыт?

— Итык вынэ нымэлигым, ытрэч ытлэн тайылга-выркын.

Ынк'о ринтынин н'оонрэ рэвымрэвк'эй. Кэйн'ын ныл-гик'ынн'ыльэтк'ин. Ынк'о пынлэнэн кэйн'э:

— Уйн'э эты гыт эмэчэн'эн'к'эйкэ? Вынэ э'тки, ты-тылыркын!

— Вынэ итык эвын-ым к'эйвэ киткит.

— А'мын, ивкэ к'инэнмэлевэтыркын!

— Вынэ а'тав-ым мытантэнмын'гыр. Ытрэч к'ун гым-нин варкын вувнытгыляв.

— Вынэ, вэлэр!

— Вытку-ым раквыгэчельатгэа, ынк'ам ынк'о рэныт-гылевийвын'ынэт выквыт. Эченур вэтык'ун тан'амэвлетэ-лы вальын выквылгын рэнуэмэкэвн'ын.

— Ээй!

Ынк'о выквыгэчен'ной кайн'ин'ын. Тэн'эвынтгылтэг-нык ныквыгэчельатк'эн кэйн'ын. Пымыткугы выквыгэ-чельатык, ынарак' выквынытгылявильатын'ой. Ынк'о ив-нин кэйн'э рэк'окалгын:

— Рэк'окал, таам, вай выквыт гылетгээт!

— Ээй! — Ынк'эн выквынытгылявма кэйн'ын, гэйыл-к'этлин. Рэк'окалгын иквьи:

— Таам, вынэ к'ывытрынтэт, э'митри гынинэт атын-выт?

— Н'отк'энат-ым вай, — нэнанкалыровк'энат атынвыт кэйн'э.

Ынк'о рик'укэтэ нылгинытгылк'инэт выквыт нинэн'гы-лийвык'инэт атынвычыкогы, нак'ам эвыр ынкы нэнан-

пэлявк'энат выквыт атынвычыко. Аны нылгэтылкамаг-рар'ок'эн кайн'ин'ын:

— Ии-кы-ккаа! Вынэ, инэнтгылевыркын!

— Вынэ к'эйвэ, к'эйвэ малявын'ной! — рэк'окалгын нивк'ин.

— Ии-ии-кыккаа, вынэ тытылыркын!

— К'эйвэ, к'эйвэ малявын'ной!

Ынн'эм тан'этыо нинэлгин'эк'эрэвк'ин, энмэч ныл-гэвээн'ной'эн. Кэйн'ын ытрэч нык'улильэтк'ин.

— Ии-ии-кы-ккаа! К-к-к-кка!

— К'эйвэ, к'эйвэ малявын'ной!

— А'а?

— А'тав, нивигым — малявын'ной!

— Ээй, — энмэч ныв'ик'ин.

— К'эйвэ, к'эйвэ малявын'ной! Читээн эт'ым тын-мын'нон.

— А'а, рэк'ын нивигыт?

— А'тав, нивигым, малявын'ной.

— Ээй.

Ынк'о в'ыгьи энмэч.

Аны гакоргавлен рэк'окалгын! Лыгэн нылгипин'кучит-р'ук'ин. Ынк'о рывэнн'ынин кэйн'ын ынк'ам увиг'и выч-гыквыткынык.

Аны лыгэк'амэтваляатгэа кэйн'ытуле. Аны галгэнан-к'ыпыгылен. Лыгэн эвыр вытрынтэтг'и к'эмиплыткунэ-н'у. Ынк'о йылк'этг'и. Люур эт'ок'айк'ын вылтомкычы-когы к'ытг'и мэрынрэк'эй, ынк'о-ым нэмэ панэнванвэты к'ытг'и. Нэмэ ынкы вытрынтэтг'и ынк'ам йылк'этг'и.

Нак'ам элек нылгээк'эгнитк'ин. Кэйн'ынэлгын нынры-ратытвак'эн ынк'ам эвыр тэкичгыт ынкы нырылтэлк'э-нат. Аны а'кагнэгты ныйылк'этк'ин рэк'окалгык'ай.

Ынк'о пыкирг'и вай люур э'гычгын ыныкагты.

— Оо-оолё, колёмэй! Ынарак' ытлэн микынэ ганмылен тан'ынанмайн'ыгыннэк?

— Нэмык'эй-ым гаваннэгым! Энмэч ымы гыт тыран-мыгыт.

— Ээй, вынэ к'эйвэ к'ун тылгайылгавыркын, ытрэч к'ун вэн'ым тылгигытэвык.

— Вынэ итык нымэльэв рак'амэтва, ытрэч итык ын-н'э тыргыянва увикэ.

— Ээй, вынэ ии!

Нылгайылгавк'эн и'ны, мин'кыри к'ун нивк'ин, эт'ым
ынан гаимылен кэйн'ын. Ынк'о пааг'ээ увик, тэн'эмриль-
эйиквитэ увильэтг'и. Аны гыт'эатыльийн'ын э'гыйн'ын
гагтык'амэтвален тэн'эмрильэйиквитэ. Гэлгитэнрымн'уй-
вылинэт рилек'ыттымыт кэйн'ин. Ынк'о-ым гайылк'атыч-
гатлен э'гыйн'ын. Ынр'эа тан'гэмо гэлгылин йылк'атгыр-
гын к'эмиплыткук.

Рик'укэтэ винвыгитэнин 'ылк'этыльын: эвын нылгэк'-
ынн'ырвэлятк'эн э'гычгын. Ынк'о й'сонэн. Гичийвынинэт
риллек'ыттымыгинив рик'укэтэ. Ынр'эа н'ан э'гыналгын'-
ойн'ык ройпытков'евынэнат. Ынк'о эквэтг'и н'оонрэ еч'-
аннопыткынэты. Ынкы гатвэтчален еч'аннопыткынык ын-
к'эам гэк'улильэтлин:

— Мээй! Мээй! Рай-рай, тымкылевыт!

Аны гэлк'утыск'ычетлин и'ны, ынк'о-ым гэгынтэвлин
тан'ытр'эачтагнэты. Аны гэгынтэвлин лыгэн нотагты. К'о-
ныр'ым нэнангагчаватк'эн рилек'ыттымыийиквитэ нал-
гын'ойн'ык рэлгэк'авытвал'а.

Рэк'окалгын-ым лыгэк'ылпэ гатаранлен. Ынкы-ым ны-
твак'эн рэк'окалгын. Энмэч гырытыгылын'олен. Кукэн'ы
лыунин лэтыралк'ан'ынвык. Ынк'о-ым гэтлянгыпы вит-
тэрг'и, ынк'эам мутлымул тэйкынин гэтлянгыпы. Ынкы-
ым арычгытван'ног'ээ ярачыко.

Вынэ э'гычгын гэлгипэн'ивэтлин, к'ынвэр, рытаалгы-
лявнэн чиниткин налгын'ойн'ын: эвын генилгитийвылинэт
ыт'ттымыт налгын'ойн'ык. А'мын-ым галганн'энайпылен
э'гычгын.

Нивк'ин рыпэт:

— Ии-к, а'мын эт'ым тынмыркын рэк'окалгык'ай
ыр'эунтэтыльын!

Ынк'о вэнвэпыг'ээ панэнвэнвыеквэ. Гынмылкинэк йыл-
к'ынвык пыкирг'и, вэнвэпыг'ээ рэк'окагты. Ынр'эа н'ан
лыунин яран'ы. Аны н'ан эк'ылпэ рылг'ээ ярачыкогты.
Ынк'о рывэтгаватын'нонэн.

— Мэй, ытлэн на'м инэтэм'юн'г'и!

— Вынэ вай э'тки нылгитылыгим, — мэрынрэк'эй ны-
вэтгавк'эн рэк'окалгык'ай.

— Нак'ам-ым микынэ инэтэм'юн'г'и?

— К'оо! Тэлен'сеп?

— Вынэ ванэван. Лыгэн мэчынн'ытэк'. Ако, элымн'э,
мэй, ванэван гынан?

— Вынэ гым лыгитэлен'сеп гатылын'ойгым. Рыпэт-
ым вай к'ыгитэ мутлыгрэл кукэчыку.

— Оккой мэй, вынэ к'эгылангэт ынк'эн ныт'ылыгыт!

— Эченчи — к'ун, ивкэ, н'анк'эн гынонан'кагты к'ын-
лээтэтгын кукэн'ы, ынан-ым н'ан ыт'вык'эй гымнин к'ыя-
агын. Ынк'эам н'энку гынонан'как к'ыттыгыын мутлымул
н'отк'эн.

— Ээй, вынэ трэнльэтэнн'ын гынонан'кагты, ытр'эч
мин'кыри тырытывыльэтг'ээ, нак'ам эйгулеткылыгим ыт'-
выльэтык.

— Лыгэн-ым рэн'элк'ивы ыт'выткынык, ынк'эам ратэ-
выльатг'эа.

— Ээй, вынэ!

Ынк'о н'элк'икв'и ыт'вык'айыткынык ынк'эам эквэт-
г'и гынонэты. Аны нытэвыльатк'эн гынонэты.

Н'энку-ым вытрэнмич и'ны, ынрак' галгайычгэр'эоч-
гатлен ан'к'ы. Аны э'гычгын ынр'эа нылгайылгавк'эн,
энмэч-ым нылгэк'болярчок'эн...

Рик'укэтэ нинэвинвыгитэк'ин. Ынк'о люур вай н'энку
гынунык ыт'вык'эй атчатг'эа. И'ны-ым гэргэвэтлин, энмэч
гэв'ылин.

Рэк'окалгын нылгэкач'аравк'эн:

— Аны гымнан там'ён'ыткотвата вальэгим, лён'ын-
ма нэntyгим. Мэйн'ын'ирэк' мэйн'ыгынникыт там'ён'ы-
в'эята тынтынэт!

Ынк'о рымагтэты нымытван'ной ыр'ырырэк'окалгын.
Ытр'эч.

**Ынтыначгык'ай
ынкъам
кальайн'ын**

Ыннэн нымнымк'эй гатвален. Ынкы к'ол ганымытвален ынтыначгык'ай гэн'эв'э-нэ эвыр ыргин н'ээккэк'эй.

К'ол-ым итг'и н'ээккэк'эй нотагты к'ытг'и, омкычы-когты оон'ынтаг'э. Умкычыку гатвален вээмк'эй.

Н'энку нуун'ыгыркик'ин чама нувичвэтк'ин. Люур рай канрак'олейн'ын: «Мэ-эй! К'ыетги мыпонтотыт!» Аны н'э-эккэк'эй гэлгичен'ыттэтлин, лыгэн эвыр яран'к'ачагты гэгынтэвлин.

Гэркылельэтлин канрак'олейн'а, к'ытлыги ынк'эн гатвален кальайн'ын. А'мын-ым лыгэн эвыр ынк'эк'эй й'онэн кальайн'а. Пиринин ытлэн ынкъам ивнин:

— Таам, морыкы мынылк'ыт!

Н'ээккэк'эй нылг'аратылыбатк'эн. Вэнлыги-ым почбай-пы пиринин — ынн'ин ырвинрынин. Ынн'ин ырык'ирэн-нин ыныграк.

Ярак ытлэн рымайн'авын'н'онэн. Пэтле мэйн'этг'и

н'ээккэк'эй. К'олет'ылэ кальайн'ын ан'к'ачормыеквэ ным-наквыгэлек'эн, ынкъам ынкы паколчын'ын нинэнрык'ин, эвыр нинэмнэк'ин паколчын'ын. Ытлэн нытип'эйн'эк'ин:

Титэ, титэ тырапонтэ?

Титэ, титэ тырачакакавылпылэ!

Ынк'о нэмэ ныпэкулымнэк'ин.

Эчги эквэтг'и кальайн'ын паколымнанвэты — н'ээккэк'эй гынтэкв'и кал'арайпы.

Н'ээккэк'эй пыкирг'и к'улинымнымык ынкъам икв'и:

— Ынн'э вэтык'ун энатвыка кал'багты, ынан гым нинэнмэйвк'ин, эмрэнун'э мэйн'этык.

Ынк'о эквэтг'и рымагтэты ынкъам пыкирг'и к'онраль-ык. Эвын ынкы ныгатгаткок'эн ынтыначгык'ай, нак'ам мулк'ыгин'кы ныгатгаткок'эн.

Люур-ым пыкирг'и ярайн'ык, вынэ нылгинымэйын'к'ин яран'ы.

Н'ээккэк'эй икв'и ынтыначгык'аеты:

— А'мын, иквэ к'энанатчын'атгытык!

— Ынрак'-ым иа'м?

— К'ун вай инэркылельэтыркын кальайн'а.

— Рай-ым рай, рэлкучыку варкын н'эвыск'эт, ынан ы'нынатчын'атгыт.

Н'ээккэк'эй рэск'икв'и ярачыкогты. Эвын ынкы ныт-вак'эн нылгинымэйын'к'ин н'эвыск'эт, нак'ам ныкыттэлэт-к'ин, вынэ лыгивлыкырвитлэн. Ынк'о икв'и н'ээккэк'эй:

— К'энанатчын'атгэ!

— Ээй! Иа'м-ым?

— К'ун вай, кэльэтэ нинэркылельэтк'ин.

— Вынэ к'ыетги ынкъам кырвэрчыкогты к'ытлыгэ.

— Ээй! Ынн'атал-ым вэлынкык'унэйгыт!

Н'ээккэк'эй кырвэрчыкогты рылг'э, ынкы тан'ванэван нывытрэтын. Вачак'-ым панэна ныкыттэлэтк'ин, мин'кыри к'ун эммэйн'э кырвирти.

Ынк'о люур рай пыкэрычгатг'э кал'ачгын. Аны эвын к'олейн'ын:

— Э'ми гымнин н'ээккэк'эй? Ванэван к'ыльугытыкы?

— К'эйвэ итык мытлун.

— Э'митлэн-ым?

— Вынэ н'анк'эн тэркэты гэрин'элин.

— А'мын иквэ, к'инэнльэтэтыркын! А'мын-ым, вэч'ым рэлку варкын?

— Вынэ итык рэлку уйн'э. Эвыр-ым мэтивэтык к'ыл-к'ыриргын ралкойпы.

Кальайн'ын раск'эвычгатгээ ралкогы. Эвын ынкыныкыттэлэтк'ин н'эвыск'эт.

— Э'ми гымнин н'ээкык?

— К'оо! Гымнан вынэ люнлбутэ тынтын. Этьопэл рай н'аргын валъа ынпыначгык'ая лыги, итык гымнан гэмө тылгыркын.

Кальайн'ын ынк'о вэнлыги танлымынк'о нэнэрэрыль-атк'эн, тан'ымыльо ёрочыкокэн нинэнритльэрувк'ин, чама чоттагнэпы нэнэрэрк'эн. Тан'ымыльо вэгыткуйвынин ынк'о н'ытогээ.

Ивнин ынпыначгык'ай:

— Таам, мынэквэт тэркэты!

— Ээй! Эченут вэты к'бомрэнанратыркын. Вай н'утри эрьолгэты к'инэнрэтыркын!

Инэнрэтгьи эрьолгык ынк'ам-ым аны нылг'омрэнан-ратк'эн.

Кытгынтакватгээ ынпыначгык'ай, аны нылг'омрэнан-ратк'эн кальайн'ын. К'ывнэр-ым, тылягырголята итг'эет. Н'анк'эн гырголята нырин'этылек'инэт, лыгэн-ым кыттэр-кыг'эет.

А'мын-ым, ынпыначгык'ая нэнамн'ылёйвык'эн ымты-лян'эт кальайн'ын:

— Мин'кэмил рай н'ээлгьи нутэнут?

— Вынэ вай, еп лыгэмайн'ан'к'амэл мэйн'эльбын!

— О'-о-тчоимэй! Вынэ еп лыгэчекыяа мытытваркын тэркэпы. Вынэ а'тав мынлеркын тэркэты. Ы'мто мин'кэмил майн'ан'н'огээ нутэнут?

— Вынэ итыкэвын-ым мачмык'ан'к'амэл!

— Ээй! Мин'кэмил рай?

— Вынэ, н'оты майн'ыгытгымэл.

Лыгэн тан'амовратвантатык нэнамн'ылёк'эн:

— Ы'мто, мин'кэмил майн'ан'н'огээ нутэнут?

— Вынэ н'отымы м'агытгымэл.

— Ээй, читэвын мытыпкэрын'о. Рай, ы'мто, мин'кэмил вытратын'н'огээ нутэнут?

— Вынэ ытр'эч эчыпратк'аймэл.

— Ы'мто, рай мин'кэмил?

— Вынэ ытр'эч рай алпынн'ымэл майн'ан'н'огээ.

— Ээ, читэвын. Ы'мто, рай мин'кэмил?

— Вынэ ытр'эч мык'эн'эрмил майн'ан'н'огээ.

— Ээ, читэвын мытыпкэрын'о. Ы'мто, рай мин'кэмил вытратын'н'огээ нутэнут?

— Вынэ ытр'эч виилетыркын.

— Вынэ мытылгэпкэрын'о.

— Ы'мто, рай, мин'кэмил вытратын'н'огээ нутэнут?

— Вынэ тэн'эвытрыкэ н'ээлгьи.

— Како, како! — галгырыкоргавлен ынпыначгык'ай, ынк'о ивнин. — А'мын-ым ытл'ён, тыричтэнкэвн'этыркын, мин'кыри к'ун мытыпкэрын'омык тиркык, энмэч н'аан ум-кыт вытрэтыркыт.

Ынн'эем ванэван, ытр'эч нинэтэм'юнк'ин ынпыначга кальайн'ын. Ивнин нэмэ:

— Вынэ а'мын, ымы о'равэтльамкийн'ын вытрэтыркын!

— А'мын-ым, коргавмачы мыричтэнкэвн'этык, эченур вэты к'бомрэнанратыркын.

Ынк'о а'тав пытляк' рэчтанкавн'атын'н'огээ. Люур кытавэтывак' кытк'алетлы п'улыттыкульэтгьи чама о'ра-гырголягты нып'улытычирк'ин. Аны кальайн'ын нык'улиль-ырук'ин:

— Вынэ аны, инэнэрэтыркын!

— К'ун тиквыт, к'бомрэнанратыркын!

Аны нинэлгиний'эчычевк'ин кальайн'ын. Ынк'о люур инэтрилетгьи. Аны гэк'улильэтлин:

— К'инэпириги-и! К'инэпириги-и-и!

— К'ун к'эйвэ трэпирин'ыркынигыт!

Аны лыгэн эвтылягты гэрэттылелинэт. Нылгий'эчы-чек'инэт, рыпэт вилют ныв'ёпчак'энат, рыпэт кытыйгын н'эйн'эк'ин: «В'ю-в'ю-в'ю-в'ю-в'ю!» Кальайн'эн кыр-вирти эмй'эчычетэ нылп'ыткук'инэт. Ынпыначга к'эйвэ нэнэлгэй'он'н'ок'эн, э'квырга ванэван ныпиринин. Аны томгайн'ын гэмэйн'ылыленвэнтэтлин ынк'ам тан'к'онпы нык'улильэтк'ин:

— К'инэпириги-и-и-и!

— К'ун тылвавыркынэго-о-от!

К'ывнэр, рай, лыгэпкэрын'н'огыат нутэск'ык. К'ывнэр к'унэче гагтык'олельатлен: «Мээ-эй!..» Ытр'эч-ым чит-ым нивк'ин: «Мээй, к'инэпириги!» — ынк'ам еп чывипыт к'у-лик'ул тылп'ыск'ычетгьи: ынк'эн ытл'ён нотаск'ычыког-ты гэргэтлин.

Ынр'ам н'ан ытр'эч йылгыгыргык киткит эвыча гыт-
кат нывытрэтк'инэт. Нотаск'ычыкогы гэтэн'инэплин каль-
айн'ын.

Нак'ам ынпыначгык'ай люнрэк'э гитлин. Рагтыгэ ын-
пыначгык'ай.

Ярак пыкирык, н'эеккэк'эй ивнин:

— А'мын-ым, игыр уйн'э экэльэкэ мытын'элмык.
К'эйвэ лым мэчынкы, эвыр рарагтын'кы, рарагтыгэ,
ынан вай эвыр тырэвинрэтгыт. Рарагтын'ыркын?

— Вынэ к'ун, ии! Ынн'атал тылгэрарагтын'ыркын!
Чама ытлыгыт ивыркыт, эт'ым в'ыиги мургин н'ээкык,
к'ытлыги, вай ванэван. Гыт-ым ынн'атал вэлынкык'унэй-
гыт, мин'кыри к'ун эмрэнун'э нинэнмэй'эвк'ин гым
кальэтэ.

Ынк'о ивнин ынпыначгык'ая:

— Мин'кы-ым кыт'аткэ варкыт гынин яралыт?

— Вынэ тэнлыги тылгыркынэт, энмэч мэчынкы ынн'-
ин мытрарагтыгэ, ынан гыйивыльу тыритгэ.

Ынк'о эквэтгээт. Аны о'тчой гэлелинэт! Ынк'о, к'ын-
вэр, пыкиргээт ярак.

Колё галгэкоргавленат яралыт! А'мын-ым, ынк'о пы-
н'ылтэгэ н'эеккэк'эй. Тан'ымыльо тывыльаннэн, ымы
кальайн'ын тывнэн.

Энмык'алетлы
рэтлет'ё

нмэн ытл'ён нылгинытэрмэчын'к'ин ытлы-
гын. К'ол рыннин ытлыгэ н'ээкык ивнин:

— Ы'твэты к'ын'элгынта!

Эквэтг'и. Пыкирг'и ы'твык, н'илгыт-ым галгэк'этык-
ватленат — рырыткук нэналвак'энат...

К'ынвэр ытлыгэ й'сонэн. Выквэпойга кыпчевынэн —
к'утык лывавын'ногэ... Ытльата й'сонэн, э'мэтэ рыраг-
таннэн.

Ынк'ор-ым мэлэкв'и. Ынр'ам тэвэнан'антайгот рын-
нин. Тэвэнан'антагэ энмыткынэты, ынр'ам гак'этыкват-
ленат нутэск'ык ыпэ. Нэмэ нэналвак'энат...

Нэмэ ытлыгэ й'сонэн. Ивнин ытл'ён:

— Иа'м нырулигыт?!

Люур н'илгын й'ытонэн, ынк'оры илгэннин гыткайпы.
Люур энмык'алетлы ритлиннин ынк'ам лыгэн ынкы ын-
н'ин пэлянэн...

Эвыр н'ан нэлэр'ук'ин, ынк'ам эвыр н'илгын н'эк'э-
рэт'ылек'ин. К'ол итг'и ытлыгын к'ытг'и — эвын н'ээкык
гэлп'идин, эвын уйн'э.

Элер'уг'и. Ыт'вытк'уг'эт. Ынин экк'эт тэвыльо лыг-
нинэт.

Люур рай рыркайн'ын... Лыгэн ынк'эг'ит к'ытг'эт.
Эвын нэниникик'вээн — н'аврыркайн'ын. Напэнырг'ан.
Экк'эт ивнинэт:

— К'ыр'ээрильэтгытык!

К'ол янор, ынр'ам лен'камаграг'э, ик'ви:

— Вынэ э'тки!

Ынр'ам к'ол к'ытг'и, нэмэ ик'ви:

— Вынэ э'тки тылен'камаграг'ак!

К'ынвэр ытлыгын р'арэгты к'ытг'и. Эчги туккэн р'ый-
пын'аркынэн, люур рыркы лымгыт'иг'и — эвын ынин
н'ээкык...

Ытлыгын ван'к'ыта черунин, мэмлеты рыкувлыт'кув-
нин. Экк'эт ивнинэт чакэтта:

— Ытля рагтык к'иквыткы: «Ынк'эн н'ан мытльуг'ээн».

Ик'вээт экк'эт:

— Ии!

Рагтыг'ат экк'эт. Пыкирг'эт. Нивың ыт'ля. Тэргат-
г'э ытля. Ыт'р'эч лымн'ыл.

Ейвэл ынк'ы
э'гпэпэк'ыл
гычгын

Инымыт'вак'энат к'утти айвалын'к'ач ным-
нымык. Ытри н'ыт'вытк'ук'инэт. Ырык рээн
гатвален ейвэл. Ытл'ён ыт'р'эч гэн'эвмиргык'эе н'ыт'вак'эн.
Ытри нын'онымыт'вак'энат. Ейвэл к'утырык рээн энмэч
н'ыт'вытк'ук'ин. Ытл'ён ыт'вытк'ук' к'эйвэ нымэчтэкичгын-
н'экин. Аны гатваленат, к'ынвэр ынан ынынэн к'опалгын
эйминнин. Увэрачыко ёнэн к'опалгын.

К'ынвэр л'эленр'уг'и. Ейвэлин тэкичгыт тэллыг'эт,
ыт'р'эч амынан кымгыт н'ээлг'и. Ейвэлк'эе ивнин н'эв-
миргык'эй: «Опопы чен'эр кымгыт мынинэгтын!»

— К'элюк'ыым ии, мынинэгтын, мынрэк'уркын-ым! —
ик'ви н'эвмиргык'эй.

Ынк'о ейвэлк'эе н'эвмиргык'эйин кэттэ йымнэнат ын-
к'ам н'ытог'э. Й'онэн увэран ынк'ам рывэнтэннин.
Рэск'ик'ви ывэрачыкогты, ынк'о гатгапын'онэн к'опал-
гын — эвын ыт'р'эч нык'ачгыппэгляк'эн к'опалгын.

Люур пипик'ылгымкын н'ытор'ог'э н'аргыногты...

— Иа'м ынкы н'ыт'ваторэ? Тынмыт'коркынэтык! — ик-
ви ейвэл.

Люур воск'ыгэн'гыпы к'олентог'э р'энут:

— Вынэ ыин'э анмыка гымнин кымин'ыт!

— Вынэ к'эйвэ вэнлыги тынмыт'коркынат, к'ырым
мыл'авынат! — анн'энайпэты ик'ви ейвэл.

— Аны титэ мывинрэтгыт эрмэтвик! — ик'ви воск'ы-
гэн'гыпы.

— Нак'ам-ым н'утри к'ынтогэ! — ам'ымн'ычвына э'й-
н'эвнин ейвэле.

Ынк'о н'ытог'э нылгинымэйын'к'ин э'гпэпэк'ылгыч-
гын... Ивнин э'гпэпэк'ылгычга:

— Тан'янвэпы виин к'инэгтэтти.

Ейвэл инэгтэтгэи танъянвэпы ынкъам рагтыгъэ. Ярак пыкиргэи ынкъам ивнин н'эвмиргык'эй:

— Мынк'амэтва, э'тки тыгыт'ээркын!

Н'эвмиргык'эе рытэнмавнэнат роолк'ылтэ.

Люур икв'и н'эвмиргык'эй:

— Иа'м ынр'ам гэр'элинэт тэкичгыт?

— Таам, нэмэ рэк'ыркын? — икв'и ейвэл.

Нэгитэгъэн кукэчыкун — к'ытлыги, тэкичгын мэй'нэтгэи чама мыкэтгэи... Кач'аракв'эат.

К'эмиплыткугъэт. Йылк'этгъэт. Эргатык кыекв'эат. Икв'и ейвэл н'авмэргэты:

— Кита, к'ыёлатгэ н'аргыногты! Н'аргын валыт рэк'ыркыт?

...Люур н'эвмиргык'эй к'улильыр'угъи:

— Вынэрай, нумк'эвэлеркылер'ук'инэт!

— Вынэ эк'ылпэ к'ырэги — мыйпынат эвир'ыт! — ивнин ейвэле.

Рэг'и ынпын'эвк'эй, ынкъам йымнэнат эвир'ыт ейвэле. Н'ытогъэ. Люур луунинэт: рэмкын амманан' нываларкылячак'эн омк'агты.

Ейвэле пиринин рыпэн'ы ынкъам пэнрыткогъэ омк'агты. Луунин ынан: янотылын умк'этэ гамачпэчайвылен. Ейвэле пэнрынэн умк'ы. Янотылын галыанэн ейвэле, умк'ы ымы рэймэвнин, к'ымэк нэнай'юк'эн... К'ынвэр й'онэн ынкъам яалгыткайпы пириск'ыченнин. Эчги умк'этэ юуркыннин, ейвэле кытрэлык кыплынэн — тымнэн. Эмтэйпынэн лыгэн ымыльэты ынкъам кытгынтырагтыгъэ.

Аны чит навочвыпэнрын амрэнэвнан'а! Ейвэлк'эй вынэ гэгынтэвлин ярагты, умк'имтилын. Ынн'ин рыпкирэннин умк'ы ярак. Ивнин ынпын'эвк'эй:

— Эк'ылпэ к'ынвэнн'ыгын умк'ы!

...Ытр'эч ынйивыт э'йн'эвнинэт омк'ат'юлёнво. Икв'и ынпын'эвк'эй:

— Вынэ вэлэр армач'эты к'ынльэтэтгынэт левыт, линлин', йигйит, лыгэн ымыльо к'эчейыр'ыт.

— Вынэ лыгэн чик'к'ырым мынльэтэтынэт, эммэч мургинэт роолк'ылтэ!

Люур рай етгэи энагтатылын ынкъам икв'и:

— Э'ми мургин умк'улын? Кита армач'эты к'ылк'ытги! Ынкы ынан нэрэнрэк'эквыт эрмэч'э, вэлэр гыт омк'ээнэвнаткольэгыт. Таам, мынэквэнмык!

Ынк'о кэргыпгъэ ейвэл ынкъам к'ытгэи армач'эты. Армач'ыйн'а майн'ырак к'ача а'тчанэн, лылепыльымкык рээн. Эймэкв'и ейвэлк'эй. Армач'ыйн'ын икв'и:

— Эви ынк'эн омк'ээнэвнаткольын морыкы! Вынэ мыркыпчевын тымтагнэты!

Ынк'о ир'ытвиг'и армач'ыйн'ын. Ынкы нытанн'ыткочак'энат лылепыльыт. Ытр'эч ыннин ынйивыт гэгыннэвлинэт... Люур армач'ыйн'ын икв'и:

— К'энапэнрытык, вынэ эк'ылпэ!

Аны лылепыльымкын икв'эат:

— Вынэ, ейвэл, к'ыпэнрыгын!

— Аны чам'ам! К'ырым мин'этэтык! К'ыгитэ ынк'эн тыргычгын! — икв'и ейвэлк'эй.

— Вынэ к'эйвэ! Иа'м-ым умк'ы иткэгъэн?

— Вэнлыги к'ыпэнрыгын! — икв'и к'ол лылепылын.

К'ынвэр ейвэлк'эй лыганн'энайпыгъэ ынкъам пэнрынэн армач'ыйн'ын...

— Эт'ым, тынмыркынэгыт — иа'м-ым энапэнрэ тэн'эк'ылк'ылкэ, ынн'ин валык'аегыт! — к'улильыр'угъи армач'ыйн'ын.

Ейвэлк'эе пэнрынэн ынкъам пиринин армач'ыйн'ын мынгэпы... Аны о'тчой гэтэйкэвлинэт! К'ынвэр ейвэлк'эе армач'ыйн'ын мынгымчаткойвынэн ринтык.

— И-и, вынэ энанмыркын! К'инэтрилги! Мэчынкы! — к'улильыр'угъи армач'ыйн'ын эмт'ыле.

— Како, мытив нэрмэйгыт, к'ытлыги ванэван! Ээ, винн мэчынкы, ратанн'авн'эн! — икв'и ейвэлк'эй.

Ынк'о паагъат тэйкэвки. Икв'и ейвэл лыляпыльэты:

— А'мын, мытив нэрмэк'ин, к'ытлыги нырулк'ин, на-к'ам нытэрмэч'ын'к'ин! Ынн'ин валыторэ — нытэрмэч'ынтури!

Ынкъам рагтыгъэ ейвэлк'эй.

Ынк'оры мэчынкы гэтэкичгэ гатваленат ытри н'эвмиргык'эй, мин'кыри к'ун умк'эт нэнанмык'энат ейвэле чама нивиник'ин.

К'ынвэр мэй'нэтгэи ейвэл, пытк'ылым эрмэкв'и ынкъам н'автын'гъэ. Н'эвмиргык'эй в'ыг'и. Намайынляг'ан.

Ынк'о к'онпы нымэльэв гатвальатлен ейвэл гэн'эв'энэ, пэннин нымк'эв нэнанмык'энат мэмылтэ ынкъам к'утти гынныкыт. Ынн'ин гэвинрэтлин э'тпэпэк'ылгычгын яйвалк'аеты эрмэтивк.

И'гыт ынк'ям
ейвэлк'эй

нмэн, еп тэленъеп колё ёо гатвален! Нак'ам амк'ынъычо колё ёо, ынк'ям ан'к'ы уйн'э эгынниккэ. Ымыльэты варат гэк'итувъиткулин чама геченувъиткулин. Ытръэч чавчыват гегтэтлинэт.

Ытръэч н'ирэк' ярат ан'к'альэн гэгнулинэт. Яатрак нытвак'энат н'эв'ээн ынк'ям у'вэк'уч. Ытгыьётрак гатваленат н'ыроргарэ — ытлыгын, ытля ынк'ям нэнэны, еп н'ырангэвэлыын. К'ынвэр в'ыг'гэт ымыльо, амынан пэ-лятгэ нэнэны.

Ыныкит в'ыг'гэт ынк'энат, энаалья наёпатын'н'ог'ган нэнэнэк'эй, н'ятчак'эн ытлэн в'ылыын. Ытри нивк'инэт:

— Мачынан ныв'ыг'гэн, лыгэнитык гынрыру лын'к'эв!

Нак'ам ытлэн амк'ынъычо нылёвык'эн ытльайпы, алымы ытля тэленъеп гэв'илин. Нак'ам лёльот эмк'ынвулк'ытвик ныйыр'эатк'инэт ынк'ям ээкэт нынлетк'инэт эвыр эмичгэ ныйыр'эатк'инэт. Колё ынык омом! Нак'ам энаалья ныепатк'эн, нивк'инэт:

— Отчой эв'ыкылын!

Н'инк'эй-ым амк'ынъычо аммайын'кы нынъэлк'ин, к'ынвэр ралкойпы пэглян'н'ог'гэ.

К'ынвэр мэй'н'этг'и. К'ол итг'и ин'гэ чен'ыттэ кыевыск'ычетг'и: эвын чоттагнэпы к'ынур рай ытгыт нылей-вык'инэт. К'ытлыги, ынк'эн и'гыт. Ынк'ям нивын и'гэ:

— А'мын како, гыт мэчычу ратомга ныёпатэгыт в'ылыгыт, нивк'инэт: «А'мын како, отчой эв'ыкылын!»

К'ынвэр к'улиникэк н'инк'эе ытлыгын ривлынин рок'а-

леты ынк'ям эвир'гыт йыннинэт, ынк'оры ымын' ытльэн йыннинэт эвир'гыт ынк'ям йымэнэнат ээкэг'ит.

К'ол итг'гэт вулк'ытвик нэмэ рай ытгыт етг'гэт ынк'ям нивын:

— Таам, а'мын к'ынтогэ! Мэчынкы эвир'гыт кыкват-гыат! Ынк'ям эвыр рантог'а, а'тав к'араттагэ, а'тав к'ивиниги. Эвыр гынин ратомгыт ривн'ыт: «А'мын мынвин-рэтгыт!» — к'иквынэт: «А'мын, к'ырым вынэ!»

— Ээй!

Н'инк'эй н'ытог'гэ ынк'ям к'ытг'и м'ээгыргык рымаг-тэты. Ынкы тымнэн ыннэн ун'гэл ынк'ям мэмыл. Рагты-гэ н'инк'эй.

Ымыльо э'мэннинэт ярак тытатгыргэты, нак'ам нывавк'эн тыттэтык. К'ынвэр н'инк'эй к'ьочатког'гэ: «Нак'ам тылвавыркын!»

Люур етг'гэт ытгыт ынк'ям нэвинрэтын. Ынк'о эна-альэн н'эв'ээн икв'и:

— А'м вынэ мынвинрэтгыт!

— Вынэ ынн'э! Э'тки гым торгынан нэнаёпатторэ в'ылыгым! Энмэч к'ырагтытык! Мачынан амгымнан трэ-мигчирэтыркын.

К'ол итык нэмэ вулк'ытвик ытг'гэ най'ог'ган ынк'ям нивын:

— Аны ытлыгыт к'ынлегынэт — янор ытлыгын, ынк'о ытля. Эвыр нэмэ энаралья нэриквыт: «Вынэ мынвинрэт-гыт!» — лыгэн к'ивыркынэт: «К'онпы к'ырым! Энмэч к'ы-рагтытык!»

Ынк'о эргатык кыевкы, ытлыгын лыгэн волвакы им-тинин, ынк'о ымы ытля лыгэн э'птэ к'ынур ытлыгын им-тинин.

Эвыр н'инк'эй амк'ынэргатык арман' нынъэлк'ин, к'ын-вэр колё лыгэрмэкв'и.

Ынк'ям ынкы ытг'гэ нивын:

— А'мын, к'ол эмн'олик к'ычгичивэтыркын ярара, ын-ан моргынан мытранвэтгаватыркынэгыт. Ынк'эн гыт май-н'анма моргынан гынин ээкэт нинэнынлевмури. Мури — к'он'бачгынкэнаморэ.

Ынк'энат, к'ытлыги, и'гыт.

К'ынвэр ытг'гэ нивын:

— А'мын, к'ын'автын'! Н'анк'эн чавчывармач'ээн н'э-эзык к'ыматаск'эв!

Иквэи н'инк'эй:

— А'м, чам'ам!

Ы'ттгэ нивын:

— А'м, вынэ мэчынкы!

— А'м, эвыр-ым торгынан!

Эргатык ин'э ы'ттгыт етгээт. Ынкы ымы р'арк'ат ымы оргоор. Ынк'ам ынк'эн н'инк'эй эквэтгэи, н'авты-н'ыск'эквиэ. Тыляма ы'ттгэ нивын:

— А'мын, н'утку варкын нымным колё нывэймэнк'ин. Гыт итык колё лыгэн нылгын'этэн'эв ратваг'а ынк'ам мури ымы колё мытрээнк'эвы к'амэтвак, энмэч мытрэ-в'эну.

К'эглинангэт пыкиргэи. Эвын ы'ннэн яран'ы ныва-к'эн. Ы'нн'атал колё нывэймэнэтк'ин!

— А'мын, етти?

— Ии, вынэ тыетык!

— Како а'мын, мэн'к'о етгэи?

— Вынэ гым колё ыяльэгым!

— Ээй, вынэ эк'ылпэ к'ырэск'икви ынк'ам к'ык'амэт-ваг'э! К'эйвэ этык гынн ы'ттгыт к'ырым в'эну к'этынэт?

Н'инк'эе ивнин:

— Вынэ к'ырым н'энк'этынэт.

Нэрэн'этынэт ы'ттгыт. Ынк'о виин лыгэн рэнмыгин'-кы н'элгээт. Ынк'о йылк'этгээт.

Кыеквээт. Н'инк'эй н'ытог'э. Эвыр и'гыт ынкы лыгэн рымумкылевнинэт, ынк'о эквэтгэи.

Тыляма ы'ттгэ нэмэ нивын ы'тлэн:

— Н'утку варкын нымным эткин'. Энмэч гыт рэгыт'эты ымы мури мытрэгыт'эты. А'мын, мачынан! Ы'наи моргынанчик'ай к'ол ымылын аймак мытрэн'ылин'ыи ынк'ам ымы мури мытрак'амэтва.

Люур пыкиргэи. Эвын эткин'ыт. Ы'трэч иквээт:

— Уйн'э мури эрэн'кэ!

Ивнинэт:

— А'м, мачынан рылго нитынэт!

Ы'трэч киткит к'амэтваг'э ынк'ам йылк'этгэи. Лы-гэн йылк'этгэи н'инк'эй, ынкы этынвыт к'амэтвамгог'ат. Люур рай пыкиргээт ы'ттгыт ынк'ам нэн'ылиг'эн к'о-ранмын. Нивын ы'ттгэ н'инк'эй:

— А'м, к'ык'амэтва! Т'эр так'яно рэлгын'ынэт?

— А'м, вэлэр ы'ннэн!

— Ээй!

Люур моог'ат увик. Нивын:

— А'м, вынэ к'ык'амэтва!

Ивнинэт н'инк'эе:

— А'м, вынэ, этлы!

Вэты к'эйвэ н'инк'эй к'амэтваг'э. Ынк'о эргатык кы-еквээт, н'инк'эй нэмэ эквэтгэи. Ынк'о к'ытгэи н'алвы-льэты этын — н'элвыл галгэнмыткойвылен ы'ттгэ.

Тыляма ы'ттгэ нивын н'инк'эй:

— Н'утку мытрай'он'ын нымным, ынкы т'эркинэт к'аат, ы'трэч мытлын'эн. Ынк'ам эгыткэнайпы, моры-кайпы акватынвэпы, н'отк'эныргэн ытлыгын ганмылен, н'элвыл нэткун — ы'трэч мытлын'эн нэныгнувынэт к'о-рат. Ынк'энат ы'трэч н'ирэргэри н'элгээт — ытля ынк-к'ам экык.

Эчги пыкэрын'ног'э, ы'ттгэ нивын ы'тлэн:

— А'м, н'утку к'ыткив!

Н'инк'эе ивнинэт:

— Ы'трэч-ым трэнк'эювн'ынэт.

Ы'ттгэ нивын:

— Ы'нан н'ырак' к'орат мытрэрэнн'ынэт. Н'ырок' ай-макыт мытрэн'ылин'ынэт, ы'ннэн так'яно к'ылгыгын.

Н'инк'эе-ым ивнинэт:

— Ы'мыльо к'ын'ылигыткы!

К'ол ы'ттгын иквэи:

— Вэлчинн, лимн'э к'утти мынрэтынэт ынк'ам чама мынынкэгытрэвынэт ынк'ам мачыргынан нув'иткунэт. Эчги пыкиргээт, ы'ттгэ нивын н'эв'энийырын:

— Эргатык ынк'о нарагыгыт — ымэн, ы'нн'э авалём-ка. Ынк'ам торгынан к'ылгыгыткы н'элвыл.

Эргатык кыеквээт — ы'ттгэ нивынэт:

— Н'оонрэ к'ыялгытгытык! Мури раг'тэты мытрата.

— Ии, вынэ н'эрилы мытрэлк'ытгэ.

Ынк'ам нивын н'инк'эй:

— А'м, игыт н'утку нурэкин нымвытгыр — н'ирэк' ны-кирит ымы н'ирэк' ы'лэн'эт тыляёлк'ыл.

Н'инк'эй эквэтгэи. Н'ирэк' ныкирит ынк'ам н'ирэк' ы'лэн'эт яанэнат. Ынк'о пыкиргэи нымнымык. Энмэн ы'т-тыётрак эрмэчын нынымытвак'эн. Н'ытог'э эрмэчын:

— Како, мэн'к'о етгэи?

— Вынэ ыяайы!

— Таам! А'тав мынымго! Янор рэк'э мытритгъэ?

— К'оо!

Ынк'ам эрмэчъэ ивнин:

— Этъопэл янор пойга, ынк'о мынрачвын', ынк'о р'ыым мынтэйкэв!

Ынкы ы'ттгэ ивнин н'инк'эй:

— Ынан гымнин увик к'ыйпыгын.

Н'инк'эе ы'ттгыт ярак рынрэ рамэчавнэнат. Ынк'о моог'ат пойгыльатык, нак'ам ынкы нымкык'инэт о'равэтльат умэкэтгъэт. Люур н'инк'эе кагынмэпы пивнин эрмэчъын. Икв'ьи эрмэчъын:

— Еп эплыткукэ! Лымн'э мытрарачвын'ы! Энмэч к'ытэнмавыркын!

Н'инк'эй икв'ьи:

— А'мын-ым, ынн'ин!

Эрмэчъэ ивнин:

— Нак'ам мынлеркын!

Ытри н'ирэргэри рачвын'акватгъат. Нэмэ н'инк'эе пэчайвынэн. Ынк'о эрмэчъын пыкирг'ьи. Ивнин эрмэчъэ:

— Колё! Чен'эт гетигыт! Таам, вынэ мыныплытку! Мынытлымык! Ынк'о энмэч мынтэйкэв!

К'ынвэр моог'ат тэйкэвкы. Ынкы нытвак'эн колё нымэйын'к'ин уттуут. Эрмэчъэ ивнин:

— Вай-ым гымнан н'отк'эната нэнанмэгым!

Н'инк'эе ивнин:

— Ээй!

Н'инк'эе нэмэ ойн'эмтэнэн ынк'ам ивнин:

— Тикв'ээк', гынан н'отк'эната нэнанмэгыт о'равэтльат?

Эрмэчъэ ивнин:

— Аны ванэван!

Нак'ам о'равэтльата нивын н'инк'эй:

— К'эйвэ! Лыгэн ынк'эната нэнаркыплык'энат!

Н'инк'эе ивнин:

— Вай-ым, тынмыркынэгыт!

Лыгэн ынк'о кыплынэн эрмэчъын. Тымнэн.

Ынк'о н'ээкык ынин матанэн. О'равэтльат икв'эат:

— А'мын-ым, игыр тымн'эмэн'кырэ к'ыляйвын'н'огэ, лыгэн гыныгчимг'ютэ!

Ытрьэч лымн'ыл.

Рорат

Рорат ганымытвален гэн'эв'ээнэ. Ытрьэч н'ирэргэри ганымытваленат. Пэнин у'вэк'уч ылвэгилилын, нак'ам нылгэнымлык'эн. Вынэ итык ылвылю нэналгэнмыткок'эн.

Кулиникэк-ым нэмэ ынн'ин ылвэгилиг'ьи Рорат. Ынр'ам волк'ы гэлелин. Эвын рагтыгъэ — уйн'э н'эв'ээн. Аны ынрак' гакапчачавлен тумгык'эй Рорат: вынэ вай э'ми н'эв'ээн? Энарэрын'огъэ лымынк'оры, вынэ уйн'э, лыук нэналвак'эн. Ытлэн нак'ам лымынк'оры нылейвык'ин. Чемг'сон'н'огъэ Рорат. Ытвык'айыткынык эквэтг'ьи лыгэн гынонэты.

Аны о'тчой гэлелин гынонэты. К'ынвэр й'фонэн нылгэнымэйын'к'ин ан'к'ы. Вынэ ынкы галгоратвален. Аны ы'т-

вык'эй нинэлгининтыск'ивк'ин эйычгитэ. Вачак, ванэванатчатын Рорат, мин'кыри к'ун ытлэн пытлин'ыльу гат вален.

Тээр яанэнат гивин'ит мэмлыткынык, к'ынвэр нэмз нылгинитымгк'ин ан'к'ы йфонэн. Аны лыгэн ымын' лыгэыакэнат эйн'эт галгэн нэнавалёмк'энат. Вынэ нак'ам колё лыгэмыкгалгалын...

Нычимг'ук'ин Рорат: «Ээт, аны р'эмин'кыри титыркын?» К'эйык'ын лыгэн тылег'и ыыр'ам эргыр'оокыльэн ан'к'ы йфонэн. Вынэ чама Рорат айылгыкыльэн. Тан'эргыр'оока нытвак'эн, тан'к'онпы ытр'эч нэргыпй'елгатк'эн. Ынк'эн рымагтынэн эргыпй'елгылк'ын, ыыр'ам рай тэн'вуск'ымчыку тылян'ной. Лыгэн к'ынур илкэ нылек'ин.

Люур рай ыяа вытрэтг'и мачык'эргык'эр. Аны нылек'ин Рорат, нычимг'ук'ин: «Ыыр'ам эплезн мин'кыри валын ан'к'ы тый'оркын?» Пыкэрын'ног'э н'энри. Вынэ эвыр вай гынмылкинэк майын'кы н'элг'и мэчык'эргык'эр.

Пыкэрын'ной н'энри. Аны тан'вэн'ым вынэ лыгивтылетэ нырин'эмьетк'ин гатле. Нак'ам лыгэн к'ынур ээкэк к'ача, лыгэн к'ынур мэчык'эргык'эр нычелык'эн.

Н'оонрэ к'эйык'ын тылег'и Рорат. Ыыр'ам н'энку лыунин нывэн'ыткук'ин мимлык ыпэ валын, нак'ам нылгинийык'эв, к'ынур лыгэн йыкыргын. Ытр'эч, ынн'атал нылгинимэйын'к'ин.

Аны нак'ам гатле ныкамэйгатк'эн нылгинимкык'ин. Лыгэн галгат камэплытколъыт ныпэнрыткок'энат ван'ытколъыйн'эты. Чымк'ык нырмагтык'энат, чымк'ык-ым, еп армагтыка, йыкыргыйн'а нинэчвик'инэт гынунэтэ. Нылгинимкык'ин ынн'ин нитк'ин гатле. Эквырг'ам мыкычыт нырмагтыр'оок'энат. Лыгэн-ым тораан'катыльын йык'ыргын галгата нылэнрык'эн. Вынэ галгамкычгын нывылт'эв ныпэнрыткок'энат ынк'ам чама ынк'эната ытр'эч йыкыргычга нинэчвиткук'инэт.

Ынкы чимг'уг'и тумгык'эй Рорат. Тэвэнан'к'агтэ чьонныпэты э'левнинэт. Аны люур вай рин'эг'и, янор мэмлыткыната, к'ынур ёкваё. Аны вэн'ым ныйык'ытчок'эн рэн'алк'ытэты. Ынк'о гырголягты рин'эг'и ытвык'айыткынык. Аны нылгий'ерин'эмьетк'ин ытвыльык'эй! Ынк'о вак'оог'э ытвыльык'эй мэмлыткынык. Икв'и: «Иик, аны н'ан, вэчыым к'ун тырармагтыг'а!»

Ынк'о рэн'атантэнмын'атг'э, рин'эг'и. Аны н'ан гакамэйгатлен ынкы. Ынк'о тораан'катыск'эвыльын пэнрынэн. Вынэ рымагтыг'э! Аны н'энку лыгэн к'ынур ээк нынлетк'ин, колё нылгэк'эргатк'эн.

Ынк'о нылек'ин рымагтэты Рорат. Нак'ам ытвык'эй ынин ныппылюк'инэк'эй! Люур н'оонко вытрэтг'и гычурмын. Еп ыяа. Икв'и: «Иик, аны, вэчыым тыпкирг'ээк гычурмык». Нылек'ин рымагтэты. К'ынвэр эвыр пыкэрын'ног'э гычурмык. Энмэн лыгэн нычелгатк'эн нутэск'ын.

Пыкирг'и. Н'ыпэг'и. Нытлепыткук'ин гыролмакы. Аны йык'к'ай-ым нылгитымгэтк'ин. Ытр'эч нэмэ галгэн эйн'эн нэнавалёмк'эн. Ынк'эн нутэск'ын нэмык'эй лыгэн к'ынур н'уткэкин. Ымы нытиркининик'ин.

Ынкы ытв'ээт пэлянэн ынк'ам амнон'эты к'ытг'и. Люур н'оонко яран'ы вытрэтг'и. Ынкыри к'ытг'и. Ынкы пыкирг'и. Пынлэнэн авыр'алъа:

— Мэн'к'окэнайгыт?

— Вынэ вай, этки ыяакэнайгым!

— Элымн'э, вэчыым р'энут гатымн'эвлен тургин?

— Вынэ ванэван, — нынн'эк'эн к'лявыл.

Люур аппл'эратвака вытрэтг'и ынин н'эв'ээн. Аны гэлгичен'ыттэтлин н'эвыск'эт ынк'ам эвыр ы'вэк'уч. Рыпэт н'эв'ээн эмчен'ыттэтэ гачьойпымен. Ынк'эн лыунин авыр'алъа, нычимг'ук'ин: «Эт'ым вай, н'отк'эн к'лявыл етыльу итыркын ыяайпы. Ытлэн ипэ н'авр'этыпыльын».

Ынк'оры к'лявылчын'ын икв'и:

— Иик, а'мын-ым вынэ мынувичвэнмык! Эвын-ым овэчватынво етг'и!

— Ии, к'элюк'ым!

Н'эв'ээнэ ы'вэк'уч ивнин:

— Тытэн'эт вэрин, ынрак' ытлэн иа'м етг'и? Лыгэнитык наранмыгыт!

— Вынэ мачынан, мин'кыри к'ун иа'м нэнгынтэвэтгыт, лыгалымы вэлвальэгыт!

Энмэн увэчвымгог'эат. Ивнин к'лявылчын'а:

— Иик, н'отк'эн-ым вай овэчвык'апльийн'ын!

Ытлэн-ым ынк'эн гатвален к'ытлыги калъайн'о. Ынк'о йытонэн гагтымотлыкыкватлен к'апльычгын, вынэ лыгэн тан'ковл'экы валыычгын, нак'ам нылгинимэйын'к'ин ынк'ам нылгэнэтчык'эначгын. Ынк'оры к'апльычватымгог'эат.

Ивнин калбайн'а:

- Иик, аймын-ым, янор гым к'энавылгыпгэ.
- Вынэ янор гым, мин'кыри к'ун гымнан гэмо.
- Ээй, вынэ элымн'э!

Нак'ам канрак'олейн'ын...

Ынк'о вай вылгымнэн калбайн'а. Вачак', вэнлыги пиринин выквылгын. Лён'ынма рыннин. Ынк'о ивнин:

- Ээ! Кит'ам гынрак' мывылгыпгыт.
- Ээ!

Ытри нывтэтчатвак'энат ыргичгу мачыяа. Вылгымнэн о'равэтльата, ынак' вай рыпыткэвнин. К'ымэк-ым рыпэт мынгымлянэн. Энмэч-ым рыпыткэвкы, рытриллин к'апычгын. Вынэ ынк'эната э'тки гагтывылгыплен. Ынк'эната к'эпле к'ымэк н'ынмыркынэнат эвыр итык амчытвэкэянвыт.

Ынк'о паагыат к'эплювичвэтык.

Калбайн'а ивнин:

— Таам, э'тки тылваквыт тымык, ынак' элвэлын мынытчыг'эн.

Ынн'ин итык пылыткуг'эт, ынак' элвэлын нэтчыг'эн. Калбайн'а ивнин:

— К'ыпин'куги гырголягты ынк'ам к'эрэтги э'ннык'алетлы.

— Оок-какомэй, вынэ к'ырым! Вытку янор гыт, к'инэнийгулекви. Янор гыт тан'к'онпы ынн'ин к'итыркын ынк'ам ынк'о гым.

Калбайн'ын пин'куг'и гырголягты, ынк'о э'ннык'алетлы ирг'и. Эвын гитэнин — нутэск'ык иринэн'у гатан'амэчатлен. Ынк'о о'равэтльан икв'и: «Оок-какомэй, чам'ам гым ынн'ин тритг'э».

Эчги к'ээк'ынукуэй вак, люур н'оонк'о чып'ынтог'э, нак'ам аны нотаск'ычыкогты гэчып'этлин. Ынк'о вай ивнин:

— Ээ, вай гынрак' ынн'ин к'итги!

Рорат гэпин'кулин гырголягты. Аны нэмык'эй ынн'ин гитлин. Нэмык'эй н'оонк'о чып'ынтог'э. Нак'ам вэн'ым, к'ынуур мимлык, нычып'этк'инэт. Ымы чып'ынтонан'о нутэск'ын нымн'ытатк'эн.

Ивнин:

— Иик, ынак' элвэлын мынытчыг'эн!

Н'оснрэ нотагты к'ытг'эт. Н'энку нывак'эн нылгины-

мэйын'к'ин энмычгын. Нак'ам лыгэн к'антаквыткольычгын гытолын'кы, нак'ам ынкы тан'амэрвэты валыт выквыт.

Ралег'э калбайн'ын. Ынн'атал эв'икылын выквыткойн'ык ралек. Ынк'о нэмэ тыттэтг'и панэнагты. Нак'ам к'ынуур рыратылк'ыеквэ, алымы к'ынуур уттуут рыпытвалын энмээм.

Ынр'ам Рорат ралег'э. Ытр'эч колё нылгэпок'ытгагтыткор'ок'эн. Ытри н'ан ныралечетк'энат н'ырэтэ. Нэмык'эй эвыр ыныгмил ралег'э. Нэмэ лывавнэн.

Ивнин:

— Китак'ун ынак' н'оонк'эн энмээм мыныйбог'ан!

К'ытг'эт н'эри. Ырак' ынк'эн энмээм кытк'алетлы валын. Икв'и калбайн'ын:

— Кит'ам ынак' н'утку мынувичвэнмык!

— Ээй! — нэночк'эн.

Ынк'о йытонэн выквылгын, к'ынуур о'равэтльак'ай, нак'ам тэгнилгык'ин, нылгинитчык'инэк'эй, нак'ам ныппылюк'ин. Ынр'ам н'ан ринтыннин мэмлеты, эрэттылельын'ым пэнрынэн. Э'ннык'атлетлы эрэтг'и лыгэн авэтывак' мэмлеты энмыск'эпы. Ынк'эн энмээм лыгэн мимлык ыпэ валын. Нак'ам ан'к'айн'ын ынкы! Вынэ колё нылгэйычгитк'ин, мин'кыри к'ун ынкы лыгэн н'ан эйычгитэ нэнаркыплык'эн энмээм.

Ынк'о вай, люур эт'юк'айк'ын чып'ынтог'э. Етг'и нэмэ лыгэн вэтгыры. Эвын нинэнрык'ин гынмылкин рынрыё выквыо'равэтльак'ай.

Ивнин:

— Ээ, гынрак' ынн'ин к'итги!

Пиринин выквылгык'ай, ынк'о ринтыннин мэмлеты. Вынэ вай пин'куг'и Рорат нэмык'эй мэмлеты. Лыгэн гыткат о'равэтльэн лымынн'ин г'эптыткулинэт.

Ныкоргавк'эн калбайн'ын. Вынэ энмэч нылгитэнн'ыткук'ин: «Ыа-а-а-а! Ыи-и-и-и! Ыо-о-о-о!» Тан'амалван' нытэнн'ыткук'ин. Нивк'ин: «Ынн'атал-ым эти игыр тынмын!»

Ынк'о лыгэн аплёратвака чып'ынтог'э Рорат.

— Ы'мто, — нымн'ылёк'эн, — а'ткэвма тытэйкын?

— Ванэван, нымэльэв, — тэгнунтым'эв нивк'ин кэлы.

Ынк'о ивнин калбайн'а:

— Вынэ к'ун э'тки тылваквыт икумин'кыри рытык.

Ытр'эч амынан н'элг'и аяака рачвын'гыргын.

— Элымнэ, ытрэч ынк'эн? Вынэ эвыр аны эк'ылпэ мынъяагъан!

Эквэтгъэт лыгэн ынк'оры рачвын'ынвэты. Аны гора-рачвынленат! Нак'ам ыныгракэн ваны вэнъым лыгин'эй-ыткулын гролмакы.

Вынэ вай к'ынвэр пэлятын'ногъэ калбак'лявыл. Энмэч лыгэн к'ынвэр тан'авынтылягты пэлятгъэ.

Ыттъыёл пыкиргъи о'равэтльан. Ынк'о вытку вулк'ытвик пыкиргъи калбак'лявыл. Эвын галгэрочгыплен пыкиргъи. Пынлэнэн:

— Ако на'м ынак' рочгыпгъэ?

— Мин'кыри к'ун этки эвын нылвавэгым кытгынтатык. Оо, како мэй, вынэ этки нинъигыт, а'тав-ым нын'аврэт-гыпэгыт! Олопы к'эквэтгытык ярагты гэн'эвъэнэ, мин'кыри к'ун, чен'эр тылваквыт икумин'кыри рытык.

— Элымнэ, лен'ытэк' энмэч мытыплыткумык увичвэтык?

— Ии, к'элюк'-ым. Энмэч к'эквэтгытык эк'ылпэ!

— Ээй, вынэ эк'ылпэ мынэквэнмык ярагты!

Ынк'о эквэтгъэт ярагты гэн'эвъэнэ. Ынкы напэлягъан калбак'лявыл. Ытвык'эйык н'элк'иквээт ынкъам эквэтгъэт ярагты.

Нэмэ-ым ынн'ин нылгурэтылек'инэт ытвыльык'эгти. Ынк'о пыкэрын'огъат ван'ыткойн'ык. Лыгэн еп ыяйпы напэрыгъан вэн'ыткулын. Ынкы-ым рымагтыгъат, ынк'о пыкиргъэт ярак. Ынкы нымыван'ногъат нымэльэв. Ытрэч.

Валвийн'ын
ынкъам
о'равэтльан

нмэн к'ол чавчыв ыннанрата нынымытвак'эн. Ынкъам к'ол рыннин н'элвыл пэнры-нэн и'гэ. Ынкъам к'утти к'орат тымытконэнат.

Эргатык этын к'ытгыи н'алвыльэты. Эвын валвийн'ын и'кырэрык нэвиик'ин. Ынкъам к'лявыля ивнин:

— А'мын гыт колё ачемгъокэйн'эгыт, лыгэн льоё руркын! Йык'к'эй яральэты нъынльэтэтынэт!

Лыгэн ынн'ин ивыплыткунин, валвийн'ын кытгырго-лягты рин'эгъи. Ынкъам к'лявыл эквэтгъи ярагты. Люур ёоръогъэ ынкъам к'лявыл тымн'эквэ. Люур льуниин яран'ы ынкъам етгъи. Люур валвийн'а лыгивэймэну лыгин, н'эвъэн ивнин:

— Эк'ылпэ к'ынк'амэтвав о'равэтльан!

К'амэтвагъэ. Ынк'о вулк'ытвигъи. Валвийн'ын ынкы-ым иквъи:

— А'мын вынэ к'элюк'-ым рэмкылын мынильэтын.

Люур валвийн'ын ильуткугъи ынкъам нивк'ин вал-вийн'ын эльоткома:

— А'мын гым ачемгьокэйн'эгым, йык'к'эй нананагты траграгтан'ынат!

Ынк'о к'лявыл кыекв'и эмк'ивъетэ, эвын н'аргын нытвак'эн. Эймэч кэргымма гылгын нык'итык'ин. Эймэн ынк'эн валв'ийн'а гэтэнымчен'лин.

Ынк'о нак'амлым ымын' пипик'ылгыт ванэван нынмынэнат.

Нэрк'ук'
ынк'ам
тилмытил

Нэрк'ук' нынымытвак'эн ан'к'ачормык ытрьэч гэн'эв'ээнэ. Нэрк'ук' нивиник'ин ынк'ам нэнанмык'энат р'эвыт. Ынан р'эвыт нинэпирик'инэт н'ирэк' лыгэн н'эранмынга.

К'ол итг'и нэрк'ук' икв'и н'ав'анэты:

— Вэчьым игыр гыныкы рэени'ыт н'энк'айн'ыталыт.

Н'эв'ээнэ ивнин:

— Ынн'ээм лыги лын'ыркынэт, эквэркын эвэнэнвэты.

Татлыгнэн ы'вэк'учитэ:

— Ии, тэквэркын. Эченур эвыр рэквэнн'ыт, лыгэн нивлык'ин уттуут к'ынпыгын ынк'эг'ит, мин'кыри рэквэнн'ыт ынк'энат.

А'мын-ым эквэтг'и нэрк'ук' эвэнэнвэты. Люур тиркытир эйпыткуг'и... Лылепг'и н'эвыск'эт — люур лыунинэт н'ирэк' тилмыт... Ыргынан никв'ээн н'эвыск'эт:

— Э'ми гынинэт эккэт?

— К'ырым мытвынат! — ивнинэт н'эвыск'этэ.

— Эк'ылпэ к'ытвыгынат, э'митри! — никв'ээн тилмэ.

— К'ырым! Гымнин уйн'э нэнэнэт! — икв'и н'эвыск'эт.

— Вынэ варкыт! Моргынан лыги! — никв'ээн тилмэ.

— Нак'ам-ым к'ыльугыткы э'митри! — икв'и н'эвыск'эт.

— Таам, к'ытвыгынат э'митри, к'ынвэр гыт ымы мытрэнрин'эквыт ынк'ам ынк'оры мытрэнэрэтгыт! Лыгэнитык рэв'ыггэ! Валёмггэ? — никв'ээн тилмэ.

— К'ун к'ыльугыткы торгынан, к'ырым гымнан мыйылтык гымнин нэнэнэт, мачынан гым к'энанмытык! Валёмтык? — ивнинэт н'эвыск'этэ.

— Мытвалём! — икв'эт тилмыт ынк'ам нэлк'ыриры нэт нэнэнэт.

Нэлуэнэт... Лыгэн н'ирэк' нэнэнэт нэймитынэт н'ирэнлен'у ынк'ам эквэтггэт. Лыгэн янор ырык гролмакы грулмыггэт, ынк'о тылейык'этэ итггэт...

Ынк'о ы'вэк'уч вулк'ытвик пыкирггэ. Эвын н'ирэк' рэвыт нинэнрык'инэт. Ынан л'униин н'эв'ээн нытэргатк'эн. Ивнин:

— Иа'м тэргатыркын?

— К'ун вай тилмэ нэнэнэт ниткэнэт! — икв'и н'эв'ээн.

Ынк'о йылк'этггэт. Эргатык кыекв'эт — ивнин ы'вэк'учитэ н'эв'ээн:

— Мин'кэйит-ым эквэтггэт?

— Наан-ым, н'оонк'эн уттынпын ынкы! Янор кавралаатггэт, ынк'о вэтгатггэт, — татлыггэн н'эв'ээнэ.

Ынк'о рин'эгги нэрк'ук'. Эптэ ынкы гролмакы гэрин'эмьетлин нэрк'ук', ынк'о гырголятггэ...

Аны о'тчой гэледин нэрк'ук'! К'ынвэр л'униин нымным ынк'ам к'ытгги ынан'яатлыагы. Рэск'икв'и. Люур никв'ээн:

— Мэн'к'оры ети?

— Вынэ ыяальэгым! Ванэван гымнин эккэт к'ыльугыткы? — ивнинэт нэрк'ук'э.

— Вынэ к'эйвэ! Вай рымагы варкын нымным — ынкы варкыт! Тилмэ гиткэлинэт! — никв'ээн авырала.

— Вынэ а'тав мэквэтггэк! — икв'и нэрк'ук'.

— Вынэ мачынан, чен'эр тыв'ыркын! — икв'и нэрк'ук'.

— Вынэ мачынан, чен'эр тыв'ыркын! — икв'и нэрк'ук'.

— Вынэ н'ан гытгычормык варкыт н'ирэк' ылвэт. Ынк'энат ылвэт гэмгемикынэ тымык нэналвак'энат, — икв'и авыралаыкэн к'лявыл.

А'мын-ым эквэтгги нэрк'ук'. Люур, к'эглинангэт, л'униинэт гытгычормык н'ирэк' ылвэт... Лыгэн киткит левыт р'уэрэвэннин — ылвэт гынтэкв'эт. Гынтэвылыт нэрк'ук'э пэрынэнат ынк'ам тымнэнат.

Нэмэ эквэтгги рымагтэты нэрк'ук'. Ин'э л'униин нымным. Пыкиргги. Ынан'ытггылрак рыннинэт ылвэт, ынк'ам ытлэн ынан'яатлыак атчыггэ...

Кыекв'и тилмытил ынк'ам л'униинэт ылвэт в'ылыт. Икв'и:

— Како микынэ тымнэнат ылвэт алымы уйн'э мэн'ин?

Ынк'о ымыльо кыекв'эт. Тилмытил икв'и:

— Вынэ мыным'имык!

Нэрк'ук'ин эккэт ынк'ам тилмин чезкэй овэчватын'н'оггят. Лыгэн ымыльо к'ытггэт мын'эрагы. Нэрк'ук'э эйминнинэт ынин ынк'ам тилмин нэнэнэт... Вынэ ярагы гэрин'элинэт!

Пыкирггэт ярак ынк'ам йылк'этггэт. Эргатык кыевык, люур кытыйгыр'оггэ, ынк'ам ныкирггэт тилмыт... Тилмыт икв'эт:

— Э'ми мургинэт нэнэнэт?

— Н'отк'энат! — икв'и нэрк'ук'.

— К'инэйылгытык эк'ыллэ, к'ынвэр транмынтык! — икв'и тилмытил.

— К'ырым мыйылгыт, мачынан к'энанмыгэ! — икв'э нэрк'ук'.

— Вынэ эй-ым мынмарав! — икв'и тилмытил.

— Эвыр торгынан, к'ырым гым м'ээнк'этггэк маравык! — икв'и нэрк'ук'.

Икв'и тилмытил:

— Уйн'э н'утку чымче амыск'ыгытгыка?

— Вынэ к'эйвэ варкын! — икв'и нэрк'ук'.

— Мынылк'ынмык н'энрилы ынк'ам мыныткучитын гытгын амвааралета! — икв'и тилмытил, ынк'ам к'ытггэт ымыск'ыгытггэты.

Янор рин'эгги н'эв'ээн тилмин. Аны гавааралетколен гытггэты! К'ынвэр гытгын анн'элётколыатггэ... Ынк'ам эмгунунэтэ рытчынин ынк'ам вак'оггэ. Икв'и н'эвилмытил:

— Колё тылгипэн'ивэтык!

Ынк'о рин'эгги нэрк'ук'ын н'эв'ээн. Ынк'о вааралетколыатггэ гытггэты. Тэн'ыткунин гытгын амвааралейва...

Ынк'о вакъогъэ ынкъам икв'и:

— Гымнан тыткугъэн гытгын амвааралейва!

Ынк'о тэлмычгын армайпыгъэ ынкъам икв'и:

— Мури опопы марава мынинмык! Мынрин'эмык — ынкы гыргол мынмарав!

— Ии, вынэ мынмарав, к'ырым м'ээнк'этык! — икв'и нэрк'ук'.

Ынкъам тилмытил рин'эгъи. Нэрк'ук'э пэнрынэн... Эчги тилмэ нэрк'ук' вэгылкуркынин, нэрк'ук'э кыплынэн и'ннык ынкъам чывинин и'тын. Тилмытил эрэтгъи — янра левыт... Ынк'о эkkэт тилмин иткэнинэт.

Рагтыгъат. Ынн'ин ван'н'огъат.

Н'ырок'
йич'эмрэтти

нмэн нутэк нытвак'энат н'ирэк' ынээлыт,
н'ырок'ав — чакыгэт.

Ынанынпыч'ын икв'и ынээлын:

— Кита выквэн плекыт мынтэйкынэт ынкъам мынкылвынвытко.

— Ии, — икв'и ытлен'и.

Ынк'оры нэплыткунэт плекыт — ынк'оры кылвынвыткогъат. Ыннан'гылё нэтэйкын кылвын. К'ол эргатык пытк'ымайын'кы вальын нэтэйкын.

К'ол итгъэт омкыянвэты к'ытгъэт. Умкуттэ рагъым нэтэйкын. Ынк'оры эргатык чейвыткугъэт, чакыгэт-ым ярак гапэлялен.

Чейвыткульыт пыкиргъэт. Эвын галгэнмыткойвылен мэлёталгын эвыр ылвылю! Ынкъам милютнэлгэ рэтэм нэн-

Нэмэ к'ынуур айвэкэн гакваръоленат гынникыт. Ынрѣ ам к'эгрѣэв нэгтыгѣэн. Нэмэ к'ынуур айвэкенамэл нинэн тык'ин ынээльэ.

Нэмэ эргатык чейвыльын нининигѣи. Пыкирык — йыто нэн, нэмэ гитэнин. Нэмэ люур иквѣи ынк'эн чейвыльын пыкитлѣэн:

— Како а'мын! Айвэнрѣтык тымн'эвыркыт гынникыт. Вэлетлым! Како мэй, како мэй! Аны эвнылэ рѣэнутэт н'ут ку варкыт!

А'мын-ым эквэтыркын, тэнмавын'н'огѣэ. Лыгэн эквэтгѣи — аны гапэнрылен ынээльэ... Лыгэн пыкиринэн'у, гынникыт рыманан'авнэнат ынк'ам рэгѣи гыннигчыку. Ынээльэ гитэнин ынк'эн э'мэтыльын — люур авынтылягты тымкык'эйык инэнрѣтгѣи ынк'эн, гыннигчыку валыын... Аны э'мэтыльэ гитэнин э'мэтырѣын — нак'ам уйн'э.

Тэн'эмынн'ин рытэ рыпкирэннин ынк'эн к'лявыл. А'мын пыкирык люур э'йн'эвыткугѣи:

— Пурэл! К'ыёск'эквынат гынникыт увэрачыкогты Рагтыгѣэ эрмэчыын.

К'лявыл н'ытогѣэ гыннэгчыкойпы ынк'ам выквыгэн'кы атчыгѣэ. Люур н'ытогѣэ пурэл акэркыльын. Лыгэн пурэлынэ илкэ эмгынунэтэ нинэчвик'инэт гынникыт. Ымыльо ёнэнат гынникыт. Ынк'ам рагтыгѣэ.

Люур чакыгэт н'ытогѣэ. Увэрагты к'ытгѣи... Люур ивнин выквычыкойпы:

— А'мын, вэлэр-ым тыльугыт.

Иквѣи чакыгэт:

— Микигыт вэтгавыркын?

Оратвак н'ытогѣэ выквычыкойпы ынээльын. Чакэтта ивнин:

— Ран'н'ытай-ым? Ынрѣам лыгэнитык в'иск'иквѣи! Амгынан етгѣи?

— Ванэван. Вынэ итык ымыльо. Гым-ым ган'автын'э-гым. Эвыр нарамн'ылэгыт, к'иквын: «Мэн'ин-ым мури мынвэтгав — гэнээльэ нывэтгавморэ».

Чакыгэт рѣск'иквѣи ралкогты. К'эглинангэт, пынлѣнэн эрмэчыэ:

— Мэн'ин тури нывэтгавторэ?

— Мэн'ин-ым мури мынвэтгавмык — гэнээльэ-ым.

— Вынэ э'ми? Нырэгѣэн! Амынан-ым?

— Ванэван, н'ыроргарэ.

— Пурэл, к'ыгтыгынат эк'ыллэ! Ынн'ин эрѣэпыка лыгэк'ыллэ! К'ыетгытык ымэн вэты эк'ыллэ!

Эквэтгѣи пурэл, ынн'ин ирѣыкэ. Лыгэн кытэ вак пыкиргѣи энагтатыльын пурэл. Рэгѣэт ымыльо. Пурэл эрѣэпыгѣэ, ричитгѣи, лыгэн плиткугѣи. Люур ивнин эрмэчыэ пурэл:

— Рѣэвкин чывипыт к'ыгтыгын — нык'амэтванат!

К'амэтваплыткок, ивнинэт ынээльыт чакэтта:

— Винвэ ымэн и'к'ылк'ут к'ычин'кэтгыткы, роск'ыткы-нык вакъок. К'инэнрѣтгытык, эвыр ювьэчитык.

Люур эрмэчыын иквѣи:

— Пурэл, ювьэт к'ыгтыгынат, аграткынык валыит!

Пурэлынэ рѣылининэт ювьэт, эрмэчыэ-ым роск'ыткы-нык рытрилининэт. Ынк'ам вакъогѣат ынк'эн рэмкылыт роск'ыткынык. Авыввагты ювьэт пэн'коткорѣон'н'огѣат, ляйвырѣон'н'огѣат!.. Люур эрмэчыэ улынѣылининэт — аны гэвыргыргырѣулинэт: «Лѣ-о-о-о!!!» Роск'ыин'ын гакаврачелен, ынк'ам рэмкылыт люн'эрэтэ гитлининэт. Эвыр нѣэрѣтынэт — ювьэтэ нэнѣынунэт...

Эрмэчыэ ёнэнат ёвѣаёчгык ынк'ам иквѣи:

— Пурэл, ювьэт к'ыннэгынэт эк'ыллэ!

Иылк'этгѣэт. Эргатык инѣ кыеквѣэт. Пурэл рыгѣевнин:

— Пурэл, мынымн'имык! К'ыгтыгын ынпын'эвк'эй!

Иыннэн пурэлынэ ынпын'эвк'эй, ивнин:

— Эмэн мын'иркыт, йытыйгот нэнтыгыт эккэтэ!

— Ээй, к'эйвэ, ынан трѣетгѣэ!

— Виин эйѣым мырагтыгѣак. Тиквѣэк рѣеты?

— Ии, вынэ трѣетгѣэ, эмэч ныкэргыпэгым!

Рагтыгѣэ пурэл, ивнин эрмэчыын:

— Эмэн, ынан рѣетгѣэ!

— Ээй! К'ырѣги, аны эк'ыллэ!

— Ээй, к'эйвэ, нирѣытвигым!

Рэгѣи пурэл. К'ээк'ын вак етгѣи ынпын'эвк'эй, рѣск'иквѣи. Ынк'ам эрмэчыэ ивнин пурэл:

— Кита, рѣавпарѣытгѣым к'ыгтогын амгынонройпы!

Иытонэн рѣавпарѣытгѣым пурэле. Эрмэчыэ рэмкылын ытлен'и пиринин э'ннэпы ынк'ам к'оймайпы, ринтынин ынк'эн рѣавпарѣытгѣымэты... Лыгэн ринтынэн'у, эвын арычга иргѣи, эвын уйн'э, элевтыкэ — гѣчвилин... Ынээльын чимгѣугѣи: «А'мын, како! Нэткуркынимык...»

Нэмэ эрмэчэе пиринин ынк'эн ынээлын, ынк'эн э'нныл, вээкэн, нэмэ чит ринтынин р'авпар'ытт'ымэты... Эвыр эймэквыи — мынгылгын йытонэн ынк'ам увик а'рэнэн... Ынк'ам к'утык, ивнин эрмэчын:

— Кита гымр'ам мыпэнрыгыт!

— Ии, к'элюк'ым, к'инэгитэги!

Эрмэчын пиринин рэмкыльэ э'ннэпы ынк'ам к'оймай, пы, ринтынин р'авпар'ытт'ымэты. Чит тэрэмкыльын'э ит'ги, э'квырга гамынгыпэрк'ылен. Эвын арычга ирг'и — эвын элевтыкылын...

Вак'ог'э рэмкылын. Оратвак ивнин пурэл:

— Кита к'ыгтогынат ынк'ам к'ынпыркынэт левытти. Эвыр раныйпын'атыркынат, к'ычин'кэтыркын кагынмылгын ынк'ам к'ыркыплыркынат.

Йытонэн эрмэчын левыт ынк'ам рыйпын'аннэн. Лыгэн мэлтэн'ынн'ин рыннин, к'ынуур ивкинэмил, нэнаркылык'эн... А'мын эрмэчын — лыгэн кыплынэн левтык — а'мын нивк'ин:

— И-и-и-и! Како, вытку тыг'евык! Како а'мын, о'т'чой тыйылк'этык!

К'ут'ги эрмэчын.

Ынр'ам рэмкылын ытлен'юнин левыт йытонэн пурэле. Нэмэ мэлын'ин рыннин, нэмэ мэлтэн'ынн'ин ит'ги, к'ынуур эрмэчын.

К'амэтваг'ат. Ынк'ам к'эмиплыткук, ик'выи рымагтэты эрмэчын:

— Кита, мэн'ин мури райын'к'эн яран'ы мыный'ог'ьян?

— Мэн'ин-ым тури к'ый'ог'ыткы! Кынмал мыный'ог'ьян, — ик'выи рэмкылын ынээлын.

Най'ог'ьян яран'ы, рэск'ик'вэ'эт, ынк'ам пылленэн рэмкыльэ:

— Н'отк'эн лен'ытэк' тан'ычыгыргын яран'ы?

Танвэлван'а эрмэчын н'ытоск'ычатг'э ынк'ам эйпыск'ыченнин ярачыко ынээлын рэмкыльыргин... Вык'вэн тытляйпын, ымын' а'к'анвантатын' валын, ымын' пэк'ым'лягэн'эты нотаск'ычыкогты рыгыткогыргын валын.

Эрмэчэ ивнин:

— А'мын тэн'ыч'ээркын?

— Ии, вынэ тытэн'ыч'ээркын! — татлыгнэн рэмкыльэ.

— Пурэл! Уттэ, пыгмытк'а, эк'ылпэ к'инэрэт! Трап'кыпчевыгыт!

Пурэл уттырэтг'и ынк'ам пыгмытк'а инэрэтг'и. Оттыт'ейвынэн эрмэчэе ярайн'ын ынк'ам мытк'ытт'ыннин, рынлевнин...

К'лявыл кэттываг'э амгынончоттагнык ынк'ам выт'рынтэтг'и, ынк'ам арэт нэнамалек'энат, н'ылянма ярачыко, ынк'ам тытыл эвынтэйылин'э... Ынк'ам эрмэчын нутэск'ыгин'кы нытвак'эн, ынкы пик'ымчегин'кы.

...Лыгэн вайн'ыг'эе ээк н'ылетылын. К'лявыл кэргыпг'э ынк'ам к'утг'и. Рывэнтэннин тытыл эрмэчэе ынк'ам рэск'ик'выи. Аны гантоск'ычатлен ынээлын рэмкыльын ынк'ам эйпынин тытыл... Эптэ тыттэтг'и раск'ыткынэты, онаквыргэпы гитэнин эрмэчын ынк'ам ивнин:

— А'мын тэн'ыч'ээркын?

Ивнин гырголягты гитэнин ынк'ам ыт'р'эч тэнн'эк'выи эрмэчын...

Тэгрэтг'и раск'ыткынгыпы ынк'ам ивнин пурэл:

— Ынн'э гыт инэривлеткэ! Ынан гымнин ытлен'и!

Ивнин ытлен'и:

— Кита уттэ, пыгмытк'а к'инэрэтги!

Уттэ нэнат'ейвыг'ьян яран'ы, мытк'э нинэттыг'г'ээн ынк'ам нэнынлевын ярачыко эрмэчын... Аны лыгэн эрмэчын тылвык гапэгляр'юлен!

...Уйн'э гэтэлпылин эрмэчын — гэлвылин.

Рагтыг'ат ымыльо ынк'эн армач'ырагты. К'амэтваг'ат. Ынк'ам ивнинэт ынээльэ:

— Вынэ ынк'ам мынэк'вэнмык!

Люур пурэл ик'выи:

— Вынэ чам'ам рэпкири'ытык! Эт'юпэл й'аяак'о рэн'эалн'ытык... Мылпынрытык й'аяаналга н'ыраторэ.

— Ии, эвыр ратваг'а, к'ылпынрыткогэ, — ынээлын ик'выи.

Пурэлынэ пынрынэнат й'аяаналга, ынк'ам найпынат нэлгыт... Ынк'ам ивнинэт пурэле:

— Н'ырок' к'уймэт варкыт. Гэмгэк'уймэк ритлыут варкыт. Н'утку рай рыркарэтльо варкын. Ымэн ынн'э энукэ, к'ывалёмгытык! Ыныкит ымын' рэтрун'ыткы, й'аяак'о рэн'эалн'ытык!

— И-и!

— Рымагты варкын р'эвритлыу... Ынн'ин-ым тивтык, ымэн ваа? Ынк'ам н'ырок'авык — вэк'ын-ыннэн мэм'лыткынык варкын. Ымэн вэт'ым к'ывалёмгытык!

— И-и! Таам, мытэквээркын!
Пурэл иквьи:
— А'мын вэлынкык'унэтури! Ытлэн зеткэ н'биттык,
пытк'ытытавмэнн'ын'н'ог'як. Игыр-ым трэквэты ын'ье-
вэты.

— Таам-ым, мытэквээркын!
Ынк'оры рин'эг'эет н'ыраргарэ. Пурэл-ым эквэтг'ы
ын'ьевэты.

...К'эглинангэт, к'уйым най'юг'ан — рыркарэтльой.
н'ын н'ытвак'эн. Аны гавааралейвылен рыркайн'ын! Ынэ-
эльэ ивнинэт:

— Таам! «Ынн'э», — нивмык пурэлынэ, — мынлеркын!
К'ээк'ын вак, эквэтг'эет рымагтэты.

...Нэмэ нэлыуг'ээн к'уйым, нэмэ ынкы нэлыуг'ээн р'ва-
ыйн'ын, ганомлен ан'к'ачормык. Нэмэ к'ынуур тарырка-
н'а нэныг'ээн. Нэмэ ынээльэ ивнинэт:

— Таам, мынэквэнмык!

Эквэтг'эет рымагтэты.

...Нэмэ нэлыуг'ээн к'уйым — аны к'эглинангэт, вэк'ын-
ыннээн ынкы. А'мын-ым нэмэ навааралейвынат! Люур
ытлен'ютэ к'ол пиринин вэк'ын, к'утти-ым йынрыткынык
вак'юг'ат. Аны лыгэн н'оон ынкы ныв'энульэтк'ин ыт-
лен'и...

Ынээльэ э'йн'эвнин ытлэн'и: «К'ыетги-ым!»

Ытрьэч э'йн'эг'ыи:

— Ко! Ко!

Ынээльэ й'онэн ытлен'и ынк'ам н'нничгэннин. Ынк'а-
ам эквэтг'эет ярагты ытрьэч н'ыраргарэ...

Ярак пыкирык, вытку к'амэтваг'ят.

Льэленр'зуг'ыи. Яврэнан' нэмэ нэлыуг'ээн ынк'эн й'а-
як'. Тан'амк'ыи'яаяр'юк нырэн'этк'ин.

К'улигивик люнл'ютэ нэныг'ээн ытлен'и, й'аяк'о нэ-
лылын. Эт'ым мин'кы нанмыг'ан тин'урэ эвытлым выл-
гыла...

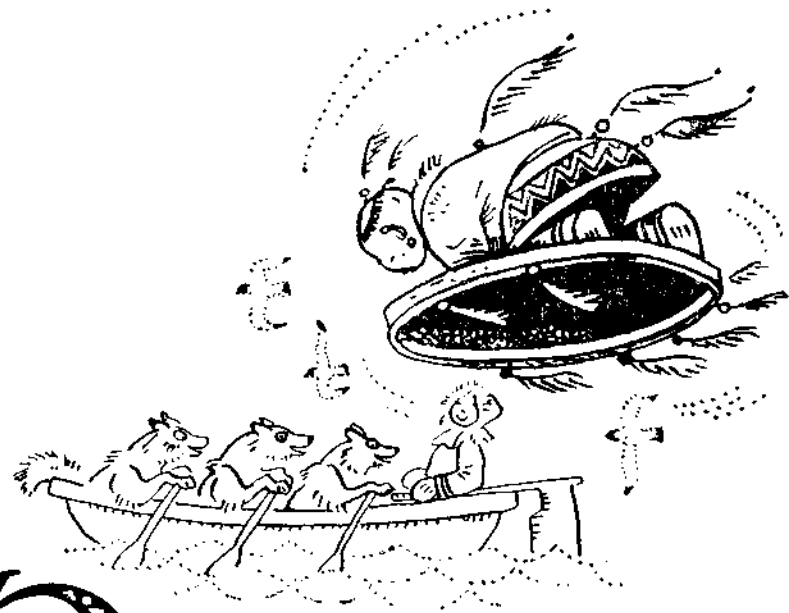
нмэн, нивк'инэт, эт'ым вай тэлен'еп, ын-
нэн эн'эн'ылын ганымытвален айгыск'ын'-
к'ач, к'ол-ым — айвалын'к'ач. Ыирак' ынк'эн айгыск'ын'-
к'аткэната нэнаранмын'к'эн айвалын'к'ачкэн эн'эн'ыль-
ын. Нак'ам ыргичгу тан'гэмо н'ытвак'энат, тэнлюнл'увыл-
гылыт ытри н'ирэргэри. Вачак, ынк'эн айгыск'ын'к'ачы-
льа нэналгэранмын'к'эн айвалын'к'ачкэн эн'эн'ылын.
Айвалын'к'ачкэната эн'эн'ыльэ гэмо нинэлгык'ин айгыс-
кан'ан'ылын'ын.

Нычимг'зук'ин айгыск'ан'ан'ылын'ын, нивк'ин: «Ы'м-
н'ан мин'кыри т'ынтын?» К'оныры айвалын'к'ачкэн
эн'эн'ылын тан'вэн'тым эн'эн'ык ныркурк'ин.

К'ол гитлин айвалын'к'ачкэн эн'эн'ылын гун'этлин ор-
в'амата.

...Нылек'ин он'алынвэты. Люур вай нырин'эм'етк'ин
тэлмин'ын н'оонк'о, о'раыныкы нылек'ин... Тан'ванэван-
ым нычимг'зуг'ээн о'равэтльан, лыгэн нылек'ин.

Вай пыкэрычгатг'ээ ыныкы тэлмин'ын, лыгэн пыкири-
нэн'у вааралеткольатын'ой о'равэтльагты... К'ынвэр эвыр

Н'ирэ-
к'эн'ылыт

вай лявтэпы лыгэн рытгылявын'н'онэн вааралейвык. Нивк'ин айвалын'к'ачкэн эн'эн'ылын: «Ы'мн'от, на'м р'энутынн'ин итыркын?»

Ынк'о к'олевааралеткома, эчги нэмэ пэнрынэн, люур вай нутэск'ык чып'ээтгы. Тэн'эвытрыкэ н'ээлгы... Нак'ам ымы орвоор ыныгрээн гэнлейвылин. Ынк'о н'оонк'о чып'ынтай. Орвоор ымы ыныгрээн чып'ынтай. Нак'ам вэлэр киткит гэмэчымлетэ орвоор.

Нак'ам льэлен'кы. Нэмэ тотчыпынтолын пэнрынэн. Нэмэ нотаск'ычыковты чып'ээтгы. Вытку эт'юк'айк'ын чып'ынтай.

Ынк'о вак'юг'э нутэск'ык тэлмин'ын. Лыгэн вак'юг'э-ым, ынак' о'равэтльано н'ээлгы... Й'сонэн ынк'эн ун'этльэн о'равэтльан. К'ытлыги, ынк'эн айгыск'ан'ан'ылын'ын... К'улильэтгы айгыск'ан'ан'ылын'ын:

— Оок, како мэй, ынн'атал-ым тылваквык рывэчвакы! А'тав-ым эн'эн'ык ныркуригыт! Вынэ вай-ым лымн'э вэч'ым ынн'ин тритг'э, эченур-ым ынн'э лейвык апаака! Ваа? Н'ан нотагты лымн'э ун'элык лыгэн'ым лымынкыри. Валёмг'э?

— К'элюк'ым! — ночыткок'эн айвалын'к'ачан'ан'ылын.

— Ы'тр'эч-ым вай к'ырым пэнээмил мынтыгыт, ынак' элвэлынэмил.

Эквэтг'эет ам'яна. Рагтыг'э айвалын'к'ачан'ан'ылын. К'ол-ым нэмэ рин'эг'и панэнагты. Ынн'ин ганымытваленат нэмэ, горатваленат.

К'улитгивик льэлен'кы ун'элгы ынак' ы'тт'э айвалтен'к'ачан'ан'ылын. Нылек'ин лыгэн нотагты.

Люур вай, авынтыляма чама эмнун'кы вачачы, ан'к'айн'ын ы'тт'ы'еча ынык ининиг'и, лыгэн ныягнавылгык'энат... Ан'к'айн'ын лыгэн к'ынуур ваамин'ыныпылыльэтк'ин. Алымы льэлен'кы ган'к'ар'юлен, чама эмнун'кы!

Ванэван ынк'эн айвачын'к'ачан'ан'ылын вачак' ныпэлк'ынтэтын, лыгэн нылек'ин ан'к'амэмлыг'эет... Колё нылг'эйчыгитк'ин! Ы'тт'ылын лыгэн нылек'ин кытмэмлыг'эет...

Ан'к'ы гатомгатлен лыгэн ы'лыткыната. Нылгиныйк'эв ныпанчатк'эн о'рамаг'ляльэты. Ынк'о пыкирвылгыг'эет... Ы'тт'ыт пыгылк'экв'эат, ынк'ам эвыр орвоор г'оравэтльама. Вачак' ванэван ныпэлк'ынтэтын.

Люур вай авынтыляма орвоор ы'тву н'ээлгы. Ы'тт'ы-ыт-ым н'элк'ивр'юг'эет ы'твыткынэты ынк'ам тэвыльо н'ээлр'юг'эет. Ынк'о тэвыльатыльатын'ог'эат ы'тт'ыгинив, нак'ам о'равэтльано гэн'эетлинэт. Ынк'эн-ым этын лылыу нитк'ин. Энмэч нылг'эвэтгавчетк'энат тыляма...

Аны галгайычг'эр'ючгатлен тыляма! Ы'тв'эат лыгэн нинэлгинтыск'ив'юук'ин, вачак' ванэван натчатын. Тан'ванэван найылгавынат тэвыльымкын, нылг'этэвыльатр'юк'энат, нак'ам эвыр нык'улильырьук'инэт, нытип'эй-н'эр'юк'инэт.

Панэна нылек'ин рымаг'тэты, ванэван ныпэлк'ынтэтын! Ако-како, вай к'ыновэр мимыл люур эрэтгы! Тэн'уйн'э имлыкэ н'элгы, нэмэ пэнинэмил н'ээлгы, льэлен'кы. Люур мимыл н'оонко умэкэтгы, ынк'о вэтчаг'э — эвын о'равэтльан... Эвыр ы'твылын ынк'эк'эй эвын маг'ляльо гэн'эетлин. Ынк'о икв'и: «Вынэ м'эатчаг'ан, кыргам-ым эналвакв'э тымык».

К'ытгы о'равэтльан. К'ытлыги, ынк'эн гатвален эйгыск'эн'эн'ылын. Лыгэн эвыр пыкиринэн'у гэк'улильэтлин эйгыск'эн'эн'ылын:

— Ээй! Ынн'атал-ым тылгипэн'ивэтык рыпэт! Вынэ э'квырга тылваквыт! А'тав-ым нивк'инэт, мэчынкы эн'эн'ылыгыр. Вынэ мигрин-ым тытан'ылваквыт тымык! Вынэ опопы ратан, э'тки тыпааг'як!

— Вынэ ынн'э апаака, чен'эр гыр рэнанманн'э, к'элюк'-ым лыгэн гым мытымн'этвак.

— Вынэ к'ырым нэмык'эй ынн'ин тритг'э!

— Ии, вынэ к'эглынанг'эр! Энмэч мынарагтымык! Эченур ынн'э тан'к'онпы ярачыко эн'ээлкэ, к'ылейвыч'ээркын нотагты!

— Ээй!

— Валёмг'э?

— Ии!

— Ээ, энмэч мынэкв'эт!

Ынк'о эквэтг'эет ам'яна. Рагтыг'эат ымыльо.

Нэмэ ынн'ин ван'н'ог'эат г'эр гивин'итык. Аны нылгыныр'ыретк'ин тан'к'онпы айвалын'к'ачкэн эн'эн'ылын тэн'эмк'ынгивик.

К'ыновэр вай к'улитгивик эйгыск'эн'эн'ылын ы'тт'э нотагты к'ытгы. А'мын-ым аны нылгыч'эчен'этк'ин! Нылек'ин лыгэн нотагты.

Люур вай тан'авынчачан'анмачы тиркытир лыгэтгыт-
лягнан'ной. Эвыр гэлгимэйн'этлин тэркин'ын...

Тан'ванэван-ым нычимг'ун эн'эн'ылын, лыгэн ныле-
к'ин, эмэч нивк'ин: «Эт'ым, элер'уркын». Алымы еп
а'каляр'сон' льэлен'кы...

Тиркытир вай лыгивтытвик'ээтг'и о'раныкы. К'ынвэр
эвыр ыт'т'ин рыгрыгыт тылвыг'ээт. Ыт'т'ыт нылг'эйн'
эр'ук'инэт. К'ынвэр ымы о'равэт'лян ир'ытвыр'ууй ын-
к'ям нывытрыкаврадылыбатк'эн эм'эк'элвэ. Эмэч ныл-
гэв'ээн'нольатк'эн...

К'ынвэр вай тиркытир эрэтг'и. Нутэск'ык ирык, к'ыт-
лыги эвын эн'эн'ылын айвалылын... Ивнин:

— А'мын, како ыт'лэн на'м эрээгтэчн'ыкэ итг'и?

— Вынэ к'ун тылвавык э'квырга!

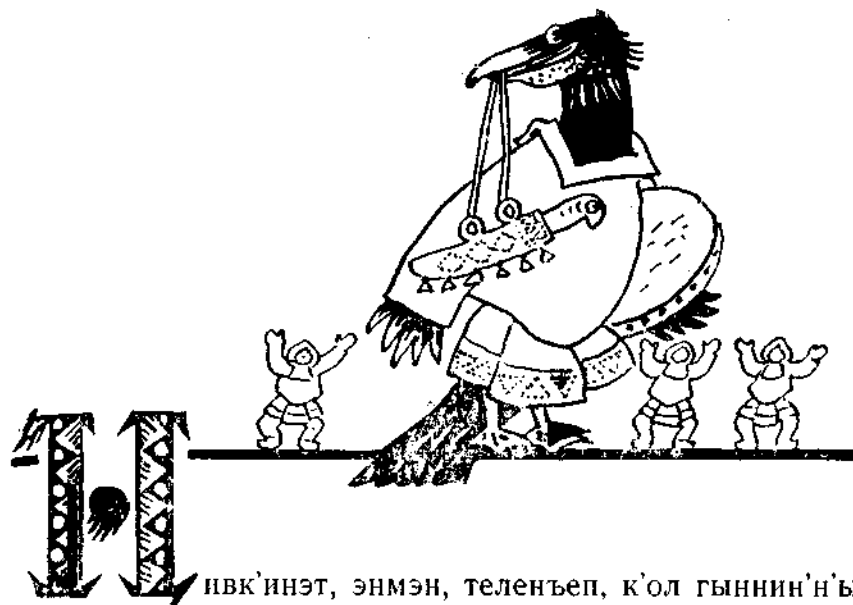
— Ако вынэ ратанн'авн'эн, лыгэнитык э'тки вай к'ы-
мэк тынмыгыт!

— Вынэ к'ун к'эглинангэт! Э'тки ратанн'авн'эн!
Эмэч мынрагтымык!

— Ии!

Ынк'о рагтыг'ат. К'ол-ым ынк'эн ынин ыт'т'ыт гэл-
гилвыр'уулинэт рагтыг'ээ...

Ынк'о-ым тампааг'ат ынн'ин итык.

Уутэкин
Чивтыгин'

Ивк'инэт, эмэн, телен'ееп, к'ол гыннин'н'ыт-
тылын Чивтыгин' ганымытвален нымным-
ык Уутэк. Чивтыгин'ынэ имыр'эгынник нэнанмык'эн эл-
ек эвыр льэлен'кы. Ыт'лэн эн'эн'ылыу нитк'ин эмэн.

Элер'уг'и. Чивтыгин'ынэ н'эв'ээн ивнин:

— Кита к'ун мил'юткук, й'арат торатваг'ак ильут-
кукэ.

Н'эв'ээнэ ивнин:

— Ии!

Аны эмэн о'т'чой ныкитэ гильуткулин ыт'лэн. Люур
авынэльтковты пааг'ээ, н'эв'ээн ивнин:

— Ратанн'авн'эн!

Н'эв'ээнэ ээкэт рынлевнинэт. Ильуткуплыткук, Чив-
тыгин'э н'эв'ээн ивнин:

— Вэчыым ыт'лэн нагтыркынэгым рочгынотайпы роч-
ган'ан'ылыа...

Еп ин'ээ н'эв'ээн н'ытог'ээ, ынк'оры рэг'и, ы'вак'очег-
ты икв'и:

— Ынр'ям н'оты р'эзнут амгынонан'к'айпы ув'ээтг'и!

Чивтыгин'ынэ н'эв'ээн ивнин:

— Ынн'ин вальэг'и! Еп айвэ эльткома тиквыт, эр-
гатык рочгынотайпы нарагтыгым. Ынкэкинэтэ эн'эн'ылыэ,
эт'ым, энаранмын'ыркын... Кита лымн'э к'ыёпатгэ!

Н'ытог'ээ эвыр пэтлек'эй рэск'икв'и ынк'ям ивнин:

— Анк'ачормык ыт'вылык'эй н'ыпэг'и!

Н'ирэк' о'равэтлыат тыттэтгъэт Чевтыгэн'ына ярагты...
Чивтыгин'ынэ ивнинэт ынк'энат н'ирэк' о'равэтлыат:

— Гок, а'мын еттык?

— Ии, мыт'енмык!

Рочгынотайпы етылыт о'равэтлыат н'ирэк', к'ол ма-
чынпын' валын. Чивтыгин'ынэ к'амэтвама ивнинэт:

— Како о'тчойпы ныр'ъетури эк'эльун'?

Мачынпын' валья ивнин:

— Энмэн мурыкэкыльэ эн'эн'ыльэ йытыйгот нэнты-
гыт.

Чивтыгин'ынэ а'к'ачьовты ивнинэт:

— А'мын-ым, гым к'ырым мэквэтык ыагты!

Ытлэн икв'и:

— Вэлэр н'отк'эн валы мынн'ивын, к'ынуур гым трэл-
к'ыты ыныкагты. Эченур ынн'э тыляма эгитэкэ н'отк'эн
валы!

Чивтыгин'ынэ р'ыск'ыёлгык ёнэн. Ынк'ам ивнинэт:

— Таам, к'эквэтгытык!

Ынк'энат о'равэтлыат эквэтгъэт. К'ытлыги, ынин ын-
к'эн, эт'ым, кэлы...

...Ынк'энат о'равэтлыат гэлкитлинэт рочган'ан'ыльык.

Рочган'ан'ыльа ивнинэт:

— Э'ми Чивтыгин'?

Никв'эн:

— Уйн'э! Ытр'эч н'отк'эн валы тын'ивынин.

Рочган'ан'ыльын икв'и:

— Кита мынгитэн, мин'кыри валын!

Гитэнин — а'мын, эвын рыпэт эмтэн'э нык'элпэрак'эн,
чама йык'уйгын амалва гэкэличитлин! Рочган'ан'ыльын
коргакв'э:

— Пуур'ъу рак'ылк'ыл Чивтыгин' — й'барат н'отк'эн
валы тын'ивынин нытэн'к'ин! Энмэч к'ырым ы'твыткук
мыааг'ан!

Пэнин ынк'эн валы улвивык валын. Ы'твытконвэпы
етык, пэнин гэтаё валы, мин'кыри к'ун юрэк' ратымн'эвы.

Н'ирэче гивиг'и ынкы рочгынотак валы. Э'лерэг'и
валы рочгынотак вак, мин'кыри к'ун н'отк'эн валы, к'ыт-
лыги, к'ырымэн, к'ытлыги ынин. Чивтыгин'ын кэлы...

Нэмэ рочгыноталын к'олет'ылэ ы'твыткуг'и. Ы'твыт-
конвэпы етгъэт, эвын гэр'эвылинэт.

Ярагты кытгынтатгъэ, валы йыннэн — эвын уйн'э...

Аны энмэн гэлк'ыритлин о'тчой! Уйн'э ваг'э авалыа...
Колё нычимг'ук'ин! Н'эв'ээн ивнин:

— Э'ми валы?

— К'оо, ванэван мыльун.

— Вэч'ым мэкына йылын?

Н'эв'ээнэ ивнин:

— Аны э'квырга тивыркынигыт, ванэван мэкына лым-
н'э мыйылын!

Вулк'ытвик рочган'ан'ыльын ильуткуг'и. Люур авын-
эльоткогты икв'и:

— Гок, гок, эвын'ан Чивтыгин'ын, к'ытлыги, кэлы
н'утку н'ирэче гивиг'и! Чен'эт лыги г'эелэрэлин. Эты лы-
гэн трататкын'ён'ын Чивтыгин'..

...Уутэлын Чивтыгин' к'олет'ылэ ы'твыткуг'э. Чив-
тыгин' кааткынэты ёпылк'экв'э. Ынк'о вириг'и, к'отыры-
кы икв'и:

— Ытлэн колё рыркы нымкык'ин!

Ы'твыльын рымагтэты нылек'ин. Люур галгак'ай ам-
нон'гыпы етг'и... Ы'твыткынык вак'ог'э. Чивтыгин' ив-
нин галгак'ая:

— Мэй! Чивтыгин'! Ытлэн итык тури в'ыткуркыни-
тык. Ынк'эн рочган'ан'ыльа нэтэм'юонтык: к'ырымэнат
рыркат й'оркынэтыкы, ынк'эн гилгилти ынк'ам кытрат...

Чивтыгин'ынэ ивнин галгак'ай:

— Таам, а'мын, эк'уликэ к'ытваркын! К'ырым льэл-
ен'кы гыт к'опалго мынылгыгыт!

Галгак'ай нэмэ рин'эг'и амнон'эты. К'ытлыги, нэмэ
ынин кэлы, Чивтыгин'ын...

А'мын-ым рыркак н'ыпэг'э — колё рыркы гилгилык!
Эчги милгэрыткуркыт — люур эвын уйн'э эгилкэ... Чив-
тыгин'ын ы'тв'ыйыр'ын мэмлыткынык ныкамаграк'энат...

Чивтыгин' чып'этыг'и мэмлычыкогты. Люур ынк'о эвын
пиврэг'и — эвын эвырвэйн'ын...

Ынк'эн ынин о'равэтлыат, мэмлыткынык валыт, тит-
к'эннинэт эвырвэйн'а...

Ынк'о Чивтыгин' ивырвину гэн'эетлин. Рин'этэ рагы-
г'э чама мэмлыкв'э, ан'к'ачормэпы пиврэг'и ныкитэ
эвырвэйн'ын. Эвырвэйн'ын н'ыпэг'и, гырэлг'и нотаск'ыт-
кынык — эвын ынинэт ы'тв'ыйыр'ыт йытонэнат лыгэн
пэнинэт.

Чивтыгин' рочган'ан'ыльа тымык лывавнэн.

Рэк'окалгын
ынкъам к'эпэр

нмэн, рик'укэтэ лyunин о'равэтльэн ынны-май вээмык, ынрак' ынкы лыгэн к'амэтвальатымгогъэ. К'ынвэр тэн'энк'эквьи. Ынк'о вытрынтэтгьи ынкъам ынкы йылк'ын'н'ой.

Люур вай к'эпэрэ лыгингынтэвнин йылк'ылын рэк'окалгын... К'эпэрэ ивнин: «Ако, ынрак' нырэк'игыт?»

— Вынэ вай-ым ыннымай нинэнъойгым, ин'к'ун микынэ атольаткэгты.

— Микын-ым ыннымай?

— Гымнин, к'элюк'ыым микын!

— Како, элымн'э, мэй, гынин! Ынрак'-ым мин'кыри тымыткон ыннээн?

— Лыгэн-ым ыёоргык тынпылк'эквээн чиниткин налгын'ойн'ын ынкъам ынкы галгэноратвавлен агтока. Вытку лыгэтъымпыгтын'н'ой налгын'ойн'ын, вытку тыгтон. А'мын-ым, эвын галгагновлен, ынн'ин к'ун вай мыкэлын тыгтон ыннанэнагток налгын'ойн'а.

— Ако, элымн'э, мэй! А'мын э'птэ гым ынн'ин митгъэк!

— Вынэ ынн'ин к'итги, на'ам мэтъамайн'ыналгын'ойн'ыльэгыт, гымык мыкын валын рагтон'ын ыннээн.

— Ээ, вынэ мынпылк'эвын налгын'ойн'ын!

А'мын-ым, гэнпылк'эвлин налгын'ойн'ын ыёоргык к'эпэрэ! Аны ганпылк'авытвален о'тчой, на'ам нылгич'эчен'этк'ин...

К'ынвэр вулк'ытвий. Ынк'о тан'ымныкэрэт рыматванэн. К'ынвэр эвыр эргыр'ома тълкамагран'н'ой — рэк'окалгын-ым нъыр'ыйылк'этк'ин... Аны вай тэнгыегнин рик'укэтэ к'эпэр!

Рэк'окалгын ыр'эз кыеквьи. Ивнин рик'укэтэ:

— Ы'мто, еп атъымпыгтын'н'ока?

— Вынэ э'тки! Эймэч ымы илюльэтык тылвавыркын!

— Ако, вынэ мыныгтон! Олэ-колэ, вынэ лен'ытак' ынк'эн лыгагноквэ!

— Яаав, гым эченур янор амгымнан мамтаан'ыткон, йбарат атаан'ыткока рытык э'тки акавкэгыргын!

— Вай гымнин ынн'ин гатвален!

Ынн'ээм к'ырымэн ынн'ин тайкыёттэ ыннымагтэ.

Аны ынкыпэ гэк'итылин налгын'ойн'ын к'эпэрин, лыгэн к'уйвик ыпэ...

Эквэтгьи рэк'окалгын омкычыкогты. Аны ынрак' на'ам горатвален эеткэ рэк'окалгын! Люур вай кытаветы-вак' рэк'окалгын к'улильыр'уй ечаннопыткынгыпы:

— Рай-рай-рай-рай! Тымкылевтыт!

Аны к'эпэрк'эй гэтэгъентитлин к'ойвэткынык! Люур ройпытгэнравнэн налгын'ойн'ын, налгын'ойн'ыкэн нэлгын тыгинрэтгьи ынкъам гэгынтэвлин н'анк'эн нотагты...

К'ынвэр рытаалгылявнэн налгын'ойн'ын чиниткин, мин'кыри к'ун нылгитъымпыгтык'ин налгын'ойн'ын чама нылгэчыгычак'эн...

Аны ганн'энайпылен к'апатчын'ын! Пэлк'ынтэтгьи панэр'эта, гэлк'ыритлин рэк'окалгын.

Вэнвэпынэн к'эпэрэ рэк'окалгын. К'ынвэр яран'ы лyunин Н'энку рэск'иквьи — к'ытлыги, ынкы нытвак'эн... Ынрак' ынк'эн гъыр'ыттылын'олен рэк'окалгын. Гамаравлен к'эпэр рэк'окагты:

— Иа'м ытлэн ыр'рунтыльэтыркын? Ынн'атал нылгын'ырыгыт!

Рэк'окалгын нылгик'ынн'этыльэтк'ин ыр'эз. Ынк'о иквьи рэк'окалгын:

— Вынэ э'тки, тылгитылыркын! Эймэч гымнан тан'гэмо гыт! А'мын-ым, ивкэ н'отк'эн мутлымул к'ыннэгын, мин'кыри к'ун э'тки, тылгитылыркын, рыпэт гымнанчинит а'к'антон'. Эченур ынн'э атаалгылятка, н'анк'эн энмыск'эты к'ыттыыск'иквын мутлымул!

Лыматльан-ым к'эпэр нэмэ валёмгэз. Гэвинвыркыледин рик'укэтэ...

Эчги к'эпэр эймэты пыкиргын — упынъылинин рик'укэтэ, рэрэннин эвтылягты... Ынкы раквачагэз к'апарчын'ын. Нэмэ тэмъюгнин рик'укэтэ.

Кивлын-
гынинн'н'ыт
тылын

нмэн, лыгитэленъеп ганымываленат гы-
вэк'учитэ ынкъам эвыр ыргин нэнэнэк'эй
ныппылюк'инэк'эй.

Ы'вэк'уч тэмпэнин ивинилын. Ы'вэк'учин нынны —
Кивлын. Ы'вэк'уч нивиник'ин тан'к'онпы ан'к'агты. Эвы-
р'ым нымэмилэк'эн.

К'ынвэр н'ан к'улитгивик лыгоратвальатын'н'ой. Эн-
мэч лыгэн эвенэнвык ныткивк'ин н'ирэче, мэн'инрин эвыр
н'ыроча. Ынк'о-ым нырагтык'эн, н'эв'ээнэ нинивк'ин:

— Ытлэн на'м лыгоратвальатыркын эвенэнвык?

— К'ун, мин'кы, э'квырга тылвавыркын мэмылэк, ы-
къам ынк'эната торатваркын.

— Э-эй!

Лымаляквэ н'эв'ээн.

Нэмэ к'олетгылэ нивиник'ин. Эвыр эт'о оратван' нит-
к'ин. К'ытлыги, ынк'эн ан'к'агыннэкык ныран'автын'н'ы-
к'эн... Н'энку мэмыл лыунин, ивнин, янор яален'к'ач й'о-
нэн мэрырэк'эй:

— А'мын ынак' н'ирэмури тылгирэтумгэвн'ыркын!

Мэмыля нинивк'ин:

— Ытр'эч к'ун малчамъам, ымы мимлычыку чамъам
ратвагъа.

— Аны ынан-ым к'онпы гэлыткынык мытратваркын,
эвыр н'утку ы'еоргык к'ача, вай гынык ровтытванвык.

— Ытр'эч к'ун эвын лын'ыр ванэван ынанванвэпы
мыровтык, к'олетгылэ к'олеаквыргэпы ныровтэгым.

— Аны кытэк'эй н'отк'о ынан к'ыровтыркын!

— Ии, опопы ынн'ин!

К'ынвэр вэтгочнэн н'авмэмыля. Ынкы нымыван'н'ой
к'лявыл, к'ымэл ытлэн тан'к'онпы гэлыткынык ван'н'ой.
Ынкы ымльалян'эт вагъэ.

Нэмэ кыткытык эвенэльбатын'н'огъат н'ан о'равэтлыат.
К'ол нитк'ин нычейвыткук'ин Кивлын к'олеванвэты. К'ол
нэнтын к'олетгылэ ивинилэ нанмын мэмыл. К'ытг'и ван-
вэты Кивлын — эвын гэмутлыгылины аквыргык камле-
лы...

Ынр'а галгэглэлен к'лявыл, энмэч лыгэтэрн'ыльа-
тын'н'ой... К'эйык'ын ан'к'ак вагъэ, ынк'о рагтыгъэ. К'ол
мэмыл тымнэн. Аны о'тчой гатвален ан'к'ак! К'ынвэр ив-
нин н'эв'ээнэ:

— Иа'м ытлэн лыгоратвальатыркын? К'эйвэ этлы
эр'экылыгыт?

— Вынэ к'ун итык ванэван, ытр'эч к'ымэк гэлгэлгы-
пы тытвак ынкъам ынк'эната горатвайгым. Опопы игыр
тылаак ан'к'айпы ивиник.

— Вынэ к'эглинангэт!

Нылгэлымалаяк'эн н'эв'ээн. Ынн'эм ынк'эн чит га-
н'автынлен мэмылык.

— Энмэч опопы амамнон'гыпы мын'элык.

— Ии к'ун, к'ынвэр этки рараквача ан'к'айпы гын-
нин'н'ыттык.

Нак'ам лым-ым ылвагэлен'н'ой амнон'эты. А'мын нэ-
налгэнмыткок'эн ылвылю, энмэч нылгинымк'эв! К'оныры
ытлэн гатвален вэн'ым лыгикынтэлыу. Ытр'эч ынк'эн
на'м ынн'ин нитк'ин?

Нэмэ вай лыгоратвальатын'ой ылвагэленвык. Итык
нэмэ нырагтык'эн. К'улиникэк ынанмайн'энмэты к'ытг'и.
Эвын ынкы нытвак'эн маченмытагнык н'авыск'атчын'ын —
аны колэ рыгылычгын! Тан'к'онпы иэнанватыльатк'эн
энмыск'ык...

Й'фонэн Кивлынэ.

Ивнин:

— А'м, еттык!

— Ии!

— Мэн'к'о?

— Вынэ нотайпы!

— Э-эй!

Нэмэ моонэн рывэтгаватъёк:

— Амгынан вальэгыт?

— Ии!

— А'м, н'ирэмури мынтумгэвмык!

— Вынэ лыгэн-ым, ни к'ун!

Тан'вэтгыры нывтак'эн н'авыск'атчын'ын...

Нэмэ ынкы нымыван'н'ой Кивлын. Н'энри татай. н'анн'ыльбатын'ой, ылвагэлельбатын'ой н'энрилы. Нэмэ ынкы гэтгивиткулин тъэче...

...К'ол итг'и энарэргъэ н'эвыск'эт, н'инк'эй ярак пэлянэн. Ыргин-ым нэнэны к'ынвэр гэмэйн'этлин, энмэч гачай-выткон'нолен эвыр ымы гавэтгавын'нолен.

Гэквэтлин н'эвыск'эт лыгэн амнон'эты, нак'ам лыгэн нэнэны пэлянэн амрак, мин'кыри к'ун ганн'энайпылен н'эвыск'эт ы'вак'очегты...

Н'оонко лыунин энмээм, ынкэг'ит к'ытг'и. Пыкирг'и энмин'ык. Нытлепыткук'ин энмыск'эты. Нак'ам нылгитэнтимгэтк'ин ынкы. Инъэ нывтак'эн, нак'ам элек... Н'оонрэ энмытагнэты лылепг'и — н'энку эвын нэнанвыльбатк'эн н'эвыск'эт. Лыунин... Тыттэтг'и энмыткынэты. Пыкирг'и. Рыгытк'ыльойн'авин'а ивинн:

— Кыкэ, н'авыл, ети!

— Ии!

— Мэн'к'о еттык?

— Вынэ н'аан н'оонк'о!

— Э-э! Нырэк'игыт-ым?

— Вынэ вай вэт'ынтальэгым!

— Э-э!

Ынк'о пытляк' ынкы ван'н'ой н'эвыск'эт, чама эвыр нэнамн'ылёк'эн:

— Амгынан н'утку вальэгыт?

— Ии, чит-ым амгымнан, э'квырга айгоон тэленъеп гэпкитлин мэн'к'окэн ытлэн к'лявыл.

— Элымн'э, к'лявыл мэн'к'окэн! Мин'кыри-ым вальыт ынин эвир'ыт?

— Н'ан-ым ынн'ин, ынк'эн ынн'ин...

Лыгэн тан'ымыльо тывыльаннэн лыгэтан'валёмкы.

— Мин'кыри-ым вальыт'ымыльын?

— Ынн'ин ынин вальын увик...

Лыгэн ымыльо нэнатвыльбатк'эн.

— Элымн'э, мин'кыри-ым лбулк'ыл вальын?

— Ынк'эн ынн'ин, гэмэчлелюк'эглин...

— Гапойгылен-ым?

— Ии, вэлерынн'э лыгэтан'пойгыльын.

— Ээй, вынэ эты мэн'как'энайн'ын!

— Эт'ым аны!

Пытляк' нинивк'ин лыгин'эвыск'этэ:

— А'мын ивкэ, мынымлючитыркын!

— Вынэ эвыр к'эглинангэр! — лыгитэг'ен'г'и н'авыск'атчын'ын.

Ынк'о мылёмгонэн лыгин'эвыск'этэ. Нинэмлюк'ин, к'ынвэр галгэрайылк'ын'ын'очгатлен н'авыск'атчын'ын. К'ынвэр эвыр вай, авынмылөгты йылк'атычгатгъэ...

Рыпаавнэн мылюк. Ынкы вальын ук'к'эм пиринин ынк'ам рынлевнин пэн'ёлгын. Мэмылмытк'а энатыёнэн ук'к'эм, пэн'ёлгэты рытринин. Нылюлюкыльэтк'ин мытк'ымыт. А'мын-ым гэлгитгылетлин мытк'ыпат...

...Нылг'омрыйылк'атк'эн н'эвыск'эт энмыкэн. Гылянмытк'ин'а инэт'ынин лёлк'ылгыпы эвыр лыгэн гамгайылгыйыргэпы... Аны лыгипэтле гэв'илин, нак'ам гэлгикымгытчитлин, мин'кыри к'ун гэнлывэтьюулин! Ынрак' нэмэ энанвыск'оолгыткынык рывак'овнэн, ымы выквэ-пойгын рыпириткувнин — а'мын-ым эвыр о'птыма энанвыльын гэн'этлин; рыннымыттатэты гэв'илин, ынк'ам о'птыма тэнн'ыткульын нывак'отвак'эн энанвыск'ыёлгыткынык...

Ынкы пэлянэн, анн'эрагтыгъэ ярагты. Пэлянэн вэ-льын'ын.

Ярак пыкирг'и н'эвыск'эт, эвын нувичвэтк'ин н'инк'эй ярак, мин'кыри к'ун гэгыттэпэвк'эетлин.

...Тэркычгавма пыкирг'и ылвэгилил'ын энмык. Эвын н'энку нывак'отвак'эн энанвыск'ыёлгыткынык н'авыск'атчын'ын, нак'ам о'птыма тэнн'ыткульын... Чит-ым н'ан еп ытлэн ягталма тэмпэнин ягналын ы'вак'очегты ынк'ам кынмал ныныттэтк'инэт ылваймакыт энмыткынэты.

Пыкэртиляма еп ныван'эйпык'эн н'ав'санэты:

— Мэ-эй! К'ывинрэтчык'э-эв!

Тан'ванэван ночытког'ан...

К'ынвэр энмык пыкирг'и. Нэмэ вай ван'эйпыльатын'...

— Н'эвэ-э-э-и! Аны к'ывинрэтчык'и-и-ив! Како а'мын, й'элыги тэнн'ыткульэркын!.. Аны эк'ылпэ к'ывинрэтчык'ив!

Вэнлыги ванэван ночыткон, ытръэч к'ынуур нытэнн'ыт-кук'ин... К'ун мин'кы рыннымыттатэты гэв'илин.

К'ывнэр ганн'энайпылен к'лявыл:

— И-ик, ытлэн на'м й'элыги тэнн'ыткуркын! Аны к'ывинрэтчык'ив! Ээй, вынэ ынн'ин мынытвачет!

Кытгынтытатгэ энмыткынэты гапойгыма. Пыкири-нэн'у пойга увэкэпы тынпынэн ынк'ам ринтыск'ивнин эв-тылягты пойга...

Ынк'о чыкээкв'и к'лявылчын'ын. Нивк'ин:

— А'мын, тытэн'эт, вэчыым тынмыг'аа?

Эвтылягты кытгынтытагратгэ, гитэнин — эвын в'э-лын'ын, нак'ам гэлгикымгытчитлин гылгын...

К'эйв'эем н'эвэк' нычимг'ук'ин Кивлык'эй, нивк'ин-ым н'эвэк': «Р'ээрэк'э мэвын ынн'ин рыннин?» — тымн'а-мынан вэтгавчетылыбатын'ой...

Ынк'о рагыгэ ченэтрагты к'лявыл. Пыкирг'и ярак. Н'эв'ээнэ ытръэч э'к'этлемнин, ынк'о ивнин:

— Ран'ытай-ым? Чен'эт к'ын'автын'ыркын нутэк ча-ма ан'к'ак! Энмэч к'эквэтги!

— Аны ванэван ынн'ин митг'ээк.

— Лыгэнитык гымнан лыги, гыт н'ирэче ган'автын'э-гыт — ан'к'агыннэкык ынк'ам эмнун'кы к'олен'авыск'ат-чын'ык. Энмэч алва к'ылеги тымык тагнымытванвык!

— Аны игыр ынан тыпаак.

— Вынэ лыгэнитык к'ырым! Энмэч к'эквэтги, эвын-п'эем лыгэнитык тэнмакв'э ынн'ин н'элык!

К'ывнэр паагыат вэтгавчетык. Вулк'ытвиг'и, рэноч-гыгэн'кы йылк'этг'и Кивлын. Ныкитэ вэнвый'тонэн н'э-в'ээнэ гавалыйн'ыма, ынкы йылк'ылыын валыйн'а пил-гылвинин... Эргатык нэнлег'ээн гэккэтэ нотагты.

А'мын-ым гэккэтэ рымагтэты нымытван'ног'ят. Эк-ык-ым эвын лыгэн нотайпы галыйвын'нолен, лыгэн-ым н'инк'эю гэн'этлин. К'ывнэр эвыр а'атчеко н'ээлг'и. Пой-гын ынанчик'ай тэйкынин эвыр тин'ур, ынк'ам ынк'эната нылвульэтк'ин. Лыгэн нэмык'эй нылгигыникульэтк'ин.

Ытля-ым тэгнымэльэв нымытван'ной, мин'кыри к'ун вэн'ыым эккэтэ нинэнтэйн'этк'ин. Ытлэн-ым к'ол итг'и энмэч н'автын'гэ. Э'то нымэльэв нымытван'ног'ят.

Ен'ав'эчгын
ынк'ам
тэлмин'ын

нмэн Ен'ав'эчгын гэн'эв'ээнэ нынымытва-к'энат. Тэн'пэнин ы'вэк'уч ылвэгилил'ын, на-к'ам нэналгэнмыткок'эн ылвылю.

К'ол итг'и нулк'ытвик пыкирг'и ылвагэленвэпы — эвын уйн'э н'эв'ээн... Нивк'ин: «Мин'кыри к'ытг'и ынак' н'эв'ээн?»

Нак'ам ытръэч тылвын'ирэргэри валыт — уйн'э экык, уйн'э н'ээкык, ымы ытг'ын уйн'э.

Люур ынк'эн тылвамрак рэск'икв'и ытлэн, Ен'ав'эч-гын. Аны лыгилк'ырит'юунин — нэналвак'эн лыук. К'ыв-нэр тан'ылвавинэн лыук, нотагты к'ытг'и, нутэк вак'юг'э ынк'ам тэргатг'э...

Люур рэк'окалгын пинтык'этг'и, пынлэнэн:

— Ынр'эам нырэк'игыт? Аа? Нырэк'игыт?

— Вынэ вай к'ун гымнин н'эв'ээн тымн'экв'э, лыук тытан'ыллавын!

— О-ок, ынанкэн-ым! — рэк'окалгын икв'и.

— А'мын, ивкэ к'инэвинрээтыркын, Нутэн'эв, н'эв'ээн к'ырирык!

— Ако, вынэ мынвинрэтгыт алымы! Ик, эченур-ым янор к'инэтэн'увиги! Ваа? Ынк'ам мытвыльбатын,— рэк'окалгын икв'и.

— Ээй, вынэ трэтэн'увигыт! — Ен'ав'в'эчгын икв'и.

— Энмэч виин гым мыйылк'этык, ынан эвыр к'инэ-ныг'вев эр'ытитык,— рэк'окалгын икв'и.

— Ии!

Нувик'ин Ен'ав'в'эчгын.

— Ээ, вай эр'вэт ититг'эт! К'ык'амэтвагэ!

— Ээй!

Рэк'окалгын нэлкык'амэтвак'эн. К'эмиплыткуг'и рэк'окалгын.

— Ээ, а'мын-ым ынак' мымн'ылтэлык,— рэк'окалгын икв'и.— Вай-ым ытл'эн н'утку гынин н'эв'ээн нытвак'эн, ярак. Люур вай пыкирг'и мэн'к'окэн лыгимэйи'ыритл'ээн к'лявылчын'ын.. К'ытлыги-ым, ынк'эн тэлмин'а гэнрин'эвлин ыныг'нотагты. Анык'ун-ым н'утри к'ынтыгын — ныппылюк'ин тин'урк'эй к'ытэйкыгын ынк'ам н'ирэк' тин'урм'эмик'эгти. Лыгэн рэк'вэтг'э нотайк'алеты — ынкы-ым рэльун'ын нымэйин'к'ин и'нныск'ын. Ынкы-ым варкын, и'нныск'ывытгырык, нымэйин'к'ин р'этайпын — ынк'эн тэлмин'ын... Ик ытл'эн, нылгинымэйин'к'ин! Тэлвэ к'ун ынк'эн ынин ваны, и'нныск'ин, мачымыльбаты гэнар'элен. Ик, ытл'эн, ыныкит а'ткэвма рэнтын'ын — гыт-ым наранмыгыт. Аны к'ун-ым н'утри к'ынтыгын а'тав. Ытл'эн н'ан йылк'этыркын игыр, ытр'эч нак'ам чама гынрырэт-ыркын, ин'к'ун мэн'ин н'энри эвнэлк'ыткэ нитын. Ик, а'тав, к'ычамэттагын ынк'ам, эчги рэнэймэвн'ын, а'тав к'ытин'ургын... Эченур тэкэмлевтык ытр'эч к'ыгитэгын! Эчги в'ырирелелын — вытку н'ирэк'эв мэк'ым к'ынинтыгын... Ыныкит ынк'эн ранмын'ын — равантог'а, энмэч рэпкирг'э ынк'эн тэлмин'ык. Эвын ынан энмэч н'эв'ээнунинэлгык'ин гынин н'эв'ээн. Ынк'ам вэтык'ун ытр'эч к'ывинвыпкирги! Ыныкит о'ра рэпкирг'э, ынак' ынан наранмыгыт...

Ынин н'эв'ээнин нынны — Варэн'н'ы.

К'этэв к'ун эвын Ен'ав'в'эчгын нымлык'эн.

Ивнин рик'укэтэ:

— Таам, энмэч а'тав к'эквэтги!

Аны а'тав гэк'вэтлин Ен'ав'в'эчгын энагтатынвы. Аны а'тав нылек'ин амрымагтэты.

Люур л'уунин, к'эглинангэт, нылгинымэйин'к'ин тэлмин'ын — рыпэт к'ун ынин ваны, и'нныск'ын, нинэйпык'ин увикитэ...

...А'мын-ым рэк'окалгык'ай Ен'ав'в'эчгына ярак нымыван'н'ой. К'оныр'ыым ивнин ынан: «Гымыграк виин к'ынымытваркын».

...Аны чамэтганэн тэлмин'ын — ныйылк'атычгатк'эн. Эчги рэймэвнин, левтылк'эгнэвнин — люур рыв'ырирелелын... Эчги кэгыт'ырирелелын рын'ирэк'эвнин — ынкы тан'ынмынэн.

Ынк'о рымагтэты нэмэ эк'вэтг'и. Аны нылек'ин тан'ам'ьяамэл йык'элыу. Люур н'оонко вытрэтг'и яраин'ын — нылгинымэйин'к'ин!.. Икв'и: «Ик, аны н'ан, эт'ыым, н'утку варкын Варэн'н'ы».

К'ээк'ын ынкы ваг'э, тинэнвулк'ытвин'г'и. К'эйык'ы-нук'эй тинэнвулк'ытвин'г'и... Эчги воск'ычгавма, эк'вэтг'и ынк'эн яраин'эты. Пыкирг'и. Ынкы-ым вайын'к'ач нымэйин'к'ин гытгын нытвак'эн. Ынкы гытгык к'ача пирк'ыг'и, ынк'о ныпэрк'ытвак'эн.

Люур вай Варэн'н'ы аймыг'э — эвын эвлер'ын'ын нэнаяк'эн, ынк'эн гытгин'эты аймыг'э... Чен'эт'ыым эвын тан'ымволк'ытвэн'эт р'в'экват н'эйн'эк'инэт...

Эвын аймынвык пыкирг'и, нытэргатк'эн. Ымтылян'эт аймынвэты Варэн'н'ы нытэргатк'эн, нак'ам н'ымпытылек'ин, нак'ам вай нымкык'инэт ёк'вагэнэв нальэк'атк'энат гытгык.

Ынкы к'эйык'ын вэтчатваг'э Варэн'н'ы, нылгэчемг'э-отвак'эн. Н'эйн'эк'инэт тан'алван' ёк'ват:

— Варэн', гуг-гуг-гук! Аау-га, ауу-гаа! Варэн', гуг-гуг-гук!

Люур вай тэлмармаин'ын тан'авынвытрытвагты к'олельбатын'ог'э:

— Ытл'эн ынак' р'вагалгат э'йн'эркыт?

Люур Ен'ав'в'эчгын тымкыгэн'гыпы пинтык'этг'и... Люур л'уунин н'эв'ээнэ:

— Ынак' мэн'к'о ети?

— Ярайпы.

— Ытл'эн ран'нытаг'э? Наранмыгыт!..

— Вынэ мачынан — эвын-ым тымынво тыетык!

— Ытлән оккой, к'эйн'ун оратвальэгым ринъэйн'э-
чиквъэ!

— Мачынан! Ынан к'иквын: «Уйн'э н'энку о'равэтль-
ака». Аны' к'ун н'утри к'ынтыгын ныкитэ — к'ылгиничи-
чивэтгын. Эчги рэйылк'этгэ, ваяйн'а к'ыпилгылвигын.

— Ээй, — валёмгэ ынкъам эквэтгъи.

Эчги пыкиргъи — аны гамаравлен тэлмармайн'ын, ган-
н'энайпычгатлен:

— Иа'м горатвайгыт?! Лен'ытэк', мэн'ин лъун?

— Ванэван! Уйн'э о'равэтльака.

— Нак'ам-ым иа'м горатвайгыт?!

— К'ун мин'кы аймээръатык нылвавэгым!

— Ээй, уйн'эм н'энку о'равэтльака?

— Уйн'э.

— Нак'ам-ым р'агалгат н'энку нъэйн'эк'инэт?

— К'ун н'ан-ым ёкват.

— Ээй!

Вытку ынкы лымаляквъэ... Панэна нымн'ылёк'эн:

— Нак'ам-ым иа'м нъэйн'эк'инэт: «Варэн', гуг-гуг-
гук!» Иа'м ынн'ин нъэйн'эк'инэт? Лен'ытэк' ы'вэк'уч етгъи?

— Ытлән мэн'к'о нъыетын? А'к'аяты — ыяа.

— Ээй, — вытку ынкы лымаляквъэ.

А'мын-ым йылк'этгъэт. Аны о'тчой, ымы ымбычычо-
ч'эт гэнгыркивлин. К'ынвэр тэн'йылк'ичичиквъи. Энмэч
к'ынвэр лыг'омрыйылк'атгъэ...

Н'эвыск'эт вэнвынтогъэ, ваяйн'ын чотгэн'кэн йыто-
нэн... Ээк рындевнин, тытлемнэн чьогыргын, ваяйн'ын
рыгырголявнэн — аны тан'ытръачтагнэты гатгамнэн...
Люур лявтин'ын эрэтгъи — чит вай амывэкэйн'ын к'утыр-
кын... Ынкы тан'ынмынэн.

Ээ, ынк'о ы'вак'очегты эквэтгъи.

Аны гэквэтлинэт ярагты!

Пыкиргъэт ярак. Эвын ынкы панэна нытвак'эн рэк'о-
калгын.

Ивнин рик'укэтэ:

— А'м, еттык!

— Ии!

— Ик, вынэ панэна еп эплыткукэ — ынак'-ым ръэт-
гыпылыт нъэлгъэт...

— Ако, алымн'э! Йык'к'эй н'ан-ым мин'кыри?

Рэк'окалгын нычимгъук'ин:

— Тури виин нотагты к'атчыск'эквытык, ынан виин
нэмэ амгымнан н'утку мыпэлятык.

Ээ, ытри гэн'эв'ээнэ эквэтгъэт нотагты. Ы'вэк'уч ум-
кычыку атчыг'э, н'эв'ээн-ым нэмык'эй — ытръэч амъяна
гатчыленат вээмумкычыку.

Люур вай к'олеин'ын еп ыяа... Н'ай'ээнныск'эпы ныл-
гинымкык'ин а'к'альымкин'ын ининигъи...

Аны нэмэ а'тав рэк'окалгын ы'р'э ныгпилырьук'ин.

Люур лыгэймэквъэт эратин'ын. Люур пыкитр'уэгъэт,
нымн'ылёк'энат:

— Э'ми Ен'ав'ёчгын?

— К'оон'! Гымнан гэмо Ен'ав'ёчгын! Мин'кыри-ым ва-
лын ынарам Ен'ав'ёчгын?

— Э'к'ылпэ к'ытвыгын! Э'ми Ен'ав'ёчгын? Ыныкит
атвыка рэнтын'ын — мытранмыгыт!

— К'ун гымнан гэмо р'а-Ен'ав'ёчгын!

— Нак'ам-ым н'отк'эн микын яран'ы?

— К'элюк'ъым микын? Гымнин! Нэмык'эй гым гарай-
гым, — нивк'ин рэк'окалгык'ай.

Ынк'о иквъи рэк'окалгын:

— Ик, а'мын-ым мылгитэн'увитык — а'тав лыгэн тэн'-
рэмкылытури! Энмэч виин к'ыйылк'этыркынитык!

— Ээй, вынэ мынйылк'этыркын! — иквъэт э'к'элыт.

Аны н'ан эчги йылк'этгъэт Ен'ав'ёчгына ярачыко, а'м-
ын-ым аны моонэн яран'ы йыныпык ымн'алгыл ранмэпы.

Аны вай рэк'окалгык'ай гаван'эйпыр'олен:

— Ен'ав'ёоооч!!! Вай э'к'элыт тылвыр'уркоот!!!

Ен'ав'ёчгын омкычыкойпы пинтык'этгъи ынкъам кыт-
гынтыпкэргъэ — эвын э'к'элыгинив гайытрыкымгытр'о-
ленат... Чымк'ык рыннымытатэты гэв'иткулинэт ярачы-
ко йылк'ылыт э'к'элыгинив...

Ынк'эн ынн'ин гатам'ён'ыв'яленат рик'укэтэ, пытляк'
н'ан ивнинэт: «Мылгитэн'увитык — а'тав лыгэн тэн'рэм-
кылытури!»

Имэн к'ол к'лявил ан'к'ачормык нынымыт-
вак'эн гэн'эв'ээнэ ынк'ям гэккэтэ.

К'ол итг'и ытлэн ярак нывытрытвак'эн. К'утырык ни-
вын:

— А'м, вынэ мынк'эплювичвэт!

Ивнинэт:

— Гым к'ырым мувичвэтык! Эмэч гым торгынан к'и-
нэрэпирин'гытык!

Ынк'о к'лявил н'ытог'э, кытгын'атг'э энмэты ынк'я-
ам айычгэгты рэг'и... Ынк'о пыкирг'и р'эврэмкык. Ын-
кы н'автын'г'э. Эргатык кыевкы, нивын ытлэн:

— Игыр нарай'огыт н'эв'ээн'ырь'э, ытлэн н'ытэн'-
к'ин. Ыныкит гыт рэтэн'экв'э, гыт ынк'энына наран-
мыгыт... Эвыт этэн'эвкэ риты, к'ырым ы'нынмыгыт.

Эргатык етг'и н'эв'ээн'ырь'ын. К'лявил гитэнин...
Люур к'лявил тэн'экв'и, ынк'ям н'эв'ээн'ырь'э ивнин:

— Мынэквэт морыкы!

Ытри эквэтг'эет н'энри. Пыкирг'эет ынкы — эвын ыт-
ри н'ирэргэри валыт гатльата. Ынк'о н'эв'ээн'ырь'э ив-
нин к'лявил:

— А'мын-ым, мынувичвэт!

— Ии, мачынан мынувичвэт! — ивнин к'лявыля.

Люур моог'ат увичвэтык. Н'эв'ээн'ырь'э рывэнтэннин
тытыл — эвын ынкы нытвак'энат н'ирэк' кэй'ыт... Пын-
лэнэн к'лявыля:

— Мин'кыри мытритг'э?

Н'эв'ээн'ырь'э ивнин:

— Н'уткэтэ мытрармагты. Эвыт мэн'ин амлыкыльэн —
ынк'эн рэнугнин, эвыт нымлык'эн — к'ырым нынунин...

Ынк'оры люур ивыркынин к'лявил н'эв'ээн'ырь'э:

— Гыт янот к'ырг'и!

Ивнин к'лявыля: «Янот гыт!»

Н'эв'ээн'ырь'ын и'рг'и — ыт'р'эч киткит и'ннычурмын
напэлявын. Ынк'о к'лявил и'рг'и — ымын' р'эпыт лю-
н'ыгтэ нэнтын...

Ынк'о рымагтэты нэнвэнтэтын тытыл — эвын ынкы
ан'к'ы нытвак'эн... Ынкэтэ и'рг'и н'эв'ээн'ырь'ын — ыт-
р'эч кыемеырк'эт рымэнинэт... Ынк'о к'лявил и'рг'и —
ымын' р'энут люн'ымэтэ рыннин.

Ынк'о ивнин н'эв'ээн'ырь'э:

— А'мын како, гыт! Вытку ынн'ин вальэгыт тылугыт!

Ралкогы к'ытг'эет ынк'ям ивнин н'эв'ээн'ырь'э:

— А'мын-ым, гынан инэлгыг'и!

Вулк'ытвиг'и — ынк'о йылк'этг'эет. Н'эв'ээн'ырь'э к'ля-
вылен ир'ын иниргин'у яанэн, к'лявыля-ым н'эв'ээн'-
ырь'ын кэркэр иниргин'у яанэн...

Эчги йылк'этг'эет, люур ынпын'эвк'эй, н'эв'ээн'ырь'ын
ытля, вак'юг'э... Ынк'о ынпын'эвэ пэкул йытонэн ынк'ям
йылк'ылыт й'онэнат... Ынкы чемг'он'н'ог'э, нивк'ин:
«Э'мин' рэмкылын, мин'кы йылк'эркын?» Люур н'ээкык
э'лымнин ынк'ям лэвыт чывинин...

К'лявил кыекв'и, ынк'ям ынпын'эвк'эй ынк'о анн'-
атг'э. Люур яран'ы пэгляр'юг'э... К'лявил-ым ынкы им-
ч'эчукэну н'ээлг'и, ынк'о н'ытог'э... Панэнагты к'ытг'и,
р'аврамкэты. Пыкирг'и. Ынкы нивын:

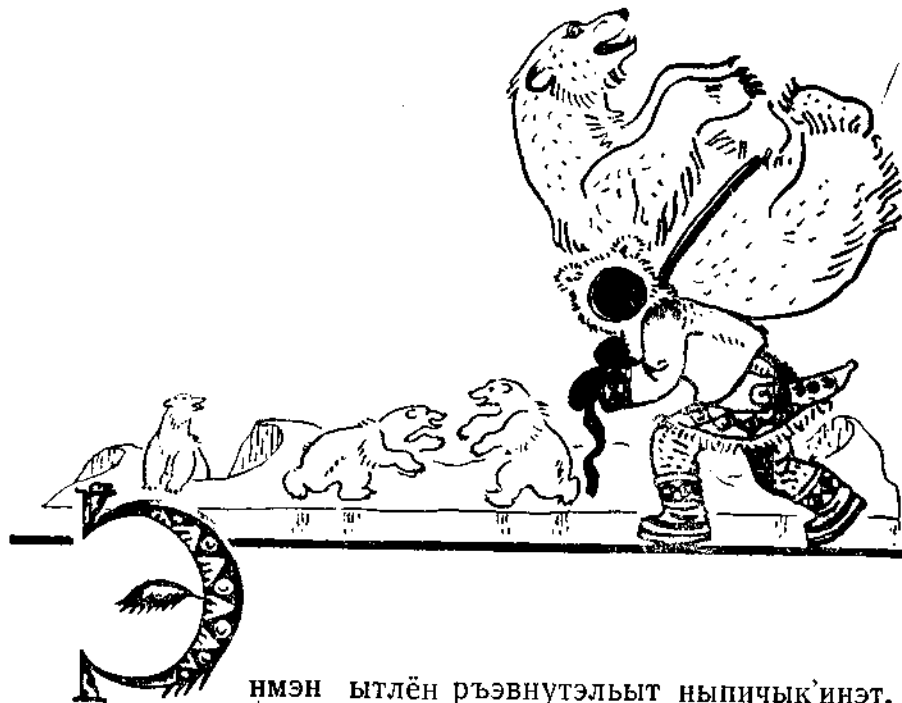
— А'мын како, ынн'атал гыт лэн'ынма нэнтыгыт!

Ынк'о р'эврэмкэ нивын: «Кита яралыт к'ыёпатгынат!»

Эргатык к'лявил эквэтг'и ярагты. Ан'к'ачыкойпы
чып'ынтог'э, ынк'о пинтык'этг'и энмэпы... Ярак пыкир-
г'и, эвын ынкы ынин экык эмэч ынпыначгын... Пыкир-
г'и ынк'ям пынлэнэн: «Э'мин' гымнин н'эв'ээн?»

Ивнин ынпыначга: «Гэв'илин!»

Ейвэлк'эй
ынк'ам
имч'эчукэт

нмэн ытлэн р'эвнутаэлыт ныпичык'инэт.
К'ол итг'и ейвэлк'эй р'авыльэты к'ытг'и.
Лыгэн пыкэрын'н'олын напэнрычетг'ан, наркыпчевы-
г'ан. Р'авк'лявыля эккэт ивнинэт:

— Ытлэн рырэк'эв'юуркыниткы! Мачынан ныетын.
К'эйн'унын'н'э рак'амэтван'ыркын.

Ынк'ор-ым нэтрилг'эн. Кач'баракв'э. Энмэч-ым вай
пыкири ярак. Лыгэн пыкири — нам'ылэг'ан:

— Амгынан вальэгыт?

Икв'и ейвэлк'эй:

— Ванэван, мури эпэк'эй.

— Мин'кы-ым нынымытваторэ?

Икв'и ейвэлк'эй:

— К'леграчыко нываморэ.

Нивын:

— К'ык'амэтва!

Икв'и:

— Ии!

К'эмиплыткук нивын:

— К'ильуткуги.

Икв'и:

— Этлы!

К'улильыр'руг'эт:

— Мынталяйвыг'ан!

Наркыпчевын. Икв'и:

— Эгэй, мильуткуг'эк!

Ынк'оры ильуткуг'и, ыр'там нивыпэтк'ин. Икв'и:

— Мыпааг'ак!

Нэмэ нантэрн'ыр'вовын... Ынк'оры икв'и:

— Эгэй, мильуткуг'эк!

— Эй'ым!

Ильуткуг'и — нык'улильыр'рук'ин. Люур мэн'к'о етг'и
мэмлин'ын... Гак'ын'зома етг'и мэмлин'ын. Нак'амлым
икв'эт:

— К'ыпаагэ, к'ыпаагэ, к'ыпаагэ!

Ынк'оры нивын:

— К'ырагтыгэ!

Тэкичгэ налпынын. А'мын-ым рагтыгэ тан'амкыт-
гынтата... Лыгэн ярак пыкирг'и, ивнин эпэк'эй:

— Гэк'эвийгым тэкичгэ. К'увиги ынк'ам мынк'амэт-
ва! Ынпын'эв увэн'н'ог'э. Увэма нивк'ин:

— А'мын, мытрак'амэтваг'а нымэльэв!

Ивнин ынпын'эвэ:

— А'мын-ым, эргатык к'эквэтги ынкырилы!

Йылк'этг'эт.

Кыекв'эт — нэмэ эквэтг'и ейвэлк'эй. Лыгэн энмык
ран'аватг'э, люур э'йн'эвнин энмэпы:

— К'ыетги!

К'ытг'и энмычормэты. Икв'и:

— Ытр'эч-ым мин'кыри?

Ивнин энмэпы:

— Лыгэн к'илкым'етги ынк'ам к'ывэк'этги!

Илкым'етг'и ынк'ам вэк'этг'и... Эвын лылепг'и —
ытлэн йык'к'ай'ым ёрон'ы! Нылгэнык'эрык'эн!..

Нивын:

— Мин'кыри нылк'ытигыт?

Икв'и:

— Р'авыльэты.

Нивын:

— А'мын-ым мынылпынрыгыт!

Ивнин н'эв'эн:

— Кита н'ан к'ыгтыгын н'ыркиру, ынкы варкын
ыр'ын!

Н'эв'ээнэ ивнин:

— Эгэй!

Иыннэн, ратвынэн. Люур ынк'о йытонэн ир'бын им. чьэчугнэлгин, лыгэн нинэтытук'ин, нивлетк'ин. Ивнин:
— Вай н'отк'эн винрэт, лыгэн райпын'н'оркын — к'ыт-туркын!

Икв'и:

— Эгэй!

А'мын-ым эквэтг'и. Лыгэн ярак пыкирг'и, ивнин ын-пын'эвэ:

— Мэн'к'о о'тчой етг'и?

Ивнин:

— Н'оонк'о, энмэпы.

— Иа'м-ым?

— Ынкы нытвайгым, мин'кыри к'ун гин'эйн'эвиным микынэ энмэпы. Ынк'ам иникв'и: «Вай мыйылгыт винрэт, имч'эчукин нэлгын». Лен'ытэк' инэтэм'юн'г'и вэ-ч'ым.

Ивнин ынпын'эвэ:

— Вынэ ванэван, мачынан нэйылгыт.

Кач'аракв'э. Икв'и:

— А'мын, вэлынкык'ун!

А'мын-ым ивиниг'и эргатык — лыгэн-ым эмч'аочокалгык'ай.

Люур льунин умк'ы... Пэнрынэн. Э'н'гыпы рэнин. Тымнэн. Нивк'ин: «А'мын, к'этэв тынмыг'ан. А'мын, вынэ мырагтыг'як!»

Рагтыг'э. Э'мэннин умк'ы. Нак'ам нэрмэк'ин эмч'аочокалгык'ай!

— Вынэ гумк'уйгым гым, — ынпын'авэты икв'и.

Ынпын'эв кач'аракв'э. Икв'и:

— А'мын, како ейвэлк'эй умк'уг'и! Вэлынкык'ун гымнин ивинилын, тэкичгырэтылын!

Нэмэ эргатык ивиниг'и. Ынр'ам льунин р'эв... Пин'кунин торвыентолын йыкыргычыковты. Тымнэн. Пыгылк'авычгатг'э.

Нивк'ин: «Вай тынмын р'авычгын!»

Рагтыг'э. Нэмэ ынпын'эвэ ивнин:

— А'мын вэлынкык'унэйгыт, гыт, гымнинэйгыт пичыгичильгыт!

Ынк'оры к'онпы тайн'атын'н'ог'ят. Ытр'эч.

Валвин'ы

В

алвин'ын ганымытвален гэн'эв'ээнэ, ынк'ам эвыр ырык энаральо — рэк'окалгын.

К'олетгылэ валвин'ын нытип'эйн'эк'ин н'аргын:

«Мин'кырэ-э-э-э мырин'э-э-э-к!»

Э-этык'о-о-о-он айгыпо-о-о-н!

Э-этык'о-о-о-он райвалайкык'о-о-о!

Э-этык'о-о-о-он р'эючгэ-э-н!»

— А'м вынэ йык'к'эй райвалайкы!

Н'ытог'э валвин'ын, рин'эг'и райвалайкы. Еч'аннопыткынык вак'ог'э. Н'энку эвын нотаск'аквыргын нытв'ак'эн. Гитэнин ынкачыкогты — эвын ынкы ивтыл ныле-вылгатк'эн тагныкытгэмк'эн н'алвылын'ын. Нак'ам ынкы к'аатагнык калыанпын'авин'ын нэнанвыл'ятк'эн.

Ынк'эн нутэск'ычыку гатвален лыгэмайн'ыраин'ын. Рыногыргэпы чин'к'этувэнин ынанмык'ыч'ык'ай к'эюук'эй. В'ыиг'и к'эюук'эй.

Калыанпын'авин а й'онэн, икв'и:

— Н'отк'энат ы'мн'от гэрэк'э!

Тытлын'аргыновты ринтыск'ивнин. Валвин'а пириск'ыченнин ынк'ам рырагтаннэн. Нэмэ ягнаг'э рэк'окалгык'ай:

— Ако-како, ельой, нэмэ мэн'к'о гак'анматэгыт?

— Нэм'эм аны мэт'ак'ытап рэн'эк'эрэвн'ын!

— Аны игыр к'ырым! Ельой, аны игыр к'ырым! Ынан тэгмэлгыныгмил мынтын!

— Иик, ытлэн эченур вэты тэгмэлгымыгмил к'ынтыгын!

— Ии, ынан тэгмэлгыныгмил!

— Н'оонко варкын йичьэннуп. Ынкы рэпкиргэе, ак-
выргын ынкы варкын. Ынк'о рэтлепгэе, ынк'ам ынкы
н'алвылын'ын варкын. Вэтык'ун ынанмык'ычык'ай рэ-
гитэн'ын к'эюук'эй ынк'ам ынк'эн гынан рэчин'кэгнэрэн-
н'ын к'эюук'эй, ынан ранмын'ын. Валемгэе?

— Ии, тывалёмык!

— Ээ, к'эквэтги!

Эквэтги рэк'окалгык'ай. Пыкиргэе йичьэннупык. Ак-
выргэпе лылепги — аны гэлгигинрэлин рэк'окалгык'ай!
Нык'ааральон'к'эн. Аны ынак' танынанкытгэмычыын
ы'ск'ак'ойн'ын чин'кэгнэрэннин — тымнэн! Нэмэ й'онэн
кальанпын'авийн'а:

— Ы'мн'от н'отк'энат гэрэк'э!

Тытлын'аргыногты ринтыск'ивнин. Рик'укэк'эе гапэн-
рыск'ычатлен, ынк'о тэмтэн'ымгонэн. Тимтигинн лыгэн
ынн'ин ымыльэты.

Рэмтэйпын'ын'онэн — имтиткук нылвак'эн... Аны ну-
рэк'унн'ыльэтк'ин — э'квырга нитчык'ин ы'ск'ак'ойн'ын.
К'ынвэр ван'эйпыгэе:

— Н'аво-о-ол! Кита вай к'амынэмтэйпа-а-ат!

— Иик, а'мын эты тытаткын'еркынэгыт, чемэт ы-
к'энак'айына к'аат нэнанмыткойвык'энат!

Кытгынтынтогэе кальанпын'авийн'ын... Эвын нинэр-
к'ин выквэпойгын ынк'ам рыпайн'ын. Ынкы эмтэтвалын
рыннымык кыплынэн рыпайн'а... Галгэрынномоллыты-
р'юлен рагтыгэе, ынкы к'аанмы пэлянэн...

Маравчетын'ногэе нэмэ рэк'окалгык'ай:

— Иик, ытлэн иа'м ыр'уунтэтыркын?!

— Аны ванэван мыр'уунтыгыт! Ытр'эч гынан алы-
малкэта! А'мын, лыгэнитык-ым р'ээк'эрэв'юуркынэт мэ-
т'як'ытаптэ! К'ыпаагэ игыр ынн'ин итык ынк'ам уйн'э
инэнтэтыткуркын!

Н'ытогэе валвин'ын. Рин'эгги лыгэн нотагты. Н'оонко
вак'югэе, эвын ынкы ярак'ай нытвак'эн. Люур н'ыток'а-
ятгэе лыгакытгэмкылык'ай н'ээккэк'эй, лыгэн к'ун лы-
гин'увэткылык'эй, лыгичеритк'ылык'эй ынк'ам лыги-
вылын'ытк'ылык'эй... Валвин'а ивнин:

— И-и-еэ-мэй, ынн'атал-ым мэй, мин'кэкинэйгыт ныл-
гэныкытгэмэгыт н'эвыск'этигыт?

Кытгынтыраск'эквэе н'ээккэк'эй ынк'ам ивнин ынн'
акытгэмкэ ытл'айн'ын:

— Ыммэй, н'оты н'отын'к'эн рэмкылын лыган'ят-
кольбатыркын!

— Ээ, к'иквын: «К'ырэск'икви!»

— Ээй, рэмкылоон, к'ырэск'икви!

— Ээй! А'мын, вэлынкык'унэйгыт!

Рэск'икви валвин'ын. Аны ярачыкон черитэ гэйыр-
этлин, лыгэн к'ун — уу!.. Нэмэ моогэе ан'яткольбатык вал-
вин'ын:

— И-и-еэ-мэй, ынн'атал-ым ныкытгэмк'эн ярачыкон!

Вынэ ыпын'авин'ын нылгиринн'эвыльэтк'ин. Лыгэ-
к'ыльпэ увильэтгэе ыпын'авин'ын! К'амэтвал'батгэе вал-
вин'ын. Ынк'о рагтыгэе, эвын орвоор тэн'эм'юумыннэ
гэтинэн'эн'юулин... Нэмэ рэк'окалгык'ай:

— Ко-о-о-лэ, колэ мэй! Мэн'к'о, елой, коргытчапэ,
галгагновэгыт!

— Ээ, нэм'эм рэн'эк'эрэвн'ын мэт'як'ытап!

— Аны игыр к'ырым, аны гыт нытэн'к'инэк'эйгыт,
ельок'аегыт!

— Ээ, вынэ к'ылк'ытги! Н'ан-ым н'оонко варкын яра-
к'ай, лыгакытгэмкылык'ай, эвыр ымы н'ирэк' ынкэкинэт
райыр'ыт вэтык'ун ралган'яйвын'ынат. Ымы ынк'энат
лыгакытгэмкылык'агтэ ралган'яйвын'ынат, ынк'ам ын-
ан нэрэнк'эвиквыт.

— Э-эй!

Гэкэн'э эквэтги. Нылгир'ылемй'ыльэтк'ин... Пыкир-
гги. Н'ытогэе нэмэ акытгэмкэн'ааккак'ай. Люур нэмэ кы-
тгэмрэк'окалгык'ай к'олельыр'сон'ной:

— У'уу! У'уу! Ынн'атал-ым лыгакытгэмкылык'аегыт!

Кытгынтыраск'эквэе н'ээккэк'эй, ивнин ытл'айн'ын:

— Вынэ н'отын'к'эн рэмкылын лыгивнэтыльэтыр-
кын!..

— К'иквын: «К'ырэск'икви!»

— Э-эй!

Нэмэ лыгэвнатыльатын'ой:

— У'уу! У'уу! Ынн'атал-ым чермырак тырэск'ик-
в'эк!

Ынк'о лыгэн нытвак'эн ыпын'эвк'эй. Рык'амэтванэн
лыгикиткинук'эй. Плыткугги к'амэтвак рэк'окалгык'ай,
ыпын'эвэ ивнин:

— Таам, к'эквэтги ярагты! Эченур н'отк'эн ынн'э ты-
ляма энвэнтэткэ ы'ёргээр'ын!

Рагтыгээ рэк'окалгын. Ярак пыкирык, ивнин рик'у кэтэ:

— Вайвай гэк'эвилъэтигым! Ыѳргээрѳын к'ытрыткугын!

Н'эвѳэн галгэкоргавлен, рыпэт галгэкытгынтырѳолен ынк'о рырыткуйвынин ыѳргээрѳын, рыпынчивнин — эвын ынкы ытрыѳэч тымн'эчарэы'лин'ын... Ынн'атал-ым гэгэргыпынчилиин, ринтыск'ивнин ыѳргээрѳын, ы'вэк'уч й'онэн:

— Иа'м нак'ам ы'рѳунтэтыркын! Ытрыѳэч ынкы тымн'эчарэы'лин'ын!

— Ако элымн'э! А'мын нэнанѳымн'ычвынавк'эн акытгэмкэ ынпын'авин'ын!..

Ынк'о тампаагээ рэк'окалгын тэйн'этгилик.

...Ынк'о нэмэ рин'эгги валвин'ын. Н'оонко лѳунинэт пипик'ылгын'ээккэк'эйгинив. Ынрѳа н'ан н'энку н'ѳэлгын валвин'ын ярак'айк.

Пипик'ылгык'эгти иквѳэт:

— Э-эпэй, н'оты рэлк'ин'ын гагтыкалеворвынпылен! К'ырилк'уги!

— Э-эй, а'мын, вэлынкык'унэтури! О-ок, а'мын, ин'к'ун н'авытлывѳэк'агтэ!

Рэлк'ольатын'ой валвин'ын ынкы. Лыгэгтык'амэтвалъатгээ.

Ынк'о нивын пипик'ылгын'ээккэк'эе:

— Эпэй, а'мын мынымлюгыт аны! Ваа?

— Вынэ эвыр!

Намлёмгогъан валвин'ын. Тэн'эмкэвычѳэ йылк'этгги. Ынрѳа н'ан эчги йылк'этгги валвин'ын, н'ин'кэлийвыг'эн, ылпыт, вэлк'ылти нэкэлийвынэт... Ынк'о-ым нэныг'эвын:

— Эпэ-эй! Эпэ-эй! К'ыгъекви-и!

Кыекв'и. Ынк'о нивын:

— Эвыр тэн'эрѳирэкивээмык к'ывиилгитэркын!

— Э-эй!

Рин'эгги. Н'оонко-ым вээмык виилгитэгги... К'ынвэр эвыр вай к'олельатын'ой:

— К'ыгит аны, тын'эвлѳук! А-ако, вэлерынн'э тэн'вытрын'кэлин'эв! Эвыр трэмыннун'ыркын-ым — э'птэ тэнн'эвыркын!.. И-и, и-и, и-и, э-э! Ако, эвыр э'птэ тэнн'эвыркын!.. А'мын яран'ы мынычвиг'эн? Ии? Ако, оча варкын!..

Тымн'амынан нывэтгавчетк'эн, ынн'ээм виилвиил чиниткин нэнанвэтгаатк'эн...

— Митин' а'мын мивыск'икв'эн! Ии? А-ако, оча варкын!..

Кытгынтырагтыгээ...

— Митээн! Яран'ы мынычвиг'эн! Н'оонко тын'эвлѳук! Вэлер ынн'э тэн'вытрын'кэлин'эв! Энмэн яран'ы мынычвиг'эн! — нивк'ин ытлэн.

Яран'ы эк'ылпэ нэчвиг'эн ынк'ам ваамэты нэнлъэтэтын. Нэлгын нинэнпылк'эвк'инэт — уйн'э, ныпгылк'эвк'энат нэлгыт, вээмэ нэнанлыплатк'энат...

— Ако, уйн'э! Э'нк'у лын'ыркынинэт! Чотчоттэ... Уйн'э! Э'нк'у лын'ыркынинэт! Лен'ытэк', вынэ чавчыван'ав!..

Рэтэм рэлкынин...

— Ако, ынк'эн аны, вынэ чавчыван'ав! Ымыльо э'нк'у нинэлгык'инэт!

Мимле нэнанлыплатк'эн...

— Ы'мн'ан рѳэнут мынэлкын? Кита-к'ун, ынрак' элгыквын к'ыгтыгын!

Рэлкынин.

— Ынк'эн аны эвын к'ун гивэ чавчыван'ав — элгыквын чымн'ак'ымлѳельаткэн тэг'ен'у лыггин! Кита к'ун, ынрѳа к'ыгтыгын рыпэн'ы!

Рэлкынин рыпэн'ы — нэмэ эргээтгги...

— Эвын к'ун гивэ рыпэн'ы чымн'ак'ымчочеркэн тэг'ен'у рэлгыггин!

А'мын-ым, аны вээм нылгэйычгитк'ин! Ваамэты пин'кугги, тан'вытрын' иргги, ынрѳа н'ан к'очечырѳон'н'ой:

— Вынэ вай ва-а-ай, мыткувлыткурко-о-о-и! Яномо-о-олѳе-о-от, евѳе-е-ев! К'ъатчаткото-о-к! Аны мытк'аянэлгыпатыльаярко-о-он! Мэй, мээй, янонмооле-о-от! Муурил н'оты илгыпрѳурко-о-он!..

Н'эвѳэнэ нинэгитэк'ин рылыплатѳе вээмэ. К'ынвэр та н'авынк'олельыровты к'улик'ул тылемк'ытвитэ итгги... Амэчатгээ этѳым вээм умкык.

Ытрыѳэч.

ийн'ын
эм
галгын

Валвийн'ын нyleйвык'ин эмгытээтэ гамгалымынк'оры. К'ынвэр лyнин и'гымкын — эвын н'ырак' к'орат нынук'инэт.

Валвийн'ын ванлягэ, ивнинэт:

— Киткит к'эналпынрытык!

К'утынэ ивнин:

— Вынэ к'ыетги, мылпынрыгыт!

Эчги эймэкв'и — э'гычга чит кыппыркынэн. Рин'эгги.

Рымагтэты эквэтг'и. Ынр'ам лyнинэт умк'эт. Мэмылк'ай нынук'ин. Нэмэ ванлягэ. Ивнин умк'этэ:

— Вынэ к'ыетги, мылпынрыгыт!

Эчги эймэкв'и — чит к'эплюркынин. Умк'ы икв'и:

— Мэркычгыргын валвийн'ын! Мури ныгыт'энмури, чинит нэнанмыморэ!

Рымагтэты эквэтг'и. Лyнинэт о'равэт'ляат. О'равэт'ляата ганмыленат нымкык'инэт рыркат. Нэмэ ванлягэ. Ивнин к'утынэ:

— Вынэ к'ыетги, мылпынрыгыт!

Нэмэ эймэкв'и. Эчги о'равэт'ляата кыппыркынэн — рин'эгги валвийн'ын.

Рымагтэты нyleк'ин валвийн'ын. Люур лyнинэт а'н-элельымкыт. Вак'югэ винвэ. Нычимг'ук'ин, нивк'ин: «К'эйн'ун ванлята итык — нар'онтыгым. Опопы тульэтэ митык».

Ромкав'ёттэ в'ээныт тульэннинэт.

Амнон'эты эквэтг'и валвийн'ын. Ынк'ам вак'югэ майн'ывыквыткынык. Ыннэнч'ээн рунин. Люур ыныгночгата тагэ челгырэк'окалгын. Ынк'ам ытл'ён гав'аныванлялен. Нэн'онтык'эн. К'ынвэр чимг'уг'и челгырок'окалгын: «Ы'мн'ан мин'кыри мыпчен'ин?» Нак'ам валвийн'а в'ээныт нинэнмык'инэт. К'ынвэр ивнин:

— Ынн'атал гынинэт ытлыгыт нытэн'к'инэт!

— Ии, — нэнататлын'к'эн валвийн'а.

— Ымы ынээлыт нытэн'к'инэт, ымы чакэттыт!

— Ии, — валвийн'а нэнататлын'к'эн.

— Пытк'ылым гыт ырык та'нын' вальэгыт, ымы ынангытэн'ыч'ээгыт! — ивнин челгырэк'оката.

Люур ымыльо в'ээныт йыкыргэпы рэрэннинэт. Челгырэк'оката пириск'ыченнинэт.

Акватэты ивнин челгырэк'оката:

— Ынн'атал-ым гыт ынанагтэн'кыльэгыт гэмгэгынникык!

Ытр'эч лымн'ыл.

Ынн'ин валын челгырэк'окалгын — ныгыттэк'ин ынк'ам валвийн'ын ныорык'ин.

Эйпыгин'
ынкъам ынни
ытленъют

Эйпыгин'ынти н'ыраргарэ гынымытваленат. Энмэн, Эйпыгин'ын н'ирэк' ытленъют — к'ол нэрмэк'ин, к'ол-ым еп ныппылюк'ин. Ымы пытк'ылым Эйпыгин', ынанынпычыын, н'эрмэк'ин чама ныгыт-тэпк'ин.

Ытри гатльата ганымытваленат. Ытлыгын-ым тэленъ-еп уйн'э гэнъэтлин: энмэн, ан'к'ак гэпылк'этлин эвэнэма.

Льэленр'угыи. К'ол итгъэт Эйпыгин'ын ытленъют ив-инигъэт ан'кагты. Ытри ыягты к'ытгъэт. Люур амнон'-гыпы кытыйгырьогъэ — ан'к'ы чимиръэтг'и. Кытыйга ын-к'энат о'равэтльат гынонэты рыльэтэннинэт...

Эйпыгин' нычимг'ук'ин: «А'мын, лен'ытэк' рочгыно-тагты н'ргъэт».

...Эйпыгин'ын ытленъют рочгынотак энмык ы'лыле га-таранленат, мин'кыри к'ун ыныкит рэвытрэнн'ыт — на-ранмын'ынат.

Рочгыноताल'а чейвыткульэ нэлыунэт ынк'энат.

Нанрагтатынат. Ынаноткыирак пыкиргъэт ныкитэ. Рэгъэт ярачыкогты — эвын ытръэч н'ирэк' ыныпын'эвк'эг-ти ёрочыко нытвак'энат.

Ыныпын'эвк'эе намн'ылёнат:

— Мэн'к'окэнаторэ?

Ыныпычыэ ивнинэт:

— Вынэ н'от ыяалыморэ, ан'к'ата рыльататъёморэ!

Ыныпын'эвк'эе нивынэт:

— А'мын-ым, вынэ н'утку к'ытваркынэтык! Ытлён вул-к'ытвик майн'ырайн'эпы нарагтынтык!

Вулк'ытвик люур н'ирэк' о'равэтльат етгъэт ыныпын'ав-к'аграгты. Нивынэт:

— Энмэн, йытыйгот нэнтытык эн'эн'ыльэ!

К'ытгъэт ярайн'эты, н'энри рэск'икв'эет — эвын нылги-нымкк'ин о'равэтльан нывак'ютвак'эн. Н'эвъэнойыръэ ын'атал-ым нымэйын'к'ин ок'камайн'ын йытонэн. К'уты-нэ ръэвин парытым йытонэн. Ынк'о нивынэт:

— Вайын'кы ук'к'эмчыку ымыльо к'ывак'ютык!

Айылгытагнык вак'огъат ук'к'эмэчыку. Ынк'о ръэвин парытымыйн'ын ырык гаргоча нэнитлитын. Ынк'эн пары-тым нирвык'ин, к'ынуур валы гэтчылин...

Эйпыгин'ынэ ыныпычыэ ытленъютэ мыранмынга нинуп-к'ин гырголягты ынк'эн парытым, к'ачакэната-ым ыт-лёнъюк'эй нинэнрык'ин. Ытлёнъюк'эй колё нытэргатк'эн, нивк'ин:

— Ивкэ мэн'к'о Эйпыгин' ныетыркын! — авынтэрган-ма нивк'ин.

...А'мын-ым ярак Эйпыгин' нычимг'ук'ин. К'ынвэр ытльагты икв'и:

— А'тав плякылгын к'ытэйкыльэтгын нымк'эв, эв-ыр плиткоё к'ытак'ъатыёркын!

Н'ирэче кивкы, тимтин'г'и Эйпыгин', гыттэлчимг'у-льын чама колё нэрмэк'ин. Ынк'о ан'кагты эквэтг'и, гэ-лыткынык н'элк'икв'и.

Нылек'ин о'рарочгынотагты гэлыткынык, ытръэч ны-типъэйн'эк'ин.

Пыкирг'и гэлыткынык рочгынотак — к'ытг'и ынан-мъарак'аеты.

Ынкы пыкирг'и. Эйпыгин'ын увик колё н'умк'ин эм-эрмэтэ — мэткит рэск'икв'и тытлык. Никв'ээн:

— Етти?

— Ии!

— Мэн'к'о?

— Вынэ н'от ытленъют тыръэтгыпынат.

Ынпын'эвк'эе никв'эн:

— Н'утку вэч'ым ынк'энат варкыт. К'ол нымэйын'. К'ин, ытл'эн кол'е нэрмэк'ин,— тымк нылвак'эн. К'олым ныппылюк'ин — к'онпы нынэнрык'ин н'ачгымынга ынпыч'э. Игыр рай майн'ыярайн'ык варкыт.

Эйпыгин'ынэ ивнин к'ол ынпын'эвк'эй:

— Кита гынин кэркэр мыйпын!

Ынпын'эвк'эе ивнин:

— Ев-ев, китак'ун янор тэгымын'нэ к'ылеркын чоттагнэпы! Эргатык нарагтымык!

К'эглинангэт, эргатык, еп ин'э, нагтынат. Эйпыгин'ынэ ынпын'эвк'эйин к'ол кэркэрк'ай йымнэн. К'ол ынпын'эвк'эй ярак пэлятг'э. Н'ытог'бат. Эйпыгин' кан'эгты нылек'ин, к'ынуур ынпын'эвк'эй.

Яраин'ык пыкэрын'н'ог'бат. Тыяма Эйпыгин' ымы в'эыйлк'эйык н'ыгнэтк'ин, к'ынуур ынпын'эвк'эй.

Тытлеты аймавма навал'емын — эвын рай, нытэргатк'эн ынин ынани'энч'ан ытлен'юк'эй. Элкылнин Эйпыгин'ынэ тэргылын к'олейпы.

Эвыр рэг'эт — ванэван ы'нэлкылын ыргин ынээлын Эйпыгин'.

Тэрганма ытлен'юк'эй нивк'ин:

— Ивкэ мэн'к'о Эйпыгин' н'ыпинтык'ээркын!

Янор Эйпыгин' чимг'уг'и. Ынк'о авэтывак' икв'и:

— Вынэ н'отк'энайгым!

Авэтывак' кэркэрк'ай рычимир'эвнин кыт'ыматык Эйпыгин'ынэ, мин'кыри к'ун кол'е нэрмэк'ин! Пэнрытког'э ытл'эн о'равэтлягты... Лыгэн к'утти о'равэтляат нэнанмык'энат ритилетык. Э'птэ к'ол ынин ынпыч'ын ытлен'и пэнрытког'э. Эвын ынкы вагты о'равэтляан т'эттывиг'и — к'ытлыги, Эйпыгин'ынэ нинэнинтыткук'инэт...

Ынк'о ынпын'авк'аграгты к'ытг'эт ымыльо, ымы ынк'эн к'ол ынпын'эвк'эй. Эйпыгин'ынэ ивнинэт ытри:

— А'мын, вэлынкык'унэтури! Ынан яврэнагты мытрэлейвыркын — тэкичгэ тринэрэтыркын. А'тав мырагты, к'ынвэр релер'уг'э!

Н'ыроргарэ ан'кагты к'ытг'эт. Гэлыткынык н'элк'икв'эт — тэп'айн'ан'н'ог'э Эйпыгин'. Тэп'айн'ама нивк'ин:

— Ео'о-ой-гыт! К'ы-ы-нлыпля-атытко-о-оркын мо-орыкнота-а-гты!

Еп элер'укэ пыкирг'эт ярак.

Ейвэ

имэн ейвэлк'эй. Ынин мытлын'эн ынйивыт. Ытр'эч ейвэлк'эй гэн'эвмиргык'эе ганымытвален а'ткэвма, тэгыт'этлинет. Ытр'эч ыннэн ынйив нытэн'эв гатвален, к'утти ымыльо э'ткин'ыт. Этлы рэк'у элгыкылын ытлыв'эк'ай. Ытр'эч ынк'эн ыннэн ынйивэ лыги нинэлгык'ин. Мэмыл'ек тэкичгэ нэналпынрык'эн.

К'ынвэр, к'ол итг'и, ейвэлк'эе ивнин н'эвмиргык'эй:

— Кита ын'евэты авэр'эты к'энэрэгэ, эвыр ынин ивиникин и'ннып'и к'ыгнатгын.

Н'эвмиргык'эе ивнин:

— Рэк'ыркын-ым?

Ейвэлк'эе татлыгнэн:

— А'тав мивиниг'эк, э'тки тыгыт'этыркын.

Н'эвмиргык'эе ивнин:

— Вынэ чам'ям рэгынникуг'э, лыгэнитык ратым-н'эвы, лымэвыр рэпылк'эты.

Ейвэлк'эе ивнин:

— Вынэ лыгэн гыт эгыт'эткэ итыркын.

Н'эвмиргык'эе ивнин:

— Тэлв'эм к'ивиниги.

Н'эвмиргык'эе н'ыркэрчыкойпы йытонэнат арэлгын гатоккама ынк'аам и'ннып'гы аграткынгыпы эйминнин, йылнинэт ытлывьэгты. Н'ыркэргыпы йытонэнат плекыт эвыр пам'ят, эвыр к'онагтэ, ир'ын, к'ээли, лилит, йылнинэт ытлывьэгты. Ытлывьэгта пынлэнэн:

— Микын эвир'ыт йытойвынат?

Н'эвмиргык'эе татлыгнэн:

— Н'отк'энат эвир'ыт гымык экин. Гымнин экык ганмылен ынийвэ, еп гыт агтока.

Ейвэлк'эе пынлэнэн:

— Иа'м ганмылен, рэк'ылыын ганмылен, микынэ, рэк'ынийвэ ганмылен?

Н'эвмиргык'эй тэргатэты икв'и:

— Вынэ к'ырым мытвын, э'тки а'ткэвма ганмылен, гэнтэвимиин'этлин.

Ейвэлк'эе гамн'ылёлен ым'ыылён'эт, к'ынвэр, вулк'ыт-виг'и. Ыт'р'эч ынпын'эвк'эй нытэргыр'юк'эн, ныкирит гамн'ылёлен.

К'ынвэр, н'эвмиргык'эй икв'и:

— Ытлён опопы мытвыг'ан.

Н'эвмиргык'эе тывын'н'онэн:

— Ынк'эн ганмылен ынийвэ, э'к'энийвэ.

Ейвэлк'эе ивнин:

— Мин'кыри рытэ ганмылен?

Н'эвмиргык'эй икв'и:

— Н'ирэргэри гивинилинэт ынк'аам ганмыленат н'ырок' умк'эт гымык эккэтэ. Ынк'аам ынийвэ экинэ мэмлеты гупын'ылилин. Эчги ытлён н'ыпэлыын, ынийвэ ваята мынгык нэнаркыплык'эн, нэмэ ныпылк'этк'ин. Ынн'ин рытэ ганмылен.

Е'вэлк'эй ав'еткынка ваг'э. Н'ытог'э — эвын гэргы-р'шон'нолен. Икв'и:

— А'мын мивиник, мэлэтг'и.

Ивиниг'и, йык'унтэтг'и. Люур мэмылк'ай ровтылыын л'уунин, тымнэн. Э'мэннин, мэткиит нылек'ин, нылвак'эн. К'ынвэр вулк'ытвиг'и, ынк'о ныкир'уг'и. Пыкирг'и ярак. Ынпын'эвк'эй галгэкоргавлен, рыпэт ныпэк'этат-р'юк'эн. Ытлывьэк'ай йылк'этг'и. Кыекв'и, пынлэнэн н'эвмиргык'эй:

— Ытлён мин'кыри нэрмэвк'инэт?

Ынпын'эвк'эе татлыгнэн. Ивнин:

— Аны к'ун, ныкирит, ы'лён'эт нутэк к'ытваркын. Лыгэн выквыт увикик к'элеквынэт чама мынга к'ынрыркы-нэт ынк'аам эчгэтты к'ыкытгынтатыркын, ынн'э апан'эвн'ытока. Вытку рэкэгытрэты, ынк'оры рэрмэкв'э.

Ейвэлк'эй эквэтг'и нотагты. Л'уунинэт н'ирэк' нымэй-ын'к'инэт выквыт. Увикик э'левнинэт, эквэтг'и амкыт-гынтата. Итык ынк'энат рымыркучэвнинэт. Майын'кы валыт л'уунинэт, э'мэтэ рыннинэт. Рыкытгынтавкы рыпэт выквыт гываск'ычатык кэгытрэтг'и. Ынк'оры к'утг'и, икв'и: «Эт'ым тэрмэвык, ратанн'авн'эн».

Рагтытыляма л'уунин ныппылюк'ин пырк'ак'ай. Икв'и: «Эплеэн тэрмэвык, н'отк'эн пырк'ак'ай мырэнчимир'эвн'ын». Энмэн ым'ыылён'эт гэрэнчимир'эвн'ылин. Лывавнэн. Икв'и: «Эви, еп нырулигым». Нэмэ эквэтг'и панэнагты.

Л'уунинэт выквыт нымэйын'к'инэт, нэмэ э'мэннинэт. Янор мэрынрэк'эй, ынк'оры рыкытгынтавнэнат. Рыпэт выквык ирык уйн'э рытчынинэт, а'мат'ёт выквыт ритти-лэтык кунинэт. Рыпэт гайык'ыргалаялен, гэлгийк'унтэт-лин. Ынк'оры икв'и: «Эт'ым, мэчынкы тын'ээлык». Пэнин пырк'ак'ай й'шонэн. Нэмэ лывавнэн рычимэвык. Нэмэ пэлк'ынтэтг'и.

Ынр'эа упчитэ н'ээлг'и, нымэйын'к'инэт н'ирэк' вык-выт н'алгыл нинупк'инэт, к'эйвэ мэткиит. К'ынвэр, рымыр-кочавын'н'онэнат. Пэнин й'шонэн пырк'ак'ай. Л'уунин, ик-в'и: «К'эйн'ун, чам'аам».

Пыкэрын'н'ок, кытгынтыпэнрынэн, пыкиринэн'у улы-н'ылинин. Люур нутэск'ыпынмэтэ рыпэк'эттавнэн, люур н'ытог'э кэйн'ын ганн'энайпылен, к'ытлыги, кэйн'ин яран'ы. Кэйн'э чит пэнрынэн, к'лявыля кыплынэн лев-тык. Люур тымнэн. Вэлэйпы эйминнин, эмтэйпынэн, ры-рагтаннэн.

Эвын ярак пыкирык, ир'ытвыг'и, эвын айгоонкэн гын-мынгыт гэлг'умэтлинэт. Рыпэт н'эвмиргык'эе микыну лыгнин. Вытку эт'юк'айык'ын элкылнин. Рэк'ын люн'ивэ рыннин. Икв'и:

— Кита мык'амэтвак.

Ынпын'эвк'эе ивнин:

— Вынэ нэмэ гиткэлинэт тэкичгыт.

Пынлэнэн:

— Микынэ?

Татлыгнэн: «Пэнинэтэ».

Киткит к'амэтвагъэ, ынк'о ивинигъи. Амк'ынъычо ны-
мэмылэк'эн, нунгэлюк'ин. Гэмгэтынник нэнанмык'эн.

Элеръугъи. Ынр'ам т'ытвын'гъи. Ынр'ам ытвыльэ-
тык нырыркольбатк'эн. Ытр'эч тэн'ычын ынйив тэкичгэ
нэналпынрык'эн.

Нэмэ к'ол итгъи ытвыткугъи, йык'унтэтгъи. Ыныкит
яалегты лылепгъи, галгэо'р'юлен. Лыгэн нылек'ин. Пы-
киргъи ё'йн'ын. Рылыплянэн гынонэты, к'ынвэр нутэт
эвытрыкэ нгэлгъэт. Люур к'ол нутэнут вытрэтгъи. К'ыт-
лыги, илир гынункин. Вулк'ытвик рыноманнэн илирык.

Н'ыпэнэн'у таран'гъэ. Йылк'этгъи. Киевык, чейвыт-
кугъи, уйн'э вагъэ эгынниккэ. Эргатык ынр'ам к'ачакэн-
агты. Люур л'уунин, йынрыгэн'кы нывак'отвак'эн н'эвыс-
к'эт. Й'онэн, ивнин:

— Нырэк'игыт?

Н'эвыск'этэ татлыгнэн:

— Ытл'ён гым н'утри гэтигым эм'элик'ээнк'этэ. Му-
рык к'ол к'лявыл варкын, ытл'ён нытэрмэчын'к'ин. Ын-
к'эйына э'ликэтык э'нк'этэ н'утри тыетык.

Пынл'ёнэн: «Гынин ытлыгыт варкыт?»

Татлыгнэн:

— Гымнин ытлыгыт ынк'ям ынээлыт, ытлен'ют
варкыт.

Н'эвыск'этэ ивнин: «Гыт-ым мин'кэкылыгыт?»

Татлыгнэн:

— Вынэ гым ё'та н'утрилы гинэрэтлин. Гымнин ыт-
р'эч ынпын'эвк'эй варкын.

Н'эвыск'этэ ивнин:

— Опопы гым гынан к'энаматагэ.

Вэтгыры вагъэ. Н'эвыск'этэ ивнин:

— Н'утку варкыт тэкичгыт, мыныгтынат.

Нагтынат. Ынк'оры ытвырагты к'ытгъэт, пыкиргъэт.
Ынк'оры к'онпы гаё'р'юлен. Нымкыче кикв'эт. К'этэв
мыгтэкичгылыт.

Мэлетык эквэтгъэт. Тыляма н'эвыск'эт нанк'атгъэ. Еп
нутэнут эвытрэткэ, н'эвыск'эт кмин'этгъи. Н'инк'эйк'эй
йытонэн. Алватэн'атын'ок, пыкиргъэт ярак. Рагтыгъат.
Эвын ынпын'эвк'эй гэк'упк'этлин. Рыпэт коргава гом-
р'юльбатлен.

Ынк'оры л'эленр'угъи. Нивиник'ин. Мэмыл нэнан-
мыткок'эн нымк'эв.

Ейвэлк'эй
ынк'ям
эрмэчын-
рочгылыын

Айвэлк'эй гатвален н'отэнк'ач. Эрмэчын гат-
вален рочын'к'ач. Н'отэн рочгын'кэн ейвэл-
к'эй нынымытвак'эн к'леграк. Ытл'ён ынин гатвален ыт-
р'эч ыннэн тэн'ынйив, к'утти гатваленат э'к'энийивыт.

Ейвэлк'эй к'онпы ныгыт'этк'ин, уйн'э этэкичгыкэ к'он-
пы. Ытр'эч ын'эвэты к'амэтваск'эвылын'— нытачайвэ-
вык'эн...

Ейвэлк'эй к'онпы нытэргатк'эн гыт'э. Ытр'эч эмк'ын-
вулк'ытвик нытип'эйн'эк'ин.

К'ынвэр к'уливулк'ытвик нэмэ нытип'эйн'эк'ин. Авын-
тэп'айн'агты к'легран выргыргыр'угъи... Пэнин ныти-
п'эйн'эк'ин. К'ынвэр ейвэлк'эй йылк'этгъи.

Эргатык кыекв'и ин'э. Н'ытогъэ— эвын к'ырымэн
ынин нутэнут, к'ытлыги, рочгынотак гэн'этлин. Нычим-
г'юк'ин, нивк'ин:

— Како-како! А'мын, мин'кыри титык?

Люур, к'ээк'ын вак, рай, к'аврыткын валёмнэн — эм-
чимг'ютэ нивк'ин: «Вэчым кэлы!» Люур к'леграк тыт-
лепы к'улильэтгъи, икв'и:

— Како-како! Р'энут гэтлин?

Ейвэлк'эй чен'ыттэтгьи... К'ытлыги рочгыкэн эрмэ-
чыи. Эрмэчье ивнин:

— Вэлчин етгьи — опопы к'энапэны! Эттым тайка-
выивы н'анк'о етгьи?

Ейвэлк'эй лыгэн авьеткынка нытвак'эн, мин'кыри к'ун
гэчен'ыттэтлин... Нэмэ ивнин эрмэчье:

— К'эйвэ валёмыркын? К'энапэны, к'энапэны!

Ейвэлк'эй иквьи, нымэльэвк'эй ивнин:

— Э-эй! Вынэ мыпэныгыт!

Эрмэчын н'ятчак'эн н'аргын. Ейвэлк'эе ытлыгин к'о-
нагтэ йымнэнат, еп ягталмакэн... Эвын нымэйын'к'инэт
арьяля! Ейвэлк'эй иквьи: «Опопы мычвиткунэт к'онагтэ!»
Ейвэлк'эе к'онагтэ чывининэт. Нэмэ эрмэчын к'ули-
льэтгьи:

— Эк'ыллэ к'энапэны!

— Ев-ев! К'ьатчаркын, ролмачы!

Эрмэчын иквьи:

— Како-како! Рыпэт ынн'ин инивыркын!

Люур эрмэчын нэмэ к'улильэтгьи:

— Эк'ыллэ к'энапэны!

К'ынвэр, ейвэлк'эй н'ытогье ынк'ам ивнин ейвэлк'эе:

— Ытлён тыпэныркынэгыт, к'ьатчаркын!

Эрмэчье ивнин:

— А'мын, лыгэнитык на'м гэетигыт? Мытив нымэй-
н'игыт, лыгэнитык транмыгыт!

Ейвэлк'эе ивнин:

— Ытлён тыпэныгыт!

Ейвэлк'эе лыгэн пиринин эрмэчын! Эрмэчын мын-
гылгын рылыпээннин тин'уск'ычетык...

Ынк'о-ым ивнин:

— Лымн'э мыпэныгыт?

Люур эрмэчын иквьи:

— Вынэ ратанн'авн'эн!

Ынк'ам ивнин:

— Энмэч гымнан гыныкагты ымыльо н'эв'энти трэ-
йылгыт!

Ейвэлк'эе ивнин:

— Тьэр-ым гынин н'эв'энти? Эттым нымкык'инэт?

Эрмэчье ивнин:

— Гымнин н'ирэк' н'эв'энти — ынн'атал нытэн'к'инэт!

Ынк'ам эрмэчье гэйтлинэт, ымыльо н'ирэк'.

Н'эвыск'эт
рыркано
н'элылын

ынымытвак'энат йичьэмрэт мытлын'эн ын-
к'ам ыннанмытлын'к'ав ныппылюк'ин н'ин-
к'эйк'эй — ынк'эн ыргин ытлен'юк'эй, ынк'ам ытрьэч
тылвыннэн чакыгэт, ынк'ам ытлыгын эвыр-ым ынк'энын
н'эв'эн, — ромакавки, к'он'ячгынк'энаргарэ.

Энмэн, ынк'эн ынр'ам пычк'ончакыгэт нылгэранын-
тыёльавн'эвык'эн к'оленымэты, ынрак' чакыгэт нылг'эн-
к'этк'ин. Тэнлымынкыри нырэйылн'ык'ин чакыгэт ынк'эн
ытлыгэ эвыр ынк'эн йичьэмрэтэ, ин'к'ун к'ол йичьэмит-
тумгын амранн'автын'анн'а. Нак'ам ытльак'ай ынк'эн-
ыргэн вэн'ым нылгилин'виттэтк'ин ынк'эн н'ааккак'аеты.

Аны ынк'эн тэн'ытрьэч чакыгэт тэнлымынкыри нын-
лейвивык'ин гамганымэты, тэн'вэнлыги нылг'энк'этк'ин
йылык н'эвылпуур'эу эмрэлгын'э. Ынрак' кал'агты нэт-
чын рэйылн'ык, итык-ым натан'ылвавын йылык о'равэт-
лягты.

Аны н'ан ынр'а н'энри нэтчын рэйылн'ык! Лыгэн
к'ун пычытрьэч чакыгэт нылгинтэвиминн'этк'ин. Нэмэ
кал'агты йылык натан'ылвавын...

К'ынвэр, лыгэн авэтывак' наркыпчевын'н'он... Нив-
к'инэт:

— Тэнлымынкыри мытрэйылн'ыгыт, э'квырга мытта-
н'ылваквыт! Опопы ынрак' лыгэн ивинитумгу мынытчы-
гыт, мин'кыри йылык мыттэгмэтэквыт!

Ынрак' к'ол ы'р'эе ан'к'агты к'ытгьи, лыгэн-ым ыаг-
ты. Ынк'о пыкиргьи ярак, ивнинэт:

— Ынн'атал-ым н'оонэнк'аткэн мыгрыркалын!

— Аа? Ако вынэ мынылк'ынмык эк'ылпэ!

Элкыгъэт. Ымы ынк'эныргэн чакыгэт нэйн'эгъэн ынк'ам эквэтгъэт ытвэ. К'ытлыги, ынк'эн гараттален ыр'рээ. К'ытлыги гэнмарэтлен, мин'кы варкын майн'энмээм. К'ытлыги-ым, ынк'эн ытлэн ытлыгычга гивлин винвэ ытльак:

— К'энмарэргэ, пытляк' к'араттагэ...

Ок, како, вынэ нылек'инэт н'аанк'эн, лыгэн к'оон', мин'кыри — нылгэчемгъотвак'эн чакыгэт... Люур вай вытра-тычгатгэ нылгинымэйын'к'ин энмычгын, ваамгылы ыпыльычгын ынк'ам ан'кагты валын. Чымче ан'как валын энмээм.

Ынк'энат ытвыльыт пыкитчык'иквээт энмин'эты, ынкы-ым ытвэрмэч'у нитк'ин ыргин ытлыгын. Пыкиргъэт энмин'ык, энмык'ычвэнтатгыргэпы тыттэтгъэт. Эчги тыттэтгъэт, к'ол омкэты тын'ивынин г'алыгатгама — н'энку упынпыт тэйкивынинэт.

Ынк'оры пыкирг'и уптылк'ивылын. Ынр'а н'ан моог'ат упынпэтыльэтык эвлетэлы о'ра энмын'к'ачагты... Нычимг'ук'ин к'онпы н'эвыск'эт, нивк'ин: «Ээт, нэнрэк'эвыркынигым?...»

Эчги упынпэтыпльткугъэт, ынр'а н'ан нэпиричитг'эн ынкы энмыск'ык н'эвыск'эт. Мынгыт нэкылтынэт о'ра-к'аптэгты ынк'ам нилгэтг'эн гыткайпы, пэлэкгыпы. Ынк'о нэнилгик'эвын э'ннык'алетлы оппан'кэнмэпы ынк'ам опынпэты нэкувчирг'ээн н'омрык'энайн'ын рыркан'элгин'ын. Ынк'о напэляг'ан ынкы тап'авынтергыльатэты...

Ынк'ам ытри пыкэрычгатг'ат ярак.

..Аны ынк'эн н'эвыск'эт нытергыльатк'эн э'ннык'алетлы...

...Аны ынк'эн пынлэнэнат ытльата эkkэт, ивнинэт:

— Э'ми чакыгэт? Мин'кы пэляткы?

Ытри нивк'инэт:

— Н'оонко-ым н'ан мытпэляг'ан, ан'к'ачормык. Ны-юн'эквыркык'ин.

— Э-эй, — лымалаквээ ытля.

К'ынвэр вулк'ытвиг'и — еп эпкиркэ нак'ам. Ымвол-к'ытвэн'эт нытергатк'эн ытля, нивк'ин: «Мин'кы напэляг'ан рытармачын'ав'ё пычк'унн'ээкык?»

Вулк'ытвик ымыльо йылк'атчаг'ат э'к'эйич'эмиттум-гыгинив. Ытльа-ым панэна йылк'этык нылвак'эн. К'ын-

вэр н'ытог'ээ ынк'эн н'инк'эйк'эйык рээн. Гатльата н'ыто-г'ат ынк'ам эквэтгъэт лыгэн ан'к'ачормыквэ ныкитэ. Нылек'инэт н'аанк'эн лыгэн рымагтэты. Ытля ымтыля-н'эт нытергатк'эн, эkkэк'эе нэнамн'ылэк'эн:

— Ыммэмэй, на'м тэргатыркын?

— Чакэк'ай мынылк'ырирыркын, мин'к'ым варкын. К'оон', мин'кы напэляг'ан.

Нак'ам нинэнрывинрык'ин ныппылюк'ин эkkэк'эй. К'ынвэр лыгипэн'ивэвтг'и ынк'эн н'инк'эйк'эй. Ваког'ат ан'к'ачормык нутэк. Люур вай пиврэг'ги рыркы — эвын лыгэн мацьоравэтльан рыркы к'ынуур... Люур вай:

— Ыммэмэй, ынн'э атэргатка к'итыркын! Вай энмэч гым рыркано гэн'элигим... Энмэч к'ырагтытык. Э'тки нэнтэвиминн'этгым йич'эмрэтэ — гаймэйгым энмык э'н-нык'алетлы. Таам, энмэч к'ырагтытык ынк'ам к'иквыт-кы — н'оты ытлэн н'отын'кы нылгинымкык'ин рыркы ров-тытваркын. Эквэтгъэт гэkkэк'эе. Пыкиргъэт ярак — ивни-нэт ытльата:

— Ынн'атал-ым н'отын'кы нылгинымкык'ин рыркы ровтытваркын!

— А-а? Ако элымн'э! Вынэ эк'ылпэ мынылк'ынмык!

Эквэтгъэт ынк'энат нэмэ ымыльоргарэ. Ако, како вы-нэ нылгиинрэтк'инэт ынк'энат, рыркамын начамэтта-нат...

Люур вай к'ол н'аврыркак'ай гэлгэлгыпы пылк'этг'и... Нычамэттак'энат ытвыткынык. Люур вай гынмылкин, к'ытлыги, н'аврыркак'ай, пылк'ылын, авэтывак' ытвык к'алгэйпыг'ээ ынк'ам о'рарымагтэты ытвык к'алгэрмаг-тыг'ээ, ынкы-ым ытв'ээт тэн'ын'гымпэннин — о'равэтльат мимлычыку в'иткуг'ээт...

К'ытлыги, ынк'эн о'равэтльан, ыргин чакыгэт, рыркано гэн'этлин.

Ынк'о гатльата нымытван'ног'ат н'ан м'ээн'инк'эй-к'эй. К'ынвэр н'ан н'инк'эйк'эй мэйн'этг'и, энмэч нотайпы лэйвын'ной. Энмэч к'ынвэр мылытвэй — ылвэт тымын'-н'онэнат. К'ынвэр, энмэч лыгэмчытвэй, ытля нымэльэв рытайн'атын'нонэн.

Ынк'энат-ым инэнтэвиминн'этыльыт энмэч тымнэнат чакэтта. Ытлэн-ым к'эл'юк' лэн'рагта итг'и, мин'кыри к'ун чен'эт рыркано гэн'этлин.

Ытри гэkkэк'эе тэгнымэльэв нымытван'ног'ат.

Ынээлын
гачакэтта

ынымытвак'энат гачакэтта. Нак'ам тэн'уй-
н'э этэкичгыкэ. Эмк'ынвулк'ытвик нытульы-
гилик'инэт гамгарагты, нытулетк'инэт. Эргатык ны-
ток'энат — уйн'э тэкичгыт. Нивк'инэт: «Микынэ тэкичгыт
гэнулинэт?»

Эмын'ин н'ан ван'этг'ят. К'ол нэntyг'ээн нэкувтг'ээн
тытлык ыт'тгыи. Нэмэ ынк'эн тульылк'икв'эят. Тэгрэтг'э-
эт н'айгыны, эвыр тытлык пыкирг'и к'ол. Аны ыт'тгыи'ын
гатавтавр'олен... Н'эв'эниыр'ын н'ытог'э. Чит авэты-
вак' й'онан'о кылчевыркынэн... Ивнин ыныначга:

— Ынн'э вынэ! Э'птэ моргынан мынылгыг'ээн мигчи-
рэтыльу!

Рырагтаннэн н'инк'эй. Н'ээккэк'эй н'оонко пэлянэн,
ынк'ам ынкы вама нытэргатк'эн. Ивнин ыныначга:

— Вынэ к'ыгтыгын, э'птэ ынк'эн мигчитльылк'ыл!
Йыннэн н'ээккэк'эй. Нак'амэтвавынат. Плытук, ив-
нинэт ыныначга:

— А'мын, иа'м тури нытульэттури?

Икв'и ынычыын:

— Э'тки мури уйн'э атлака. Мургин ытля гэв'илин,
мури гапэлянморэ.

Ивнин ыныначга н'инк'эй:

— А'мын-ым к'илюльэтги! Н'оонко варкын гимнин
илюльэткин выквыт, ынк'энат к'ыяагынат. Мит'элыги
кылвынвыт ынкы варкыт.

А'мын-ым, эквэтг'и кылвынвэты н'инк'эй. Л'униин кыл-
вынвын. Аны тумгэк'эй гилюльэтлин! Ым'ыль'эн'эт ги-
люльэтлин! Эвыр н'ан вулк'ытвиг'и, вытку рагтыг'э.
Ивнин ыныначга:

— Эргатык лымн'э к'илюльэтыск'икви!

Икв'и н'инк'эй:

— Ии!

Нэмэ эргатык к'ытг'и панэнагты. Нэмэ илюльэтг'и —
айвэкэнат мыркон' рилгиннинэт выквыт. Нэмэ рагтыг'э.
Н'инк'эе ыныначгын ивнин:

— Ытл'эн айвэкэнат выквыт мыркон' н'ээлг'эят!

Ивнин ыныначга:

— Э-эк, ытл'эн эрмэвыркын!

Н'инк'эй кач'аракв'э, икв'и:

— А'мын, ыныкит трэрмэкв'э, ытл'эн тралгэнтэр-
н'ыр'овн'ынат гымыкы тэрмэчын'ылыт айгоонкэнат.
Вын'эм йык'к'эй вэнымыргынан!

— Вытку ранэтлетын'н'он'ын райын'к'эн выквылгын,
вытку рэнай'ог'эа гынан гым, — ивнин ыныначга н'ин-
к'эй.

Н'инк'эе й'онэн выквылгын. Тэнитчыгнин — л'юн'нит-
литэ рыннин. Ивнин ыныначга:

— Э-эк, эв а'мын еп энай'ока инэntyркын гынан!

Нэмэ эквэтг'и нотагты. Нэмэ ынкы эл'ельатын'ог'эа —
айгоонкэнат арман' н'ээлг'и. Ынк'эн выквылгын нэмэ
й'онэн. Рилгиннин. Ивнин ыныначга:

— Ытл'эн энай'ог'эа. Э-эк, вынэ лымн'э к'илюльэтги!
Вытку гимнин рэлгэт'эе рай'он'ын, вытку рэнай'ог'эа.

Н'инк'эе ивнин:

— Э'м'ым ынк'эн?

Ынпыначга ивнин:

— Вайын'к'эн.

Рыльун'эннин майын'кы валын выквылгын. Нэмэ эквэтгьи н'инк'эй элельынвэты. Аны нэмэ гилюльэтлин! Нэмэ вулк'ытвик рагтыгээ. Й'онэн выквылгын — нэмэ ритлык лывавнэн. Ынпыначга ивнин н'инк'эй:

— Вынэ еп энай'ока инэнтыркын!

Нэмэ элельынвэты эквэтгьи н'инк'эй. Аны нэмэ гилюльэтлин! Нэмэ вулк'ытвик рагтыгээ. Й'онэн выквылгын — риллиннин выквылгын. Ынр'ам ынпыначга ивнин:

— А'мын еп энай'ока инэнтыркын! К'ин'ытвиги ынр'ам!

Аны тумгэк'эй еп ин'э нэквэтк'ин, вытку вулк'ытвик ныетк'ин. Икв'и н'инк'эй:

— Вынэ мэчынкы тин'ытвик?

Ынпыначга ивнин:

— Вынэ вытку галгат рин'эмйылыт ракытвалын'н'он'ынат!

Аны нэмэ тумгэк'эй гэквэтлин! Аны гэрин'ытвин'лин! К'ынвэр, ымы галгат кытвылын'н'онэнат. Ивнин н'инк'эе:

— Эты вэн'ым тин'ытвиг'эк!

— Вынэ вытку галгат рин'эмйылыт ракытвылын'н'он'ынат!

Нэмэ к'ытгьи элельынвэты, аны нэмэ гилюльэтлин! Нэмэ вытку вулк'ытвик рагтыгээ. Ынр'ам выялвыял гэр'р'кылельэнн'ылин — кылек нэналвак'эн. Н'инк'эй икв'и:

— А'мын како, вытку титэ трин'ытвиг'эе?

Рагтыгээ-ым, икв'и ынпыначгэты:

— А'мын епэчгин аркылян'н'ока выялвыял!

Ынпыначга ивнин:

— Вынэ к'ээк'ын к'ин'ытвиги!

Нэмэ эквэтгьи элельынвэты. Аны нэмэ гилюльэтлин ынкы. Нэмэ, вытку вулк'ытвик рагтыгээ. Аны нэмэ гарай'онлен выялвыял. К'ынвэр эвын й'онэн... Ынпыначгын ивнин:

— Вынэ мэчынкы тин'ытвик?

— Вынэ вытку гырголята рапэн'кон'н'о, вытку ынкы трикв'э: «А'мын колё ин'ытвиг'и!»

Нэмэ эквэтгьи эн'ытвэнвэты. Аны нэмэ гилюльэтлин. К'ынвэр гырголяйпы пэн'кон'н'огээ... Ивнин ынпыначгын:

— Эт'ым, вэн'ым тин'ытвик?

Ынпыначга ивнин:

— Вынэ вытку гырголята оттыткыната ралаяйвын'н'о! Нэмэ эквэтгьи эн'ытвэнвэты. Аны нэмэ т'яр'ылё гэрин'ытвинлин. Рагтыгээ — ивнин ынпыначгын:

— Вынэ мэчынкы тин'ытвик!

Ынпыначга ивнин:

— Вынэ епэчги ин'ытвикэ итыркын. Вытку ёмромкыткыната ралаяйвын'н'о, эвнэнилюкэ оттыткынкэн тын'эчыт. Вытку ынн'ин трикв'э: «А'мын ин'ытвиг'и гымнин экык!»

Аны нэмэ эквэтгьи. Янор нинэнилюк'инэт вытвыттэ, ынк'оры энилюкэ рытчынинэт. Рагтыгээ — икв'и:

— Аны мэчынкы тын'элык!

Ынпыначга ивнин:

— Вынэ вытку в'айыткыната ралаяйвын'н'о, триквыт: «Эк а'мын, вэн'ым!»

Аны нэмэ гэквэтлин эн'ытвэнвэты. Аны тумгэк'эй гэрин'ытвинлин! Янор нинэнилюк'инэт, ынк'ор'ым энилюкэ рытчынинэт. Рагтыгээ-ым — икв'и:

— Эт'ым, вэн'ым тымлытвэк?

Ынпыначга ивнин:

— А'мын ынн'атал ин'ытвиг'и гыт! Э-эк, а'мын к'ыпаагэ рин'ытвин'кы! Э-эк, ынр'ам тынн'ивыркынигыт н'автын'ынвы ыяагы, мэвын мин'кыри ритгээ н'энку.

* * *

Эквэтгьи н'оонрэ ыяагы. Авынтыляма люур к'эгтилмык'эгти лыунинэт. Еп тыляма к'эгтилмык'эгти аан'катр'огыат. Ивнинэт к'лявыля:

— Тынмыркынэтык!

Тилмэ никв'эн:

— Ытля етык, мытривн'ын: «Этки, мэн'ин мытлыг'эн, к'ымэк нанмымык!»

Ивнинэт к'лявыля:

— А'мын мачынан!

Рымагтэты эквэтгьи. Эвыр кытчыг'ёлгык рымагты и'ылгы, люур тилмытил етгьи ан'к'айпы. Эвын рыркай-н'ын нинэнрык'ин. К'лявыл чит атчыркын, икв'и ынк'о: «А'мын, мачынан рэнанмыг'а...»

Тилмытил пыкиргъи чиниткин ярак. К'ытлыги, нивын:
— Микынэ к'ымэк нанмымык!

Люур галгъак'айпылен — рин'эгъи. Авэтывак' пэнры-
нэн о'равэтльан... О'равэтльата а'тчанэн ынкы. Тилмэ
ваараленэн — о'равэтльан-ым пин'кугъи гырголягты, ри-
лык инэнрэтгъи... Аны ынкы к'онпы гинэнрэтлин. К'ынвэр
эвыр й'анкэты ныпкитчык'ивк'ин, вытку нинэтрилк'ин.
Нэмэ ныпэнрыткок'эн о'равэтльагты, нэмэ нинэнрэтк'ин...
Эмынн'ин рытэ, к'ынвэр эквэтгъи ярагты тилмытил.

Рымагтэты эквэтгъи о'равэтльан. Ынр'ам н'оонк'о
нылгитиркывытрэтк'ин. Люур тиркытир эйпыткугъи...
Нивк'ин: «Вэчыым й'ыйык' эйпыткугъи н'утку». Аплэ-
ратвака люур ининигъи...

Нэмэ к'ол тэлмин'ын нылгий'эчычек'ин. К'ытлыги,
этъым, пэнрыткольын... О'равэтльата нэмэ пин'куинин гыр-
голягты, нэмэ инэнрэтгъи рилык. Лыгэн нэмэ наратын'н'
ок'эн эвтылягты, нинэтрилк'ин ынк'ам ынанчик'ай й'э-
нкы нирк'ин. Эмынн'ин рытык, к'ынвэр нэмэ пэлятгъэ. Тил-
мытил эквэтгъи гырголягты, к'лявыл рымагтэты эквэт-
гъи.

Лыгэн к'ээк'ын тылегъи, люур л'уунин нымным. Эк'-
ыллэ пыкитчык'ивк'и ынанъяален'качагты ярагты. Ягын-
пэгчаквэ — нэрымъэйн'эн... Нивын:

— Микигыт?

Тывнэн нынны. Нивын:

— Мин'кэкылыгыт?

Тывнэн нымным. Нивын:

— Вынэ к'ырэги!

— Ытръэч вынэ эмъылынэйгым!

— Вынэ ынн'ин!

Икв'и:

— Вынэ э'тки ы'лыле, вынэ тритк'ыеквэ ы'лылти
тылгык!

Ивнинэт тумгыт ралкойпы:

— Вынэ к'ытивыск'иквын!

Нэтивыск'ивын. Лыгэн нэтивыпльткун — рылгъэ рал-
когты. Аны намн'ылэйвыгъан:

— Нырэк'игыт?

— Вынэ ран'автын'ыск'эвыльэгым!

Ивнинэт чакэттыт ытлыгэ:

— Вынэ вай!

Н'эвыск'этти икв'эт:

— Гым-ым итык к'ырым! Э'тки нырулк'ин!

Ымыльо ивр'угъэт:

— Ымы гым к'ырым!

— Эвыр нырульэв тритгъэ, мин'кы варкын н'элвыл?

Кита мык'аагырэтыск'эвык!

Нивын:

— Ытръэч-ым чам'ам!

Икв'и:

— Вынэ гайман'эн, трэлк'ытгъэ!

Нивын:

— Эвыр мэчынкы, к'ылк'ытги н'алвыльэты!

Эквэтгъи. Пыкири н'элвылеке, эвын гэлгик'упк'эт-
лин н'элвыл. Аны тумгэк'эй гинэнэвиивлин лымынк'оры!..

Лыгэн рагтыгъэ, эвын н'элвыл гэлгэчъэтлин... Ымыльо
ынкэкин нивк'инэт:

— А'мын, мин'кыри нинэнтык'инэт н'элвылът?

Элер'ук ивнинэт ынпыначга:

— А'мын-ым, к'ырагтытык!

Акватын'ок янор плякылгын нэтэйкыльэтын ынк'ам
так'альатгъат. Ынк'оры эквэтгъэт.

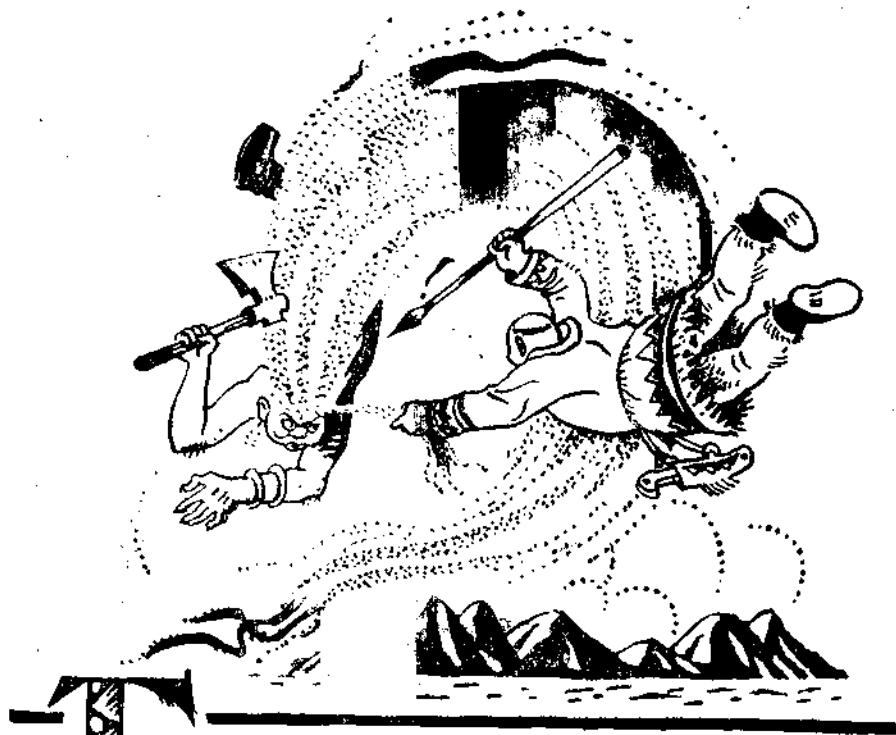
Нэмэ тылянвык нэльунэт тилмык'эгты. Айгоонкэнак
майын'кы гэнъэтлинэт. Эвын ынкы тэлмин'ын нытвак'эн.

Еп ыяа пэнрыткогъэ тэлмин'ын... О'равэтльак к'ача
нытвак'эн онмычыко к'анъявыйн'ын. Нак'ам ынкы к'ача
оттин'ын нотаск'ычыкойпы вальин'ын. Ынкыри рэгъэт.
Лыгэн рай нинэнк'ээр'увк'ин рычып'ыткувкы мык'я-
выт уттыт. Майн'оттин'ык инэнрэтгъи тэлмин'ын — тыгин-
рык нэналвак'эн... Ынкы вальын нанмыгъан. К'эйтил-
мыт ымы нанмынат.

Ярак пыкирык, ынпыначгын гакач'аравлен.

Нэрмэк'ин
Вытрытва

анымываленат ытлыгын, ытля ынк'ам ыргин экык. Эккин нынны энмэн Вытрытва.

Иа'м нынну гитлин вытрытвагыргын? Эплеэн-ым мын-палёмтэл рымагтэты.

Ынк'энат лыгэн'ючо ганымытваленат. Лыгэн к'ун тэ-н'уйн'э гатвален ыргин тэйн'эт. Нак'ам вынэ ыргин экык лыгэн тан'к'онпы кымэчыку нывытрытвак'эн.

К'ынвэр, к'улиникэк ытлыгык'эе ивнин:

— Аны к'ылвэгилиркын! Лыгэн тан'к'онпы ытръэч кымэчыку вытрытвальатыркын! Ынн'э мытгытытэви-минн'ыркын.

Вынэ вачак' тан'ванэван ымы ночнэнат ытлыгыт. На-к'ам ымы ытлыгык'эй гэмэчпэлк'этлин эвыр ымы ытля.

К'ынвэр ынн'ин ытлыгын тайн'атгэлен'н'огъэ. Милкотэт нэнанмык'энат эвыр рэвымрэвк'эгти, тин'урэ нэнанмы-к'энат. Ынк'ам ытлыгэ экык нинэнтэйн'этк'ин. Аны тан'к'онпы нинъэйн'эльэтк'ин ытлыгэ экык:

— Лыгэн ытръэч тан'к'онпы вытрытвальатыркын кын-мэчыку, нак'ам авнатайн'атрэрка!

Вынэ тан'ванэван вэнлыги ночнэн. Аны н'ан ынн'ин тан'юточой ганымытваленат. К'ынвэр рыпаавнэн рымара-ватык экык, э'квырг'ам панэна к'ол нинэнт'ын нинъэй-н'эльэтк'ин.

Ынк'о ынк'эн н'инк'эй а'атчеко нълг'и. Ынн'ин-ым тэ-пэнинэн'э нытвак'эн.

Ынк'о вай эчги ныг'евк'инэт инъэ, ныныг'евк'ин экык, ыр'гам вэн'ым галгомр'ольатлен. Нивк'инэт ыт-лыгыт: «Ынрак' иа'м омр'ольатыркын?» Нымн'ылёвылгы-к'энат эккэк винвэ.

Ынк'о нэмэ к'уливулк'ытвик ныйылк'этк'инэт, ныг'ев-к'инэт — эвын нылгомр'ольатк'эн.

— Ытлэн иа'м номр'ольатк'эн амк'ынн'ылк'ыма? Вы-нэ, этаны, э'квырга эмэчъэтэ ынн'ин варкын.

— Эт'ым аны, — ночыткок'эн ытляк'ай.

Нак'ам эвыр винвэн'иву нылгык'ин экык, ынрак' тэ-н'эмвинвэ нывэтгавк'энат.

Нылк'утк'ин йылк'ывэпы, эвын галгомр'ольатлен. К'ээк'ынук'эй вак мэск'упк'этг'и экык. Чит-ым к'эглын-ангэт ытлэн мэчегрылын. Нивк'инэт:

— К'эйвэ ытлэн, эты, этлы эт'ылкэ итыркын?

— К'оон', вэч'ым аны к'эйвэ. Ам'атав-ым иа'м ны-к'упк'ынтэтын.

К'олет'ылэ нэгитэг'эн, эвын гэлгик'упк'этлин. На-к'ам панэна ныг'евк'инэт — нылгомр'ок'эн а'атчекк'ай. Тан'ванэван ы'нэлкылг'эн, иа'м номр'ольатк'эн.

Ытлэн, к'ытлыги, ныкитэ нывэнвынток'эн ырыкайпы ынк'ам н'анк'эн лыгэн нэквэтк'ин ыагты. Ынкы-ым нымгок'эн рэрмэвн'ык.

Лыгэн ынанмайн'ычбын н'эгны нинэльук'ин — ным-гок'эн илюльэтык. Н'энамгок'энат рыттэт'юук нылгины-мэйын'к'инэт выквыт, н'айыткынык-ым нэнапэляк'энат. Ынк'о эргыр'он'н'ок нырагтык'эн. Пытляк' пэнинэк ный-ылк'ын'н'ок'эн. Ынк'ам ынк'эната ныг'евк'инэт — эвын галгомр'ольатлен. К'ытлыг'им, эвын ынн'ин нитк'ин ны-кытэ.

Вачак' вай панэна ванэван ы'нэлкылын ытлыгырк. Ынкы ынк'эн тэн'эмк'ынныкитэ нилюльыск'ивк'ин нотаг-ты. Нак'ам эвыр эргыр'он'н'ок нырагтык'эн. Ытлэн ма-

чыяа ытлыгык ныйылк'этк'ин, рок'алык, ынк'аам ванэван
ы'нвалёмын н'ытольын.

...К'улиникэк люур вай ы'лэ пыкирг'и мин'кэкин ит-
рэтк'эй агтымкыкыльэн. Вынэ н'анк'эн н'ан ининиг'и ыа-
айпы итрэтк'эй.

Лыгайылгакв'ат ытри, ыт'лак'ай эвыр ытлыгын. Нив-
к'инэт:

— Вынэ вай микынти тылеркыт! Вынэ н'оты э'к'э-
льыт!

Нак'ам ыргин яран'ы тылвамынан валык'ай.

— Таам вынэ, вэлэр к'ывинрэтги аны!

— Р'энут-ым л'юткы?

— «Р'энут-ым л'юткы!» Тэлвэ гэмэ э'к'эльыт пыкит-
л'эет! — нык'олетаан'к'эн экык. Ивнинэт эккэтэ:

— Эвыр рапкэрын'н'он'ыт, к'иквытык гымыкы.

— К'ун эмэч к'ынтогэ, к'ыетги!

— Вынэ вытку рэтэн'вытрэнн'ыт ыргинэт ирвыт, выт-
ку ынкы к'иниквытык.

— Эмэч аны эк'ылпэ! Вытрытвай! — Вынэ э'тки ныл-
гайылгавк'энат ытлыгыт. — Ооок, аны к'ывинрэ-э-э-тги!

К'ытлыги-ым ытлэн нывэнвавер'эпык'эн, мыркогты
нын'ээлк'ин.

Ынк'о икв'и ытлыгын:

— Н'оты тэн'вытрэтг'эет ирвыт ыргинэт, пойгыт!

Н'ытог'э Вытрытва, эвын нинэнрык'ин пойгын.

Нак'ам лыгэн нытк'ичгытрэтк'ин. Чоттагнык к'ээк'ын
ваг'э Вытрытва. Ытлыгыт нылгимэтивэтк'инэт: «К'этэв-
ым ытлэн рэк'ыркын, вытрытвалын кынмэк'?»

Люур пыкирг'эет э'к'эльыт:

— Мээй! Э'ми к'эйвэ эты гавыралылен!

— Вынэ вай н'отк'энайгым, авырал'эгым!

Гапойгыма н'ытог'э. Ынк'о манан'атг'эат ытри. Ын-
н'атал-ым тылвамынан нэнтын тумгэк'эй Вытрытва!

Пэнрынэнат Вытрытвана. Лыгэн Вытрытва пойгырэ-
н'аг'э гырголягты! Лыгэн нэнавагралек'энат Вытрытва-
на, нинэнпирк'ивык'инэт ынкы, нэналгэнмыткойвык'энат
э'к'эльыгинив. Ыргин маравгыттапыч'ын нылгик'улиль-
этк'ин:

— К'ылк'эгниэвыркыниткы тин'урэ!

— К'эйвэ-к'ун, э'квирга мытылвавыркын рыпыткэ-
вык! — ночыткок'энат.

Эвыр тин'урэ нылк'эгниэвк'ин Вытрытва, ынак лы-
гэн, гыргол вама, тэн'эмгынунэтэ нинэчвик'инэт тин'ур-
м'эммит.

Ынк'о, к'ывнэр, кон'н'онэнат э'к'эльыгинив Вытрытва-
на. Эмэч гынтавын'н'ог'эат чымк'ык.

— Вынэ ынн'э эгынтэвкэ-э-э! Чен'эт-ым пэнрыткотык!

— Вынэ э'тки мытылвавыркын! — ночыткок'энат.

— Ээй, вынэ к'ылваквытык!

Чиниткин тин'ур йытонэн ынк'аам гынтэвыльыт нэ-
начен'к'айвык'энат ыяакэнат. Ынкы-ым нэнанпэк'эты-
льавк'энат. Ымы ыргин маравгыттапыч'ын ганмылен.
Ытр'эч ыннэнч'ээн лэн'ынма гынтэкв'и. Ынк'аам ынк'эн
ган'ылтэтлен ярал'эты.

Вынэ Вытрытва, плиткук, галгомр'юлен. Нивк'инэт
ытлыгыт:

— Ытлэн ынак' титэ гэрмэвлин?

— К'оон', титэ гамчытвэлен. Нак'ам ынак' микынэ
пойгычгын гэтэйкылин, алымы чит уйн'э апойгыкыльэн.
Ытр'эч-ым аны вэн'ым тагнытот'эек'энайн'ын пойгый-
н'ын, нак'ам нылгин'бумк'ин.

Нэмэ-ым ынн'ин нымытван'н'ог'эат рымагтэты. Тэн'-
уйн'э еп э'к'эльыкэ нытвак'эн. Тан'ак'очеткынка камлелы.

Нэмэ-ым лыгэн йылк'ыма уйн'э нын'ээлк'ин: нэквэт-
к'ин эл'элынвэты, к'ытлыги. Аны тан'этыо гэлгэрмэвлин,
нак'ам тан'этыо гэлгик'упк'этлин. Тэн'эмныкитэ нил'ю-
л'эетк'ин:

К'олет'ылэ нэмэ рай ининиг'и э'к'эльитрэт, тан'этыо
нылгинымкык'ин. Нэмэ рай айылгакв'ат ытлыгыт:

— Вынэ рай р'эвуск'ын ининиг'и, вынэ к'ынуур йы-
в'ийл. Коолэ, колэ, аны нымкык'ин! Ынн'атал-ым эты
игыр наранмыгыт! — нивк'инэт ытри.

Тан'ванэван ночыткон ытлэн, кынмэчыку нывытрыт-
вак'эн.

— Вынэ вай, этыым, игыр к'ырым мын'бегтэл!

— Эвыр лылет ыргинэт рэтэн'вытрэнн'ыт, к'иквытык
гымыкы.

— Ээй, — гэпичыкэвлинэт.

Вынэ н'оты пыкэрын'н'ог'эат. Гак'олема нылек'ин эт-
ратчын'ын. Нылгик'улильэтк'инэт:

— Ав-ач! Ав-ач! Рэк'ын ивыркын, этыым игыр р'ег-
тэлг'э!

Чама лыгэн амалван' нык'улильэтк'инэт, ин'к'ун най-
ылгавын Вытрытва.

Нэмэ ытлэн нывэнвавэръэпык'эн. Иквъэт ытри:

— Н'отъым эймэквъэт, энмэч лылевытрэ нъэлгъэт.

Н'ытогъэ Вытрытва. Эвын ынкы нытвачак'эн а'к'аль-
ымкычгын.

— Ав-аач! Вытрытва! Ынн'атал-ым игыр мынмарав!

Вынэ колё тэн'эвиръылыгынив. Нак'ам тан'амныкыт-
гэмк'энагэнэв. Ирвыт ыргин тэн'эмнымэлк'инэгинив.

Ынк'о ивнинэт Вытрытвана:

— Вынэ тури к'ыпэнрыткотык, чен'эт-ым тури пэн-
рыткоркынэтык вэлвальэты.

Аны гапэнрытколенат, к'ынур лыгэн н'алвылыб'ын!
Гакыт'ыматлен тумгэк'эй Вытрытвак'ай. Мынгыткэн
ылён'эт гапойгымаравленат эвыр ныкирит мынгыткэн...

Ынкэкин ыннэн к'лявыл нылгинэрмъэв гатвален.

Ынк'о ынк'эн этратчын'ын тэнтылетъэттывитэ итг'и
тан'авынмайн'ымаравмачы. Алымы тан'амынан нынтык'ин
Вытрытва, вачак' вынэ еп мэчынкы нинэнт'ык'инэт.

Эчги амн'ырооткэн ылён'эт нъэлг'и маравтагнэпы,
люур рай тан'авынмаравма энмэч нылгитъэттывик'ин ма-
равратчын'ын.

Эчги к'онъачгынкэн ылён'эт плыткуг'и, тан'ымыльо
тымыткойвынэнат, ытръэч ыннэн ынк'эн ынанпойгымлы-
чын пэлятгъэ анмыка.

Аны н'ирэргэри тан'к'онпы гамаравленат пойга. Э'к-
вырга нылвавк'энат, мэн'ин ипэ рэналватгъа. Э'квырга,
к'ынвэр, гэтэн'пэн'ивэтлин а'к'альыармачын'ын, мин'-
кыри к'ун ытлэн вэнъым эчылыу гитлин.

Люур вай тан'авынпойгымаравма пойгын рэчгэттав-
нэн н'оонрэ.

Икв'и а'к'альыармачын'ын:

— О-о-ой! Энантэнмаквъэ вынэ, энантэнмаквъэ энан-
мыгъэ! Э-э-эй! А'мын инэнэн'элекв'и! А'мын-ым ытлэн,
энанмыгъэ, ытръэч вэты ыныкит рэнатынпы пойга, вэты-
к'ун рэтгинрын'ын пойгын. Ыныкит этгинрыкэ рапэлян'ын
пойгын, лыгэн-ым рымагтэты тэн'к'ырым к'эрмэкви, лы-
гэн ыннэнпэнинэк ратваркын, энмэч-ым йъэлыги яалегты
рэмэчрултывиркын.

— Элымн'э, ынак' иа'м?

— К'оон', эплезн-ым ынан ратаан'ын.

— Элымн'э.

Ынк'о ивнин:

— Таам, энмэч к'энатынпыгэ!

Вытрынтэтг'и а'к'альыармачын'ын ынк'ам лылет
рымн'ытавиэнат...

Тынпынэн Вытрытвана. Лыгэн эвыр ынкы в'ыг'и к'ля-
выл э'к'элын. Ынак' лыгэн в'инэн'у гэлг'ивэтлин. Та-
н'ымыльо тыргырил гатымлыр'олен.

Пойгын тыгинрык нэналвавк'эн. Пойгын ынкы гатан'-
к'онпын'авлен. Вытку мынгытк'авык ылёк тыгинрынин
пойгын. Гэрэтгинрынлин ынн'ин мыкэлыу ылён'эт, мин'-
кыри к'ун тэн'эмэрмэтэ тыргытыр гакыттымлыр'олен ынк-
къам ынк'эната нэналвавк'эн тыгинрык пойгын. Вытку
мынгытк'авык ылёк гэк'ытвилин ынк'ам гаманан'атлен
эрмэчын тыргырил эвыр-ым вытку ынкы тыгинрынин
пойгын.

Ынк'о рагтыгъэ. Нэмэ галгомавлен Вытрытва. Ытлэн
нылгинычен'ыттъэв гатвален рыгъевкы.

К'олетгылэ ивнинэт ыннэт ытлыгыт:

— Ытлэн вай митьэлыги тылгичен'ыттывик рыгъе-
вкы.

— Элымн'э, ынак'-ым иа'м?

— К'оон', (нак'ам к'ырым нымн'ылтэлын ытлыгэты).
Эвыр титэ рэнаныгъявын'онтык, ынн'э рыйиткутэ инэ-
ныгъевкэ, ытлэн титэ рыйиткутэ ринэныгъевн'ытык' к'ы-
мэл-ым а'ткэвма ринн'ытык.

— Элымн'э.

Ынн'ин нынымыт'авк'энат рымагтэты.

* * *

Элеръуг'и. А'мын-ым аны элек галгоматлен. К'оле-
тгылэ ытлэн йылк'этг'и ёрочыко. Ынк'о ытлыгэ рыгъя-
вын'онэн рыйиткутэ. Лявтэпы рыйиткунин. Люур вай,
к'ынур милгэркин мэк'ым, н'аргыногты ирыск'ычетг'и,
ёрочыкойпы н'аргыногты гарычгыпэн'колен. К'улильэтг'и:

— И-и-и! Икыккаа! Икыкка! Вынэ н'ан алымы к'эйвэ
тивтык, ынн'э рыйиткутэ инэныгъевкэ!

— К'ун э'квырга ынак' гантыатлен. К'оныр'ым
мин'кыри мыныныгъевкыт?

— Лыгэн кыпля лявтэпы эвытлым ывэкэйпы. Валём-тык?

— Ии, мытвалём.

Нэмэ ынн'ин нынымытвак'энат. Ынпыначгык'ай нотагты чейвыткугъи. Эттым а'тав, мэн'инрин гун'этлин н'эри. Ынк'о рагтыгъэ. Ярак пыкиргъи. Экык ивнин:

— Ынн'э вэты н'оонрэ гытгычормэты элк'ыткэ. Ыныкит рэлк'ыты-ым, а'ткэвма ратвагъа. К'ырым к'ыегтэлги.

— Ако элымн'э к'ырым мыегтэлык, ынак'-ым на'м? Вытку-ым эвыр уйвэлен'эн'ыльэ ринуйвэлгъэ, к'ырым итык эюлыльэ.

Вытрытва к'оныры нотганнынайпык'эн. К'олетыльэ вэнлыгы эквэтгъи нотагты. Ынкы гытгылын'кы йылк'этгъи. Галгъомрыйылк'атлен ынак' ынкы тан'вытрын'.

Люур вай й'онэн рак'ъоравэтльата. Тан'вытрын' ныйылк'этк'ин. Ынр'ам н'ан чамэттан'н'онэн. Пыкиргъи ынкы. В'аройпынэн к'лявылчын'а. Ынк'о пойгын чиниткин йытонэн. Ынр'а вай чит тынпыркынэн. Эчги пойгын н'эри р'ылиск'ыченнин чит, ынр'а н'ан уйн'э вагъэ... Гарычгыпэн'колен н'оонрэ. Эвын гитэнин, мачн'оонко нытвэтчатвак'эн.

Ынк'о икв'и ынк'эн гытгык'лявыл:

— Иа'м н'утку йылк'ээркын? Алымы к'эйвэ никвыт ытлыгэ!

— Ии, иникв'и.

— Нак'ам-ым на'м, вэлчинн н'анк'о йылк'ыск'ивыркын?

— Лен'ытэк' нытайын'к'эн н'утку йылк'этык?

— А'м, вынэ итык эвын нымэлк'ин, тымн'алголяк' нутэнут яаёлк'ыл.

— Ээй, вынэ к'эйтивчитги гымыкагты!

Пэнрынэн гытгъалявыля. Пойгымаракв'ат ынкы. Мытлын'эн ыл'эт маракват гыргол. Вынэ э'тки, эт'о гэрин'эмйытвилин Вытрытва! Нэмык'эй-ым гытгъалявыл вынэ ныпойгымлык'эн! Энмэн аны вэн'ым нылгоматк'эн! Тиркытир нылгарманытгытлягнак'эн о'равэтльагты. Галгэмаравленат гыргол. Вытрытва нылгиныйк'эвэ ныталк'эвыльатк'эн лымынк'о.

Нак'ам яр'алья гэмэ маравылыт. Люур аны вай тиркык выйильэтгъи. Нивк'инэт яралыт:

— К'ыгитэ аны! Р'энут?

Люур вай нымэчэймэвк'ин мачн'отэнк'ачагты. Ынк'о к'ынуур о'равэтльак'ай вытрэтгъи тиркыг'ит. Аны эт'о ынкы:

— К'ыгитэ аноо! Ытл'ён ынак' лыгир'энут?

К'ытлыги вай, тиркыг'ит нын'элыльэтк'ин тумгэк'эй Вытрытвак'ай. Аны ынк'о ярайпы нытаск'эвк'эн, к'ынуур н'ан ач'эк'к'ай, вагралетколын. Ынк'эн, к'ытлыги, ныкытыматк'эн гытгъалявылеты.

Тан'вэн'ым нык'улильэтк'инэт, ыныкит н'ан ныталк'эвк'эн ярак:

— Вынэ! Вынэ! Ытл'ён ынр'а р'энут?

Нак'ам лыгэн, ыныкит н'ан ныталк'эвын'н'ок'эн ярак, тан'вэн'ым нымэйн'эвэ ныв'эпч'айн'ак'эн, к'ынуур й'а-кытыйгын.

Эчги н'ырак'ав ыл'ён'эт н'элгъи, ынр'а н'ан гыткат тан'амэвтылягты таг'ян'ын'н'ог'ят. Мытлын'к'ав'ыльэк волк'ытвэма тан'авынмаравэты гытгъалявылчын'ын гыткапэрк'ыгъэ, эвыр ынкэк'эй ынн пойгын тэгрыткугъи н'оонрэ. Лыгэн эвыр ынкы Вытрытвана анн'энаск'ык тынпынэн. Ынн'атал-ым ынкы тымнэн, вэлэр ымы ганвэтгавата.

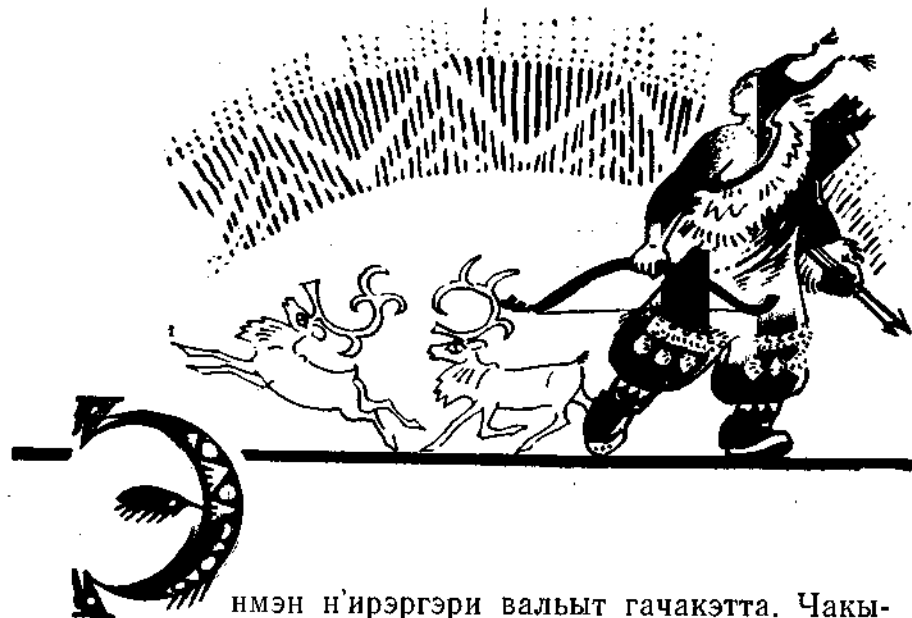
Ынак'-ым тан'вэн-ым пойгын нэмэ гак'онпын'авлен гылгык. Нэмэ нинэрэтгинрын'ивн'ык'ин пойгын. Ар'яля пойгын гэтгыдетлин ынык гылгычыку ынк'ам гэк'ыск'ычевлин. Чама-ым эрмэчын гылгын гатымгыр'олен, ынк'ам ынк'эната нэналвак'эн тыгинрык пойгын.

Вытку льалянр'он'н'ок тыгинрыннн пойгын.

Аны галгомр'олен Вытрытва. Тыгинринэн'у гакэттывар'олен ынк'ам гарычгатлен лыгэн ы'лыткынык. Аны нак'ам ныргэлк'ин ыл'чыкогты эвыр мал'ятав нынток'эн ыл'чыкойпы ынк'ам нэмэ нарычгатк'эн ы'лыткынык. Эвыр к'ээк'ынуку'эй вак' нэмэ нэргэетк'ин ыл'чыкогты. К'ынвэр тэн'эмынн'ин итэ эгынтогъэ. Ынк'о авэр'эпыгъэ.

Ынн'ин-ым нымытван'н'ог'ят рымагтэты.

Ныпытлин'к'ин
н'эвыск'этк'эй
ынк'ам ынин
ытлен'и

нмэн н'ирэргэри валыт гачакэтта. Чакыгэт ынпын' валын, ытлен'юк'эй-ым еп юргымтэк'. Уйн'э к'онпы этэкичгыкэ нытвак'энат. Амк'ын'ычо такэчгэты нэнэрэрк'эн чакэттык'ай. К'ынвэр увэрайпы нинэлюк'инэт пэтытакэчгыт. Ынк'энат нынук'инэт.

Ынк'эн увэран уйн'э нытчык'ин, ыр'бам алвайпы нын'элк'инэт. К'ынвэр, тэн'уйн'э рытчынинэт ымыльо увэрат.

Лыгэгыт'батын'н'ог'бат — уйн'э этэкичгыкэ. К'ынвэр, гамгатын'ач'ылыгын пырын'н'онэн, э'митлэн нычачак'эн, тагнон' валын. К'эглинангэт, к'утти нымэлк'инэт — ынк'энат ар'яля нинэлюк'инэт тэйкык ронвы. Ынк'эната нык'амэтвак'энат.

К'ынвэр, чымчин уйн'э рытчынин этэн'тын'эчыкэ. Рымагтэпы л'яйвын'н'ог'гэ тын'ач'эты. К'ол нитк'ин нутэгчик р'эзгынкыт нинэлюк'инэт. Нычимг'ук'ин, мин'кыри тымынвы гынникыт, амалван' валыт льоёттэ: ылвэт, милютэт, рик'укэт, йильэт, — ымыльо нутэск'ыкин гынникыт. Чемг'он'н'ог'гэ, мин'кыри тымынвы гынникыт.

К'олерагтык, ярачыкойпы энэрэрык, льунин ырыт. Ынр'бам ванэван нивын, н'отк'эн гыннин'н'ыттыкин. Панэна нычимг'ук'ин, мин'кыри тымынвы гынникыт.

К'ол нитк'ин нынток'эн — ярак чымче ылвэт нытвак'энат. Энмэн, к'ол итг'и, чимг'уг'и: «Нак'ам микыргин

р'эзнутэт н'отк'энат?» Ымы ынкы нытвак'энат м'эмит амалван' валыт — выквэн, ван'к'ытэн. Нивк'ин рычеч'ан-ма: «К'ырымэнат тыми'эр'эзнутэт, вэчыым гыннин'н'ыттыкин». К'утти м'эмит нинэймитк'инэт — нирвык'инэт, к'утти м'эмит нинэймитк'инэт — гэкылгылинэт. Рыпэт эй-ылк'эткэ ван'н'ог'гэ, к'онпы ырытэты чимг'ук.

К'ол нинэнтк'инэт, нэнагток'энат ырыт-ым ынк'ам м'эмит. К'ынвэр, элкылынн, мин'кыри рытэнмаквыргын яанвы, лыгэн тэн'чимг'уплыткунин яанвы. Ытр'эч ва-ырват йыпатык нэналвак'эн. Нивк'ин: «Ырыт ныгтык'эн ваырват йыпатынвы». Панэна н'ирэргэри нылвак'энат йыпатык. К'ынвэр выква энатр'эва, ин'к'ун ваырват ныйпатын. К'ынвэр нэплыткуг'эн. Ынк'оры таан'ын'н'онэн. Рынныкон нэнайпатк'эн, нинэнырыткук'ин — ыагты ныл-к'ытк'ин.

Амк'ын'ычо раг'эчанн'ын'н'ог'гэ ырыткук. К'ынвэр, г'юлетг'и. Р'эзнутэт тымын'н'онэнат гынникыт: милютэт, йильэт, рик'укэт ымы галгат. Ынк'эната к'амэтван'н'ог'бат. К'ынвэр, ымы ылвэт тымын'н'онэнат.

Эвыр ныч'эченр'ук'ин, л'яляяр'богты эвир'ыт тэйкынинэт. Лыгэн тэн'ытвиг'эат нымытвак — тэкичгын ван'н'ог'гэ чама эвир'ыт.

К'ол нитк'ин чейвыткук, нымкыт'ик'ин ылвук. Эмчым-к'ык нэнанрагатк'энат. Ытлян'эгты ным'ылтэлк'эн пыкирык. К'утти пэляёттэ нэнатвык'энат. Ытлен'ютэ нинивк'ин:

— Э'птэ гым мычейвыткуркын гыныг рээн ынк'ам мывинр'этыркынигыт.

Чакэтта нинивк'ин:

— Лыгэнитык импэк'эвигыт. Пылевыр-ым н'утку к'эн'элетыркын.

Ытлен'ютэ нинивк'ин:

— Рэк'ык мэн'элетык, уйн'э эмигчиркэ?

Чакэтта нинивк'ин:

— Ынан тралпырыгыт мигчирэ.

Ытлен'ютэ нинивк'ин:

— Китак'ун, к'эналпынрыгэ игырк'эй!

— Ии, мылпынрыгыт, — чакэтта ивнин.

Н'ытог'гэ чакыгэт н'аргыногты. Н'ирэк' выкыт рат-вынэнат — к'ол нымэйын'к'ин, к'ол-ым мэчныппылюк'ин. Ивнин:

— Н'отк'энат к'онпы пан'эваттагнэты к'ынмигчирэ-
выркынэт авнапан'эвн'ытока ым'был'эн'эт. Вытку рилги-
тык лывавын'н'ок, к'ыпан'эвн'ыторкын. Нак'ам лым ын-
ыкит мэчынкы рэн'ээлг'э, гымыг рээн ралайвын'н'ог'эа но-
тайпы. Лыгэнитык игыр а'к'алайвын' вальэгыт нотайпы.

К'эглинангэт выквыт рымэгчеравын'н'онэнат амк'ын'ы-
ычо. К'ынвэр мык'ычын рымыркоч'авын'н'онэн. Мэйны-
чын ыр'эам рытчинин рымигчирэвкы.

Нотайпы ныпкирк'ин чакыгэт. Лыгэн увик ытлен'ю-
кин нычелгыр'юк'эн. Омэты иниргин'э нэналпынрык'эн,
ин'к'ун омэты ныйылк'этын.

Ынк'эам э'птэ чакыгэт, нотайпы ляйвыма, колё нэ-
н'ээлетк'ин. Нылвук'ин-ым, выквыт, рынрыёттэ, нэнанпа-
авк'энат. Ныт'эйт'инк'ин, нынр'юек'эн — н'ирэют нинимти-
к'инэт, н'ырок'ав-ым э'ннэпы нинэнрык'ин. Панэна ын'ин
нырагтытыляк'эн эмтэтковты, этлы чейвэ элекылын, ин'-
к'ун нэрмэвын чама нин'ытвиг'ээн.

Пыкирык ярак, ытлен'ютэ нинивк'ин:

— Вэрин-ым, гэчевкы варкын, амалван' вальыт гын-
ныкыт л'уркык'эт!

Чакэтта нинивк'ин:

— Ынан эвыр мэчынкы рэн'ээлг'э, гым ярак трат-
ван'н'ог'эа. Ванэван мытэн'ыч'ээтык, гынык майын'кы тэ-
н'ээлетыркын. Нак'ам лым трэтэнгыен'гыт, мэчынкы
рэн'ээлг'э. Нак'ам лым гымыг ляйвын'вэпы ралайвын'-
н'ог'эа. Лыгэнитык игыр пагчен'гыргэгыт.

Ынк'оры ивнин чакэтта:

— Кита-к'ун мыльугыт, мин'кыри нинэнтигыт вык-
выт!

Эйминнин ытлен'ютэ мэйнычын выквылгын, йык'у
мин'кыри нинэнтк'ин, нинэнмыркуч'эвк'ин.

Ивнин чакэтта:

— Эк! К'ымэк мэчынкы ган'эалын'н'ойгыт! Эченчи
киткит к'эйык'ын мэйныч'ээ тралпынрыгыт выква.

К'эглинангэт, майын'кы вальыт йылнинэт выквыт.
Ивнин:

— Н'отк'энат к'ынмигчирэвыркынэт тэпэнинэн'э.

Ытлен'ютэ нэнатаан'к'энат — нитчык'инэт.

Нинивк'ин:

— Э'тки, нитчык'инэт!

Чакэтта нинивк'ин:

— Этк'ыле гымыг рээн к'ылейвыги нотайпы. Тылвы-
э'ткин'ыт еп, ымы чам'эам ринэвинрэты. Ынн'атал н'отк'э-
нат выквыт райфон'ынат, ынн'атал а'тав н'ирэмури мын-
ляйвын'н'омык. Энмэч к'ыкитпыльээркын, липле гымыг
рээн к'ылайвын'н'ог'э пэтле.

Ынк'оры пэнин лейвылын чакыгэт нотайпы. К'ынвэр,
эмк'улгэ лейвык гыаратын'н'ог'э. Ымы атынватка ылвэт
йфон'н'онэнат.

К'олерагтык ытлен'ютэ ивнин:

— Ы'мн'ан, эты вай уйн'э энымкэ чымче?

Чакэтта нинивк'ин:

— Ванэван мин'кы мыльуркынэт нымнымыт, итык
чымче.

Нэмэ чакэтта ивнин:

— Иа'м-ым? Рак'ынвы нымнымэты тэг'эен'ыркын?

Ытлен'ютэ ивнин:

— Вынэ ванэван. Ытр'эч тивыркын, эты вай аммор-
гынан вальыморэ ытр'эч. Уйн'э лымн'э мин'кы тэмурыг-
н'э вальа о'равэтляка?

Чакэтта ивнин:

— К'оо! Люрэк'-ым ман'энк'ач варкыт к'утти о'ра-
вэтляат, тэмурыгн'э вальыт.

Ытлен'ютэ ивнин:

— Кита, эвир'ыт к'ытэйкыгынэт гымнинэт ынк'эам
э'птэ мылейвыг'эк, мынымрэрг'эак.

Энмэн ивнин чакэтта:

— Рак'ынвы нымнымэты тэг'эен'ыркын?

Ивнин энмэн ытлен'ютэ:

— Н'авыск'атэты тытэг'эен'ыркын чама гымык ги-
чивк'эв.

Энмэн чакэтта ивнин:

— Вынэ гым мынымрэрык. Ыныкит гыт рэквэтг'э,
гымнин чимг'ун а'ткэвма ратваг'эа. К'эйвэ гым трэв'и-
г'ээ — мачынан. Ыныкит гыт ратымн'эвы, к'онпы гым-
нин чимг'ун а'ткэвма ратваг'эа.

Ытлен'ютэ ивнин:

— Кита'ун-ым, к'ынымрэргэ эк'ылпэ!

— Ии, транымрэрг'эа. Ытр'эч эвир'ыт трантэнмав-
н'ынат, трэквэтг'ээ, — ивнин чакэтта.

К'эглинангэт, гантэнмавлен чакэтта. Лыгэн плякыл-
гын плиткоо, тэкичгэ нэнатыёк'эн. Ынинэт эвир'ыт ply-

ткунинэт, ытленьон тэйкынинэт к'онагтэ эвыр ирзын, нымэйын'к'инэт. Плыткук-ым ивнин:

— Н'отк'энат эвирзыт йылк'атынн'ок к'ыйпыркынат ынк'ам омэты к'ыйылк'этыркын, ышк'ам пытк'ы майын'кы вальа выква тралпынрыгыт.

Волк'ытвэн'н'оггэ-ым, икв'и чакыгэт:

— Игыр, й'илгын ининик, трэквэтггэ ныкитэ.

Ынкы ы'лэ выквыт ратвынэнат — ытлён, нымэйын'к'инэт! Ивнин чакэтта:

— Гым пыкэттагнэты к'ынмыркочавын'н'овынат. Кит-кит йылк'атгыргын к'ыяаркын. Гым-ым трэн'элетыркын-ым, э'птэ к'эн'элетыркын.

Плыткуггэт тэнмавки. Н'ытоггэ чакыгэт акватын-вы вулк'ытвик. Тытыл выква эйпынин н'аргынон'к'ач а'к'анвантатэты, ынк'ор эквэтгги.

Ымныкэрэт гелелин. Эргатык нэмэ ы'лён'эт. Нырайыл-к'ын'ын'н'ок'эн, ы'тлян нинэтэйкык'ин ыныгмич валь-ын. Ынкэчыку ныйылк'этк'ин. Плекыт, кыевкы, чимэ-тылыт нинэгтык'инэт, турылыт нэнайпык'энат. Лыгэн плегчыку ёотгэ тэкичгыт нинэнук'инэт. Ынк'о нэквэт-к'ин рымагтэты.

Нэгти нинэльук'иэат тыляма, иквын'эгти. Ынк'энат нэнайбок'энат ёпатынво лын'ынвы — уйн'э р'энут этлы эвытрэткылын гырголяйпы. Ынк'о рымагтэты нэквэтк'ин.

Нэмэ к'утти мэйн'ын'эгти нинэльук'инэт, к'эйвэ п'ол-такы вальыт. К'ол итгги н'айыткынатггэ, ынк'о лылепыт-кугги: н'эйык к'ача лыунин н'алвыльийн'ын. Ынк'о чим-гугги: «Колё нымкык'ин ылвылю!» Ынк'о к'эйык'ын лы-лепыткугги — люур вээмык к'ача лыунинэт ярат, ымы о'равэтлыат лейвылыт лыунинэт. Ынк'о икв'и: «Эты вай итык рэк'у иткэ, тынымлыуггэк».

Ынр'ам ынкы айылгавын'н'оггэ эвнэквэткэ. К'ынвэр, вулк'ытвигги ынкы олвытвама. Вулк'ытвик эквэтгги о'ра-н'алвыльэты. Нылгинывинк'инэт к'орат. Ынк'о нивк'ин: «Мин'кыри вальыт ылвэт? Колё нывинк'инэт!» Ынк'о о'ра-яраггы эквэтгги. Пыкиргги ярак. Ранмычын'кы лыуни-нэт орвыт амалван' вальыт чавчывэн. Ынк'о орвык'ачай-пы лейвылын навалёмын. Ынк'о нэрымгэйн'эггэн. Ынк'о татлын'ггэ, к'улильэтгги.

Никв'эн ралкойпы:

— Гок, вынэ к'ырэги!

— Мэн'к'о мырэггэк, э'ми тытыл?

— Ынк'о к'ватчагэ!

Тытыл найборкын, нэнвэнтэтыркын. Ынк'оры нэнвэн-тэтын-ым, рэгги. Лыунинэт эвын ыныпыначгын, к'ол ы-пын'эв ынк'ам н'эвыск'эт, ыргин н'ээкык.

Пынлёнэн ыныпыначга:

— Мэн'к'окэнайгыт?

— Вынэ, ыяальэгым.

— Амтымн'э н'отк'о к'ылейвы — нырэк'игыт?

Рэмкыльэ ивнин:

— Ии! Н'авыск'атэты нылейвигым.

Энмэн ыныпыначгын икв'и:

— Ии! А'тав лыгэн майн'ыыяайпы етгги. Ынк'эн вай н'эвыск'эт рэк'ын ривыркын?

Н'ээкык икв'и:

— Йык'к'эй ытлыгыкылыгым, гымнан чинит мычим-гуггэк! Тури инэнчимггульылк'ылтури гымыкы!

Ыныпыначгын икв'и:

— Ынн'ин-вай ивыркын н'эвыск'эт. А'тав лыгэн ыяай-пы етгги, мачынан н'утку к'ын'автын'гэ. (Ыныпыначгын нычимггук'ин, энмэн рэмкылын а'ачеко нитк'ин).

— Ии! — татлыгнэн.

Ыныпыначга ивнин рэмкылын:

— Энмэн к'ыкэттывагэ йылк'ылыгыт.

Ивнин рэмкыльэ:

— Ынн'ин гавэр'ыма трэйылк'этггэ!

— Вынэ, ынан омэты рэйылк'этггэ, иниргин'ыт вар-кыт, а'тав лыгэн ыяайпы етгги!

Рэмкыльэ нинивк'ин:

— Вынэ, к'ырым мыкэттываггак — чам'ам трэйыл-к'этггэ! Чама еп тивыпэтыркын — вытку тыпкирык...

Ыныпыначга ивнин:

— Вынэ лыгивир'ыт к'ыгтыгынэт кыкватылыт!

— Ынн'ин тратваггэ гавэр'ыма! — рэмкыльэ нинив-к'ин ынк'ам винвэ нычимггук'ин: «Нэрэлыугым — н'эвыс-к'этигым...»

Ынк'эната, амн'ыркыля н'ээнк'этк'ин кэттывак.

К'ынвэр рыпаавнэн кэттывайгот рытык. Ынн'ин га-вэр'ыма йылк'этгги.

Эргатык кыекв'эт — экык к'аайпы пыкиргги. Пынлё-ггэ ытлыгэты:

— Ръэнут н'отк'эн?

Ынпыначга ивнин:

— Вынэ, гынин турытлен'и, ынтуулпыр!

— Како мэй! — гакачъаравлен экык, — вэлынкык'ун, гымнин вирэттумгын!

Ынк'оры к'амэтван'н'огъат. К'амэтваплыткок рэмкылын иквьи:

— Китак'ун, к'аагты мылк'ытык!

Ынк'эйына а'ачека ивнин:

— Вынэ вэнык пыкиргъи! Эми'элвыл мачынан ы'лэ нытвак'эн. Ынан нэкэмгэн рак'орагырэтын'н'огъа.

— Вынэ, вэнлыгы к'орагты трэлк'ытгъэ!

Авыр'отавэты вэнлыгы к'аагты к'ытгъи. К'орак пыкиргъи. Кытэк'эй к'орак чейвыткугъи. Ынк'оры эквэтгъи о'раярагты.

Тылян нинэнчи'чъэтк'ин, мин'кэтэ тантылян' валынын вэтгыры. Чекияагты нэнаёпыеквэк'эн...

Волк'ытвэн'н'ок рагтыгъэ панэнагты ярагты. Пыкиргъи — рэйгут нэнтыгъэн. Рэгъи. К'амэтван'н'огъат.

Ныплагтык'эн чавчывэн а'ачек к'аагты к'ытынвы. Ивнин рэмкыльэ:

— Гым трэньюгъэ!

Авырала нинивк'ин:

— Ынан нэкэмгэн рак'орагырэтын'н'огъа. Янор нымэльэв к'ыпан'эвн'ытогэ.

Вэнлыгы нивк'ин:

— Ванэван мыпэн'ивэтык.

Ынпыначга ивнин:

— Вынэ, нак'ам н'авыск'атэты лейвыгъи, к'унэче чезкэй к'ытватык, нак'ам турыпкирэ чезкэй лэн'ытвата иттык.

Рэмкыльэ ивнин:

— К'элюк'ым, еп тивыпэтыркын. Ынан нэкэмгэн чезкэй тратван'н'огъа н'эв'энык.

Нэмэ вэнлыгы авыр'отавэты к'аагты к'ытгъи. Ынн'ээм ытлэн нычимг'ук'ин: «Ыныкит тракеттывагъа, нэрэльугым, эвытлым рэнаматагъа а'ачека. Ыныкит трэ-к'ыск'ычевы ытлен'и эльукэ — трэв'ыгъэ, мин'кыри к'ун к'ырым ы'нынэквэтэквым...»

Ынкы нычимг'ук'ин к'орак: «А'мын н'ан ытлен'и мам'ёпатын, мынымн ылявыск'эвын».

Лыгэн эргыр'огъэ — рагтыгъэ панэнагты. Пыкирык, к'амэтвама ивнинэт:

— Игыр вулк'ытвик тырамагтыгъа!

Ивнин ынпыначга:

— Эви гаяральэгыт?

— Ии! Ытлен'юк'эй амынан ярак варкын.

Иквьи ынпыначгын:

— Како, мытив, пагчен'эты атвакыльэнат яралыт. Иа'м айвэн'еп ивкылыгыт? Вынэ мачынан к'ам'ёпатгынат яралыт!

Вулк'ытвик н'ытогъэ. Иквьи чоттагнэпы:

— Ръэнут ивкэ чаат мынрыгъэн?

Ивнин ынпыначга:

— Орвэпы к'ол чаат к'ынрыгын!

Н'ытогъэ. Ранмычгэпы чейвыткугъи, чаат эйминнин. Ынк'о к'ээк'ын лылепыткугъи. Выквылгын н'эаланток'эн, й'онэн, ралятватын'н'онэн, ынк'оры пиринин, тин'унин, рыпэглавнэн рыпэт. Йытонэн. Ганотаск'ыма рэквэвнин...

Ралкойпы наалёмгъан. Иквьи ынпынагын:

— Ръэнут пэглягъэ?

Н'эв'ээнэ ивнин:

— Ръэнут-ым ныпэглягъан? Нутэск'ын чъачан'пэглягъэ.

Ынпыначга ивнин:

— Еп игыр нутэск'ын а'к'апэглян', еп чъэчен' нырулк'ин.

— Ръэнут пэглягъэ, к'эйвэ нутэск'ын пэглягъэ, — н'эв'ээнэ ивнин.

Ынк'эн эквэтыльэ рэмкыльэ чаата выквылгын илгэннин, ынк'оры увэкэгты р'омравнэн. Ынк'оры эквэтгъи. Ытр'эч турэквэтэ р'эмэтэвнин ы'льыльеквэ выквылгын. Ынк'оры гэлелин ымныкэрэт. Эргатык — ы'лэн'эт. Эргатык — нэмэ ныкирит. Ныкитэ пыкиргъи.

Тытыл ёпаннэн, гитэск'ивнин, нинэнчи'чъэтк'ин, микынэ рывантатгыргын. Пэнин йылгынн'ин айпыгыргын. Ынк'оры рывэнтэннин. Рэгъи... Ытлен'и ныйылк'этк'ин. Эви-р'ыт гайпыленат, ынинэт тайкыёт. Ынн'атал колё гато-пытвэлен ытлен'и ынык акваттагнэпы...

Ынн'ин-ым нымыван'н'огъат рымагтэты.

Ынк'эн А'к'аннык'ай — к'оран'ы, ытръэч ылвылю. Энмэн, ыnnэн ылвэрэквыт тыл-вамынан гатвален. Аны ынк'эн ылвэрэквыт пэнин гамган'айгыпы лейвылын.

Ынк'оры гыроръон'ок, н'ан эвын а'кагнэтын'ок, рэквыт гыр'он'ой. Ако, ынак' кэтэм нывъячегатк'эн — рагр'он'ой ылвэрэквыт. Энмэч ныгр'отэнмавк'эн, эвыр нывылтывъяатльок'эн. Ынк'о рылгалгъэ рэквыт, ынк'ам у'рэтгъи к'эюук'эй. А'мын-ым, аны нымачыгтывъялятк'эн!

Эчги рымыл'ён'онэн ытльата к'эюук'эй, люур вай ин-энмылетылын рэквыт и'гэ пирыск'ыченнин. Ынк'ам чит гэрэнтывирилин тан'ютчой. Э'квырга-ым мин'кы лывак-въэ н'ытвиритык, ынкы тымнэн и'гэ рэквыт. Ынк'о руйвы-нин лыгэк'ылпэ.

К'эюук'эй-ым ынкы ныегтэлк'ин.

К'эюук'эе ивнин и'ны:

— Вынэ вэлэр к'ыныгнуквын льолпынэт, ынк'ам лыгэн танл'ён' ынкыпэ гым. Ыnn'э вэлэр лёльот энукэ!

— Э-эй, иа'м-ым? Ин'к'ун к'ымэйн'эт тан'амгымыкаг-ты ронво?

— Ии, — вэтгынлянэн к'эюук'эе, ыnn'ээм нылгэвэн-выт'ымн'ычвынатк'эн э'гыйн'эты.

— Ээй, вынэ трэныгнувн'ын!

Ынк'о и'гэ ивнин к'эюук'эй:

— Яврэна-ым вай тырай'югыт!

— Ээй, — лыгипыннытэгнык нэночк'эн к'эюук'эе.

Ынк'о акватычгатгъэ э'гычгын, лыгэн ынкы пэлянэн к'эюук'эй.

Аны к'эюук'эй к'ымэк нык'итув'ык'ин, нак'ам н'ан эн-мылюкылык'эй, мэчычу рыгрык'ай нык'этыкватк'эн. Нак'ам тылвамынан ынкы ван'н'ой, ытля-ым энмэч мэ-чем'ытт'ыму гэн'этлин.

Аны н'ан нырэчк'унн'ыльэтк'ин к'эюук'эй, э'квырга нылвак'эн к'утык, мин'кыри к'ун вэнык у'рэтгъи, чама уйн'э атлака н'элгъи, нак'ам нылгэк'этыв'ён'н'ок'эн. Ынк'о лыгимэткиит ныкэрмагты энмылюкик'эюук'эй, лы-гик'ымэк нык'итув'ык'ин.

Ынк'о эргырогъэ. Мэчмэлетгъи-ым, эвыр э'к'эгнир'у-улгэтгъи. Ынкы мачаройвак'вэ. Наймалк'ылыткок'эн ыт-льан'качагты. Лёльок пыкиргъи, лыгэн эвыр лёоткогъэ мэрынрэк'эй, лыгикичу нинэлгык'инэт лывээр'ыт. Нак'ам гэлг'ылкымлитк'ээтлин к'эюук'эй.

Эвыр амк'ын'ычо нивлеттылек'ин ы'л'ён'эт. Ынк'о к'ынвэр ы'лылгыгъи ынанчинит. Эвыр к'эюук'эй аройва-тыляк нылгик'иврильэтк'ин. Гыт'эвкы-ым тэн'эмкиткину-к'эй ныл'ёоткок'эн. Ынк'о эвыр чайвыткон'н'ой ынанчи-к'ай ытляк камлелы нырынн'ачгыткок'эн, ыnn'ээм в'э-ватлякы.

Ынк'о элетвыгъи, аммайын'кы нын'гэлк'ин гылгыл тир-кыкин. Энмэч мэйн'этгъи, этк'ылетк'эюуну н'элгъи. Ны-рынн'ачватк'эн ыяагты. Нак'ам ваны, мин'кы ытля ган-мылен-ым, ытл'эн аймак тэн'к'ырым ныпэлянэн, тан'к'он-пы ынкы нытвальбатк'эн.

К'ынвэр ынанчинит ыяагты нылк'ытк'ин, тэн'эмр'ыле-м'бетэ. Ынк'о энмэч элек гэлгин'ытвилин. Энмэч, эт'ым, эн'ын' и'гык гэн'этлин. Лыгэн-ым галгэмчытвэлен. Аны тан'к'онпы нытэнмавк'эн э'гэты. Итык, моогъэ рамчыт-вэн'кы еп к'эюук'эю вама.

Ынк'о льэлен' нэймэвк'ин — эвын лыгик'итыргылык'-

эй к'эюук'эй, эвын-ым ынкы к'ырымэн к'эюу, энмэч лыгэн пээчвако нын'элк'ин. Амк'ын'гычо нырэрмэвн'ыльэтк'ин к'легпээчвак'к'ай. Гамган'айгыпы нылейвыльэтк'ин, лыгэн к'ун танлымынк'о.

Льэленр'юг'и. Нырин'ытвин'ыльэтк'ин тан'к'онпы. Льэлен'ит тэн'эмрэрмэвн'э ытри тэн'эмрин'ытвин'э танэн. Ынк'о кыткыр'юг'э. Лыгэн пэнинэмил нырэрмэвн'ык'ин к'легпээчвак'к'ай. Ымы элен'ит ванэван нытымн'этван, на-к'ам тэн'к'ырым ытльэн в'ээн ныпэлянэн.

К'ынвэр гытгар'юг'э. Люур рай етг'и э'гычгын. Лыгэн пыкиринэн'у пынл'ельатын'ой:

— Ы'мто мин'кыри нытвайгыт?

— Вынэ нырэч'ээнн'игым.

— Како мэй, вэлынкык'унэйгыт! А'мын-ым, титэ мэвын трэнугыр?

— Вынэ еп ытр'эч ныппылюйгым, чама э'тки м'э-йрыкылыгым!

— Ако, вынэ к'эглинангэт! Энмэч виин мэквэтык.

— Ии!

Энмэн, лыгитэм'югнин — ынн'ээм, тан'ванэван нырэч'ээнн'ын.

Ынк'ам ымгытган'эт ымы ымльалян'эт майын'кы нилюльэтк'ин. Ынк'о элер'уй — пэнвэлю н'элг'и. Ын-рак' тан'амэнмэпы н'элг'и илюльэтык, к'ынуур кытэпал-гын. Энмэпы гарамчытвэнлен ынк'ам гэрэрмэвн'ылин. Ынкы маччевтэнмэпы ныпин'кук'ин эвтылягты.

Гытгар'юк нэмэ пыкирг'и э'гычгын:

— Ы'мто, эты игыр мэй'нытыргэкв'и?

— К'оон! Ытр'эч аны вай еп к'упк'ылыгым, чама еп мэк'упк'ыныппылюйгым киткит ивкэ к'эйк'ын т'ымэч-мэй'этык.

— Ии, вынэ к'эглинангэр!

Нэмэ эквэтг'и.

Ынкы пэнин эквэнмэй'эпы ныпин'кульэтк'ин, рээн вээмык ыпэ вальэпы энмык ныпин'кук'ин. Ынрак' кыры-мынтэну нын'элтылек'ин, эвыр тан'ам'эвын' нын'элк'ин, тан'амарман', тан'амэн'ын'.

Нэмэ гытгар'юкы й'онэн — эвын кырымынтэну гэн'этлин.

Пыкирг'и э'гычгын, нэмэ пынл'эг'э:

— Ы'мто, еп эпыт'эувикэ?

— Вынэ к'ун, киткит еп! Ынрак' вай игыр а'ткэвма гэрэн'этигым, ынк'ам ынк'эната люн'эч'ээтэ титык. Ын-ан-ым игыр нылгинымэльэв трэтэйн'эты, ынк'ам трэл-гэч'эты. Опопы ынан яврэна, чама тэмпыт'эувильи-гым ринэнуг'э.

— Ээй, вынэ к'эглинангэр, ытл'эн тэкэм ынн'ин!

Эквэтг'и нотагты э'гычгын.

Аны тан'этыо ымльалян'эт нырэрмэвн'ык'ин таачым-ынтано н'алтылягты!

К'ынвэр кыткыр'юг'э. Гатаннынлен таачымынтано нылгин'бумэв чама лыгэрвынныткын'льо. Нак'ам чит лы-г'бак'арынныльо гатвален. Ынк'эната нынну лыгнин — А'к'аннык'ай.

Вынэ э'тым ынкы таачымынтано э'тыо гэрмэвлин. Ми-н'кы н'ан лыгэн энмык, выквычгык рээн, нывэт'атэче-тыльатк'эн, лыгэн тэндымынн'ин нитыльэтк'ин ымалян'эт.

Ынк'о элен'ит галяг'э. Льэленр'юг'и. Нэм'ээм пы-кэрычгатг'э э'гычгын.

— А'м, етти?

— Ии! Вынэ ы'мто?

— Вынэ итык нымэлигым, ытр'эч вай кытуркин к'оп-к'атгыргын еп армагтыка.

— Ако, элымн'э!

— Нак'ам лым яврэна трэтэныргэкв'э, на'м-ым оп-опы яврэна?

— Вынэ эвыр. А'м к'эглин, ынан яврэна!

Нэмэ эквэтг'и э'гычгын. Пэлятг'э А'к'аннык'ай.

Ынк'о льэлен'ит галяг'э, нэмэ элер'юг'и. А'к'анны-кай энмэч н'ирэк'эвыльу н'элг'и. Ынкы тэгмэчынкы ни-люльэтк'ин ынк'ам тэгмэчынкы гатыргав'яален. Гэлг'у-мыльиннэвлин, гэлгэрмэвлин ынк'ам гэлгин'ытвилин. Тэгмэчынкы, э'тым, гатэнмавлен.

К'ынвэр гытгар'юг'э. Эвын н'эрак'авыльычго гэн'эт-лин А'к'аннык'ай. Нычимг'юк'ин ытл'эн, нивк'ин: «К'эйвэ пэтле энай'оркын э'гычга. Э'тым, игыр ынн'атал руйгут тритг'э». Т'эче кивыткук, эвыр пыкирг'и гытл'эгычгын. Ивнин А'к'аннык'айына:

— А'м, етти?

— Ии. Ик, игыр-ым ынн'атал, э'тым, трэнугыт?

Вэтгочнэн А'к'аннык'айына:

— Ии, мин'кыри к'ун игыр тэч'этык.

Ынн'ээм ванэван, ытр'эч гэрмэвлин. Лыг'умуылын-
нылыу гэн'эетлин, нак'ам тан'этьо г'омтаннынлен.

Ынк'эам э'гычга ивнин:

— Таам вынэ, энмэч мынмыгыт ынк'эам мынугыт!

Нылгиг'инрэк'ин э'гычгын! А'к'аннык'айына-ым ивнин
ытл'ён:

— Вынэ эвыр! Эченур-ым ынанкэн мымэчгын'тэвык,
к'элюк' лыгэн мулвык.

— Ээй, вынэ к'ыгын'тэвыльэт!

Гын'тэкв'эи А'к'аннык'ай. Аны гэркылельэтлин э'гыч-
га! Аны гэй'этылелинэт! А'к'аннык'айына-ым ыр'ээ ва-
нэван ныпэлянэн. Ынкы пытляк' мэтчымче рылейгут ни-
нэнтык'ин. Ынрак' э'гычгын нылгинимпэк'ин. А'к'анны-
к'айына-ым, к'ытлыги, эквэнмыйн'эты нинэнльэтэтк'ин.

К'ыновэр э'гычгын ван'эйпын'н'ой:

— Аны, ев-ев! Нак'ам нивигыт: «Матчымчагты трэ-
гын'тэкв'э!»

— К'ун эк'ылпэ к'энай'форкын!

Ынк'о энмык пыкэрын'н'ог'эат. Лыгэн эвыр пыкири-
нэн'у. А'к'аннык'ай гэпин'кулин энмэпы. Эвыр э'гин'ын
э'птэ. Нак'ам энмээм вээмык ыпэ валын. А'к'аннык'ай
вэтчата ваамрочын'кы и'рг'эи. И'ны-ым, лыгэн к'ынуур
кыргыт'бол, эрэтг'эи. Ынк'эам гагыткамчатколен. Чама
лыгэн ы'тт'ымыт гэмчеткулинэт ивтыл ирык, мин'кыри
к'ун нылгиниквык'ин энмычгын.

Аны гэк'улильыр'булин и'ны:

— И-и-ик а'мын, нылгэнэнан'тымн'ычвынавэгыт! Иа'м
инэтэм'юн'г'эи?!

— Иик, вынэ! Иа'м-ым а'мын ытля гымнин тымын?
Ынк'эам ынк'эната гымнан ытля тыйилюркын.

— Ээй, вынэ к'ытляелэгэ! Анык'ун, мытумг'эйн'э-
выткук!

— Вынэ лыгэн к'ытумг'эйн'эвыткуркын!

Люур, энмыгэн'кы рылтэлыт'вама, к'оляг'ээ... Нэмы-
к'эй А'к'аннык'айына э'йн'эвнинэт тумгу мэл'эталгын ынк-
эам эмч'ачокалгын.

Люур пыкэтчаг'ээ э'г'эе нылгинимкык'ин... Ынкы рыл-
тэлылыын э'гычгын нивк'ин пыкэтльэты:

— Н'отк'эн к'оран'ы а'тав мынранмын'г'эан! Янор ра-
рачвыгн'ытык, ынк'ор-ым рэтэйкэвн'ытык! Эвыр рэнру-
лылтэвн'ыткы, лыгэн ынкы тым'эелк'ыл! Ынк'эам чама

имымин'кыри рыт'эелк'ыл, рытавэмэнн'ат'эелк'ыл рээн!
Валёмтык!

— Ии, мытвалём!

Люур ыныкы гэпкитлинэт тумгу лимн'э амалван' ва-
лыт гынникыт чама галгат: кэйн'ыт, умк'эт, рик'укэт,
челгырэк'окат, к'эпэрти, йильэт, пипик'ылгыт, к'ан'олгы-
к'агтэ, й'баяк'ыт.

Ынк'эам люур вай пыкиттылег'эи ыннэн кырын'ай-
н'ын, ытл'ён нылгинимэйын'к'ин. Ынин нынны — Матач'ы-
гырын'айн'ын. Нак'ам к'оравыт'рыйн'ын ытр'эч к'ынуур
ы'тт'г'ин гыткат. Итык, ым'ыым гален'гыргылен, чама га-
рыннылен. Лен'гырга ымы тиркытир нинэйпык'ин...
А'к'аннык'ай вачак' ванэван ыныкы найылгавын. Нак'ам
ынин тумгыт ытр'эч н'ирэк'.

Ивнинэт т'ымымчаткоэ'гычга:

— Таам вынэ, энмэч к'эквэтгытык рачвын'ынвэты!

— Ээ! — нык'олельатчак'энат. Ынк'о эквэтр'уг'ээт...

Аны, пипик'ылгык'эйгинив еп турэквэтэ вэнвыёлгычы-
ко гэн'ээтр'улинэт, чымк'ык-ым в'ээйгин'этр'уг'ээт. Аны
нылек'инэт рачвын'ылыт!

Ынк'эн Матач'ыгырын'айн'ын, тан'эвытлен'гыргыль-
ын, тан'вэн'ыым ныйык'ык'ин турэквэтэ кытгын'татык. Лы-
гэн ынин ытр'эч тан'ампэк'ыв'эял нывытрэтк'ин. Нак'ам
увик ванэван нывытрэтг'ээн.

Вынэ лыгэыагты нылек'инэт! Аны, н'энри тыляма,
чымк'ык гапэчайвытколенат гынникыт, н'ан м'эаянвыт
лымн'эвыр эмпаянвыт. Вынэ к'эйвэ кан'олгык'айын'тэ ны-
рэкытвыленн'ык'инэт, э'квырга нылвак'энат. Ынк'о н'оон
энмэч каврантатын'ог'эат.

Ивнинэт А'к'аннык'айына тумгыт:

— Ик, вынэ, а'тав мынрай'фон'г'эан Матач'ыгырын'ай-
н'ын, вэнынкы вэн'ыым ы'нпэчайвымык!

— Иик, вынэ, а'тав! — ночыткок'энат н'ирэк' тумгы-
к'эгти.

Ынк'о лыгэн в'эарэвытгэн'кы н'ээлг'ээт мэл'эталгык'ай
ынк'эам эмч'ачокалгын. Ынн'ин нылек'инэт в'эарэвытгэн'-
кы А'к'аннык'айына. Вынэ нылгэйык'ытчок'энат. Та-
н'этьо йык'ын' нылек'инэт Матач'ыгран'айн'ына.

Аны ыныкит гитэк А'к'аннык'ай волвакы, лыгэн к'ы-
нур гыргол н'ээвытлыт'вак'эн. Ынк'о най'оог'эан Матач'ыг-
рын'айн'ын. Ынкы к'ынуур лыгэн вылт'ый'эёлыко н'ээл-

гъэт. Алымы нылгитэнтумгэтк'ин. Ытръэч ынк'эн Матачыгрын'айн'ына нэнанвылтывьэлыршовк'эн. Ынк'о ивнинэт А'к'аннык'айына тумгыт:

— Вынэ а'тав мынрагальян'гъан Матачыгрын'айн'ын!

— Э'тки вай вылтывыялчыко мытытваркын! — к'оленотогъэ эмчъачокалгын.

— Китъам к'ун гымык в'арэгэн'кы к'ынъэлги ынк'ам виин к'илкымъетги! Эвыр ралвавыркын, гымык к'инэнрэтги.

Гым-ым Ак'к'аннык'айына янотгыткав'арэгэн'кы тырэнъэлгъэ! — икв'и мэлёталгык'ай, — ынан Матачыгран'айн'ын галяк лыгэн эвыр рэтымгэвы!

Лыгэн н'ан тумгэк'эгти ынн'ин итгъэт.

Аны н'ан А'к'аннык'ай пытка'ыйк'ын' гэнъэтлин! Волвакы гитэк — лыгэн к'ынуур гырголята агытканэлёка нырин'эмъетк'ин. Рин'этэ и'ннук'эгти, аатгыртэ, к'энъевыт нэнармагтык'энат. Н'эгти к'онъыск'агта нинэнтук'инэт.

Авынъэрагты люур тымгэкв'и. Мэлёталгын лылепг'и, таалгылятгъэ ынк'ам к'оленотогъэ:

— Гок, Матачыгрын'айн'ын пэлятгъэ!

Матачыгран'айн'ын к'ынвэр ынан тылян'н'огъэ, елычгын элгэк'атычгатгъэ. К'ол и'ннук'эй ы'ск'агтыма и'гнэтг'и, лывакв'э лымн'э к'утык — этъым, ватгъэ.

А'к'аннык'ай-ым гэтумгэ ныпкиттылек'ин энрэтвикэ. Ытръэч пыкэрын'н'ок мачынран' н'элг'и, и'тын вэтякы рытчынин.

Ымыльо гынникыт, рыпэт ымы умк'эт ынк'ам кэй-н'ыт, нивк'инэт: «А'мын како, тан'пэрагты и'рэмъетыркын, нак'ам чикэпэн'ъивэткылын!»

Ивнинэт тъымымчаткоз'гычга:

— Вынэ ыр'там к'ытэйкэквытык!

— Эк, итык-ым мытпэчайвынат, кита ынак'-ым мынрэнрулылтэвн'ынэт! — ивнинэт тумгык'эгти А'к'аннык'айына.

Янор пэнрыткогъат и'гыт, к'эпэрти, рик'укэт, челгырэк'окат — ытри-ым к'ун ынанмыкычыт. Вынэ колё А'к'аннык'айына эймэвылдыт рынна нинэнинтыткуйвык'инэт, нэнананк'ытрайвык'энат! Ыннэн к'апарчын'ын яален'к'ачайпы нывинвэймэвк'ин. Ытръэч мэлёталгын к'улильыр'уг'и:

— Рай-рай, яалейпы к'апарчын'ын!

Ы'ск'агтылын к'апарчын'ын А'к'аннык'айына аатгыргык рымагты рынна рирэннин. Йильэт-ым имчъэчукэтэ гэмилютэтэ нынмыткок'энат.

Вынэ-ым ынк'оры пэнрыткогъат умк'эт. Тайкавын рыпэт амк'эв'яча гэйын'эр'улин, ы'лыл мэчуйн'э гэнъэтлин.

Ы'ттыёляйпы пэнрытколыт А'к'аннык'айына лыгэн нэнавэт'атъевык'энат, яален'к'ачкэнат — нинъэптивык'инэт. Мэлёталгын ынк'ам эмчъачокалгын нэмык'эй нылгивинрэтк'инэт. Мэлёталгын ныпэк'эттатк'эн пэнрытколыэн гыткагэн'эты — умк'ы-ым амйык'ытчота н'ыгнэтк'ин ынк'ам левтэ нирк'ин, лыгэн эвыр ныкэгытрэтк'ин.

Имчъэчукэтэ, ы'ск'агтатык лявтыткынэты, нинэвэгылкуйвык'инэт лыляйпы. Илкылыт умк'эт эмъэк'элин'э ныгынтэвр'ук'инэт тымн'эмэн'кырэ. К'ынвэр амынан н'элг'и анмыка кайн'ин'ын.

Икв'и эмчъачокалгын:

— Гымнан кита мыпэнрын кайн'ин'ын!

— Вынэ эвыр! — нэночк'эн А'к'аннык'айына. Гапэнрылен имчъэчукэтэ кайн'ин'ын. Имчъэчукэк'эй-ым н'ан нылгиный'эпин'кук'ин. Лыгэн нинэпин'куйвык'ин имчъэчукэк'эе лымынкыри. К'ол нинэнтук'ин нэнантымн'эвк'эн имчъэчукэк'эй кэй'н'э. Люур вай, тан'гэмо лыгнин рылылын йыкыргычыкогты. Ынк'о кайн'ык'алыалвынчыкогты гатлылен эмчъачокалгык'ай.

Нивк'ин кэй'н'ын:

— Ынр'а вай, э'митлэ-о-н?

Ынк'о лыгэн эвыр т'ылкамагральатын'н'ой кайн'ин'ын: «И-ии-кы-ы-кка-а!» Нак'ам нылгэвытрыкавралылатк'эн кайн'ин'ын тэн'эмт'ыле. Ынк'о вай, к'ынвэр, в'эчгатгъэ.

Н'ытогъэ имчъэчукэк'эй. Намн'ылтэлк'эн А'к'аннык'айына, нивк'ин:

— Гым н'энрилы гэрэск'ивигым ынк'ам эчги тырэк'ивык ынкачыкогты, аны, тылгэк'амэтвальатык ынкы! Лыгэн к'элелвынчыку тык'амэтвальатык, ынк'ам ынк'эната тотгынмыг'ан.

Икв'и А'к'аннык'ай:

— Ынн'атал-ым гыт вэлынкык'унэйгыт, лымн'эм нылгэнымайын'к'эначгын тымын! Ээ, ынак'-ым к'утти н'элгъэт анмыткока!

Кан'олгык'ай вынэ чит гатапоочгылен А'к'аннык'ай-

ына. А'к'аннык'айына еп гыргол рэлынкавравъёнэн. Ынк'о тан'ымыльо тымыткойвынэнат. Пипик'ылгык'эгти лыгэн тэнтиск'утэ нэнанмыткок'энат. Лымн'э рик'укэт ынк'яам к'утти гынникыт. Тан'ымыльо тымыткойвынэнат гынникгинив, н'ээлг'и ытр'эч т'ымымчаткоэ'гычгын эн-мигчирэвкэ.

И'юнэн А'к'аннык'айына э'гычгын:

— Ээ, а'мын-ым н'ирэмури мытын'ээл вэтгавкы! Ин'к'ун-ым иа'м ытлэн тымын ытля ёо'мачы? Нак'ам лыгэн тылгитэвиминн'ыльэтык ынкы ёо'йн'ык! Ынк'яам ынкэ-кин еп антыяатка тынтыркын гынин рытавэмэнн'атгыр-гын! Валёмыркын, тытльэгычгэгыт?

Ав'эеткынка ваг'э э'гычгын, мин'кыри к'ун галгэайыл-гавлен.

Ганн'энайпылен э'тки А'к'аннык'ай:

— Рэ'к'ын-ым нивигыт? Э'тым эмк'ынгивик ытр'эч нырэч'энн'игым? Ынн'ээм ванэван! Ытр'эч нырэрмэв-н'игым тан'амгыныкы!

Ынк'о лыгэн ынкы пилгытэнтинин ынк'яам рилгыпэтэ тымнэн э'гычгын А'к'аннык'айына. Ынк'о ивнинэт тум-гык'эгти:

— Вынэ, ынрак'-ым игыр нымэльэв мытранымытван'-н'о! Вэлынкык'унэтури, винрэттык!

Э'гье

нмэн гатваленат н'ирэк' и'гыт — к'лик'ыны ынк'яам н'эв'ыны. Ытри гэн'эв'ээнэ гатва-ленат. Ытри гатваленат нытутйик'инэт. Ынк'о вай гыро-р'юн'нок йытонэнат н'ав'эгин'а к'эй'ыгык'эгти. Мэйн'эт-г'ээт и'гык'эгти. Нэмэ к'утти у'рэтг'ээт. Мыкэтг'ээт и'гыт, Ынк'эн-ым энмэн э'гье.

Мэйн'этр'уг'ээт и'гык'эйгинив. Ынкы-ым ытлыгык рэ-эн нылейвык'инэт. Ытлыгэ нинэнин'эйвык'инэт тан'к'он-пы. Тан'к'онпы гамганотайпы нылейвык'инэт. Энмэч к'о-лечавчывак нытэгинн'этк'инэт н'элвылеky.

К'ол лыгэн'очык'ай ныяанранымытвак'эн. Вэч'ым ынин гатваленат амн'ырооткэн моок'ор ынк'яам ытр'эч ыинэн н'авпээчвак.

Вай ынк'эн еп лыгэыяа л'униин н'элвыльык'эй ытлы-г'ыгэ. Ивнин э'ккэмкын:

— Ик, аны вай вэн'ым нымкык'ин вайын'к'эн н'элвыл! Вынэ вайын'к'эн майн'ычавчыв, мынпэнрын н'элвыл! Эченур к'ынмыгыткы эмчымк'ык!

Тан'ымыльо нанмытконат моок'аат. Ытр'эч тэн'ын-нэнч'эк'эй ычвэк'к'эй гынуг'и. Орвырэлык камлелы ыч-вэк'к'эй нытлепыткук'ин, тылвамынан гынуг'и. А'тав ынкы орвырэлык камлелы л'айвын'н'ой, эвыр орвырэлчы-койпы.

Этынвык'агтэ нытэргатк'энат, к'орагты гылёта. На-к'ам тан'этьо ычвак'аеты ныейвэчетк'инэт, чама ынк'эна-та нытэргырьок'энат.

Ынкы ганымытваленат ытлыгын, ытля ынк'яам н'ыр-ак' э'ккэт, н'ирэк' чакэттыт.

Э'гъё-ым гэквэтлин к'оленимэты. Ынкы лыунин лыгэмайн'ычавчыв. Ивнинэт эккэт ытлыг'ыгэ:

— Иик, а'мын-ым нэмэ н'утку мынтэгинн'эт, мин'кыри к'ун эт'ки н'отк'эн чавчыв, н'очьэты нытэрмэч'ын'к'ин. Чама ынинэт нымыватомгыт лыг'яткэвма нык'амэтвак'энат — лыгит'ээр'эв нинэйылк'ин н'очьэты тэйн'эт. Чама к'аагты кыннытармач'ын'к'эн. Вэты-к'ун к'ык'итпыльэтгытык н'элвыл тымыткок! Валёмтык?

— Ии!

— Ээ, энмэч к'эквэтгытык!

Ынк'о эквэтг'эат. Аны напэнрын н'алвыльыин'ын! Вынэ на-алгэнмытког'ан лыгэн эвыр ынкэк'эй! Лыгэн-к'ун рыпэт мачымыльо, ынн'атал-ым вэчы гэтчылин н'элвыл. Нак'ам лыгэн галгэтымн'энмытколен н'элвыл...

Ынк'о к'ытг'и ытлыгэты э'гъё. Икв'эат:

— Ытлэн тан'вэчы мытылгэнмыткон н'элвыл.

— Вынэ ынн'ин, ытлэн тэкэм ынн'ин! Ынан'ым иа'м кыт'яткэн' чавчыв! Ынрак'-ым айвэкэн н'очьык'ай ытлэн ымэн эт'ым чавчывавыркын.

— Аю, элымн'э! — эккэт ночыткок'энат.

— Ээ, вынэ мынэквэт рымагтэты!

Эквэтг'эат лыгэн н'анк'эн к'оленотагты.

Ынрак' ынк'эн н'очьык'ай тан'вэн'ым гачавчывавлен. Янор элек гыр'ог'э н'авпээчвак'ай, ынк'о-ым тэн'эмк'ынгивик нымкэттылек'ин н'элвыл. К'ынвэр эвыр вай лыгэмкатычгатг'э н'элвыл.

Ынк'эн-ым н'ан чит пэчгычавчывайн'ын тан'вэчы ган'ьотвлэн. Лыгэн гэлгит'эттывик'эатлин н'элвыльык'эй. Энмэч-ым мэчемлейвыткутэ гэн'ьэтлин пэчгычавчывайн'ын.

Ынк'эн-ым чит н'очьык'ай, н'ан чавчывавыльын. Ынк'энына гэлгиривлыльэтлин н'очьын гамганымнымгыпы ынк'ам ынык рээн нынымытв'ак'энат. Ынн'атал-ым нымэльэв нинэйылк'ин тайн'атгыргын н'очьычавчывата. Ынк'ам нынну нэлгын ынк'энырык чавчывак вальа — энмэн Н'очавчыв.

Иа'м ынк'эн нынну гэлгылин? Мин'кыри к'ун ытлэн ганымывален лыгэвэлн'очьык'аё ынк'ам гачавчывавлен кытаветывак'. Ынк'ам ынк'эната гэтэныннын'лин Н'очавчыв. Нэргавк'эн Н'очавчыв:

— Игыр-ым ынрак' н'очьыморэ нымэльэв мытра-

нымыван'н'о, мин'кыри к'ун тэнчынит-ым мытчавчывав! — нинивк'инэт ынан турыпкитльэт н'очьык'агтэ. — Ымы тури к'ынур авырально ритыркыннитык. Ынн'э ивкэ: «Ы'мн'ан, Н'очавчыван н'элвыл!»

Ынк'о нымыван'н'ог'эат тэгнымэльэв. Тан'ымыльо н'очьыт, ынык нымывалыт, тумгыльэтвылгэ нынымытв'ак'энат. Ынк'ам гамган'оча ылгу нылгык'ин Н'очавчыв.

Э'гъё-ым нэмэ к'улинымык пыкирг'и. Ынрак' ынк'эн чавчыв нылгынытэн'к'ин.

Нэмэ ивнинэт ытлыгэ эккэт:

— А'мын-ым ытлэн, нэмэ а'тав н'утку мынрэтэгинн'энн'ы, мин'кыри к'ун нэмэ уйн'э мытын'эл этэйн'эткэ. Нак'ам рэк'э мынтэйн'эт игыр? Опопы а'тав н'утку мынтэгинн'эт. Ытлэн ытр'эч вэтык'ун к'ытэминн'ыч'этгытык тэгинн'этык! Вай-ым вай, анык'ун мивтык, мин'кыри рэтэгинн'энн'ытык. Вайын'к'эн н'элвыл ытлэн кынныкытгэмк'эн, тан'амалва вальын ынкы к'оран'ы варкын.

— Элымн'э, мэй!

— Иик, ытлэн тивыркыннитык, эккэтури! Вэтык'ун тэн'ынн'э эг'инрэкэ!

— Ээй! — тан'ачгыта ивр'уг'эат.

— Н'энку варкын к'ол к'оран'ы й'арат кынныкытгэмк'эн. Ынк'эн ыныкит ранмын'ыткы, ытлэн а'ткэвма ратвантык эвыр ымыльо мури к'ырым мын'егтэл. Ынк'эн к'оран'ы — вагыргык'ор, мит'элыги ымы вылтык'аачыко нывытрэтк'ин, лыгэн к'ун ынанмайн'ялянточ'ын. Нак'ам элгар — тэгнылгык'ин. Ынинэт рынныт тан'аврыкыльэнат. Ынк'ам лыгэмайн'ырынныльын. Ы'мто, валёмтык, нэнэнэт?

— Ии! Мытвалём!

— Ээ, энмэч а'тав к'эквэтгытык.

Эквэтг'и э'гъё. А'мын-ым ытлэн напэнрын н'алвыльын'ын! Тан'ам'ак'аянвык'агтэ нанмынат. Итык, тан'ымыльэты лыгэч'ыльын н'элвыл.

Ыннэн и'ны ынкы гатымн'эвлэн. Ынк'о к'ытг'эат ытлыгэты.

— Ы'мто, тымыткы?

— Ии!

— Т'ээр мэвын?

— Вынэ ытр'эч ынанмытлын'эн!

— Ако, ытлѐн тѣкѣм ынн'ин. Тѣгмѣчынкы ытлѐн! Ынрѣа вай-ым э'ми к'ол?

— К'ун еп пѣнрыткотыляма мытынтымн'эвын.

— Ако, элымн'э! Ынрак'-ым мин'кы вагѣэ?

— К'оон! Нак'ам люнлѣутѣ мытынтын, мин'кыри к'ытылбын.

— Ако-како, тытѣн'эт! Лен'ытѣк'-ым вѣлеркылей мин'кыри вальык'айык.

Нылгѣкапчачавк'ѣн ытлыгын э'гѣѣ.

— Вынѣ китак'ун, а'тав эк'ылпѣ к'ылк'ыриргыткы!

— Ээй!

Эквѣтрѣугѣэт нѣмѣ. Аны гѣнарѣрленат тан'ѣотчой — лѣук натан'ыллавын. К'ынвѣр эквѣтѣгѣэт панѣнагты.

— Ы'мто, э'ми?

— Вынѣ уйн'э!

— Ако-како, элымн'э уйн'э! Тытѣн'эт вѣрин! Ынрѣа лыгимин'кыри к'ытгѣи? Китак'ун, а'тав опопы н'утку к'ѣйык'ынуку'ѣй мынѣатчамык!

— Вынѣ эвыр лыгѣн!

Ынкы нѣатчак'ѣнат. К'ѣйык'ынуку'ѣй а'тчагѣат-ым — люур вай пыкиргѣи, галгомрѣольватлен... Лыгѣн эвыр пыкиринѣн'у эргавылѣатгѣѣ, вѣтгавчѣтылѣатгѣѣ:

— Уу, како мѣй, а'мын ѣты тымчытвѣгѣак чама тѣрмѣвык!

— Мин'кѣым гатвачгатѣгыт! — галганн'ѣнайпылен ытлыгын.

— К'ун тургин тывѣѣ тынмын.

— Ако мѣй! А'мын, алымы тивтык — вѣтык'ун ынн'э ынк'ѣн анмыка! Ытлѐн иа'м к'ун авалѣмка гитигыт?

— К'ѣйвѣ к'ун гавалѣмѣгым, ытрѣѣч к'ун гантыятлен.

Вынѣ нылгайылгавк'ѣн а'ткѣвма тѣгинн'ылыын и'ны. Энмѣч нытѣргывѣтгавк'ѣн, ытлыгѣ амк'ынымн'ылѣк:

— Иик, ытлѐн ымѣн, тумгык'ѣгтури, а'ткѣвма мытыт-ва! Ытлѐн ымѣн, вай-ым к'ырым мынѣегтѣл! Вынѣ а'тав мынѣтантѣнмын'ат, мынгынѣтѣв, мин'кыри к'ун лымн'э а'к'аягталы мытынѣѣл!

Ынк'о ивнинѣт:

— Гынѣнчѣвѣ мынынлин э'гѣѣ. К'ол чывипыт ытлѣайпы нытвачѣан, к'ол-ым а'тав гымыкайпы.

Ынк'о нѣмѣ ивнинѣт:

— Лыгѣн тури н'анк'ѣн тымн'ѣнотагты к'ыгынѣтѣвылѣ-

ѣтгытык, ѣтѣоонмыл эвыр ринѣѣтѣнн'ытык. Ытлѐн чит мури а'ткѣвма иткѣ мынѣинмык, эккѣтури, талвапалк'аттагнѣты мынѣыегтѣл. Чама чит тан'ымылѣо яалтын'аратѣты ынн'ин нѣытван э'гѣѣ. Вай, к'ынур мури. Игыр-ым мури а'ткѣвма энмѣч мытинмык, энмѣч-ым к'ырым лымн'э ынн'ин вальын нытван яалтын'аратѣты э'гѣѣ. Энмѣч тылвѣѣткин'ыт ратварѣон'ыт э'гѣѣгѣнѣв! Лыгѣн лыгѣтымн'ѣнн'ѣн ратагѣнн'ылыатын'он'ыт н'ѣлвылекы ынкѣам егтѣтлекы. Валѣмтык, нѣнѣнѣт?

— Ии, — лыгимѣрынрѣ нѣчыткок'ѣнат.

Тан'ымылѣо гѣпыннѣврѣулинѣт ытрѣѣч ынк'ѣн э'к'ѣ-тѣгинн'ылыын тѣнлымынкыри нылѣутлѣпылѣѣтк'ин. Энмѣч нымѣрѣнтѣок'ѣнат чымк'ык. Ытлѣнайн'ын-ым ванѣван.

Ынк'о ивнинѣт эккѣт ытлыгѣигѣ:

— Вынѣ, нѣнѣнѣт, а'тав мынѣвѣпѣнрымык энмѣч. Та-ам, а'тав мынѣквѣт вынѣ!

К'утрѣугѣѣт тан'авынѣанк'атѣты, нак'ам нытѣргырѣок'ѣнат. Ынкѣам н'ан нык'ѣоляк'ѣнат, к'ынур тѣргылыыт. Галгѣглѣленат чѣнѣтнымытвачыргѣты...

Эквѣтрѣугѣѣт амѣянра — к'утти ытлыгѣпы, к'утти-ым ытлѣайпы. Тагѣнн'ылыын'ын-ым ытлѣайпы вагѣѣ. Аны гѣгынѣтѣвылѣѣтлинѣт лыгѣн нѣотагты! Тан'к'онпы гѣлѣлѣѣтлинѣт.

Люур вай тан'авынѣтылѣялѣатѣты пыкирвылгыгѣѣт яр-ак, н'ан н'алвылыынмыѣк чавчывак.

Ынкы лыгѣн эвыр вѣиткугѣѣт ыргынѣнчик'ай... Тан'ымылѣо гѣвѣиткулинѣт, ымы ыннѣн люн'ѣегтѣле.

Аны ынк'ѣн чавчыв гѣк'ылгилюлин к'ѣрагты, вагыр-гык'ѣрагты! Ынк'о нивк'ин:

— Вынѣ мачынан! Ынан-ым ынк'ѣнына пуурѣу рат-вачѣа элвѣлыын.

Ытлѐн-ым, ынк'ѣн чавчыв, нылгынѣтѣн'к'ин н'ѣочѣѣ-ты, гамган'ѣочык'ай нымѣлѣѣв нинѣнтѣйн'ѣтк'ин. Ынк'о ытри нымытван'нѣогѣат пѣнинѣмил, ымы а'к'ан' люгнѣѣле.

Ынк'ѣнат и'гыт нымѣлк'инѣт. Игыркин-ым, лыгѣн к'ѣор-ан'ы лѣоо натымн'ѣнмыткойвыркын э'гѣѣта. Ынрак'-ым а'тав нивк'ин э'гѣѣн ытлыгын: «Ытлѐн яалтын'аратѣты а'ткѣвма ратвачѣа э'гѣѣ».

Игыр-ым вай, э'гѣѣкѣн ытлыгыт, лыгѣн нѣнѣнѣт мѣйн'ѣтык, ытлыгыт нынрултѣтк'инѣт ынкѣам к'увчыкычѣу нынѣѣлк'инѣт.

Ныпытлин'к'ин
ейвэлк'эй

Снмэн, ынк'эн гатвален Мэчигмэлын. Ыни-
нэт чит тээркинэт к'орат гатваленат. Эм-
иткэтэ гэнымкэвлинэт чавчывайпы. Энмэн ынк'эн эрмэ-
чын ымыльорык айылго нылгык'ин. Ынк'ям эмиткэтэ
гагаймычавлен. Лыгэн вытрын' к'онпы нывтак'эн. Ым-
ын' ынин мигчитльэт гатваленат.

Ынк'ям к'олечавчывак ейвэлк'эй нывтак'эн н'эвмир-
гык'эйык ымын' миргык'эйык рээн. Ынкыри тын'ивыни-
нэт мигчитльэт эрмэчье. Ынк'энат лыгэн'ючье гатвале-
нат. К'ытлыги, ынк'эн ейвэлк'эй пытк'ылым нэрмэк'ин,
нак'ам винвэкин.

Люур пыкиргэт мигчитльэмкын. Ынпыначгык'ая
пынлэнэнат:

— Рэк'ыркынитык?

Люур к'ол икв'и:

— Нэмэ эрмэчье нэнн'ивымык.

Пынлэнэнат:

— Рак'эты?

— К'орагты.

Ыргин ытръэч мытлын'эн к'орат гатваленат. Ынпы-
чачгык'ая ивнин:

— Чик'к'ырым! Мачынан нармайпыг'ан, мачынан
ы'нынмыткомык! К'иквыткы ынн'ин!

Люур к'ол икв'и:

— Вынэ мури наранмыткомык, уйн'э вальморэ. Вэ-
лер мытлын'эн мынырагтатын к'орат.

Ынпыначгык'ая ивнин:

— Вынэ мургин ытръэч мытлын'эн к'орат варкыт.
Ар'яля к'ырым мылпынрытык! Мачынан ныетын ынан-
чинит! К'иквыткы ынн'ин! Ваа!

Эквэтгэт мигчитльэт. Ынпыначгык'ая ивнин ейвэл.

— Ытлэн гыт ытръэч гылик'эву итыркын гымык,
к'ырым к'ывирин'ыткуги эрмэчье энэвнаёморэ к'ората!

Люур ейвэлк'эй икв'и: «К'ырым итык мури ы'нк'ора-
энэзнамык. Мэчынкы тырэнтэйкэвн'ын».

Люур эргатык волк'ытвэгты ининигэт. Н'ээмэтк'ин
эрмэчын орвыткынык. Икв'и ынпыначгык'ай:

— Вынэ н'отын' етг'и эрмэчын! А'тав к'ытэнмаквэ!
Ейвэлк'эй тэнмаквэ. Пыкиргэт, эрмэчын э'мэтэ
нынтык'ин. Икв'и эрмэчын:

— Э'ми к'орат тургин? К'оро к'инэйылгытык, эк'ыл-
пэ вынэ!

Ынпыначгык'ай икв'и:

— Чик'к'ырым мыйылгыт, к'эйвэ эрмэчье ритгэ!

Люур армайпыгэ, к'утг'и орвэпы. Эчги ынпыначгы-
к'ай пирикынин, люур ейвэлк'эй н'ытоск'ычатгэ. Ивнин:

— Ынр'ям рырэк'эвыркын?

Эрмэчье ынр'ям ейвэлк'эй пэрынэн. Аны ым'ылэ-
н'эт гэтэйкэвлинэт, к'ынвэр вулк'ытвиг'и. Тэркырама эр-
мэчын мынгык'ач мыленин. Вэнлыги ынн'ин нылек'инэт.
Ынр'ям к'ачакэн мыленин мынгылгын. Эрмэчын икв'и:

-- А'мын ратанн'авн'эн! Ынан к'ората мылпынрытык!

— Вынэ, итык амк'ората тээркин!

— Ынан чама нэлгэ.

— Вынэ, тээркин!

— Чама ынпычын н'ээкык н'эв'эну к'ылгыгын.

— Вынэ, тээркин!

— Ынан гымык эрму к'ын'элги.

— Ии, эрму тритгэ гым гынык. Энмэч н'отк'энат
ынпыначгык'агтэ мыривлынэт.

Ытръэч лымн'ыл. Ынн'ин вальыт телен'епкинэт эр-
мэчыт.

Акэркык'ля
вылтэ,
а'к'энмыгто
чын'кы
нымытвалыт

ынымытвал'энат н'ыраргарэ — ытлыгын,
н'эв'ээн ынк'эам н'ирэк' эkkэт. Аны эkkэ-
рык ылв'юю нылгэнмык'эн. К'олет'ылэ нэмэ нычейвыт-
кук'инэт.

К'ол итг'эт, эчги эквээркыт, икв'и ытлыгын:

— Эченур ынн'э элк'ыткэ н'оонрэлэ, н'эйык рымаг-
тэты.

Ынк'оры эквэтг'эт. Н'инч'ээн икв'и:

— Кита мынылк'ынмык.

Ынпыч'ын икв'и:

— Аны ынн'э, мынрагтымык!

— К'ун мын'эпатынат, р'энутэт ынкы варкыт! — ик-
в'и ытлен'и.

К'ынвэр валёмг'э ынээлын. К'ытг'эт. Аны гэлели-
нэт! К'ынвэр, люур нэльунэт вээмык к'ача акэркык'ля-
вылтэ... Ытлен'ютэ ивнин ынээлын:

— Кита мынылк'эгнэвынэт!

— Аны ынн'э! Лыгэнитык мури наранмымык, — ик-
в'и ынээлын.

— Аны к'ырым, й'элыги ытри мытранмын'ынат, —
икв'и ытлен'и.

— Аны мытрэнвэнн'ынэт ынк'эам нарапэнрымык! —
икв'и ынээлын.

— Аны ынан мынгынтэв! — икв'и ытлен'и.

К'ынвэр, валёмг'э ынк'эам нэлк'эгнэвынэт. Ынк'эам
гынтэкв'эт. Люур ырык ыт'гыёча к'утг'эт акэркык'ля-
вылтэ. Ынк'эам намн'ылэнат:

— Иа'м чит рэк'э вылгыпыткотык, нак'ам ымы пэг-
ляг'э?

Лыгэн ав'еткынка нытвал'энат.

— Лен'ытэк', чит тымыткоркынэтык? — нэмэ пынлэ-
нэнат акэркык'лявыля.

Нэмэ лыгэн ванэван ынтатлын'ынат. К'ынвэр икв'и
акэркык'лявил:

— Таам, мынрагтымык морыкы ымыльо н'ирэтури
ымы мури!

Ынээлын икв'и:

— Вынэ, энмэч мури мытарагтыг'эа. К'ырым торы-
кы мынылк'ынмык, мин'кыри к'ун ытлыгыт варкыт.

— Вынэ, вэнлыги мынэкв'эт морыкы, мин'кыри к'ун
чит тымыткоркынэтык! — икв'и армайпэты акэркык'ля-
вил.

К'ынвэр валёмг'эат. К'ытг'эт н'ыраргарэ. Пыкирг'эт.
Эвын а'к'энмыгточын'кы нытвал'энат, лыгэн уйн'э аярака.

— А'мын-ым мынпойгыльат! — икв'и акэркык'лявил.

Ынк'энат-ым н'ирэргэри нымлык'энат, й'арат ытлен'и
нылгэнымлык'эн.

А'мын-ым валёмг'эат пойгыльатык. Торымгог'эат ян-
ор лыгэн вэтгыч'ык, ынк'о а'к'энмыгточын'кы. Ынк'о
аны о'тчой гапойгыльатленат! К'ынвэр ынээлын тим-
нэн акэркык'лявыля. Ынк'эам виин пааг'эат пойгыльа-
тык. Нэмэ к'олет'ылэ икв'и акэркык'лявил:

— Лым вынэ мынпойгыльат, чен'эр гыт э'птэ мын-
мыгыт!

— Вынэ к'энанмыгэ, й'арат этлы ынээлымил атва-
кыльэгым. Энмэч мынпойгыльаркын! — икв'и тым'ёнэн
ытлен'и.

Ынк'о тэнмакв'эат пойгыльатык а'к'энмыгточын'кы.
Пэнрийгот итг'и акэркык'лявил. Ынк'о пэнрынэн к'ля-
выля. Торымгог'эат пойгыльатык.

Аны о'тчой гапойгыльатленат! Энмэч н'ирэк' ы'лэн'эт-
тэ галяг'эат. Н'ырок'ав эргырьог'эа. Ынк'эам эчги вол-

к'йтвэн'н'огъэ, люур акэркык'лявыл кувлыткульэтгъи...
К'ытлыги пилгык гитлин. Ынк'о рагтыгъэ ытлен'и.

Пыкиргъи ярак. Ивнин ытлыгэ:

— Э'м'ым тумгытум гынин, мин'кы пэлягъан?

Эккэтэ ивнин:

— Вынэ н'ан н'эйык рымагтэты гэлк'ынмури ынк'вам
ынкы гымнин ынээлын нанмыгъан.

Ынк'о амынан чайвыткон'н'огъэ.

Тымн'эв
ё'кы

нмэн ытлэн нылгэа'тк'эн, к'лявыл чейвыт-
кугъи. Гапылмыр'олен, тымн'эквэ... Лю-
ур кайн'ыран л'уунин. Ивнин кэйн'э:

— Нырэк'игыт?

— Вынэ чейвыткульигым тытымн'экв'ак.

Ивнин кэйн'э:

— Вынэ к'ыетги, к'ырэги! К'ык'амэтвагэ!

Тэк'эмэн'гъи. К'амэтваплыткок, ивнин кэйн'э:

— К'ыйылк'этги! Ымы гым трэйылк'этгъэ. Эвыр рэ-
гытэвыркын, лыгэн оттин'а к'энаркыпльркын. Ыныкит
лыгэн рыйиткутэ ринэныгъеквэ, лыгэн трапэнрынтык,
трэнунтык!

Икв'и: «Ии!»

Лыгэн йылк'этгъи. Кыекв'и к'лявыл, гыт'екв'и, лы-
гэн рыйиткунин. Люур кэйн'ын кыекв'и... Икв'и:

— Какомэй! Рэк'э энай'огъэ? Эты лыгэн тратат-
кын'егыт!

Ерок гролмакы кычечывынин. Пэн'ивэтгъи кэй-
н'ын, икв'и:

— А'мын, какомэй, аалёмкыльэгыт ивкы! К'ынвэр
ытлэн тынмыркынэгыт! Ымэр игыр к'ывалёмгэ! Ыныкит
авалёмка ритгъэ, транмыгыт! Ымэр к'ывалёмгэ игыр!

К'ол итгъи рыгъевнин, ивнин:

— К'ыгъекви! Мыныгъевмык!

Гэмэлетлин. Люур н'ытогъэ — эвын гэлер'улин...

Рагтыгъэ. Ярагты пыкиргъи. Ярак нивын:

— Мин'кы нытвайгыт?

— Н'оонко, ыян'. Кайн'ырачыко нытвайгым.

Т

ынымытвак'энат ынпыначгык'ай, ынпыначгык'аен н'эв'ээн эвыр ынк'ам ыргин н'ээкык гэнэнэнэлин — энмэч н'инк'эйк'эй, ытр'эч еп ныппылюк'инэк'эй нэнэнэк'эй. Ытри н'очык'ае ганымытваленат.

К'ол итг'и ынк'эн н'эвыск'эт гэрэттыннэн'лин. Нак'ам ынкы эвын вулк'ытвик. Вынэ нылгэ'а'тк'эн н'аргынэн, нак'ам вуск'ымчыку...

Ивнинэт н'ээкэтэ:

— Вай-ым тыттыннэркын!

Ытлыгын ынк'ам ыт'лак'ай икв'эт:

— Вынэ ынн'э — ё'омачы!

— Ытр'эч-ым ныкитэ э'чуулгыт рэйыр'ээнн'ыт.

— Вынэ к'ырым! Ратымн'экв'а ё'омачы!

К'ынвэр вэнлыги н'ытог'э н'эвыск'эт. Уйн'э автычгыка н'ытог'э — амкэргырга, ынак' э'чуулгын айгыпы рул-

вынин. Люур рытрилнин э'чуулгын — рылыпляннэн ё'ота. Ынак' вэлеркылег'и э'чуулгык н'эвыск'эт...

Аны о'тчой гэвэлеркылелин э'чуулгык н'эвыск'эт! А'м-ын-ым аны нылгэпылмы'а'тк'эн, нак'ам уйн'э автычгыкыльэн райвалайкы гэкв'этлин.

Аны гэлгурэтылелин — люур рычгуткуг'и ыныгчурмык... Нивк'ин: «Ынак' р'энут рыглюркын?» Тэйылин'ыткуг'и кэгынмэ — люур рыкээрэвнин р'энут ынкы... К'ытлыги, ынк'эн гатвален яран'ы. Ынкы рэск'икв'и. Рай авыралыт — рэлку, ёрочыко.

— А-аг, — мэрынрэк'эй икв'эт рэлкулыт.

— А-а, — мэрынрэ нэмык'эй ночыткок'эн н'эвыск'эт.

— Ако мэн'к'окэнайгыт?

Ав'еткынка ытл'ен нытвак'эн, ванэван ночытког'ан. Люур рай вэнвывэтгавын'н'ог'ят:

— К'ытивыск'иквын гынан.

— Аны к'ырым! Э'тки, юрэк', кэлы...

Ынк'энат гатваленат, к'ытлыги, голеньютэ. Ынк'эн ытл'ен'и нивк'ин: «К'ытивыск'иквын». Ытл'ен-ым н'ээнк'этк'ин, нивк'ин: «Юрэк', кэлы».

— Аны к'эмтивыск'иквын!

— Аны к'ырым, тайылгавыркын!

Нинэтэринн'ын'к'ин ынээльэ:

— Ынк'ам лыгэн тэвыск'эв'яява н'эв'эну нылгынин.

— Аны к'ырым! Э'тки, юрэк' кэлы...

— Ээй, э'нк'ээркын? Ээ, гымнан-ым, — тивыск'ивнин ынээльэ.

Аны гэлг'илкымлитлин н'эвыск'эт! Ынк'о тивыплыткунин н'эвыск'эт. Ынак' ынкы о'тчой ганымытвален н'эвыск'эт...

* * *

Кулиэлек ынк'энат ылвагэлен'н'ог'ят гэтлен'ютэ. Ынр'а вай э'ргынрэвен рыгыркэв'ёон'н'онэн ынинэлын н'эв'ээн. Эчги вай нэкв'этк'инэт гыннэгн'ыттынвэты, ынак' ытл'ен нэкв'этк'ин яна н'анк'эн лыгэн амэчгыргэты. Ынк'о волк'ытвэн'н'ок, вытку нэкв'этк'ин нэмэ амэчгыргэты. К'ээк'ынуку'эй вак, нырагтык'эн — эвын тэн'уйн'э гатвален...

Ынээльэ ивнин:

— Иа'м тэн'уйн'э гыт эгынниккэ рагтыркын?

— К'ун ыр'ба вай, гыннигльук тылвавыркын!

Ынн'ээм ынк'эн тан'ым'был'ён'эт нинэнгыркивк'ин ынинэлын н'эв'ээн. Нак'ам ынинэлын н'эв'ээн нылг'ээн-к'этк'ин...

Аны нэмэ к'улиникэк гылвэгилилинэт. Нэмэ ынк'эн ынн'ин итг'и ытлян'ёйн'ын. Аны ым'был'ён'эт гэнгыркив-лин н'эвыск'эт! К'ынвэр, гэпэн'ивэтлин, валайн'ын чот-гэн'кэн йытонэн — ынк'эната гыткар'ыск'ин'а тэнгыерэг-нин. Люур рит'уонтэвнин ыныкагты — левтылвинин к'лявил... Ынк'о н'эвыск'эт камчечытвэтчаг'э... Ынк'о орвытаран'ыткынэты рыттэннин. Аны нылгиниквык'ин орвытаран'ин'ын! Н'энку мылгэнар'ээнэн мэлк'ыткынык. Аны нылгиниквык'ин мэлк'ычгын, орвытаран'! Рыпэт к'ун тытат'ёлга тыттэтылын...

Ээ, а'мын-ым, пыкирг'и вулк'ытвик ы'вэк'уч, нэм'ээм гэлвульэтлин лыгэн эвын. Пынлэг'ээ ы'вэк'уч:

— Э'ми эк'элюк' еп эпкиркэ иркын?

— К'оон', э'митл'ён!

Тэн'вулк'ытвиг'и к'ынвэр, нак'ам уйн'э... Нивк'ин: «Эвныпэ рэк'э нанмын, мэн'инрин гынник'э?»

Ынк'о эргатр'юг'э. Мэлк'ыгэн'эты к'ытг'и. Н'энку гат-гаткон'н'ой, милк'ыгин'кы. Люур вай мутл'ийитг'и ка-гынмэты... Аны гэчен'ыттэтлин ытл'ён! «Ынрак' р'ээнут мэлк'ыткынык варкын?» — эмк'эледвынэ нивк'ин. Ынк'о тыттэтг'и мэлк'ыткынэты. Эвын ынкы нырылтэлк'эн в'ильын, гелевтылвинин — левыт гэныпын'этлин рэлпэ-ты... Эвын гамылгэнар'эйвылен ынкы.

Ынк'о к'ытг'и н'ав'эанэты. Ивнин:

— Ынр'эам ытл'ён гэрэк'игыт, иа'м тымын пычыт-р'эч ытлен'и?

— Ынан-ым а'мын, иа'м нинэнгыркив'юук'ин! Ынк'э-ам гэмо тылгын валайн'ын тыгтон, чотгэн'кы валын. ынк'эам а'тав чит тытэнгыерэн'ын ыныкагты... Люур тын-йык'ыргалавын ыныг'лявтэпы — ынкы тылевтылвин.

— Иа'м-ым тэлен'беп ивкылыгыт?!

— Мин'кыри к'ун найылгавэгом...

— Ынк'эам н'ан никв'ээн, тан'ын' н'ытван, лымн'э к'ырым тагэнн'атгыргын н'ытваг'эан.

Ынк'о чемг'ольатын'н'ой ы'вак'очейн'ын. Икв'и:

— Ээй, вынэ, к'ытэгинн'эт!

Ытр'эч ынн'ин икв'и. ынк'о н'ытог'э. Ынинэт ирвыт рынрынинэт ынк'эам эквэтг'и нотагты, ынкы н'эв'ээн пэ-лянэн ярак.

Аны ынрак' тэйкынин ынкы рыг'ёлгычгын, лыгонмы-чыкогты валын. Н'энри н'ирэк'ёнэнат кым'ыт — тэк'и-н'эвыт ынк'эам гытокале рыг'ёлгычыкогты ёнэнат... Ынкы нинэнмэйн'эвк'инэт. Ылвак'аанмыёт нэнаёк'энат н'энри.

Аны о'тчой тан'ымг'эвэн'эт рэнмэйн'эвн'ынинэт кы-м'ыт. Эчги н'ирэк'эв гивин н'элыркын, люур вай ынк'э-нат кым'ыт майн'атын'н'ог'ят.

Энмэч ыннан'тыл'ё наткон'н'онат н'ирэют, мэн'инрин н'ыроёт ылвак'аанмыёт...

Аны к'ынвэр галгэмайн'аачгатленат ынк'энат кым'ы-ыт! К'ынвэр еп рараттыляма к'аанмыёт гытокалейн'а ни-нэнмык'инэт гыргол валыт, галгэвляачгатлен гытокале-кым'ылгычгын. Тэк'ин'эвыт-ым ы'тт'ык майн'кы ган'ба-лычгатлен. Ынкы рыг'ёлгычыкойпы ныр'билем'ильэт-к'ин, гэлгин'ытвилин. Гытокале-ым энмэч н'анк'эн кагыр-гын рыг'ёлгыкэн нэнай'юк'эн...

Аны нык'улильэтк'инэт ынкэчыку валыт! Тэк'ин'эвыт, к'ынуур и'ны, нык'юляк'эн, энмэч майн'ык'олен', ымы лы-гэчекыайпы нывалёмк'эн к'юлялын тэк'ин'эвыт. Ынк'эам ымы гытокале нык'юляк'эн. Ынк'энат тэн'эмгы-т'этэ нык'юляр'сон'н'ок'энат. Алымы инэнмэйн'эвыльэ к'эйвэ гынник нэналгэнмыткок'эн тэн'эмн'энрилы. Ынк'о икв'и: «А'м эты мэчынкы мэйн'этг'ээт!»

Ынк'о рагтыг'э к'лявил. Пыкирык, ивнин н'эв'ээн: — А'мын-ым, к'ыпатгынат левытти ылвин ынк'эам мы-нынленэт нотагты!

— Ээй! — н'эв'ээн ночыткок'эн.

Лявтыпатын'н'ог'э ынкы н'эв'ээн. Ы'вэк'уч-ым нэмэ пэнинэк орвытаран'гэн'кы гатгаткон'н'ой.

Нывик'ин ынкы н'эв'ээн. Люур вай н'ыраткыната кыт-гын'атк'аятг'э кургык'эй... Аны н'эвыск'этэ гапаколен: «Н'отк'эн ы'мн'от к'этэв-ым рэк'ыркын, р'агыпы лейвыр-кын!» Кургык'эй икв'и:

— Чит-ым ипэ титыркын... Чит т'ывинрэтгыт.

— Э-э-эй! Вынэ э'вим к'ыетги!

Пиринин кургык'эй ынк'эам кагынмыткынык рытрил-нин. Ынк'о вэтгакв'э кургык'эй:

— Гыт вай, лен'ытэк', ы'вэк'учитэ нанмыркынэгыт...
— Элымн'э! Ынрак'-ым на'м? — галгэкапчачавлен н'эвыск'эт.

— К'ун энмэн рымэйн'эвнинэт н'ирэк' кымбыт та-
на'амгыныкы, ин'к'ун гыт ынк'энырык ы'ннугыт.

— Элымн'э мэй! Йык'к'эй н'ан-ым мин'кыри?

— Лыгэн гынан к'ытэйкыгынэт плекыт, ытр'эч к'ыл-
гикэлийвыгынэт. Ынк'эам эчги рэквэнн'ытык лявтынлян-
вэты, эймэвкы мит'элыгы кымбык, нэриквыт: «Ээ, к'ыя-
нотгэ», ин'к'ун н'эри лыгэн ы'нупын'ылыгыт ынк'эам
ы'ннугыт. Ын'кэн эчги ынн'ин рикв'э, гынан к'ынинтыгы-
нэт плекыт, ынан ынкы рэн'ээлг'э к'лявыл. Ынкы эчги
рэнинтын'ынэт плекыт, лыгэн эвыр к'ытлепги гырголяг-
ты — ынан трэвинрэтгыт.

— Ээй! — очнэн.

Ынк'о ывен'ног'э н'эвыск'эт, пылекыт лыгэк'ылпэ
тэйкынинэт. Аны ынн'атал-ым гэлгикэлийвылинэт. Ынк'о
увиплыткук, ивнин ы'вэк'уч:

— Вай тыплыткук!

— Ээй!

Ынк'о рэск'икв'и ы'вэк'уч. Н'эв'ээнэ тан'ванэван нын-
калыровнэнат кэлиегыт... Икв'и ы'вэк'уч:

— Таам, мынлевтынлемык!

Эквэтг'ээт лыгэн нотагы. Аны нылек'инэт, ивнин
н'эв'ээнэ ы'вэк'уч:

— Мин'кыри ытлэн мытлеркын?

— Лыгэн-ым н'оонрэ! — анн'энайпэты икв'и.

Эвыр к'эйык'ын тылег'ээт — люур вай к'улик'ул: «Оо-
ов! Ооов! Ааав! Ааав! Ооо!» — лыгэяайпы о'птыма... Иг-
ыт к'ынуур эвытлым чама алва нык'эоляк'эн — лыгэн
к'ун а'к'ален'гыргын!

Н'эв'ээнэ ы'вэк'уч ивнин:

— Р'энутэт ытлэн к'эоляркыт?

— К'оон! — анн'энайпэты ивк'ин.

Эвыр пыкэрын'ног'эат, аны гытокален лявтыткынчы-
н'ын нытаск'эвыльатк'эн рыг'эелгыкагыргэпы... Вай эн-
мэч лыгэпкэрын'ног'эат — аны колэ к'олеин'ын! Вай авын-
тылягты ивнин ы'вэк'учитэ:

— Ээ, к'ыянот.

Ивнин н'эв'ээнэ:

— Янор мэчк'ээк'ын мынлемык.

К'ээк'ынуку'эй тылег'ээт — ынк'о плекыт ринтынинэт
ы'ттгы'элягты... Аны гапэнрыленат ы'вэк'учитэ:

— Ако мэй! Микын тайкы'эттэ?

— Гымнин-ым, к'элюк', лымн'эам микынэ ынк'ин
валыт н'ытэйкынинэт.

Гырголягты лылепг'и н'эвыск'эт — люур н'анк'эн гыр-
голяйпы кургын'илгэтг'и, илгик'этг'и. Н'анк'эн ныгыр-
голятк'эн... Икв'и к'лявыл:

— К'ыетги аны! К'амэтватомгэгыт!

— Вынэ к'ырым! Чен'эр-ым чит энанмыркын!

— Аны ванэван!

— Ынк'энат-ым р'энутэт нак'ам?

— К'ун а'тав ынкэкинэт!

— Вынэ к'ырымэнат, чит ынк'энырык гым нан'ын-
мыгым, нэн'ынугым!

Н'эвыск'эт нывэтгавк'эн коргын'элгэпы элгэк'анма.

Ынк'о н'эвыск'эт эквэтг'и гырголягты. К'лявылчы-
н'ын пин'куг'и рыг'эелгычыкогты. Еп гыргол гытокалета
рымнин... Аны н'эвыск'эт гэлельэтлин гырголягты! Уйн'э
ваг'э к'лявыл. Лыгэнитык ыныкагты гэтэким'ын'лин.

...Люур пыкэрын'ног'э гырготрамкык н'эвыск'эт. Эв-
ын ынкы кэ'эгинив н'эй'юткур'ук'инэт, н'эанэл'эро-
к'энат. Н'эвыск'эт-ым винвыпкири н'эри, ыир'эа н'ан
люн'эутэ нэнтын кэ'ээтэ пыкит'ээн...

Ынкэск'этг'и, эвын нылгинымкык'ин ярамкычгын.
Н'эри к'ытг'и. Люур вай н'энку — эвын тэн'эмн'эвыс-
к'этгинив нытвар'эок'энат. Ынк'энат кэ'ээн н'эв'ээнгинив...
Люур ытри ивр'эуг'эат:

— Вынэ ынн'э гыт н'утку атвака! Вай ыныкит мургин
ы'вэк'учит рэен'ыт, ыныкит к'ол уйн'э ратваг'эа энны-
кэ, — наралгэркыпчевмык мури! Ынк'эам ыныкит гыт
н'утку ратваг'эа, лыгэн эвыр нэрэнугыр — ытлэн э'тки ны-
гыт'эатк'инэт!

— Ээй, мин'кырым н'ан йык'к'эй мылк'ытык?

К'ол икв'и кэ'ээн'эвыск'эт:

— К'ол-ым н'ан вайын'кы варкын яраин'ын нылги-
нымэйын'к'ин, ынкы варкын Тиркынпын'эв. Ытлэн мит'э-
элыг'ым кыт'эаткэ ынин тытыл нывэн'ыткук'ин нылги-
ныйык'э'эв, чам'эам-ым ытлэн рэрэск'икв'э... Опопы а'тав
н'энку варкын имч'эчувнэлгык'эй, ынк'эн к'ыпиригын ынк-
к'эам тытыл тораан'катчык'эвыльын к'ыпэнрыгын. Лыг

эн тытлыпэнратын'нок к'ыилевалыткоквын имч'эчувнэл-
гык'эй — ынан ынкы рэрэск'икв'э. Нак'ам ынн'атал-ым,
н'утку итык чам'эам рээгтэлы!

— Ии-к'ун, ынэ ынн'атал-ым! ынэ лыгивэлынкы-
к'унэйгыт!

— ынэ а'тав энмэч к'эквиэт, к'ынвэр вай рэпкирн'ыт
а'нэл'элк'эвылыт!

— Ии!

Ынк'о эквэтг'и н'эвыск'эт. Пыкирг'и ынкы. Эвын яр-
алгычгын аны нылгэнымайын'к'эначгын! Эвын ынкы яр-
ак камлелы тан'амалван' валын ыт'т'ымылгын нытва-
к'эн... Аны найылгавк'эн н'эвыск'эт! Нивк'ин: «Ы'мн'ан
мин'кыри митык?» Нак'ам ынкы нылгиныйык'эв ныва-
н'ыткочгатк'эн тытлычгын... Камлелы тан'ак'очеткынка,
нылгитымгэтк'ин.

Пиринин тытлык к'ача валын имч'эчувнэлгын... Аны
ынкы тан'отчой гачемг'отвален н'эвыск'эт! Рылевалыт-
ковнэн имч'эчувнэлгык'эй, аны тораан'катчык'эвылыын
пэрынэн — пин'кунин... Н'энри рымагтыг'э. А'мын-ым
рэск'икв'и н'энри!

...Люур вай н'энку нытвак'эн Тиркынпын'эв, эвыр ынин
гыпильын ынкы нытвак'эн. Аны ынкы ынак' ынк'эн н'э-
выск'эт гакоргавлен, Тиркынпын'эвын гыпильын:

— Кыкэ н'авыл, вай ч'ээн'эврэмкылын ынча етг'и!

— Аа?

— Ии-к'ун!

Тиркынпын'эв тан'к'онпы н'эмпытвак'эн, ынкы-ым
ыт'р'эч э'мпывагты ными'ыл'эк'эн:

— Кыкэ, н'авыл, ети!

— Ии!

— Мэн'к'окэнайгыт?

— Ивтытрэмкыкинэйгым.

— Ээй. Ынак'-ым иа'м н'анк'о ети?

— Мин'кыри к'ун гым н'энку лыг'аткэвма ганымыт-
вайгым.

Ынк'о пын'ылтэлыг'от рынин Тиркынпын'эвынэ.
Пын'ылтэлыг'э н'эвыск'эт. Тан'ымылыо тывылыанэн ынин
нымытвагыргын — ымы мин'кыри ытл'эн гэгынтэвлин
ярайпы, эвыр эвтыляйпы. Ынк'о икв'и Тиркынпын'эв:

— Уу, како, ын'атал-ым а'ткэвма ганымытвайгыт!
ынэ трэвинрэтгыт ынан юрэк'.

Эвыр к'эйык'ынуку'эй ынн'ин ваг'ат — люур рай к'ули-
к'ул: «Мэн'ин чычеткэта?» Тан'ванэван ночытконат яр-
ачыкойпы Тиркынпын'эвын яралыт. Аны рай ярак кам-
лелы яйпыпытк'ын...

ынэ н'эвыск'эт нылг'ээк'элин'этк'ин. Нык'улильырг'у-
к'ин калбайн'ын:

— К'инэйылгытык пыкитл'эн эвтытрамкэпы!

— К'ырым! — ночыткок'эн Тиркынпын'эвин н'эвыс-
к'эт. — Ынн'э айылгавка, — нинивк'ин н'эвыск'эттумгын. —
Вай к'ырым нырэск'икв'эн.

— Эк'ылпэ-э!

— К'ырым! Эмэч алва к'ылеги!

— Э-э-эй! ынэ инэйылкэ к'инэнтытык!

Аны ныкытгынтыр'ок'эн ярак камлелы. Рээн ныттэт-
виритк'ин ярак. Люур, к'ывэр рай, ярак тыттэтг'и... Ын-
рак' рыногыргык левыт р'ылинин. Аны нык'улильэтк'ин
калбайн'ын: «Ээй! ынэ инэйылкэ к'инэнтытык!» Аны
ныратлын'ылыатк'эн рыногыргэпы...

К'ынвэр нэмык'эй айылгавын'н'ой н'эвыск'эт Тиркын-
пын'эвын. Ытл'эн н'эвыск'эт икв'и:

— ынэ вай р'ылиркынин лявтин'ын!

— Ээ, виин мачынан, — Тиркынпын'эв нивк'ин, на-
к'ам тан'к'онпы н'эмпытвак'эн айколяткынык.

Эмк'элелвынэ нивк'ин турыпкитл'эн: «Ытл'эн иа'м
тан'к'онпы э'мпывальатыркын?»

...ынэ н'аан увик гынунэтэ н'эалг'и! Аны йыкырги-
н'ын ганаан'кавлен... Гитэск'ыченнин Тиркынпын'эвынэ —
аны тэн'эмпинритлену эрэтыткуг'и калбайн'ын эвтыляг-
ты... Ынк'эн гэнлывэт'юулин энмэч, ымы ыннэн ыт'т'ы-
мылгын люн'ыгнувэ гэнтылин — тан'ымылыо пин'пин'у
гэн'этлин...

Ынан-ым а'мын гытлитэ валын тылвырг'уи.

Ынк'энат-ым н'эвыск'этти гакоргавленат, ыныкит тыл-
вырг'уг'и калбайн'ын. Ынк'о ынн'ин нымытван'н'ог'э ры-
магтэты.

...Ивнин Тиркынпын'эвынэ:

— Тикв'эк, рэченлегитэн'ыркын?

— Мин'кырг'им валыт ченлет?

— Ээй, а'мын тылвэгэмо ынк'энат, ынэ к'ынченле-
гитэвыркын н'эвыск'эттумгын.

— Ээй! Р'эчен'ыл-ым мынгитэвын?

— Лыгэн тымн'алголяк'.

— Ээй!

Аны лыгэн тан'амкамлелы рэнолгык нытвачак'энат ченлегинив тан'ам алван' валыгэнэв! К'утти ныппылюк'инэт, к'утти нылгинымэйын'к'инэт.

Рывэнтэнин к'ол чен'ыл — а'мын-ым ынкы эвын лэлен'кы ивтытрэмкын нынымытвачак'энат! К'ынуур лыгэн тан'ам алван' валын нинэнльун'этк'ин тэленъепкин нымытвачыргын. Чама лыгэн имыр'энут ныльук'ин, лыгэн-к'ун кэйн'ыт, и'гыт, рик'укэт ынк'ям к'утти имыр'энутэт...

Ынн'атал-ым, эт'ым, ынк'эн гэчевкы нытвач'эн! Нак'ам аны ынин ынк'эн Тиркынпын'эвын яран'ы, эт'ым, ынн'атал гатвален нылгэныкытгэмк'эн, иийэ, эт'ым, ынныкытгэмк'эн! Ымы ярачыкон. Нак'ам ярак камлелы тан'ам алван' валыт нытвар'юк'эн умкуум, ы'тт'ымылгын амалван' валын ынк'ям имыр'энутэт к'утти!

...Лыгэн ныппыткук'ин ынк'эн чен'ыл, ынак' элвэлийн нимгок'эн. Тан'ымыльо нэппыткунэт эчги ынк'энат ченлет, н'ан тэленъепкинэт нымытвачыргыт, ынак' намгонат игыркинэт нымытвачыргыт гитэк, н'ан игыр мин'кыри нымытваркыт ынинэт яралыт...

Нэнвэнтэтын к'ол чен'ыл — аны эвын ынкы ныр'илек'инэт рэмкын, нык'аанматк'энат, нимыр'эк'инэт, рээн нытэйкэвк'инэт, нырачвын'к'энат чама нимыр'эк'инэт!

Ынк'эн нэппыткун гитэк, ынак' котляйн'ын чанляйн'ын нэнвэнтэтын — эвын ынкы лыгэмайн'ычавчыв нывылгык'аанматк'эн элек... Аны ынк'эн ынак' нэгитэйвын вылгык'аанматылыт! Вынэ нылг'эк'эгнитк'ин н'энри энмэн. Нывылгык'аанматк'энат ынкы вай...

Люур ивнин Тиркынпын'эвынэ н'эвыск'эт, ынин гыпильн:

— К'имлыттыгынын эвтылягты!

— Ээй! Амынан мимыл?

— Ии!

Мимлыттыэтгын чанлячыкогты... Ныгитэк'инэт вылгык'аанматылыт — люур вай ырыкагты элыр'ючгатгэ... Аны ныкытгынтыр'юк'энат вылгык'аанматылыт, нак'ам н'ан гатан'эр'эпыр'юленат вылгык'аанматылыт! Аны ярагты ныкытгынтыр'юк'энат, ынк'о ярак пыкитльэт, лыгэнэвыр пэтавер'я навэр'эпык'энат. Ынк'о нэмэ нимгок'энат вылгык'аанматык...

Нивк'ин ивтытрэмкыин н'эвыск'эт:

— Мури н'аан ынн'ин ынмури, ымы вылгык'аанманма кытэк'эй нилыр'юск'ычетк ин.

Ынк'эн рэмкык'эй нэгитэп'ыткуг'эн. Ынак' к'ол нагэтамгог'ан. Нэнвэнтэтын — эвын нэмэ элек нывылгык'аанматк'энат. Аны ынак' ынкы тан'ам алван' валыт о'равэтлыат нытвач'энат — к'утти ы'тт'оравэтлыат, к'утти и'гыт, к'утти к'этчанрот, милюг'эт ынк'ям к'утти амалван' валыт...

Аны ынк'энат — ы'тт'ык'эгти, и'гыт ынк'ям к'утти р'эгыныкыт — нылгынэтыг'ыт'тэмн'ык'инэт: аны ынкы н'ючыянвыт нынк'онк'алаяк'энат ынк'энырык, ынк'о нылпынрык'энат мигчирэ. Лыгэн к'ун-ым нитчык'инэт мигчитти ныйылк'инэт. Ынк'энат-ым ванэван нымигчирэтынэт. Нак'ам-ым ыргин н'алвылын'ын вэн'ым нылгынмыкык'ин, ытр'эч к'ун ванэван чинит ынгыритг'эн, ынак' тан'амн'юч'я. Нак'ам титэ нык'аанматк'эн авынаралын, ванэван н'ючыт нык'аанмынэнат. Ынкы ынк'эн нывылгык'аанматк'энат ынн'ин валыт о'равэтлыат... Люур ивнин Тиркынпын'эвынэ ынин мигчитльэн:

— К'имлыттыгынын р'ычычгав эвтылягты!

— Ээй!

Нак'ам нылгилымгин'к'ин н'эвыск'эт. Имлыттыгынын р'ычычгав эвтылягты... Ээ, ынак'-ым нэгитэнэт, эплээн мин'кыри ринн'ыт, — аны, люур вылгык'аанматылык агтэ нэмэ кытгынтыр'юн'ог'ят лымынкыри гак'олема: «Ооккой! Вынэ вай эк'ыллэ ылпэн'ар'ючгатгэ алямачы! Ээ, эк'ыллэ к'авэр'эпыр'ютык элвэлынэтэ!» Лыгэн к'ун нылгик'улилыр'юк'инэт. Тан'ымыльо пэтавер'я авэр'эпыр'юг'ят гаймычылыгэнэв! Нэмэ лэйвын'н'ог'ят ынк'о нанк'ыпэгройн'ыт. Нак'ам панэна ныпин'этк'ин, ынк'о нэмэ мэлэтг'и. Нык'улилыр'юк'инэт эчгигытэпкылынэт гаймычылык'агтэ: «Ако како, иа'м н'алгылетгы валын н'аргынэн!» Нэмэ тан'авэр'эпыр'юг'ят. Ынк'о п'ыткук вылгык'аанматык, н'элвыл вэгтилг'и, ынкы к'орагыр'этылыт к'ораркыляг'ят... Ынак' ивнин:

— Китакун амынан мимыл к'ыттыгынын!

— Ээй!

Ынк'о тынин мимыл. Аны ынак' нэлыр'ючгатк'эн... К'орагыр'этылыт ярагты ныкытгынтыр'юк'энат, нокканчентак'энат. Ынк'о нэмэ мэлэтг'и...

Нэплыткугъэн ынк'эн чен'ыл гитэк. Ынк'о икв'и Тиркынпын'эв н'авыск'атэты:

— А'мын-ым ытлэн, гыт, вэчыым, н'утку чам'вам ратваг'а?

— Ии-к'ун, ытр'эч к'ун мин'кыри митык?

— Ээ, вынэ эчимг'укэ, ынан трэвинрэтгыт. Энмэч к'ол к'ынвэнтэтгыч чен'ыл!

Рывэнтэннин чен'ыл. Ынк'о нагэтан'н'ог'ан — люур тэргатгэ н'эвыск'эт... Пынлэнэн Тиркынпын'эвынэ:

— Иа'м-ым тэргатгэ?

— Гымнинэт н'анк'энат яралыт, — нэночк'эн н'эвыск'этэ.

Нак'ам ынинэт яралыт лыгэн'юч'о гитлинэт. Ныгитэк'инэт — ынк'вам элек нытвак'энат. Ынк'о ивнин Тиркынпын'эвынэ н'эвыск'эт:

— Ыни'э атэргатка, ынан трэвинрэтгыт!

Ынк'о паагэ тэргатык. Ныгитэк'ин, мин'кыри нымытваг'ат торпэлятагната н'ан н'эвыск'этэ. Аны лыг'аткэвма нынымытвак'энат, нак'ам чавчывак рээн ганымытваленат. Вынэ нылгигыт'эткинэт!..

Нытэргатк'эн ейвэче н'эвыск'эт. Нак'ам уйн'э эпилыкэ нытвак'энат, мин'кыри к'ун н'ан тэн'ытр'эч гыпильын гатымн'эвлен.

...Ынк'о к'ынвэр эвыр нэмык'эй вылгык'аанматын'н'ог'ат. Ынк'энат-ым итык нэмык'эй нывылгык'аанматк'энат, ытр'эч нэмэ ванэван тумгымил нытэн'ыч'эткинэт...

Ынк'о Тиркынпын'эвынэ ивнин:

— А'мын-ым вай ынак' рагтыгыргын н'элг'и гынин!

— Аа, кыкэ вынэ, элымн'э?

Вынэ галгэкоргавлен! Ынк'вам вай н'эвыск'эт нэмык'эй гылэн'н'ог'э рагтыльэты, мин'кыри к'ун лыг'ылгунинэлгык'ин н'эвыск'эттумгын. Энмэч нытэргатк'эн нэмык'эй.

Аны ныкоргавк'эн н'эвыск'эт! Ынк'о нэгитэплыткун гитэк ынин яралыт — рывэтгаваннэн Тиркынпын'эвынэ, ивнин:

— Игыр-ым вай рарагтыг'а-ым ынк'вам пыкиринэн'у, гынин томг'ытг'ын'ын ранмын'ын гырголягы, лыгэн епэчги ымы эрэск'ивкэ... Ынк'вам игыр гынинэт яралыт лыгэн'оркыт, ынак' ынан ынк'эн рэтэн'ытви. Лыгэн ымы ынн'э эчимг'укэ, эченур к'ыялгытгытык янр'агты,

ынк'вам ынкы ранымытваркынэтык. Ынк'вам эченур ынн'э амн'ылтэлка к'итги гаймыч'ыльэты, ваа, ик ытлэн, к'ывалём! Итык н'юч'ыянвэты мачынан к'ылгэмн'ылтэлгэ. Тан'ымыльо к'ытвыльатгын, мин'кыри гыт н'уткунымыт'вагэ.

Ынк'о Тиркынпын'эв икв'и:

— Таам вынэ, энмэч а'тав!

Аны ынак' ынк'эн н'эвыск'эт ныглэк'эн вэн'ым. Ынк'о лыгэн ченлечыку вэтгагэ — н'анк'эн пыкирг'и, яралык'...

...Аны галгэкоргавленат яралыт! Ынк'эн ымы нэнэнэк'эй гакоргавк'аятлен, алымы еп н'ан ныппыльэвк'эй пэляё. Ынк'энат-ым ынинэт ытлыгыт гэлгипэлк'ыручелинэт. Ынк'вам ы'вэк'уч ыныгмил валын... Тэн'эм'ывэ-к'учитэ рымэйн'эвнин н'инк'эйк'эй, эвыр миргык'эйырык.

Нивк'инэт яралыт:

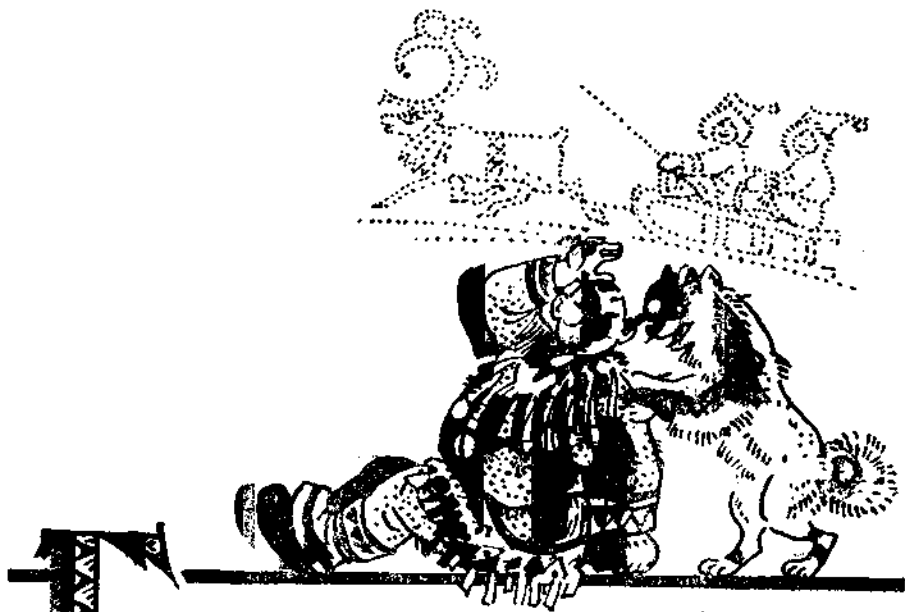
— Аны эты, энмэч тэлен'еп пэтыт'т'ымо н'элг'и!

Ынк'о аны гамн'ылтэтлен н'эвыск'эт! Аны вэн'ым гапалёмтэтленат яралык'агтэ! Тан'ымыльо ынин лымынкы нымыт'вагыргын тывыльаннэн. Ынк'о ивнинэт яралыт: «Иик, а'мын-ым», — ынак' Тиркынпын'эвын вэтгав тывыльаннэн, ымы чавчывай'ин'эпы н'ытгыргын.

Ынк'о энмэч ялгытын'н'ог'ат. Эргатык янр'атг'ат. Ынкы нымыт'ван'н'ог'ат. Ынк'о вай, к'ынвэр эвыр ыргин н'элвыл тылемкэтэ итг'и. Ынк'о энмэч, эвын лыгэгаймыч'аквэ...

Ынк'о энмэч ымыльо н'юч'ыт румэкэвнинэт ыныкагты ынк'вам ынкы нымыт'ван'н'ог'ат нымэльэв.

Ынн'атал-ым гэвинрэтлин н'эвыск'эт Тиркынпын'эвынэ. Ынин-ым ваны гэнэвлин, ытр'эч энмэн л'ульк'ылыг'иткин.

анымывтален нымнымк'эй. Нак'ам чавчыват. Ынкы к'ол яатральо гитлин эн'эн'ылыын. Эн'эн'ыльэ тан'ымльота нинэнтк'инэт лейвылыыт ныкитэ, к'эйвэ ымы энмэн кэльэт. Ынин нэмык'эй ан'ан'ытт'ын'ын нинэнтк'ин ынык, нак'ам нылгыныгыттэпк'ин.

К'улиныкитэ эн'эн'ыльэ н'ирэк' эгрыкэльэт лыунинэт. Нырэл'ун'к'ин ынк'эн мэй'эн'эн'ылыын.

Ныйылк'этк'инэт ынк'энат ярамкын. Ынкы-ым ыт'тык'эй ныйылк'этк'ин эн'эн'ылык к'ача, чотгэн'кы... Люур вай рыг'евнин этын. Ивнин мэрынрэк'эй, винвэк'эй:

— Мэй, вынэ н'оты нантымлятыркынэмык эгрыкэльэтэ.

Эк'ылпэ вэнвавер'эпыг'э эн'эн'ылыын, ынк'о н'ытог'э.

...Эвын нычамэттаткок'энат н'ирэк' гэкэн'ылыыт. Лыгэн тэкэм яатраг'ет нылек'инэт. Ынк'о к'аанрывэнра н'ээлг'эт...

Ынр'а н'ан ягнанэнат эн'эн'ыльэ. Нак'ам тан'ванэван ы'нл'уг'ээн кэльэтэ эн'эн'ылыын. нак'ам эн'эн'ыльэ ытри нинэльук'инэт. Ынк'о яален'к'ач н'эонэнат эн'эн'ыльэ. Янор р'этык рымнин инэтричгын.

Нылек'инэт мэрынрэк'эй о'раяран'к'ачагты. Люур вай вык'ваг'ат тан'авынтылягты... Нивк'инэт: «Ытл'ён ынр'а вай рэк'ык мытык'вамык? Вынэ эв'ым н'утку варкын эн'эн'ылыын, ам'атав-ым мынык'вамык».

Ынк'о люур к'улильэтг'и эн'эн'ылыын:

— Мин'кыри?

— Вынэ к'ун чит нытэгинн'этчык'ивмури.

— Иа'м-ым?

— Мин'кыри аны мытылгигыт'этыркын, лыгитэлен'епкинэмури ак'амэт'вака.

— Иа'м-ым гымыкы амн'ыл'эка тэгинн'этыркынитык?

— К'ун ыт'р'эч нивмури, мин'кы ытл'ён варкын. Ээй, вынэ вай-ым ыт'р'эч мэл'юйн'э н'утку атвалыка. Вынэ э'тки мытрак'амэт'ван'ыркын, а'м ивкэ к'ылпынрыткоркын!

— Вынэ вай-ым мылпынрытык. Эченур ытл'ён ыныкит к'улинымык р'этэгинн'энн'ык, янор гым к'энаамн'ыл'ёркынэтык!

— Ээй, вынэ вэтык'ун мытрамн'ыл'ёркынэгыт янор!

— Мэн'инрин н'эн'яивык ынн'э этэгинн'эткэ!

— Вынэ мытвал'ём!

— Игыр-ым н'аан ынан'ытт'ыёт'рак лыгэнпыначгык'ай йылк'этыркын. Ынк'эн к'ынмыгыткы!

— Ээй!

К'ытг'эат рагр'олмата... Йылк'этг'и эн'эн'ылыын.

...А'мын-ым тан'ак'очеткынка ныйылк'атчак'энат. Люур вай кал'байн'а нэнэгр'ыпэтын ынпыначгык'ай. Аны гэк'учичыр'зулин ынпыначгак'ай!

Нылгэкапчачавк'энат ройыр'ыт. Ик'вэат: «Эн'эн'ылыын к'ыгтыгыткы!» Нагтыг'аан, эвын ныйылк'этк'ин. К'ытг'и. Энмэн нинэльук'инэт инэнвэнн'ылыыт мэчич'ю. Ынк'о нивк'ин эн'эн'ылыын:

— Чам'ам-ым ытл'ён вай трэнмэлевэнн'ын.

Ынк'о энмэч в'иг'и ынпыначгын... Ынк'о эргатык нэнлег'эн. Нэмэ ынн'ин нымытван'ог'ят. Аны о'т'чой нымыт'ваг'ят.

...К'улиныкитэ ныйылк'этк'ин раек'вэн. Нэмэ вай рыг'евнин ыт'г'э этын:

— К'ыг'екви! Ытл'ён н'оты к'улинымык тэгинн'этыркыт эгрыкэльэт.

Эк'ылпэ кэргыпылыатг'э эн'эн'ылыын ынк'ам лыгэн эвыр энмэн ыныгравымравкальаткынык рин'эг'и...

Пыкиргъи рэмкык — эвын гэвъилин тэн'ытръэч экык...
Энмэн винвыгитэнинэт эгрыкэльэт — эвын энмэч нынпэт-
к'ин. Винвэ рэск'иквъи эн'эн'ылын. Авынралыт эвын
нытэргатк'энат. Нак'ам эвын гепэлк'этлинэт ытри. Ивни-
нэт эн'эн'ыльэ:

— Иа'м нытэргатторэ?

— Вынэ к'ун вай ыирак' тэн'ытръэч экык эгрэ вьигъи!
Нылгэгагчавк'эн эн'эн'ылын, ивнинэт:

— Ээ, эк'ылпэ к'инэйылгытык тэючгык'эй!

Нэйылгъэн. Лыгэн-ым ынн'ин ныкитэ нытвак'эн.

Н'ытогъэ эн'эн'ылын. Энмэн рай энмэч гэтинэн'эн'-
лин вьилыын, лыгэн к'ун энмэч гэлгичвиткуйвылин...
Иъонэнат эн'эн'ыльэ, ынк'о моонэнат э'йн'эчъивык:

— Микынэ нивтык к'ытэгинн'этыркынитык? А'мын
тивтык, тагэнн'атын'ок янор гым к'энамн'ылёркынэтык,
вачак лён'валёма гиттури! К'ымэл торгынан-ым ытлэн
а'ткэвма нъэлтык, лымн'э малбак'аягталын' нъэлтык!
Вынэ эк'ылпэ к'ытрыткугыткы инэн'эт!

Найылгавк'энат... Лыгэк'ылпэ нэтрыткунэт...

— К'ыёгыткы таёчгычыковты!

Наёйвынат.

— Мутлымул ымы йъэнкы рылтэтлыан к'ыгичигыткы
ынкъам к'ыёгыткы!

Тан'ымыльо нэгичигъэн мутлытбулк'эй, ымы ыннэн
лёмпэлята нэтын мутлытбулк'эй. Ынк'о вай ивнинэт:

— Таам, а'мын-ым к'эквэтгытык!

Эквэтгъэт гэкэн'ылыт. Како ыирак' н'ан к'ол еп ту-
рэквэтэ лыгиръилеквэтгъи, к'ол-ым мэчк'ээк'ын эвынты-
лек. Ынк'эн ытгъыёлкэн нылгэйык'ытчольатк'эн, люур
вай к'аата омкэпы нантакан'атын. Ынкы-ым унмык нан-
въарэнтатын к'аата... К'ол ыирак' тан'авынтылягты тан-
н'ыткольатын'н'ой. К'ынвэр тэнн'ылпигъи. Ынк'о уйн'э
вагъат... Рагтыгъэ эн'эн'ылын. Ивнинэт эн'эн'ыльэ:

— Вынэ виин а'тав мынывиркын ынкъам мынк'а-
мэтва.

Увэмгогъэ н'эвыск'эт. Эвын рэск'иквъи эн'эн'ылын,
тэючгык'эй нинэнрык'ин. Ынк'эн-ым вьилын лыгэн ны-
рылтэлк'эн.

Эръэт ититгъэт. К'амэтвагъат. Нылгэпыннытвак'энат
гэн'эвъэнэ. Люур вай ыирак' рыгъевнин эн'эн'ыльэ вьи-
лын.

— Велер ынн'э элвэлынэ ныннэ, эвын ынн'ин!

Ыирак' вай кыеквъи вэнык вьилыын... Галгэкоргавле-
нат ытлыгыт, чама нак'ам нымэтивэтк'инэт, нивк'инэт:

— К'эйвэ эты, ытлэн эюгъи?

Ынк'о ивнинэт эн'эн'ыльэ:

— А'мын-ым вьилыын чит тынэювын-ым, ыирак'-ым
к'ыркургыткы — н'ирэк' чымн'ак'аанмыёт ынкъам н'ырок
аэльэты валыт, эченур моок'аат.

Валёмгат-ым ынк'энат. Нэйылынэт н'ирэк' лыгэмай-
н'ычымн'ак'аанмыёйн'ыт ынкъам н'ырок' моок'аат.

Рагтыгъэ эн'эн'ылын.

Ы

Ипнэн'эвк'эй ынк'ам ыпныначгын, ынк'ам н'ээкык гатваленат, чавчыват. Ытлөн н'ээкык амк'ын'ычо н'элвылык нытвак'эн.

К'ынвэр, н'элвылеке вама, т'ылын'ог'э н'эв'энийыр'ын, ытръэт н'ээкык. Ытлыгыт-ытлыат, ярак валыт, н'ятчак'энат, нивк'инэт: «Ытлөн, титэ рэетг'э н'элвылеке валын?»

К'ытлыги, колё эмэч нылгит'ылк'ин. К'ынвэр ынкы, н'элвылеке вама, в'иг'и... Н'эв'энийыр'ын нутэк н'элвыле гапэлялен, ытръэч ыннэн элгык'орайн'ын ынык рээн гапэлятлен, в'ильлык рээн. Ынк'эйына нэнан'ётвак'эн элгык'орайн'а.

К'ынвэр, ытлыгын а'тчак лывавкы н'ааккагты, эквэтг'и н'алвыльэты.

Люур л'уунин н'ээкык, эмэч гэв'илин, ытръэч элгык'орайн'а нэнан'ётвак'эн...

Ыпныначга чит рылгииркынин н'ээкык, эвын эмэч гэвилетлин... Ыпныначга к'орайн'ын э'йн'эльэннин, нивк'ин:

— Иа'м гэмo лын'ын в'ильын? Олопы морвынтак ярагты, ынк'ам гынанчик'ай к'ынлегын, мин'кыри к'ун эвын гэмo лын'ын.

Эвыр игырк'эй ыпныначгын эквэтг'и ярагты, орвынтаг'э. Ярак пыкирык, ыпнын эвэ пынл'энэн:

— Э'ми, уйн'э?

Ыпныначга татлыгнэн:

— Эмэч гэв'илин, гутгэтлин!

Аны ыпнын'эв нытэргатк'эн... Ыпныначга ивнин:

— А'тав оргоор мынльэтэтын. Ынан пэтле трэеты, вийн к'увиркын а'тчама!

Ыпныначгын эквэтг'и горвыма амнон'эты. Й'онэн — пэнин к'ората нэнан'ётвак'эн. Пыкирг'и ыпныначгын, а'мын-ым орвыткынык йын'энин. К'орайн'ын илгэннин, йыпаниэн орвык. Ынк'ам ыпныначга ивнин к'оран'ы:

— Ытлөн гынанчик'ай к'ынлегын, мин'кыри к'ун эвын гэмo лын'г'ээн в'ильын.

К'орайн'ын гэквэтлин лыгэн нотагты, пэнинэльын нин'эмэтк'ин. Ыпныначгын рагтыг'э. Пыкирык, ивнин ыпнын'эв:

— Ытлөн тынн'ивын В'авак' лыгэн нотагты.

Аны гэлелин к'оран'ы н'ирэний'ылгык гамганымгыпы! К'ынвэр к'ол нымным л'уунин... Эвын н'инк'эгти н'аргын нувичвэтр'ук'инэт. Н'инк'эе нэлыг'ээн... Н'инк'эгти гынтэвр'уг'эт ярагты. Пыкирык ярак, икв'эт:

— Н'оты р'энут к'орайн'а рыпк'ирэннин? Ымы нывэлыткэк'эн мал'юравэтл'ан!

Эн'эныльэ ралкойпы ивнинэт:

— Вынэ к'ынатвыгыткы, к'ырэтгыткы!

Нивк'инэт:

— Вынэ к'ырым! Гынанчик'ай к'ыгтыгын!

Эн'эн'ылын н'ытог'э, й'онэн оргоор. Эн'эн'ыльэ пынл'энэн к'оран'ы:

— А'мын мэн'к'о еттык?

К'ората ивнин:

— Вынэ ыаяйпы! Рыпэт н'ирэк' й'ылгыт мыт'яанат тылек гыныкы!

Эн'эн'ыльэ к'оран'ы выяннэн ынк'ам ивнин:

— Н'утку н'эйык рымагты варкын н'элвыл. А'тав ынкыри к'ылк'ыт! Ынан мит'элыги титэ тр'эйн'эквыт.

Ынк'ам эн'эн'ыльэ н'эвыск'эт в'эетвалын ратвынэн ыныгрочыкогты. Лыгэн ёрок рылык, ынык н'ыраткынык рытрилнин ынк'ам ивнинэт:

— Кита ярар к'ын'ылыгыткы!

Ярар нэнъылигъэн ралкогты. Аны гильуткулин эн'э-
н'ылыын ымъылён'эт, ымныкэрэт...

...Люур эргатык эргыр'огты в'илыын н'эвыск'эт ва-
к'югъэ ынк'вам икв'и:

— А'мын, ар'яля гэйылк'этигым!

К'лявыля, эн'эн'ыльэ, ивнин:

— А'мын, ети!

Н'эвъэнийыр'ын икв'и:

— А'мын, ыр'ям н'анк'о гэетигым!

Эн'эн'ыльэ н'эвыск'эт матанэн. Ынк'о эквэтгъэт ыт-
льарыкы, ымы ырыгрээн к'орайн'ын В'вавак'. К'орэн нын-
ны — В'вавак'.

Ныгытэлк'
о'равэтльан

нмэн тэленъеп гатвален уйн'э эмилгэркэ.
К'ынвэр к'ол чимг'угъи о'равэтльан. К'ын-
вэр, н'эвъэн ивнин:

— Ы'ми'ан, мытк'ытрирэ эмыннэ к'амэтвак. Нымкы-
к'ин гынникыт варкыт нымэйын'к'инэт, нычачак'энат.
Мин'кыри мынмынат ытри ынк'вам рэк'э? Мин'кыри ва-
лыын гынникык энанмэнан' мытэйкын?

Н'эвъэнэ ивнин:

— Гымнан итык тычимг'уплыткун гэмгэгыниникин
энанмэнан'ат — ан'к'агыннэкэн эвыр эмнун'гынникин.

Пынлёнэн н'эвъэнэ: «Гынан-ым?»

— Гымнан ымы ытр'эч аман'к'агыннэкэнат тычим-
г'унэт.

Н'эвъэнэ ивнин: «Гымнан ымыльо трэтэйкын'ынэт».

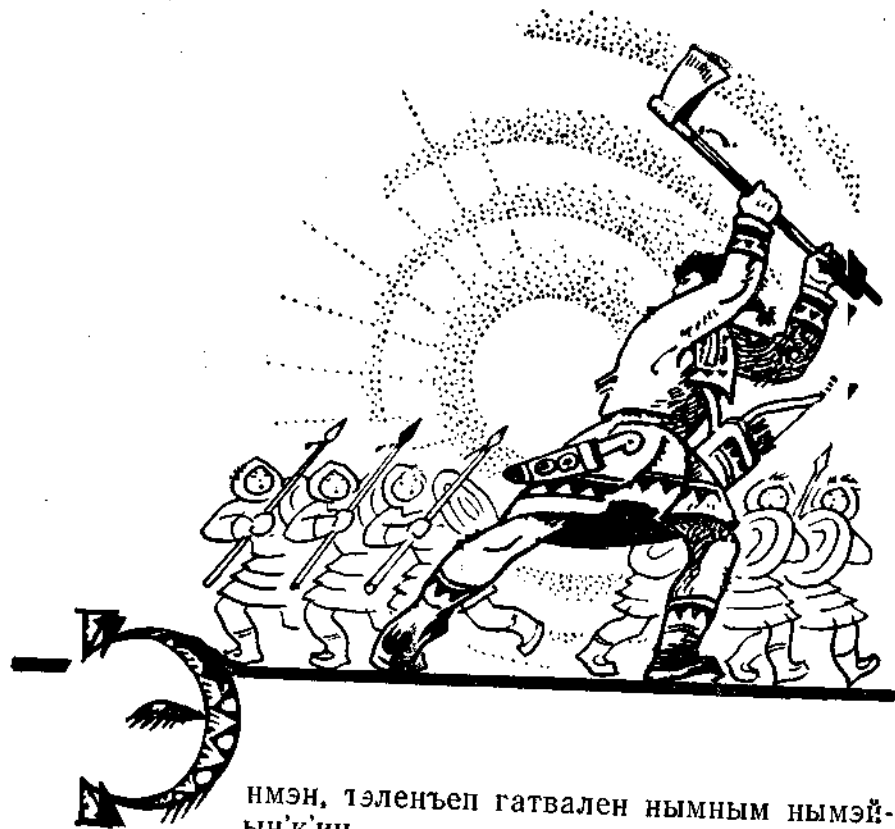
— Китак'ун-ым к'ытвыгынат, мин'кыри валыит гы-
нан чимг'унэт?

— Анык'ун, ынн'ин валыит гымнан гэчимг'улинэт.
Нымэльэв к'ыпалёмтэлгэ! Ан'к'акэн мытвынат: мэмылтэ
купрэтэ мэчынкы ранмын'ынат, ун'эалти и'ннып'эитэ га-
токкама мэчынкы ранмын'ынат.

— Китак'ун мынтэйкынэт!

Ынк'энат нэтэйкынэт ымыльо. Купрэтэ тымнэн мэ-
мыл, и'ннып'эитэ гатоккама тымнэн ун'эал, пойга тымнэн
умк'ы. Нэмык'эй пойга тымнэн кэй'ын. Ынн'ин валыит
тэленъепкинэт энанмэнан'ат гатваленат.

нмэн, төлөнъеп гатвален нымным нымэй-
ын'к'ин.

Ынр'ѡам инъэ люур гининилин нымкык'ин э'к'эльыт...
Н'ээккэк'эе л'уунин э'к'эльымкын ининил'ын ынк'ѡам
к'улильэтг'и:

— Колё э'к'эльын тылеркын!

Аны рэмкын гатэнмавлен гынтавынвы нотагты, ин'
к'ун лыгэн н'эйык н'ѡатчынат. К'утырык орвыткынык нэ-
нэнэт э'мэтэ гэнтылинэт. Ынк'ѡам яачы тыделъэ гынтэв-
кы, к'ол н'инк'эй гэнэрэтлин...

Нак'ам э'к'эльыт пэнин нывэлеркылек'инэт. Нак'ам
ытлыгэ нэнэны рарат'ё люн'л'уэтэ.

Люур ынан'янотыльѡа э'к'эльэ, эрмэчъэ, л'уунин н'ин-
к'эй. Эвын ымы м'ээн'инк'эй гырытлин, ымы рынныкок'ай
ырытык рээн нинэнрык'ин.

Эрмэчъэ нинэгитэк'ин. Люур н'инк'эе ырытк'эе ырым-
нин л'явтэпы ынк'ѡам левтык ирнин. Эрмэчъэ ивнин:

— А'мын, гынан вай энанмэ!

Ынн'ѡам ымы вэлер гэмутлыгъэ эрын, ытръэч к'ынур
пакота гэнтылин рынныкота. Этк'ыле-ым нивк'ин эрмэчъ-
ын:

— А'мын, энанмэ гынан! Опопы эк'ылпэ к'энанмы гы-
нан, чен'эр энанмэ! Вытку-ым гынан энанмэ.

Ынк'о-ым ивнин эрмэчъэ н'инк'эй:

— Гынан н'отк'эн пойгын рэлгын'ын, э'квырга в'э-
тагнэты!

Ынр'ѡам-ым эрмэчъэ чычетувик тынпынэн ынк'ѡам ив-
нин в'ээн'ок:

— Ытлэн кэтэм гымыгмил рэрмэтвигъэ. Ыныкит ын-
к'эн гымнин пойгын к'онпы гынык рэнтын'ын — гымыг-
мил рамлытвэгъа.

А'мын-ым, в'йиги эрмэчъын. Лыгэн р'ыг'и — вытку
ынин тумгымкын ининиг'и.

Лыгэн эвыр нэльугъэн в'ильын ыргин эрмэчъын, гын-
тэкв'ээт. Нивк'инэт гынтавма:

Этки, н'оты!

Аны рэмкын ынк'оры гэлэлк'ынтэтлин. Ынк'ѡам ымы
ынк'энат ытлыгыт пэлк'ынтэтг'ээт. Э'чгырэ ыргынан нэл-
к'ырирын н'инк'эй — эвын уйн'э.

Люур ининиг'и. Ытлыгыт эймэкв'ээт — эвын н'инк'эй
в'илекеы к'ача нытвак'эн, к'ытлыги, эрмэчъын ганмылен.
Ынк'о нам'ылэн:

— Гынан тымын?

Н'инк'эе ивнинэт:

— Вынэ вай-ым, н'отк'эната ырытк'эе тырыпг'ээн ын-
к'ѡам левтык тирг'ээн. Люур ынан иникв'и: «А'мын-ым
вытку гынан энанмэ!» — ынк'ѡам н'отк'эн пойгын инэйыл-
г'и. Лымн'э иникв'и: «Ыныкит н'отк'эн пойгын антым-
н'эвка рэнтын'ын, гымыгмил рэрмэтвигъэ ынк'ѡам рам-
лытвэгъа».

Ынк'о ытлыгэ ивнин:

— К'ун к'эйвэ, ынн'ин к'итги!

А'мын-ым, ымыльѡо гынтэвыльыт энмэч пэлк'ынтэт-
г'ээт, рагтыг'бат.

К'ынвэр ынк'эн н'инк'эй мэйн'этг'и, энмэч а'ачеко
н'ээлг'и. Ынин ытлыгыт в'ыг'ээт. Пэнин ытлэн нил'ю-
л'эйтк'ин чама нымлытвэк'эн амк'ын'ычо. Ынк'оры н'от-
к'эн а'ачек эрмэчъу чама мылыльѡо гэн'эетлин. Лыгэн э'к'э-
льын пыкитл'ээн нэнанмыткок'эн.

Энмэн ытлэн ганымытвален вээмык к'ача, н'эйык рымагты. Энмэн ынк'эн н'эгны — Валян'ай, Ван'карэмак к'ача валбын, ытръэч амнон'ын'к'ач. Ынр'ам ытлэн уйн'э эн'инк'эйкыльу гитлин. Ытръэч гэн'эв'ээнэ гатваленат.

Ынр'ам к'утти н'ирэк', генинэльэ валбыт, пенин гынникгиллилыт нотайпы. К'ол рыннинэт ырык ытлыгэ ивнинэт:

— Ынн'э Валян'айык рымагтэты элк'ыткэ к'итыркынитык!

Эккэт-ым валёмг'ат ынк'ам икв'эт:

— Вынэ к'ырым мынылк'ыт ынкыри!

Ынк'ам-ым к'ол икв'и нэмэ гыннэк'гэлама:

— А'мын, кит'ам ынкыри мынылк'ыт, н'эйык рымагтэты!

Ытлен'ин н'ээнк'этик'ин, нивк'ин:

— Вынэ ынн'э! Этки н'ан ытлыгэ нын'ботавморэ!

Вэнлыги ынээльэ нэначын'к'эн, нинивк'ин:

— Гыт эмтэн'ыльэ э'нк'этыркын!

К'ынвэр к'ытг'эт. Н'айыткынатг'ат, к'алетлы нэгитэн — эвын гэн'эв'ээнэ купрэк пымигчирэтк'инэт. Ынээльэ ытлен'и ивнин:

— Китак'ун, мырыпг'ээн!

Ытлен'ютэ р'отавнэн. Вэнлыги ырымнин. Ынр'ам рынныкон лыгэн гыткак к'ача ирг'и. Эрмэчын гырголягты лылепыткуг'и ынк'ам икв'и:

— К'ак'а, рэк'э гиину нэлгыгым? Кит'ам р'энутэт, мыёпатынат!

Пойгын эйминнин эрмэч'э ынк'ам к'ытг'и. Лыгэн эвыр пэтлек'эй й'онэнат. Лыгэн й'онэнат — ивнинэт:

— Вынэ морыкы мынк'амэтваск'эв, а'тав лыгэн еттык!

А'мын-ым, к'ытг'эт. Ынк'ам к'амэтвама ивнинэт эрмэч'э:

— А'тав, мынувичвэт!

Ынээльын вэтгыры ваг'э, ытръэч пынлөг'э:

— Рэк'ээм мытритг'э?

— Пойга, — татлыгнэн эрмэч'э.

Аны, моог'ат пойгыльатык.

Люур тымнэн эрмэч'э увичвытумгын. Ынк'ам ивнин к'ол:

— Вэлэр гыт к'ырагты!

Рагтыг'э ытлен'и. Ярак пыкирык, пын'ылтэлг'э.

Ынк'о ытлэн моог'э илюльэтык, эмрэрмэвн'э чама амрамлытвэн'а. Лыгэн пэтле эрмэкв'и ынк'ам мылытвэг'э.

К'ынвэр к'ытг'и нэмэ ынкырилы. Нэмэ лыгэн н'айыткынгыпы ырымнин эрмэч'ын, вээмык к'ача валбын. Нэмэ эрмэч'э ёпаннэн. Нэмэ ынкы й'онэн — ивнин:

— Како, нэм'эм ети?

— Ии, тыетык! — татлыгнэн.

— Вынэ мынрагты морыкы! — эрмэч'э ивнин.

Ырыкы к'ытг'эт. Нэмэ к'амэтвама ивнин эрмэч'э:

— А'мын-ым, мынувичвэт!

— Вынэ а'тав, кит'ам! — татлыгнэн турэрмэч'э.

Ынк'о торымгог'ат увичвэтык пойга. Ым'ылэн'эт ымы ымныкэрэт ныпойгыльатк'энат. К'ынвэр аны лымн'э н'ырок' ыл'эн'эт ынк'ам н'ырок' ныкирит ныпойгыльатк'энат. Люур турэрмэч'э пивнин ынпыэрмэч'ын гыткайпы. Арычга ирг'и ытлэн ынк'ам икв'и:

— Како, мэй! Ынр'ам инирг'и гынан! Олопы к'энаган'ынмы ынк'ам гымнин н'эв'ээн к'ылгыгын!

Ынк'о тымнэн ынк'ам н'эв'ээн лыгнин турэрмэч'э.

Ынн'ия гатваленат тэлен'епкин эрмэч'ыргин вагыргын.

Кэйн'ын
ынк'ам
н'инк'эй

Ынк'эн мэйн'ынымнымык гатвален элек. К'олет'ылэ н'инк'эйгинив тэнмавр'о-г'ат оон'ынтанвэты. Ырык рээн-ым к'ол нанк'ылын н'э-выск'эт гатэнмавлен оон'ынтанвэты. Ынк'он эквэтг'эт н'оонрэ, ыягты — н'энку а'мын лыгимыкуун'ылыын.

Вынэ н'ан ноон'ыгыркэчек'энат н'энку н'энк'айым-кычгын. Люур рай к'ол н'инк'эй к'улильэтг'и кытынгыш-тава: «Вынэ н'оты кэйн'оон!»

Аны лыгэн эвыр ынк'эк'эй н'энк'айымкычгын гатля-пыткочаленат камлелы ырык, ынк'о нэлыун — эвын кэй-н'ын нылек'ин тэкэм ырыкэг'ийт... Н'энк'айымкычгын га-гынтавчален о'раяран'к'ачагты. Чымк'ык лыгэн эмпаян ныпэчаткок'эн ынкы р'эзтык, эвыр м'баян н'инк'эйк'эй эвытлым н'ээкк'эк'эй. Нытэргылыатчак'энат-ым ынк'эн м'баянвык'агтэ, вачак' вэнлыги к'ырым ын'ватчанат май-н'ыянва.

Ынрак' пэлятг'э нанк'ылын, гэпэн'ивэтлин. Лыгэн-ым ынкы пиринин кэйн'э нанк'ылын н'эвыск'эт. Ынр'я-н'ан пыкиринэн'у нанк'ыт'айытчанэн нанк'ылык'ай... Лыгэн-ым ынкы тымнэн, к'эчейыр'ын ымыльо йыто-льаннэн, нанк'ычыко валын нэнэнэк'эй ымы, нак'ам нэ-

юльэтк'ээтк'ин. Кэйн'э руйвынин н'эвыск'эт-ым, ынк'о нэ-нэнэк'эй пиринин ынк'ам ыныграгты рыльэтэннин.

Ынр'я н'ан кэйн'э нэнанмыткок'энат гыр'ольыт рэк-вытти, мэн'инрин ылвэт ышк'ам нэнанлыватк'эн ынк'э-ната лывээр'я.

К'ынвэр мэйн'этк'ээтг'и нэнэнэк'эй. Энмэч нычайвыт-кон'н'ок'эн нэнэнэк'эй. Кайн'ырачыко мэйн'этг'и. Эвыр н'аргыногты нэнанк'ытчерантовк'эн кэйн'э. Ынк'о, к'ын-вэр, вэтгавын'ной н'инк'эйк'эй — кэйн'ын ытри вэтга-вын'н'ог'ват...

К'олет'ылэ ивнин кэйн'э:

— Рэк'э-ым нытэйн'этигыт?

— Ылвэт'уле, мэн'инрин к'аат'оля ынк'ам чама имырэк'э.

— Ынк'ам вай эти трэлвэгиликын, трэтэйн'этги-ликын?

— К'эл'юк'ымы!

Ылвагэделельатын'ой кэйн'ын тан'к'онпы. Аны ылвылю нэнанмыткок'эн нымкык'ин! А'мын, н'инк'эйк'эй вынэ нылгинымэдьэв нытэйн'этк'ин ынк'ам аны нылгиныйы-к'эв нымэйн'этк'ин — энмэч н'инк'эю н'элг'и, нотайпы нылейвык'ин амынан... Ынк'о-ым энмэч гыттэпэк'ви.

К'олет'ылэ нэмэ ылвэгилик'и кэйн'ын. Амынан н'ин-к'эйк'эй нэмэ пэлятг'э ярак. Эчги эквэтг'и кэйн'ын, лы-гэн мачоратвак пыкирг'и рэк'окалгын... Н'инк'эе ивнин:

— Ако, еттык!

— Ии!

— Мэн'к'о ети?

— Вынэ ыяайпы!

Рэк'окалгын нымн'ылэк'эн:

— Гыт-ым иа'м н'утку, кайн'ырак нытвайгыт?

— Мин'кыри к'ун эвын н'уткэкинэйгым.

— Элымн'э, н'уткэкинэйгыт! Э'м'ым гынин ытлыгын?

— К'оон', нак'ам гымнан гэмo.

— Нак'ам лымн'ээм гымнан лыги...

— Элымн'э, э'митлэн-ым игыр?

— Игыр ытлэн ярак.

— Элымн'э, ярак, э'митлэн-ым ынин яран'ы?

— Н'анк'эн-ым, о'равэтляк рээн нымытваркын.

— Како, элымн'э н'энку! Нак'ам-ым гым иа'м н'утку?

— Гымнан-ым нак'ам лыги, иа'м н'утку варкын.

— Элымн'э.

— Э'мьим гынин ытля?

— К'оон', нак'ам ымы гэмо тылгыркын ытля чинит-кин...

— Како, элымн'э, нак'ам нэмэ гымнан лыги... Ако вай-ым мин'кыри н'утку нывайгыт?

— Вынэ ынн'атал нак'ам нымэльэв!

— Мин'кыри нывэйи'этигыт?

— Вынэ ымы нылгинымэльэв!

— Элымн'э! Опопы ырак' мымн'ылтэлык...

— Ээй! — гакоргавлен н'инк'эй.

— Вай-ым гынин ытля-ытлыгыт ганымытваленат майн'ырагэнэвык, мэйи'нымнымык. Ынк'ям ынкы ганымытвален н'инк'эй нылгинымкык'ин. К'ол-ым вай итгээт элек н'энк'айымкычгын оон'ынтачагыт тан'ымыльо чекэй. А'мын-ым, аны нылгээк'эгнитк'ин! Ынк'ям ынкэгрээн гэквэтлиг гынин ытля, нанк'ыльын, оон'ынтанвэты. Нак'ам ынкы тэн'эмн'инк'эй гоон'ынтатленат, ытрээч ынк'эн амынан гынин ытляк'ай ырык рээн гоон'ынтален. Ытлыгын-ым гынин нык'аалыатк'эн, нык'орагырэтк'эн... Ынк'ям ынк'эн ынкы нуун'ыгыркин'энэт. Люур рай к'ол н'инк'эй к'улильэтгы: «К'ыгит аноо, кэйи'ын етыркын н'анк'о!» Ынк'ым тан'ынымыльо гэтлепыткур'улинэт н'инк'эйгинив ынк'ям гагынтавчаленат яран'ачагыты... Лыгэн эн'ыян ныйк'унтэтк'ин, эмпаян нывэлятк'эн. Ынк'ям ынкы ынк'эн гынин ытля гэпэн'ивэтлиг, ынк'эната кэйи'э пиринин... А'м, лыгэн-ым эвыр ынкэк'эй нанк'эпы т'айытчанэн ынк'ям ымыльо к'эчейыр'ын йытольаннэн, ынк'ям тымнэн. Йык'к'эй-ым ынкаят рунин кэйи'э гынин ытля, нак'ам-ым гыт ынкы наптогыт кэйи'э гынык ытлянанк'ычыкойпы... Ынкы плиткуй кэйи'ын к'амэтвак, ырак' гыт нэпиригыт-ым ынк'ям рагыгэ ченэтрагы. А'мын-ым ынк'ям вай н'утку йык'к'эй нэнмэйи'эквыт.

— Како мэй! Ынн'атал-ым вэлынкык'унэйгыт!

Пын'ылтэлма, н'инк'эй рыпэт гатан'йыкыргыгаван'катлен. А'мын, чиниткин ытля ейвэчу гэлгылин ынкы н'инк'эе чама гэивик'этлин...

Ынк'о нэмэ ивнин рик'укэтэ:

— А'мын-ым, ырак' гыт мин'кыри рымагтэты ра-нымытва, мытвыг'ан ынк'эн!

— Ээй! — ночыткок'эн н'инк'эй.

— Игыр-ым вай н'утку нымывтаркын гыт, ырак'-ым мэвынлым к'ылваквэ рагыт, мин'кыри к'ун вай гыт нэнмэйи'эвыркынныгыт, эмрэнун'э мэйи'этык...

— Ооккой мэй! — вынэ нылгайылгавк'эн н'инк'эй.

— Анык'ун-ым н'утри тан'ын' ратваг'а: игыр лыгэн к'ырагагыт, вай гынин яралыт чымче варкыт. Лыгэн-ым, эмытгэет к'ыгагчаквэ!

...А'мын, вынэ н'инк'эй гани'энайпылен кайн'эты! Ынкы-ым кэйи'ык ыннанмытлынча гэтгивилин, эвыр ыннанмытлын'гэвэлыи. Ытлэн ынк'эн тап'гэмо нинэлгык'ин, к'ытлыги, ыннин ытлыгыт варкыт.

— Ыныкит игыр рэпкиргэ ярак, вэтык'ун к'ынмыгын гымыкы майн'ычымн'ы, лыгэн к'ык'аптгэтрагын нутэк, ынк'ям ынан трэлыун'ын.

— Ээй, вынэ транмын'ын, ынн'атал-ым вэлынкык'унэйгыт, инэвинрэтгы! К'ымэк а'мын кэйи'э энанмы, ынн'атал-ым тыкоргавыркын!

Ынк'о рик'укэтэ ивнин:

— Таам вынэ, мынэквэет, — гым ченэтрагы, гыт-ым нэмьк'эй ченэтрагы!

Ынк'о эквэетгэет ам'яра. Н'инк'эйк'эй нылгэркычавычильатк'эн ярагыт! Ярак люур пыкиргыи... Най'ойвыг'ан ынкэкинэтэ нымыввальа, ырак' нымн'ылэйвык'эн:

— Мин'кэкинэйгыт?

Ынк'о моогэе пын'ылтэлык. Тан'ымыльо тывыльаннэн рик'укин тыв'э: ытля-ытлыгыт тывыльаннэнат, кэйи'ык нымывтагыргын тывыльаннэн. Ынк'о тан'валёмр'юг'ат... К'ытлыги, кэйи'э гэнмэйи'эвлиг н'инк'эй!

Аны тан'ымыльо гакоргавр'оленат, ытлыгын ымы ынкы. Галгэнаглытлен ытлыгэты н'инк'эй!

Ынк'о нанмын чымн'ы рэк'окагыт пуур'у.

Ытрээч.

Клявыл ынкъам н'эвзэнийырыын нынымытва-
к'энат.

К'ол итгыи к'лявыл ивнинигыи. Лыгэн ы'вэк'уч эквэт-
гыи, н'эвзэн н'ытогъэ ынкъам ан'к'аванвэты к'ытгыи, йыт-
рыттэ рынэнин рымавынвы. Люур мэмыл ванвычыкой-
пы пиврэгыи, н'эвзэнийырыын к'айымгойпы пиринин ы-
нкъам мэмылычыкогты рэквэтэвнин...

Рагтыгъэ к'лявыл — эвын н'эвзэн уйн'э. Аны к'ля-
выл ымныкэрэт гильуткулин — уйн'э, лыук лывавнэн...
Ынк'о эргатык н'ытогъэ, рэк'окалгын лыунин. Ивнин ри-
к'укэтэ:

— Нырэк'игыт?

Ивнин к'лявыля:

— Гымнин н'эвзэн гантымн'эвлен!

Рик'укэтэ ивнин:

— Эргатык кынмал мынлыугъэн ванын'. Ытри ынкы
варкыт. Гынин н'эвзэн гэлгылин мэмыля...

Рагтыгъэ к'лявыл ынкъам купрэн ынанъомрычыын
рытэнмавнэн.

Ынк'о эргатык эквэтгъэт, копрантыватыск'экваат. Ри-
к'укэтэ гамгаваны нэнай'откок'эн. К'ол лыунин, ынк'о

йын'отконэн — эвын колё тыкгаткэта! Ивнин рик'укэтэ:

— Н'утку к'энантыват!

Ынкы рытваннэнат. Рик'укэтэ ивнин:

— Эвыт раквагъа н'авмэмыл, тэнуйгын к'ыгтыгын,
к'ол ытгыын авынаэгты к'ывэнн'ыгын, линлин' мэмы-
лыткынык к'ынтыгын ынкъам к'ынтогэ. Мачынан ынкы
нытваркын.

Ынк'о эргатык купрэт ёпаннэнат, эвын гаквален н'ав-
мэмылчын'ын... Ынк'о рырагтаннэн ынкъам тэнуйгын
йыннин. Ытгыын ратвынэн, рывэнн'ынин авынаэльэты,
линлин' йытонэн, мэмылыткынык рытриллин. Ынк'о к'ля-
выл н'ытогъэ. Этъок'айк'ын рэк'икв'ын — люур рымъэй-
н'энин... К'лявыля ивнин:

— А'мын како, ынн'атал-ым мин'кыри гэлк'ытигыт?
Ивнин н'эвзэнийыръэ:

— Гым ытлэн мэмыля гэнанрагтатлен.

Нъырзык'ин
эн'эн'ылын

нмэн, к'улинымнымык к'ол гатъылын'олен н'эвыск'этк'эй. А'мын-ым, аны лыгитэнчим-гъулын н'эвыск'этк'эй чама нылгэныван'эк'эн. Ытлыгэ, ытльата ынк'ам ытленъорык гылёо нылгык'ин ытлён.

Ынкы-ым, мэтчимчек, нытвак'эн нымнымк'эйык к'ол эн'эн'ылын. К'ынвэр ытлыгын икв'и:

— Тытэн'эт вэрин, мин'кыри мынинмык? Нак'ам н'утку варкын мэтчимче нымнымк'эйык, лын'ыр амытва рыт'ё, эн'эн'ылын.

Н'эв'энэ ивнин:

— Вынэ а'тав, опопы к'ыгтыгын. Юрэк'-ым н'ынмэ-левэннин!

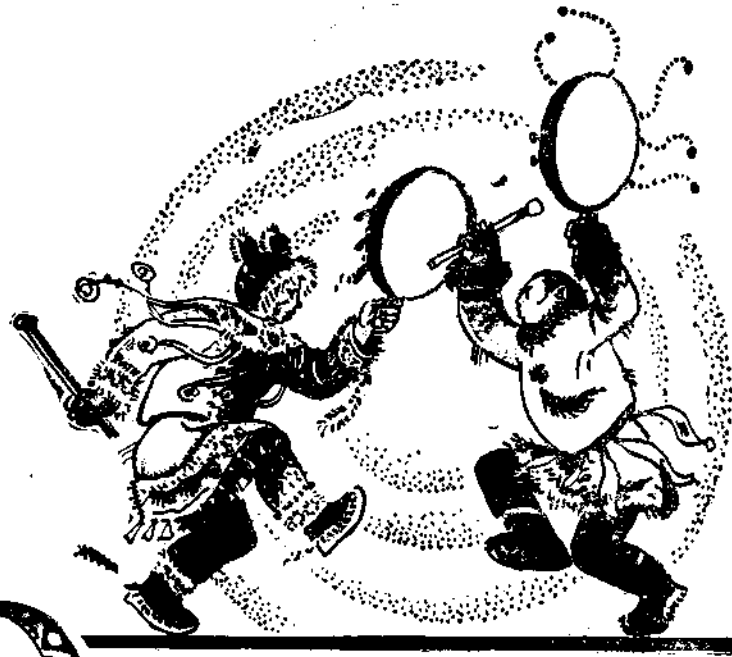
Нак'ам ытленъюк'эгти нытэргыр'ок'энат лин'виттэ чакэттэты. Эквэтгын ытлыгын ан'ан'ыльэты. Пыкирг'и нымнымк'эйык. Икв'эт:

— Ако, еттык!

— Ии!

— Ако, к'эйн'ун-ым эвыр рэк'ылыгыт?

— Вынэ к'ун, нак'ам ипэ к'ун, мэливылыт, н'утку варкын эн'эн'ылын! Э'митлён-ым ынин яран'ы?

— Вай ын'к'эн-ым н'аан, ятрак чымче итыркын!
К'ытг'и н'эри. Ярачыкогты рэк'икв'и. Люур вай:

— Ако, еттык!

— Ии!

— Ээй, вынэ к'ычайпатгыткы вай рэмкылын!
Начайпатг'ан. Чайпанма-ым нывэтгавчетк'энат. Нэ-намн'ылёк'эн рэмкылын: «Мэн'к'о етг'и?»

— Вынэ ярайпы.

— Ако, к'эйн'ун-ым рэк'ылыгыт?

— Вынэ к'ун ыр'а мургин н'ээкык галгэтъылы-н'олен.

— Ако, элымн'э!

— Ынк'ам чит гыт тыгтыгыт.

— Вынэ алымы, трай'он'ын, ынан тьытлеп трэнмэ-левэнн'ын!

Чаёплытког'ат, ынк'о эквэтг'эт.

Пыкирг'эт. Лыгэн эвыр й'онэн тьытльэн:

— Э'митлён ныт'ылк'ин?

— Н'отк'эн-ым вай, к'эптин...

Эчги вулк'ытвиг'и, ытрак' эльоткомгой. Колё аны нылгикэльэткульэткин чама лыгэн нылгэярарпеглярьо-к'эн! Нак'ам тьытльэн ыныкгин'кы нинэнт'ык'ин...

Эргатык лыгин'э кыекв'и эн'эн'ылын. Рыг'евнин тьытльэн. Ынкы вуск'ымчыку нэнанпеглярьовк'эн, лы-гэн икумин'кыри нинэнт'ивык'ин...

Ынк'о т'эче кивыткуг'и-ым — икв'и:

— Трагтын'нок-ым вай! Итык-ым вай лыгэн н'эран'ы-лэ рэмэлекв'э! — Ынк'о нивк'ин, — Иик вынэ, итык-ым, этъым, тынмэлевэтын, ытр'эч-ым н'элг'и вилвил...

Нивк'инэт авыралыт: «Вынэ ынан мытрэкурн'ын!»

К'ынвэр рагтыг'э эн'эн'ылын. Авырал'а ыныкаг-ты нэймитын лыгэчылыын раквытчин'ын ынк'ам лым-н'э моок'ор.

Ынк'оры рэмкын э'раткомгон'ной. Аны тан'эт'ё н'э-выск'этк'эй галгэтъылын'олен! Тэкэм люур вай э'рама в'иг'и... Нак'ам к'ытлыги, люн'ынмэлевэтэ рыннин.

Ынк'о-ым ынк'эн эн'эн'ылын танлёнр'элягта гитлин. Лыгэн тан'к'онпы эвытрыкэ гэн'этлин. Этъым, лыгэя-агты гаялгытлен... Ы'мто, а'мын к'эглинангэт эты, эн'э-н'ылыт нылгин'ырык'инэт?!

Эн'эн'ылын —
тэмъюн'ыткулын

Ы

нк'эн гатвален тэленъеп. Энмэн нивк'ин
ынанчинит:

- Гым мэчынкы эн'эн'ылыгым. Эвыр мэн'ин ратъылын'оркын, к'энагтыркынэтык!
- Ымыльо амк'ынъычо нинивк'инэт:
- Эргатык к'ыетгытык! Ымыльо гатакэчгык'айма к'итгытык! К'ывалёмгытык! Ыныкит ыннэн уйн'э этэкичгык'эйкэ ритгэ, к'ол ыннн ройыръыкэн рэв'ыггэ.
- Эргатык к'ытръуггэт. Ымыльо гэтэкичгэ гитлинэт.
- К'олетгылэ к'утынин экык тъылын'оггэ. Эргатык йыннэн эн'эн'ылын. Икв'и:
- Вынэ н'оты экык тъылын'оггэ.
- Эн'эн'ыльэ ивнин:
- К'эйвэ рэнамынгыкванн'ытык?
- Вынэ мытрамынгыкватгыт!
- Эргатык к'ытгги эн'эн'ылын, эвын ггэк'эрэлин тъытлээн. А'тав ильуткугги. Авынэльткуггы в'ыгги экык. Люур ытлыгын икв'и:

- Вынэ вай в'ыгги!
- Эн'эн'ыльэ пылленэнат:
- В'ыгги?
- Вынэ вай в'ыгги!
- Анык'ун мытвыгган, иа'м в'ыгги ынк'эн н'инк'эй. к'ыпалёмтэлгытык! I п гымнан гымнин ильуткукэлы э'й-н'эвкэ, еп эпкиркэ в'ыгги. Ыныкит нъыпкирггэн, к'ырым нъыв'ыггэн.
- Этынва пылленэн:
- Игыр-ым экык а'к'анаёвын'?
- Эн'эн'ыльэ ивнин:
- Чамъам.
- Этынва пылленэн:
- Этык'ун трамынгыквыгыт?
- Эн'эн'ылын икв'и:
- Вынэ рэнамынгыкватгга. Ыныкит энамынгыкватка ринэтын', нэмэ к'ол рэв'ыггэ экык.
- Этынва ивнин:
- Вынэ мымынгыкватгыт!
- Мынгыкво йылнинэт мытлын'эн к'орат, н'ирэк' ы'тт'ыт, н'ырок' и'гнэлгыт.
- Эн'эн'ылын раггыггэ.
- Нэмэ к'ол экык тъылын'оггэ. Нэмэ йыннэн эн'эн'ылын. Нэмэ к'ытгги. Ильуткугги. Ынкъам икв'и:
- Эргатык рэмэлеквгэ. К'энамынгыкватггэ!
- Вынэ мымынгыкватгыт.
- Пытк'ымыкын' мынгыкваннэн. Эквэтгги эн'эн'ылын.
- Лыгэн эквэтгги, в'ыгги тъытлээн. Ытлыгын икв'и:
- Чекалван' валыт! Эккэт тэлпыркыт!
- Ынрак' н'ээкык тъылын'оггэ. Нэмэ эн'эн'ылын йыннэн, ивнин:
- Вынэ н'ээкык ынр'ам тъылын'оггэ.
- Эн'эн'ылын нэмэ к'ытгги. Нэмэ ильуткугги, икв'и:
- Ынан рэмэлевын'.
- Ытлыгэ ивнин:
- Вынэ нымэлевын-ым, к'ыраггыгэ.
- Вынэ, игыр трараггыгга, энмэч к'энамынгыкватгэ.
- Этынва ивнин:
- Вынэ чик'к'ырым мымынгыкватгыт, э'ткин' ы'р'унтэтръуркын!
- Эн'эн'ылын икв'и:

— Эвѣим ымыльоторэ рэвѣиткунтык!
 Ани'энайпыгэ эн'эн'ылын, эквэтгѣи лѣгмынгыквата.
 Ымыльо люн'вѣитэ итгээт. Ынк'оры эн'эн'ылын э'к'у
 нэтчын. Ымыльо нивк'инэт:
 — Ынк'эн эн'эн'ылын нылгинѣырѣык'ин, ытрѣэч ны-
 рагаймычѣавн'ык'эн.
 Ымыльорык э'к'у нэтчын.
 Ынн'ин тѣленѣепкин эн'эн'ылыт нырагаймычѣав-
 н'ык'энат.

Иичѣмрэтти,
 н'ырагарэ
 вальыт

Ытля ымы гѣвѣилин ынкѣам ытлыгын.
 Ылвылю элек нынмыткок'эн. Ипэ к'ол
 итгээт увильэтгээт ылвытѣуле, лыгэн ынкы напѣлянат
 ук'к'эмчыку эрѣйырѣын ынкѣам ыпалгын.

Эвын етгээт, рѣк'э ыпалгын гаткон'н'олен, ымы эрѣэт
 гѣтѣэттивилинэт. К'ол ынѣэлын иквѣи:

— Ытлѣн рѣк'э руркынинэт эрѣэт? Кита к'ол чайвыт-
 кон'н'ок ныпѣлятын, а'тав гыррыру мынылгын, рѣэнут
 рѣркын, мури амк'ынн'ыток.

Ымыльо ылвѣгидигѣэт, н'ырак'ав пѣлятгѣэ. Ынан-
 н'энчѣан пѣлятыйгот нѣнтын. Тытлык атчыгѣэ ынк'эн
 о'равѣтлѣан...

Эвын амгынотѣылѣ нынѣэлк'ин. Люур ранмѣйпык ви-
 илетгѣи... Лыгэн ынкы э'уликѣ нѣатчак'эн. Эмк'элелвы-
 нѣ нивк'ин: «Вѣчыым н'отк'эн ныетк'ин».

Эвын рѣгѣи тан'амѣыттѣымѣеквѣйн'ын н'ѣвѣэнийырѣ-
 ын... Авѣтывак' к'лявыля пѣнрынэн. Аны энмѣэн гѣтѣй-

кэвлинэт... Люур амъыттымъеквэйи'а авынтайкавэты ивнин:

— Опопы к'энаматагэ. Йъарат амк'лявылторэ варкынэтык, яйвачгыргыторэ! Вэлер-ым ван'эльо митыркин.

Аны энмэн о'равэтляк'ай гувильэтлин, амъыттымъеквэйи'ын тыргэтыюунин, гыргоча ыпалга энайпаннэн. Ынк'о иквьи н'эвэныйырыын:

— Виин о'рарайырэ к'ылиги, ынан эвыт триквыт, тагам о'ран'анк'о к'ылиги!

Лыганлыгэ о'равэтлян — н'эвэныйырыэ ивнин:

— Таам, о'ран'анк'о к'инэгитэ!

Эвын гитэнин — йык'к'айыым н'эвэныйырыын ынкы гитэнин... О'равэтлята ивнин:

— Мыматагыт!

Матанэн.

Еп чейвыткульыт эпкиркэ, увильэтгьи н'эвэныйырыын. Люур пыкиргэет н'ырооргарэ. Н'ытогэ н'эвэныйырыын. Лыгэкоргаквэат ынинэлыт! Рэгэет чоттагнэты. Ынан-ыныпыча матанэн. К'ол анн'энайпыгэ инэлыулын...

Чейвыткугэет нэмэ н'ырооргарэ, к'ол пэлятгэ. Еро-чыко н'эптык'ин н'эвэныйырыын. К'лявыл рэск'иквьи, ивнин:

— Йык'к'эй гимнан мыматагыт!

— Э'ткин'игыт! Вынэ к'ырым! — н'эвэныйырыэ ивнин.

Элгык'ай эйминнин, чит вылгыпыркинэн... Люур вы-ры иргэи о'равэтлян — тымнэн, к'ытлыги... Эк'ылпэ нэл-гычыку рычымк'эннин, кылтыннн, майык рыннин.

Чейвыткульыт етгэет, н'эвэныйырыын никвээн:

— Э'м'ым мургин ытлен'и?

Н'эвыск'этэ ивнинэт:

— Лыгэн турык яачы рэетгыпгэ.

Ынр'ам к'ол пэлятгэ, ынанынпычыын. Майгэн'кы ныгатгаткок'эн. Люур лявтэты рээнут эрэтгьи... Маленэн, эвыр гитэнин — мутлымул. Иквьи эмк'элелвынэ: «Ынр'ам рээнут?» Нэмэ гатгаткон'ногэ — нэмэ йиннин мутле... К'ынвэр налгымай рырыткунин — эвын ынкы льуинн ыргин ытлен'и, к'ытлыги, н'авэныйырыин'а ганмылен... Лыгэн авъеткынка нэмэ румэкэвнин.

К'утти ытленъют етгэет — винвэ ивнинэт:

— К'ытлыги, этъым, н'эвыск'этэ ганмылен...

Ынк'о эргатык ымыльо чейвыткугэет. Нутэк увэрай-

н'ын нэтэйкын. Аны тан'ымъылён'эт гэкимъыгичилинэт. Лыгэн увэраин'ык ныёлъатк'энат. К'ынвэр ы'ттъымил майн'ан'ногэат кымъыгинив...

Ынк'о эргатык н'эвэныйырыын ныван'эк'эн чотыткы-нык.

Люур кагынмыткыната к'очелгылгык'ай льуинн. Н'эвэ-ныйырыын иквьи:

— Н'отк'энат р'агыпы лейвыркыт?

К'очелгылгык'ай люур иквьи:

— Ы'трэч лыгэн гыныкы эмъейвэчетэ тыетык. Ивкэ к'ун миквыт — гыныкы нэтэйкын нутэк увэраин'ын. Лыгэн эргатык нэрикувыт: «Ивкэ к'ун, ылвамкин'ын выргыргэркын, мын'ёпатын!» — лыгэн к'иквынэт: «Ев-ев, мамкэргыпык! Виин н'отк'энат чемынгыт кэргымма к'ынчи-чэркыниткы!»

К'эглин, эргатык, чайвытконвэпы етык, никвээн:

— Ылвамкин'ын мын'ёпатын!

Н'эвыск'этэ ивнинэт:

— Ев-ев, мамкэргыпык! Виин н'отк'энат чемынгыт к'ынчичэркыниткы кэргымма!

Люур эвыр нэгитэн — гагырголятлен... Нырэпирин'-кин — нылвак'эн пирик. Гырголятгэ.

К'ытлыги, к'училгык'эе гангырголявлен...

К

лявыля нынну гэлгылин «вагылгын» ынкъам «рэтэм». Ганымыльавлен нынну ынкы — «Вэгрэтэм». Аны ытлэн тан'вэн'ным ныпичгык'ин, тэн'пэнин к'онратвалын, ымын' нымным ванэван чымче ныван, мин'кыри к'ун найылгавк'эн, рэлк'ынн'ыт мэн'к'окэнат рэмкылыт кытамчачва. Ынкъам ынк'эната найылгавк'эн. Нак'ам ытлэн лымылын, н'ирэнн'эвылын. Ытлэн еп лыгэн а'атчек, э'квыргъам лыгэн гэле-лютлин, эвын лыгэн гэмэчынпэвылгэтлин.

Кулитгивик к'ол н'эв'ээн рылейвынин к'аагты. Ынкы эвын гагрор'ролен, к'аат эвын ныгр'ок'энат. Н'энку к'аатагнык, гытгык к'ача, пэн'бэлгын нэтэйкын, нак'ам н'эйгин'кы нывак'эн, эвыр н'элвыл гытолын'кы нывак'эн. Тэкэм пэтыкэлвайынвык увэмгог'ат, ынкы пэтыралк'ан'ынвык пэтырытын нылгинымкык'ин.

Нарычгытвак'эн ы'вэк'уч, н'эв'ээн-ым нувик'ин. Ынк'о мачгырголягты н'эвыск'эт ун'элгы. Ынкы ууркиткуг'ы н'эвыск'эт, ынк'о ы'вак'очегты к'ытгы эвтылягты.

Нэмэ-ым н'ан нунрэпэтк'ин тыляма, нак'ам н'эк'эгнитк'ин. Люур вай авынтыляма гыткак'ач лыгэгтонрапатг'э. Ынрак' тин'ук нэналвак'эн. Нак'ам рай ынкэчыку нинэлгийгуткуйвык'ин гыткалгын рэк'э... К'ынвэр тин'унин гыткак'ач — эвын ынкы рээн йытонэн ылчыкойпы кайн'ин'ын, лыгэн ынк'эн гыткак' рээн йытонэн... Ыныкит гитэнин н'эвыск'этэ, аны гэлгигынтэвлин о'рай'вак'очен'к'ачагты. Нак'ам нылгик'улильэтк'ин: «Аны, вай р'анотайн'оон!...»

Аны ы'вэк'уч гэлк'утыск'ычетлин йылк'ылын: «Э'митлэн?» — «Вай н'отк'эн!» Аны тумгэк'эй Вэгрэтэмк'эй пэтырынна гавылгытколен кайн'эты, тан'ам кытрэлык нинэнпыткэв'юук'ин пэтырынна. К'ынвэр н'ан тэн'ынпун-н'итэвнин кэйн'ын, гынтавычгатг'э кайн'ин'ын. Рагтыг'ат ытри.

Ынк'о нэмэ элер'зуг'ы. Тылванымтакачгыка ынр'эа гатвален, к'оныр'ым эвын ынн'ин эмк'ынгивик аным-такачгыка нывак'эн Вэгрэтэм. Тан'ымыльо вэем р'илер'зуг'ы. Кыткытр'ог'э.

Анольатынвык тылег'ы Вэгрэтэм. К'аанматыльатг'э, ынк'о имгилк'ытг'ы, к'аальатакватг'э. Тылвамыргынан н'эв'ээнти пэлянэнат. Нак'ам к'ол н'эв'ээн нанк'ылын. Ныннын'ыттык'инэт элен'ит.

...Люур рай к'улиныкитэ мэлк'эпы р'энут нывыргырг'ырук'ин нак'ам мэлк'ыткынык тан'вэн'ным мыгтэкичгылын.

Ынк'о эргатр'ог'э, нэгитэнэт тэкичгыт. Аны эвын гэлгинуйвылинэт тэкичгыт!

Ынк'о нэмэ йылк'этг'эет к'уливулк'ытвик. Кыекв'эет — эвын тэн'уйн'э тэкичгыт милк'ык, тан'ымыльо гэнуйвылинэт... Аны нылгайылгавк'энат!

К'улиныкитэ ярак'эн рэнмырэм нат'айытчаг'ан, лыгэн нынк'э'к'ыр'зувк'ин. К'ытлыги, ынк'энат кэйн'ыт... Ама-йылга-ым ванэван нырэк'ынэт н'эвыск'этти.

К'ынвэр, к'олетгылэ тэн'этэкичгыкэ н'элг'эет — тан'ымыльо гагтоленат кэйн'э.

К'уливулк'ытвик энарэрыльатын'н'ог'ат рэнолгыгэн'гыпы, лыгэн к'ун нылгивэгыткульэтк'инэт — уйн'э нывак'энат. Люур к'отляйн'ын ёрогты кытгы. Ерочыкон нэнчимир'эвын. Нанк'ылын нэпириг'эн. Ынк'о тан'авынк'олельыр'огты нанынтон'атын н'аргыногты.

Н'илгэ
рин'эльгыт

ивк'инэт, энмэн ынк'эн имъэлильырык гат-
вален тэленъеп. Энмэн к'ол имъэлильын
к'лявыл а'мын-ым, нивк'ин:
— Кита, мырин'эгъэк!
— Ээ, — н'эвъэнэ нинивк'ин.
Выквылгын н'утку нинилгэтк'ин н'илгэ ынк'ам ны-
рин'эк'ин. Ыаа гырголягты рин'эгъи...
К'олетъылё колё ёо гэкитлин айгынлейпы. Нак'ам
ынкэкин ымыльо гивинилинэт — гэнльэтэтлинэт гэлът-
кынык ымыльо имъэлильыт к'лявылтэ... Ынк'о, н'ырача
кивки, к'лявылен нэнэны гивлин:
— А'мын, ытлыгын мин'кыри нырин'эк'ин? Э'птэ гым
ытлыгмил мырин'эгъэк.
Ытльата нинивк'ин:

— Ытлыгын гынин рин'эк гатымн'эвлен, э'птэ гыт
ратымн'эв!
Ынк'о гэвэнэчален имъэлильын... Н'инк'эй ынк'эн гъэ-
че кикв'и ёа'тык ярак. Ынк'оры ынк'эн н'инк'эй икв'и:
— Ы'мн'ан, имъэлильын ымыльо гэнльэтэтлин колё
ёо. А'мын, амморгынан мытынъэлмык. Мэн'к'о мури
мытрак'амэтва?
Лымн'э икв'и:
— Ытлыгын гымнин мин'кыри нырин'эк'ин?
Ытльата ивнин:
— Н'утку вай выквылгын нинилгэтк'ин ынк'ам н'ут-
ку гаттэ...
Н'инк'эй гивлин:
— А'мын, кита имъэлильын мыёпатынат!
Ытльата ивнин:
— Ытръэч гынин ытлыгын гатымн'эвлен рин'эк.
Эккэтэ ивнин:
— Мачынан! Кита имъэлильын мыёпатынат, ан'к'ата
рыльататъёттэ!
Ытльата ивнин:
— Ытръэч ытлыгын еп гатымн'эвлен рин'эк...
Н'инк'эе ивнин:
— К'элёк'ымы имъэлильын кита мыёпатынат, ры-
льататъёттэ ан'к'ата!
Нак'ам ёо колё!..
К'ынвэр, ытльата ивнин:
— Ии, мачынан!
Н'инк'эй икв'и:
— Выквылгын к'илгэтгын. Эвыр трэльун'ын, эк'ыл-
пэ трэетгъэ.
Ымыльо имъэлильыт гумэкэтлинэт, нивк'инэт:
— Ии, мачынан, к'ыёпатгынат!
Эквэтгъи. Колё ёо!.. Авынтылягты к'ытгъи — к'ол лью-
нин к'лявыл, нэмык'эй рин'эльын. Ивнин:
— Мин'кэкыльыгыт?
Люур икв'и:
— Ун'иильыгым! Гыт-ым нырэк'игыт?
Имъэлильэ ивнин:
— Вынэ имъэлильыт гэнльэтэтъюулинэт, ымыльо
к'лявылтэ!
Ун'иильэ ивнин:

— Нэмык'эй мурыкэкылыт ымыльо гэнльэтэтлинэт!
Имъэлильэ ивнин:

— А'мын, ванэван к'ыльугын мурыкэкин?

Ун'иильэ ивнин:

— Ымын' мурыкэкин уйн'э, гэнльэтэтлинэт!

Ынк'оры, ынн'ин вэтгавма, люур ун'иильэ кыплынэн а'лыгаттата имъэлильын... Левыт гэчвилин. Имъэлильын эрэтгъи, гэлыткынык иргъи — уйн'э эрин'экэ нъэлгъи...

Ынк'оры ун'иильэ а'лыгаттэ тин'униин, эйминнин, ынк'о нымэльэв нъыркыплынэн. Имъэлильын рин'эгъи, вык-ва иннин ун'иильын — рымутлыт'эвнин... Ун'иильын эрэтгъи, гэлыткынык итгъи.

...Имъэлильэ выквылгын тин'униин, инк'ун нъынчимэвнин левыт, инк'ун нъывъигън. Эчги тин'униин имъэлильэ а'лыгаттэ, люур рыркайн'ын пиврэгъи... Эчги ынн'от рынин, эчги тымыркынэн, — 'рыркайн'а ранн'авнэн ун'иильын. Уйн'э р'энут гэлыулин — гани'атлен.

Ынк'оры имъэлильын рагтыгъэ. Пыкирык, эвын гэмутлылин. Никв'ээн тумгэ:

— Гэрэк'игыт?

— К'ол к'лявыл гэлыулин.

— Мин'кэкин?

— Энмэн ун'иильын. Ынк'эйына гэнъалыгаттаппен чит.

— Э'ми рыльататгъэ?

— Ымын' люнльутэ тынтыгъэн. Энмэн ун'иильыт гэнльэтэт'юулинэт нэмык'эй. Энарэрыльа гинэлыулин, гэнъалыгаттаппен...

Паагъэ рин'эк. Элеръугъи. Панэна эмэлевкылын левыт. Икв'и:

— Эптэ гым мычавчывантагъак льорак'оймагты.*

Имъэлильыт к'ытгъэт. Пыкиргъэт льорак'оймак, эвын ун'иильыт ынкы, нэмык'эй атынвыльын ынкы... К'ытлыги, ынн атынватгъэ ымын' гачавчывантален.

Нирэче кивкы, к'ытгъи ун'иильын. Ивнин:

— Мэлгыт тыльугыт льэлен'кы рин'эк...

Имъэлильэ ивнин:

— Ванэван. Гым эквырга тымэйн'этык ынн'ин вальэгым.

Ун'иильэ нинивк'ин:

— К'эйвэ, мэлгыт тыльугыт льэлен'кы рин'эк!

Имъэлильэ нинивк'ин:

— Ванэван! Эты, элвэлын.

Ун'иильэ тумгыт нинивк'инэт:

— Мынынмыгъан ынк'эн!

Тумгэ нивк'ин:

— Вэчыым, к'эглинангэт, к'ырымэн.

К'эглинангэт, лён'ырма рагтыгъат имъэлильыт. Пыкиргъэт. Румэкэвнин имъэлильыт ымыльо. Ивнинэт:

— А'мын, гымнин ытлыгын мин'кыри гэлк'ытлин?

К'ол имъэлильын икв'и:

— Рин'элын гынн ытлыгын, люн'етыльын.

Экык икв'и:

— Кита мыёпатын!

Ытлытата ивнин:

— А'мын, чам'ам! Вэчыым гыт ымын' рэк'ыск'ычевын', к'ырым к'ыетги.

К'ынвэр ынк'эн эккэк'эй никв'ээн имъэлильэ:

— Эк'ыск'ычевкэ к'ыетги!

Нэмэ экык рин'эгъи. Нэмэ выквылгын пэнин. Патгыргылгын льуниин гыргол... Лыгэн ынкэгъит гатаален. Пинтык'этгъи гыргол — эвын нкы льуниин нагчын'ын никв'к'ин. Ынкэгъит нылек'ин. Икв'и: «Мин'кэтэ гыргоча мытаа'н?»

...Люур никв'ээн:

— Гынн ытлыгын ынк'эйына гэпирилиин кым'ыльгэ...

Ыныкит ынкы рэймэвнин, эвын ытлыгын ынн ынкы варкын — кым'ыйн'а гэпирилиин мынга, гытката... Эккэтэ льуниин ытлыгын, галыгъэ. ивнин:

— Ытлыгыгыт?

Ивнин:

— Ии, ытлыгыгым...

Эккэтэ ивнин:

— Еп гым ныппыльэв гэрин'эйгыт, гэмо тылгыгыт ынк'эната. Тылк'ыриргыт.

Ытлыгэ ивнин:

— Колё, чам'ам! Н'отк'эн кым'ыльгын нымэйын'к'ин, колё гыткат нымкк'инэт, нивлык'инэт... Вай-ым гым ымыльо вагылгын гинэплин, чам'ам трэрин'эгъэ, к'онпын' гым н'утку тынъэлык...

Эккэтэ ивнин:

— Китак'ун-ым мытаан'ын!

Тин'унин выквылгын... Выквылгын ринтынин — кы-
мбылгын кымбукэтгьи...

Ытлыгын пынләнән:

— Э'ми?

Ивнин ытлыгэ:

— Киткит еп!

Нэмэ тин'унин. Нэмэ ринтынин. Нэмэ кымбукэтгьи,
гынмылкинэк майын'кы...

Ытлыгын пынләнән:

— Э'ми?

Нэмэ тин'унин. Н'ырок'авкы ринтынин, кымбылгын
ымыльэты к'ынуур тымнән — гыткат янра, ымын' ынин ыт-
лыгын тымнән... Ынк'о грулмыгьи, ытлыгын п'нничгын
лыунин. Ынк'ән эйминнин. Икв'и: «Вэлэр-ым ытлыгын
тылугъән. Н'отк'ән эмэлкэ ытлыгын тынрагтатын. Н'эв'э-
нэ рэлыгунин, к'эглинангэт».

...Рагтыгъэ. Пыкирык, ивнин:

— Н'отк'ән микын вай и'нничгын?

Люур ынк'ән ытлыата ивнин:

— Гынык ытлыгын и'нничгын. Мән'к'о лыугъән?

— Н'ан н'отко рымагтэпы, н'аргынойпы.

— Ынкы эвн'ан гатвален?

Эккэтэ ивнин:

— Колё кымбылгын нылгинымэйын'к'ин! Нак'ам ым-
ыльо гыткалгыт нымкык'ин. Эвын а'к'аятын' гымнин ыт-
лыгын — кымъэ гэпирили...

Ытлыата ивнин:

— Гыт-ым к'ыпаа н'энри к'ытык.

Эккэтэ ивнин:

— Ии, тыпаак. Вэлэр ытлыгын тылугъән. Игыр-ым
к'онпын' эм-Имъэлик тынъэлык, к'ырым лым ыяагты
мылк'ытык. Вэлэр-ым ытлыгын тылугъән. К'онпын' иг-
ыр тыпаак, ытръэч эвэнэльэты игыр трэвинрээркын.
Игыр к'онпын' ыяагты рин'эк тыпаак.

нмэн, Нанк'ытэмтэн' ганымытвален ытръ-
эч тэн'эмн'элвылеке, уйн'э аракыльэн ымы-
лыгэн к'ун н'эв'ән уйн'э, тан'амынан ганымытвален н'эл-
вылеке. А'мын-ым аны нылгэн'ок'ән, ымы валы, чаат,
кукэт, пойгыт уйн'э, нак'ам н'элвыл нымкык'ин.

Энмэн, Нанк'ытэмтэн' — ынк'ән нынны ынин — аны
нылгэк'амэтвак'ән, ыныкит гыт'эвкы. К'ол итгьи, вул-
к'ытвик, к'аанматгъэ, лыгэн кытгынтыпэрэта рыннин к'о-
ран'ы. Нак'ам аны нылгинин'ык'ин Нанк'ытэмтэн' чама
нылгэнымлык'ән. Ынк'ән ынкы кытгынтыпэрэнэн к'ора-
н'ы. Ынк'о рилгыпэтэ рыннин, ынак' эрынвэ рыннинэт
гыткат, лыгэн мыленинэт гыткат мынга. Ынк'о тэтивэле
инэвэнн'этгьи. Ынк'о к'орэн нанк'ын тэйкынин ынк'ам
мэмлытыёнэн, ынк'о рыратыквыткынык рытрилнин.

Ынн'ин нувик'ин Нанк'ытэмтэн' к'орананк'ыткынык
вычгывыквыткынык. Тан'ымыльэты ыпаннән аймак. Ынк'о
гатарыгъёлгынлен, нанк'ыванвылк'ыл гэтэйкылин. А'м-
ын-ым к'амэтван'ногъэ, алак'атлыткогъэ, аны гак'амэт-

Нан
ынк
эки

Тин'унин выквылгын... Выквылгын ринтынин — кымбылгын кым'букэтг'и...

Ытлыгын пынл'ёнэн:

— Э'ми?

Ивнин ытлыгэ:

— Киткит еп!

Нэмэ тин'унин. Нэмэ ринтынин. Нэмэ кым'букэтг'и, гынмылкинэк майын'кы...

Ытлыгын пынл'ёнэн:

— Э'ми?

Нэмэ тин'унин. Н'ырок'авкы ринтынин, кымбылгын ымыльэты к'ынуур тымнэн — гыткат янра, ымын'ынин ытлыгын тымнэн... Ынк'о грулмыг'и, ытлыгин и'нничгын л'уунин. Ынк'эн эйминнин. Икв'и: «Вэлэр-ым ытлыгын тылбуг'эн. Н'отк'эн эмэлкэ ытлыгын тынрагтатын. Н'эв'энэ рэльугнин, к'эглинангэт».

...Рагтыг'э. Пыкирык, ивнин:

— Н'отк'эн микын вай и'нничгын?

Люур ынк'эн ытльата ивнин:

— Гынык ытлыгин и'нничгын. Мэн'к'о л'буг'эн?

— Н'ан н'отко рымагтэпы, н'аргынойпы.

— Ынкы эвн'ан гатвален?

Эккэтэ ивнин:

— Колё кымбылгын нылгинимэйин'к'ин! Нак'ам ымыльо гыткалгыт нымкык'ин. Эвын а'к'аятын' гымнин ытлыгын — кым'э гэпирилин...

Ытльата ивнин:

— Гыт-ым к'ыпаа н'энри к'ытык.

Эккэтэ ивнин:

— Ии, тыпаак. Вэлэр ытлыгын тылбуг'эн. Игыр-ым к'онпын' эм-Им'элик тын'элык, к'ырым лым ыягты мылк'ытык. Вэлэр-ым ытлыгын тылбуг'эн. К'онпын' игыр тыпаак, ытр'эч эвенэльэты игыр трэвинрээркын. Игыр к'онпын' ыягты рин'эк тыпаак.

Нанк'ытэмтэн'
ынк'ам ынин
эккэт

Энмэн, Нанк'ытэмтэн' ганымытвален ытр'эч тэн'эмн'элвылекы, уйн'э аракыльэн ымыльгэн к'ун н'эв'эн уйн'э, тан'амынаң ганымытвален н'элвылекы. А'мын-ым аны нылгэн'бок'эн, ымы валы, чаат, кукэт, пойгыт уйн'э, нак'ам н'элвыл нымкык'ин.

Энмэн, Нанк'ытэмтэн' — ынк'эн нынны ынин — аны нылгэк'амэтвак'эн, ыныкит гыт'эвкы. К'ол итг'и, вулк'ытвик, к'аанматг'э, лыгэн кытгынтыпэрэта рыннин к'оран'ы. Нак'ам аны нылгинин'ык'ин Нанк'ытэмтэн' чама нылгэнымлык'эн. Ынк'эн ынкы кытгынтыпэрэнэн к'оран'ы. Ынк'о рилгылэтэ рыннин, ынрак' эрынвэ рыннинэт гыткат, лыгэн мыленинэт гыткат мынга. Ынк'о тэтивэле инэвэнн'этг'и. Ынк'о к'орэн нанк'ын тэйкынин ынк'ам мэмлытыёнэн, ынк'о рыратыквыткынык рытрилнин.

Ынн'ин нувик'ин Нанк'ытэмтэн' к'орананк'ыткынык вычгывыквыткынык. Тан'ымыльэты ыпаннэн аймак. Ынк'о гатарыг'ёлгынлен, нанк'ыванвылк'ыл гэтэйкылин. А'мын-ым к'амэтван'ог'э, апак'атлытког'э, аны гак'амэт-

вален. Тан'ымыльэты кунин к'аанмэ. Ынк'о к'утг'и, нанк'ыйн'ын гэлгимэйн'этлин, гагэнрычгатлен. Ынк'о н'илгэ тимтигнин нанк'ын. Н'элвыл вэгтилг'и.

Нак'ам ыныкит ныгытэвк'ин, нылгимк'ытвик'ин нанк'ын. Нак'ам ыныкит ныплык'амэтвак'эн, нылгэгэнрычгатк'эн нанк'ын, рыпэт к'ун кылтэ нинэтчк'ин нанк'ын. Ынк'эн тэн'эмынн'ин ганымытвален тумгэк'эй Нанк'ытэмтэн'.

А'мын, к'ол итг'и вулк'ытвик нэмэ к'аанматгээ. Ынрак' нымэчык'эргыльатк'эн увэма. Н'элвыл-ым нытлыт-вак'эн. Люур вай рымгэйн'эткун: «Ав-ач! Ав-ач!»

Лыгэн эвыр гагчыр'оггээ Нанк'ытэмтэн'. Эк'ылпэ эр'ыкыргыт н'ирэк' энатыейвынэнат уун'ыкэн'бүтэ ынк'аам рытрэтэ л'ульк'ыленнинэт, ынк'о-ым мачыяа рывак'овнэнат н'ирэк' рытрэлульк'ытл'ээт эр'ыкыргыт.

Аны, н'оты энмэч гапкэрын'нолен, к'ытлыги, эк'эльымкын. Н'элвыл-ым ынкы нытлыт-вак'эн панэна. Ынк'о атчыск'эквээ Нанк'ытэмтэн' омкычыкогты.

Аны вай, нылк'эгнэв'юук'инэт мачыяа вак'отвалыт эр'ыкыргыт тин'урэ. Нынпыткэв'юук'инэт тин'ур-мээмитэ, вачак' ванэван ы'нынпэк'эттавынат эр'ыкыргыт, мин'кыри к'ун нивк'инэт ытри, энмэн ынк'энат — н'ирэк' о'равэтл'эат. Натан'ыллав'ынат тымык. К'ынвэр, най'онат н'ирэк' эр'ыкыргыт. К'ытлыги, ынк'энат — эр'ыкыргыт, ытр'эч уун'ыкэн'бүтэ гэнатыёленат.

Пыкиргээт эк'эльыт Нанк'ытэмтэн'ына ванвык. Нивк'инэт эк'эльыт: «Э'митл'ён ынрак' нак'ам этын н'уткэкин?» Ыргичгу нымн'ылёвылгык'энат. Ынк'о иквээт: «А'м, эты, уйн'э этынвыкыльэн, ол'ё-кол'ё нак'ам вэн'бым н'эл-выл нымкык'ин, нак'ам уйн'э этынвыка, опопы моргынан н'элвыл мынылгын, мин'кыри к'ун э'ми авыр'алыт. Энмэч эргатык мынагтатын н'элвыл». Тумгыт-ым ночыт-ко-к'энат, нанвэтгавын н'элвыл эргатык агтатынвы.

А'мын-ым энмэч тэн'унтымэквээт ынкы, к'амэтва-л'эатгэат ынкы. Эчги к'эмиплыткугээт, ынкы лыгэн йылк'атчагэат. Нак'ам тан'ымыльо ирвыгинив ыннэнленкы натанмайн'эвынат ынк'о-ым йылк'атчагэат.

А'мын-ым Нанк'ытэмтэн'ына чамэттанэнат йылк'ы-л'ыт, й'онэнат — эвын тан'вытрын' ныйылк'атчак'энат а'к'алымкин'ыт... Ынк'о танмайн'ытвалыт ирвыгинив майн'ляйвынэнат нотагты, омкычыкогты.

Ынк'о й'онэнат йылк'ыльыт, ытр'эч ыннэн пойгын рынрынин. Эвын нык'ынн'ырвэлыр'ок'энат эк'эльыгинив. Аны рымгэйн'энинэт эк'эльыгинив:

— Ав-ач, а'к'алымкычгын!

Аны гаралелк'отчаленат а'к'алымкычгын! Лыгэн лы-ленвэнтинэн'у выпойгыр'этр'ок'энат — уйн'э, л'ульк' ныл-вак'энат. Аны ынкы кэмчичевр'ульыт лыгэн нэнанмыт-койвык'энат пойга Нанк'ытэмтэн'ына, ынкы тымыткой-вынэнат тан'ымыльо.

Ынк'о тумгэк'эй Нанк'ытэмтэн' ирвынн'эг'и, игыр-ым эк'эльэ нарынноркын.

Вулк'ытвиг'и. Люур н'ай'энынск'эпы ининиг'и эт-ратчын'ын, эвын гак'олема. Нылгырымгэйн'эткук'инэт:

— Ав-ач! Нанк'ытэмтэн'!

Нанк'ытэмтэн'-ым нытан'онтымыт-вак'эн, тан'ванэван найылгавын, энмэч нытэнмавыт-ко-к'эн.

Люур пыкэтчагэат а'к'алымкин'ын. Накамлелтагэан Нанк'ытэмтэн'. Аны Нанк'ытэмтэн'ына пойгычгын гэни-люлин. Люур гырголятгээ тан'ампойгыльата Нанк'ытэм-тэн'...

Оол'ё-кол'ё аны, нылгинымкык'ин а'к'альэтр'атчын'ын! Люур виентэтг'и камлелтаё Нанк'ытэмтэн'! Аны, ынкы моогэат маравкы, нак'ам пойгыльата мараквэат! А'мын-ым нэмэ Нанк'ытэмтэн'ына тэн'ыткунин эк'эльырэт...

Этки гэрмэвлин Нанк'ытэмтэн' чама гамчытвэлен. Нэмэ рымагтэты нымытван'ноггээ. Итык-ым ный'ойвы-к'эн эк'эльэ, вачак'-ым тымык натан'ыллавын.

К'ол итг'и н'айыткынэты ёпылк'эквээ Нанк'ытэмтэн'. Люур л'улин ынкы н'эвыск'эт, н'эйык ивтыл. Нэнамн'ы-л'эк'эн Нанк'ытэмтэн'ына н'эвыск'эт:

— Ако, ынрак' нырэк'игыт?

— Ванэван.

— Мин'кэкинэйгыт-ым?

— Гым уйн'э аракыльэгым.

— Ако, алымн'э, уйн'э арака. Э'м'ым гыннн ытл'эат, эвытлым-ым йич'эмиттумгыт?

— К'ун лыгэн тан'ымыльо тэн'уйн'э, тан'амгымнан вальэгым.

— Ако, элымн'э, тэн'уйн'э, нак'ам-ым мин'кы кыт-вылк'ун нынымыт-вайгыт?

— Гым нутэк нынымыт-вайгым.

— Ано, элымнэ, нутэк нынымытвайгыт. Кытвыл-к'ун-ым рэк'э нытэйн'этигыт?

— Тын'эчыткүтэ, эвытлым лыгэн ныннын'ыттигым. Ынк'ам ынн'ин нытэйн'этигым.

— Како мэй, элымн'э!
Ынк'о лыгиейвэчекв'и Нанк'ытэмтэн', ивнин:

— Игыр кынмал мыннымытван'н'о, мин'кыри к'ун гымнин уйн'э яралыт. Эвыр гыннин нэмык'эй уйн'э, опопы кынмал мыннымытва!

Лыгэн-ым н'эвыск'эт лыгэкоргакв'э. Ынк'о эквэтг'эт н'адвыльэты.

Аны ганымытваленат ынкы. Энмэч-ым гаранн'аленат ытри. Энмэч-ым аккантог'э н'эв'ээн. Йытоо н'инк'эй Умилгуну нынны гитлин. Ынк'о, эчги н'эр'яамытлын'гэвээльо н'ээлг'и Умилгу, нэмэ к'ол н'инк'эй ур'этг'и.

Ынк'энат н'инк'эгти мэйн'этг'эт, энмэч мачамнотайпы нылейвык'инэт гэтлен'ютэ. Лыгэн-ым лыгэыагты нылк'ытыльэткинэт Нанк'ытэмтэн'ын эккэт, нак'ам ытлыгын пэнин к'орак' вальын.

...Энмэч Умилгу мач'аачеко гэн'этлин, ытлен'и-ым энмэч майн'ын'энк'агчын'ын. Умилгун ытлен'юн нынны — Тут'ылк'ут. Аны, к'ытлыги, ытри нырэрмэвн'ык'инэт.

Ынк'о эчги Тут'ылк'ут мэйн'этг'и, а'атчеко н'ээлг'и, ивнин Умилгунэ:

— Ик, а'мын-ым игыр ам'яанра мынын'ээл илюльэтык рамчытвэн'кы!

— Вынэ, ынрак'-ым иа'м? — нэнамн'ылёк'эн Тут'ылк'утынэ.

— Мин'кыри к'ун отгэты ынн'ин.

— Ээй.

Ынк'о ам'яанра н'ээлг'эт.

Аны котчой нутэк нытвак'энат, тэн'эмкытэ ярагты нылк'ыткинэт.

Люур к'улиникэк Тут'ылк'утынэ ивнин ынээльын нутэк:

— А'мын-ым тый'огыт эт'ым, ын'эк'эй!

— Энай'ой, како, элымн'э, энай'ой?

Мин'кыри к'ун Умилгу вэн'ым галгэмчытвэлен, ынк'ам Умилгунэ нинивк'ин ытлен'и:

— Вынэ, малчам'ям еп рэнай'о.

Тут'ылк'утынэ вэнлыги нинив'юук'ин ынээльын:

— Аны к'эйвэ, мин'кы тый'огыт, энмэч тылгирэтэй-кэвн'ыркын н'ирэмури!

— Аны чам'ям! Еп ныппылюйгыт.

— Аны тылгэратантэнмын'ыркынэгыт!

— Аны еп к'ырым н'ирэмури мынтантэнмын'ат. Энмэч эт'оонмыл, эвыр мэчынкы рэн'элг'э, мачынан ынн'ин к'ытваркын, ынн'э акалырока, энмэч рымагтэты а'тав мынлеркын.

Ынк'о эквэтг'эт ам'яанра.

Нэмэ к'улиникэк л'увылгык ивнин ытлен'ютэ:

— Нэмэ тылгэратантэнмын'ыркынэгыт.

Ынээльэ ивнин:

— Ванэван-ым рэк'ык рээн к'ытэйкэкви?

— К'эйвэ, ытр'эч ылвэлюк рээн.

— Рэк'ылвэк рээн?

— Н'ан-ым кэйн'ык рээн!

— Вынэ й'барат нырулк'ин тэйкэвтумгу лын'ыркын.

— Ээй, нак'ам-ым мин'кыри вальын тэйкэвтумгу мылгын?

— Ванэван-ым игыр э'к'эльэ ын'л'угыр?

— Ванэван. Гыт-ым?

— Гым-ым, итык, мачтан'к'онпы нымаравэгым э'к'эльык рээн.

— Амгынан?

— К'элюк'ыым.

— Ынк'энырык-ым нак'ам ванэван ын'нынмыгыт?

— К'элюк'ы-ым.

— Ытри-ым нымкыргэри?

— Лыгэн к'ун этратчын'а ный'ойгым.

— Колё мэй, эв'им еп чам'ям!

Эквэтг'эт нэмэ ам'яанра нотагты. Галгоратваленат нэмэ э'л'увылгыкэ. К'улиникэк нэмэ л'увылгыг'эт. Нэмэ й'нат'ёон'н'онэн ытлен'ютэ Умилгу. Нинивк'ин:

— Ээ! Ынн'атал-ым, эты, игыр тый'огыр.

Умилгу нычимг'ук'ин, нивк'ин:

— Опопы аны мачынан нэнатантэнмын'ын, к'ырым лымн'э игыр мыкытгылгавык.

Нинивк'ин ытлен'ютэ:

— Таам, Умилгу, вынэ, эт'ым, ынн'атал игыр тый'огыр ынк'ам вай тыгнатыркынэгыт.

Умилгунэ ивнин: «Вынэ эвыр опопы».

А'мын-ым моогъат тэйкэвкы...

Иа'м нэнагнатъёок'эн ынээлын Тутьылк'утынэ? Мин'кыри к'ун ытлэн ёргэты валын, чама тотъэты валын ынк'ам ынк'эната ынээлын нэнагнатк'эн. Лыгэн к'ун ёргэты валын!

Аны нинэнтэйкэвэтк'ин ынээлэ, аны к'эйвэ гэлгэрмэвк'ээтлин Тутьылк'утк'эй, рыпэт к'ун нутэск'ын, к'ынур ы'льыл — гыткат н'энри нунрэпэтк'инэт.

...Умилгунэ э'ннэпы эйминнин ынк'ам нинэтин'уткук'ин ыныкан'качагы. Аны ныкыт'ыматыльатк'эн Тутьылк'ут — ытлен'юк'эй! Люур р'энут пэглягэ — лыгэн эвыр ынкэк'эй пэк'этатгэ ытлен'и. К'ытлыги, ытлен'юн гыткалгын рыйылгынтэннин... Аны гакапчачавлен Умилгу чама гэйвэчетлин тотгытлян'эгты. Ынк'о рырагтанэн нотайпы имтитэ. Ытлыгэ пынлэнэн:

— Иа'м ытлен'и раквачагэ?

Ав'еткынка нытвак'эн Умилгу. Ынк'о ытлен'и икв'и:

— Мин'кыри к'ун гимнанчик'ай ынн'ин титык.

— Иа'м-ым ынн'ин итг'и?

— Мин'кыри к'ун ынээлын нэналгэрай'сон'эгим, мыт'тэйкэвмык нутэк, ынкы инэнийылгынтэтг'и.

— Иа'м-ым чиниткин ынээлын рытэйкэвэтыркын?

— Мин'кыри к'ун нивигым, ынээлымил вэч'ыым тармав'яаг'бак.

Ынк'о ытлыгын икв'и:

— Вынэ эвыр мин'кыри к'итгытык, торгынанчемг'юльыторэ.

Ынк'о Умилгу нэмэ эквэтг'и. Ытлен'и-ым ярак пэлятгэ. Ярак галгорат'ылытвален Тутьылк'ут.

Ынк'о мэлэкв'и Тутьылк'ут. Лыгэн эвыр эквэтг'и нотагы Тутьылк'ут. Аны горатвален Тутьылк'ут рэрмэвн'ык.

К'ынвэр нэмэ люур л'увылгыгэ гэнээлэ. Ынкы ынээлын галгэкоргавлен:

— Ако мэлэкв'и?

— Ии!

Ынк'о ивнин Умилгунэ ытлен'и:

— А'мын-ым игыр кынмал мынлайвын'н'о.

— Ээ, ынрак'-ым на'м?

— Мин'кыри к'ун, этки э'к'эльэ нылк'ыримури.

— Ако, элымн'э нылк'ыримури, ынрак'-ым мэн'к'о нэ'лумык?

— Рымагтайвэ гимнанн к'ун мынгыткэн амн'ырооткэн парол тынмын э'к'элын, ынк'ам ынк'эната нырэл'юн'мури э'к'эльэ. Ыт'р'эч-ым ыннэн майн'ытанн'армач'ын чам'ам мытранмын'ын, вынэ ар'яля нэрмэк'ин, ынк'эн-ым виин ральон'ёно мынылгын. Энмэч виин ёпын-вын'аеты мынытлепыткус'ивмык.

Ёпынвын'аеты эквэтг'эт гэтлен'ютэ. Аны ынкы гапэрк'ытваленат ёпынвын'айгэн'кы.

Люур рай к'ол ёпылк'эвылын ёпынвын'аеты аны лыгэн к'ынур й'аяк' нылек'ин, нак'ам илгир'ылыын. Ынк'эн епылк'эвылын тор'яатчек, турин'ытвилын. Ынк'о ынк'эн о'равэтлян кытэк'эй ынкы вагэ, ынк'о эквэтг'и.

Ынк'о нэмэ к'ол пыкирг'и ёпынвын'аеты. Ынрак' ытлен'ютэ нинивк'ин ынээлын:

— Таам, аны эти мынпэнрыг'ан вайын'к'эн!

Нинивк'ин Умилгунэ:

— Яаав, к'ырымэн лыгэнитык вайын'к'эн.

Нак'ам мэрынрэк'эй нывэтгавк'энат ытри. Нинивк'ин ытлен'ютэ:

— Таам, аны мытынр'эв'ьюуркын апэнрыка?

— Аны мин'кы к'ырымэн лыгэнитык вайын'к'эн.

К'ынвэр эквэтг'и.

Люур к'улиникэк колё пыкитч'ык'икв'и о'равэтлян — к'ынур кэйн'ын. Аны ынк'эн ытлен'юк'эй нак'ам лым лыгайылгавыльатын'н'ой. Ынк'о ытлэн нивк'ин, ынк'эн Умилгу:

— Ик, ынн'атал-ым, эт'ым, н'отк'эн етг'и, н'ан гимнин ральон'ё.

Аны ытлен'и найылгавк'эн. Ытлен'ютэ нинивк'ин:

— Аны наранмыгыт лыгэнитык!

— Мачынан!

Ынк'о ивнин ытлен'и:

— Ик, а'мын-ым н'утку к'ытваркын гыт, мури маравма. Эвыр рэнанмыг'а гым, ынн'э гыт вэты к'ун у'рэвкэ, лыгэн к'онпы ынкы к'атчытваркын. Вытку рэквэтгэ ытлэн, ынкы вытку к'эквэтги ярагы ынк'ам ытлыгын к'ынымн'ылакв'ын.

Аны н'ан эчги ёпынвын'айык тыттэтг'и танн'армай-

н'ын, аны гапэнрылен Умилгунэ. Ынк'о лыгэн эвыр ивнин тани'армайн'а Умилгу:

— Ако, ети!

— Ии!

— Ако, а'мын-ым, аны мытльувылгымык!

— Вынэ лыгэн-ым мытльувылгымык!

Аны ынак' моонэн пынлэк тани'армайн'а:

— Мэн'ин-ым гынин н'эв'эн?

— Гымнин н'эв'эн Ныванн'авыт.

— Ако, эв'им, гыт ранватг'а ярагты.

— Гынин-ым мэн'ин?

— Гымнин-ым н'эв'эн Э'вкагнон'ав.

— Эв'им, гыт р'эв'кагнотг'а.

Ынк'о ивнин Умилгунэ тани'армайн'ын:

— Таам, вынэ мынымго! Чен'эр-ым мытльувылгымык!

Аны гамголенат пойгыльатык! Тан'ым'ыл'эн'эт гама-равленат. Ин'э моог'ат маравкы. Нак'ам ёпынвын'айкэн лавтыткын нылгиныч'увк'ин, эрв'эн'эты валын!

Тан'ым'ыл'эн'эт гапойгыльатленат Умилгу ытри тани'армачын'ын!

Люур волк'ытвэма, тэкэм тиркытир нивтытвик'ин, ынкы люур поч'акагыргык выкваг'э пойгырын'рыянвыкэн пок'ыткын тани'армачын'эн, ынк'о лыгэн эвыр лэк'эт'атг'э. Ынк'о икв'и:

— Ээй! Энантэнмакв'э, энанмыг'э, энмэч к'энатан'ынмыг'э, этки тани'ын'авыйн'а гагтойгым майн'ыпоч'акагыргыльо!

Ынк'о тымнэн Умилгунэ тани'армайн'ын.

Ынк'энына тани'армайн'а танлымынк'о ниниткэйвык'инэт н'элвыльыт, ынк'ам ынанармач'о нитк'ин ынк'энайн'ын, нак'ам ынин маравратчын'ын нылгинымкык'ин. Колё лыгэгаймыч'ыльыйн'о гатвален ынк'энайн'ын, мин'кыри к'ун танлымынк'о так'ороткольатлен чама маравтомга нинэпирильэтк'инэт н'оч'ыткойпы.

...Вачак ынк'энына ганмылен Умилгук'эйынэ. Аны ынк'эн ынкы койгыльанма ым'ыл'эн'эт гапан'эватыч'гатлен тани'армачын, энмэч елычгын ганточ'гатлен, ныкэнчик'ыткук'ин.

Ынк'о й'онэн ивтыл валын ытлен'и. Ынк'о ивнин ынинэльэ:

— А'мын тынмыг'ан инэнтэвиминн'этыльын гэмгэнутэк ынк'ам н'эоянвык к'ороткольатыльын!

Ынк'о рагтыг'ат гэнээльэ. Ынкы к'эйык'ын пан'эв'н'ытотваг'ат гэтлен'ютэ, ынк'о эквэтг'эт.

...Аны ынак' ынкы нылк'ырирк'инэт ыргинэт й'элгытомгыт, ынк'ам к'ынвэр нэльунэт. Ыннэн й'элгытомгын нылгэнымлык'эн, ынин-ым ныны Пэрк'ыё. Ыргин-ым гыттэпыч'ын нытвак'эн ымы, к'ытлыги. Энмэч ынин ныны Вэтгавч'омыльо. Ытри нытвак'энат энныск'ыткынык.

Пыкирг'эт. Ынкы лыгэн эвыр элкылнинэт Вэтгавч'омыльона ытлыв'эт. Ивнинэт:

— Ако, еттык!

— Ии!

Ынк'о ивнинэт Вэтгавч'омыльона:

— Вынэ н'утку к'ытваркынэтык, вай ытлэн гыныкы энарэрыркыт э'к'эльыт. Энмэч пэтле рэпкири'ыт рыннольыт.

— Ээй, — икв'и Умилгу.

Аны ынкы гатэнмавленат маравынвэты, ымы ынк'эн Пэрк'ыён томгымкычгын.

— Нак'ам котчой ынак' э'ныпкери'ин рыннольыт, — к'ынвэр Пэрк'ыё ивнин Умилгунэ... — Опопы гым виин ёпынвын'аеты мыёпылк'эвык.

— Ээ, вынэ эвыр, юрэк'-ым чама тылеркыт рыннольыт.

Эквэтг'и Умилгу ёпылк'эвынвэты. Аны ёпынвын'айыткынык гаёпытвален.

Люур рай, тэкэм тэркэвтытвэма, моолычгын н'оонк'о ининиг'и. Ынкы атчыг'э тумгэк'эй Умилгу. Люур ынкы тэкэм ёпынвын'айык к'ача вулк'ытвининэт муульыт. Ынкы гаманэгранпатленат.

Ынк'о, эчги тэн'вулк'ытвиг'и, к'ытг'и манэгральэты. Аны Умилгунэ гачамэтталенат манэгральыт. К'ынвэр пыкирг'и манэгральык винвэк'эй, люнльутэ нынтык'ин э'к'эльэ. Люур ынкы вэнвыпалёмтэлг'э манэграгэн'кы. Ынкы нивк'инэт ытри: «А'мын-ым, а'тав игыр ныкитэ мынчамэттанат Умилгун рэмкын».

Ынк'энат рыннольыт Омэлгона, мин'кыри к'ун ынаганмылен ыргин ынанармачын тани'армайн'ын.

— Нак'ам-ым вай игыр йылк'этр'уг'эт, — лыгэн к'ун нылгэвэтгавомакатк'энат а'к'альымкычгын манэграчыко.

Эчги-ым ынн'ин ивыптыкугъэт э'к'эльыт, винвэк'эй эквэтгъи ярагты.

Ынк'о яральныт ивнинэт:

— Ик, ытлэн игыр вай нантымлятыркынэмык рын-нольа!

— Ако, како, элымни'э! Мин'к'бым лъунэт э'к'эльыт?

— Н'утку, мурык к'энъевык эвыча гэрэвивлинэт, энмэч игыр рэпкири'ыт н'утку.

Ынк'о Вэтгавч'омыльо икв'и:

— Ако, вынэ эк'ылпэ рай рамагльэн ы'тт'ыт к'ыгты-гыткы, ынк'ам к'утти ярак к'ача ныпирк'ынэт гытты-ма, к'утти-ым н'оонко мэчивтыл ныпирк'ынэт нэмэ гыт-тыма! К'утти-ым пытк'ырымагты натчынат!

Н'алгыл к'энъевык галгатчыр'оленат гыттыма.

Аны люур нымгутылек'инэт вуск'ымчыку. Колё ныл-гинымэйын'к'ин моольин'ын нылек'ин к'анъявэчгэтты!

Люур, эчги ынанэвтылян'к'ач вальаку мацгалак, ив-тытльэтэ н'ыттытрилынэт. Аны гиин'ыттыт гапэнрыт-коленат моогты! Аны гэр'илелин моольин'ын о'рай'т-тыёлягты. Ынк'о намгогъан танлымынк'о ы'тт'ытриль-юук. Аны ы'тт'ыт гак'олема гапэнрыткор'оленат.

Ынкы муурил гэкым'бугчитлин, чинит ирвык к'эвэ-т'ругъэт тан'ымыльо, эвыр э'к'вырга чымк'ык гэгэтэли-нэт. Ынк'энат ыргынан нэпиринэт маравтомго.

Ынк'о нымыван'н'огъат рымагтэты. Тан'к'онпы ытри нотагты к'ытыльэтыльыт, пэниннэт рачвын'ыльыт.

К'унлелю
ынк'ам ынин
итрэтк'эй

нмэн, ганымытваленат тэн'ыннэнчезкэй чавчывамкин'ын, лыгэн к'ун нылгинымкы-к'ин рагэнэвчын'ын. Н'алвылын'ын ыргин ар'яля нылги-нымкык'ин, рыпэт ынанчинит лейвэ итыльын.

Аны о'тчой ганымытваленат ынк'энат рамкин'ын. Ын-рак' к'ол гатвален — ынин нынны Мотлынто. Ынк'эн о'ра-вэтылан энмэч рэтинэн'эк'эн'гъэ.

К'ол итык вулк'ытвик гараеквэлен Мотлынто, лыгэн тан'ямгарайпы ныпалёмтэлгэлек'эн. Люур к'олерак'ай-ык палёмтэлгъэ, тэкэм ынак' н'очырак'айык... Эвын ынкы ыргин ытлыгын нэмык'эй нытвак'эн. Ныпавк'энат н'ирэк' н'очыын'энк'айк'агтэ н'ан к'аамотля вулк'ытвик. Нак'ам ынк'эн ыргин ытлыгын н'очыо гитлин, т'яр-к'аальо. Люур вай Мотлынто рагтыгъэ ынк'ам яральыт ивнинэт:

— Н'оты ытлэн энмэн рэмкын мооркын к'орачетык... А'тав эк'ылпэ мыныр'эивэвын мургин яран'ы ынк'ам мынгынтэв нота'алеты!

Эк'ылпэ нэр'эивэвын яран'ы ынак' нэчвиркын чым-к'ык н'элвыл. Лыгэк'ылпэ нэчвигъэн н'элвыл мадамчым-

н'ы. Ынк'о гэмгутылелинэт лыгэн нотак'алеты, киткит-Ым анымкычан'эты. К'эйык'ын ынкы гатчывален Мотлынто.

Эчги эмгынунныкитэ н'элг'и, тумгэк'эй Мотлынто-к'ай гаван'эйпаратлен гамгарайпы. Нивк'ин:

— Мэй! Ик, эмэн рэмкын вай к'орачетыркын! Нивк'инэт энаралыт мургинэт к'утти: «Ик, а'мын ивкэ мыниткэчитыркын н'элвыл!»

К'ытлыги-ым ынк'эн гыр'фунтэтлин Мотлынто.

Аны ынкы, турк'улильыр'фук Мотлынто, гэлк'утр'фулинэт гамгараеквэйн'ын! Лыгэн н'ытолын гапойгыма нынтор'фок'энат, чин'ивэк' гатэн'орма... Ынкы нымэйын'к'ин майн'ымарав гатвален! Лыгэк'ылпэ нэчвиткуйвын н'алвыльын'ын — лыгэн к'ун тымн'энн'эн нытымн'эчвэткойвык'эн. Чымк'ык-ым лыгэн о'равэтлыат нынмыткойвык'энат ынкы — лыгэн к'аачыко, лымн'э ярак к'ача...

К'ынвэр тэн'уйн'э н'элг'и арака, эвыр н'элвыл — тэн'ыннэн лён'пэлята итг'и к'оран'ы. Вачак'-ым к'ытлыги, ынкы к'ол гапэлятлен яран'ы ралк'ан'ынвык. Аны к'ы-нур пырк'аквылгын гэтэйкылин, галгэн'бомравлен, а'канчемавкы валын. К'ытлыги, ынкы н'ирэк' о'равэтлыат гэтуйвынлинэт гэн'ээккэтэ.

Люур пыкирг'и этратчын'ын. Рыркан'элгин'а н'элгынтакан'атын ынк'эн яран'ы. Натап'ылвавын рыпирк'ык. Ымы ынак' намгон ивкы:

— Иик, вынэ! Ынкы рыйигрив'ээтэ мытрэнтыгыт!

Ынпыначгык'ай ночыткок'эн:

— Тэгмыгтэкичгыльыгым, тэгмыгмимлыльыгым, тэн'к'ырым к'инэнйигрив'ээтгытык!

Ынк'о выск'у нытчык'ин.

Ынк'о нэмэ икв'эат:

— Ынкы рыпэлк'ув'ээтэ мытрэнтынтык!

Ынпыначгык'ай нивк'ин:

— Тэн'к'ырым к'инэнпэлк'ув'ээтгытык! Гымнин й'элгытомгыт тан'атк'элгычайвыркыт, ытр'эч тэн'к'ырым к'ыльугытык!

Ынк'о ытри икв'эат:

— Ако, элымн'э! Ынин варкыт эвын'ан й'элгытомгыт! Ынак'-ым р'эммин'кы кыт'баткэ? — нымн'ылёвылгык'энат ыргичу.

Ынк'о эквэтг'эат к'ырэрынво ынк'эн ынк'энат. Ынк'энат-ым гэн'ээккэтэ нымыван'ог'эат ынкы.

К'ынвэр, к'ол итык вулк'ытвик икв'и ынпыначгык'ай н'ааккагты:

— Ик, а'мын-ым опопы мынэквэт!

— Мин'кыри-ым ынак'? — нымн'ылёк'эн н'ээкык.

Ынк'о ынпыначгык'ая лёнтатлын'а рыннин, ытр'эч ивнин:

— Таам, мынэквэт эк'ылпэ!

Гэквэтлинэт лыгэн ынн'ин выск'умчыку, на'ам лыгэн нылгитымгыпин'этк'ин, ныпын'кытлетк'ин.

Аны котчой гэлелинэт лыгэн нотагыт, на'ам ынпыначгык'ай ныянотылыатк'эн. Н'ээккэтэ на'ам гэмо, мин'кыри тылеркыт.

Люур вай, янотылын р'ээг'и... Нэмык'эй ытлэн гэмо лыгнин ынан, н'эвыск'этэ, эвын лылепг'и — к'ытлыги, эмэпы гэкэмчи'чэвэтлинэт. Ынпыначгык'ай й'фонэн н'ээккэтэ — эвын гэт'ымымчеткульэтлин...

Ынпыначгык'ай икв'и:

— К'эквэтги лыгэн ынкэг'ит вэтгыры, ынан а'вык рэ'льун'ынэт кэрэкин рэмкын. Эвыр н'энку рэпкирг'э, к'ы-мн'ылтэлгэ кара'эгты, ымыльо вагыргын к'ытвылыатгын. Ынк'эам ынан а'вык ыргынан к'онпы нэрэтчыгыт талвапалк'аттагнэты. Ээ, эмэч гым лымн'э рымагтэты а'к'аягталы тытваркын!

Лыгэн ынн'ин ивып'ыткук, в'и'г'и ынпыначгык'ай, мин'кыри к'ун лымн'э к'эйвэ а'к'аягталы, эвын мин'кы гэлгит'ымымчеткулин.

Ээ, ынк'эн-ым амынан н'элг'и н'эвыск'эт, на'ам ытлыгын в'и'г'и. Ытлэн-ым рыг'еватылк'ан'ынвыг'эат а'тав эквэтг'и. Аны котчой гэлелин, к'оон' лыгэн гэмо мин'кыри.

К'ынвэр вай люур о'равэтлыан н'ытолын л'уунин н'эвыск'этэ. Лыгэн-ым ынк'эн л'воо о'равэтлыан ынк'эн л'уунэн'у гэрэск'ивыск'ычетлин ченэтрачыкогты... Ынк'о нычимг'ук'ин н'эвыск'эт. «Ынр'эа н'ан мэн'к'окэн о'равэтлыак'ай, на'ам лыгэк'ылпэ рэск'икв'и?» — чиниту пымн'ылёчемг'ок'эн.

Ынкэг'ит лыгэн пыкитчык'икв'и ивыптэгнык. Ынк'о пыкирг'и ынкы — к'ытлыги, ынк'эн кэрэкрэмкын.

Аны намн'ылёйвын ынк'эн н'эвыск'эт. Гамн'ылтэтлен н'эвыск'эт. Тан'ымыльо тыв'ёонэн ынин нымывагыргыт — ымы ынк'эн н'ан чит ярамкин'ык рээн нымыва-

гыргын ынк'ам ымы й'элгытомгыт тывнэнат, ытр'эч к'оон, мин'кы варкыт.

Нивк'инэт кэрэкыт:

— Моргынан лыги гынинэт й'элгытомгыт. Энмэч морыкайпы, к'ол нитк'инэт, ныгалак'энат.

Ынк'о нанатвыг'ан н'эвыск'эт.

Кулиныкитэ пыкирг'и гэкэн'выргыргын пэмэ кэрэ-кык. К'ытлыги-ым — К'унлелюн рэмкын...

Люур вай К'унлелю н'энри к'ытг'и. Пынл'енэнат:

— Э'ми, ванэван к'э'эль'уыткы?

— Ако, эви гыт?

— Ии!

— Ако, итыкэвын-ым э'ми еп уйн'э. Вынэ вай тургин чакыгэт н'утку.

— Аа! Ако, элымн'э! Э'м'ым рай?

— Вынэ н'от-ым, ытр'эч онмы варкын.

— Ако, вынэ ынн'ин мын'луун... Э'тки вынэ мытрэ-льуун'ыркын!

Ынк'о нотаск'ычыкогыт к'ытг'э'т ынк'энат ымыльо.

Иийэ, мэй! Ынн'атал-ым нымэльэв н'энку нынымыт-вак'эн, нак'ам лыгонмычыко. Ымы к'ун ырык ротванвык эвыча, нак'ам н'энку нылгэк'эргатк'эн ээкэтэ. Энмэч г'ы-вэк'учитэ н'энку нынымыт'вак'энат. Нылгыныгтин'к'ин ыннин ы'вэк'уч! Ынк'о ик'ви К'унлелю:

— Таам, чакэй, мытэквэтыркын. Ынк'ы к'ытваркын нымэльэв!

Ынк'эн, мин'кы э'к'эльэ нылк'ырирк'ин чакыгэт, ынк'ам ынк'эната ганатчын'атлен кэрэкигэтэ.

Ынк'ым галгэкоргавлен чакыгэт. Рыпэт к'ун ынк'эн чакэно нингэйн'эвк'ин К'унлелюнэ амкоргава, алымы к'ырымэн чакыгэт, ытр'эч н'авй'елгытомгын.

Ынк'о гэквэтли К'унлелюн рэмкын.

Гамаравыльатлен гэмгэлымынкы К'унлелю. Мин'кы-ри к'ун нылк'ырит'юук'ин К'унлелю гэмгээ'к'эльэ, ынк'ам ынк'эната гамаравыльатлен гамгаа'к'эльэты. К'ын-вэр, энмэч гэлгнымыкэвлин ыннин н'элвыл, К'унлелюн.

Алымы чит К'унлелю нотайпы лейвэ итыльын, лыгэн к'ун н'ючык'ай чит. Э'к'вырга нутэк тан'амнымыт'вата галгэмчытвэлен, чама гэн'эн'ытвиллин чинит.

...Нылек'инэт н'анк'эн, нэмэ пытляк' н'эк'эльыгынтэв-к'инэт. Люур ынкы тылянвык нэн'ыр'ыльуун к'ол о'равэт-

льан — к'ытлыги, нэмык'эй лыгиейвэлк'эй. Нэпириг'эн — гак'этыв'эн'н'олен эвын... Нанрагтатын. Ярак пыкирык, наномаатын. Ынк'эн, к'ытлыги, энмэн Ук'к'эмк'эй.

Лыгэн к'ун К'унлелюнэ нутэк тэн'эмльуткутэ гэным-кэвлин ыннин итрэтк'эй...

...Люур вай, к'уливулк'ытвик, нэмэ гакан'ылымкин'ын нылячак'эн, ынн'атал-ым нылгынымык'ин! К'ытлыги — э'к'эльын... Нэмэ лыгэн кыткарэк'эг'ет пыкитчык'иквэ'т. Ынкы пыкирг'э'т ынк'ам нымн'ыл'эк'энат:

— Э'ми К'унлелюн рэмкын? Ванэван к'ыльугыткы!

— Ако, ынак'ы-ым р'э-К'унлелюн рэмкын? К'ытвы-гыткы!

— Ы'р'ыгэмо лын'ыркыниткы!

— Мин'кыри к'ун э'к'вырга гэмо моргынан К'унле-люн рэмкын, — нивк'инэт кэрэкигэт.

— Нак'ам-ым н'отк'о микыргин р'э'т гатален?

— К'оон'!

— Э'м'ым К'унлелюргин чакыгэт?

— К'оон'! Гэмо моргынан ымыльэты К'унлелюн рэм-кын!

Вэнлыги таил'эн'ытва нэнтынэт К'унлелюн рэмкын, алымы ымы ынкы ныт'вак'эн ыргин чакыгэт — н'авй'ел-гытомгын.

Эквэтг'и ынк'эн этратчын'ын. Ако, ынак'ы ынк'эн р'э'т нэркылейвын К'унлелюргин!

...Люур вай вытратычгатг'э'т этратчын'ын...

К'унлелю нычимг'ук'ин. Ынк'о нивк'инэт К'унлелюн тумгыт:

— Вынэ э'к'ылпэ мынгынтэвмык, К'унлелюй!

К'унлелюнэ ивнинэт:

— Вынэ яв'ев! Эвнэгынтэвкэ. Мачынан ы'п'й'омык:

Аны нычимг'ук'ин К'унлелю, нивк'ин: «Ы'мн'ан, эт'ю-пэл мин'кыри мынынтынэт?»

Нак'ам К'унлелюн тумгыт лыгит'эркинэт. Нынныт ыргинэт — Пэтывтычгын, И'рэпик'ыт'ым, Вэтвакытув'э, Чеграйн'о, Ы'тт'ык'опай, Рик'ук'к'эй ынк'ам Ук'к'эмэ-к'эй, н'ан нутэк льоо, ынк'ам к'утти, нэмык'эй нутэк льо-ок'атгэ.

К'ыновэр ивнинэт К'унлелюнэ:

— Виин к'орат к'ынитлитыркыниткы гамгорвэты! Ынк'ам ынн'ин к'аанэтлэта мынлеркын.

Ытри моогъат к'аанэтлетыльатык гамгорвэты. Апы н'оты лыгэймэквэят э'к'эльыт...

К'унлелю гиръытвылин, тэн'иръыкэ нъэлгыи. А'мын-ым нылгитэнтымгэтк'ин н'аргынэн, тан'айъыткынка ымы.

К'унлелю иръытвинэн'у гак'болялен кытгырголягты, к'ынуур и'ны. К'боляплаткой — нэръэпык'эн.

Эръэпыма — эвыр ныйъэтк'ин н'аргынэн лыгэк'ылпэ, рэченма — ныпин'эръук'ин, к'эалейпыма — нывъятльо-к'эн, лейпыма — ныпылмыр'юк'эн...

Эвыр таптэнмавыплаткой, орвэты к'ытгыи, орвык ва-к'бой. Аны тэнлылечурмэтэ гапылмыр'ючгатлен, вачак' вэнлыги ынн'ин нылек'инэт. Ынк'эам ныянотк'эн тумгэ-к'эй Ирэпик'ыттым.

Аны нылек'инэт а'тав ынн'ин. Вулк'ытвий к'ыновэр. Нывилгъэт ынкы К'унлелюн мараврат. Ынкы нэмэ ны-мэлэттылек'ин н'аргынэн.

К'унлелюнэ ивнинэт тумгыт:

— А'мын-ым, тумгытури, игыр-ым вай э'к'эльыт йыл-к'атчагъат лыгэн ынкы ръэтык — ичичивр'югъэт.

— Ако, вынэ к'эглынангэт! — нивк'инэт ынин тумгыт.

Нэмэ К'унлелюнэ ивнинэт:

— Ик, а'мын-ым, кита-к'ун мынпэлк'ынтэт панэн-р'ээта!

— Ик, вынэ эвыр! — нивк'инэт ынин тумгыт.

Пэлк'ынтэтгъэт о'раяалегты. Н'оонк'о тылек' ивнинэт мэрынрэк'эй тумгыт:

— Мэй, тумгоот! Мынчамэттанат — н'аан ныйылк'ат-чак'энат!

Тумгирык-ым эвыр ночк'эн. Ынк'о, н'ааанк'о тылек, ивнинэт нэмэ тумгыт:

— Ээ, н'утку мыныивлевынэт к'аат ынк'эам чейвэ мы-ныйъонат Эченур ирвыт тан'ымыльо мынынлейвынэт — юрэк' н'аан ыр'быйылк'этыркыт. Эвытлым виин амыргы-нан ытръэч пойгыт мынынрынэт!

Ик, тумгык'эгти К'унлелюн айылгыкыльэнат, нымэ-льэв гатэнмавр'юленат! Начамэттапат ынк'эн йылк'ы-льыгиив. Энмэч пыкиргъэт ырык — эвын ныйылк'атчак'э-нат...

Нэмэ ивнинэт К'унлелюнэ:

— Мыныгтонат пойгыт, орвык рывытгэн'авъёт, эвыр тин'урти ынк'эам мынмайыляйвынат ыягты. Эчги мыт-

рэллыткун'ынэт майыняк ирвыт, ынрак' йылк'ылыыт мынынмыткойвынат лыгэн ынкы орвык ыпэ.

Намгонат ирвыт тыгинрыльэтык орвэпы. Лыгэн ныл-гэк'эйылк'атчак'энат а'к'альымкычгыи... Нэллыткунэт майыняк ирвыт. Ынк'о ивнинэт нэмэ К'унлелюнэ:

— Ээ, а'мын-ым мынымгонат тымыткойвык!

Лыгэн ынкы нытынпычерк'энат э'к'эльыт...

Аны нырэлилк'утр'юк'инэт э'к'эльыгинив! Нак'ам эв-ыр чыкзевылыын орвэпы нэнарэрыльатк'энат ченэтэрвэ-ты, нак'ам л'юк нылвак'энат ирвыт...

Аны ынкы налгэнмыткойвынат э'к'эльыт К'унлелюнэ мараврата! Гынтэвылыыт тин'урэ нычен'кайвык'энат...

Нэмэ ынкы тэн'ыткунинэт э'к'эльыт К'унлелюнэ ма-раврата. Алымы тээркинэк'эй К'унлелюн мараврат, к'о-ныр'бым гагыттавьаленат К'унлелюнэ.

Тан'ымыльо выятк'аат ынкы н'элвыльу нагтатын яр-агты. Ынкы к'утти анмыка рыт'эттэ к'аагтатыльо нэлгы-нэт н'ан о'равэтлыат.

...К'ыновэр К'унлелюргин н'алвылыи'ын гэлгимкэт-лин, мин'кыри к'ун танлымынк'о эмиткэйвык, нак'ам гам-галымынк'о нылк'ырит'юук'ин э'к'эльэ К'унлелю.

К'ыновэр уйн'э нъэлгыи э'к'эльыкэ. Аны К'унлелю ган-н'энайпылен. Нивк'ин:

— А'мын, р'ээмикынэ ымылынымытвалыын рэмкын гэтэнъэк'эн'лин?

Люур к'ол к'уллильэтгыи к'лявыл:

— Гымнан лыги, микынэ гэтэнъэк'эн'лин! Ынк'эн — Мотлынтонат!

Ынк'о ик'выи К'унлелю:

— Ик, ынрак'-ым ынк'эн нъэлгыи к'ырет'ёно! Ыт-р'эч лыгимин'кы варкын?

Ивнин К'унлелюнэ Ук'к'эмк'эй:

— Ии, вынэ, а'тав, Ук'к'эмк'эй, мин'кыри мынльун Мотлынто, мин'кы варкын?

— Вынэ, алымы мынрэл'юун'ын, а'тав! — Ук'к'эмк'эй нивк'ин.

Ынк'о Ук'к'эмк'эйынэ ивнинэт:

— А'мын-ым, опопы э'ми ынанмайныч'ыи элгатчым-ны к'ынмыгыткы ынк'эам к'ол мэйныгыск'эк'у! Ынк'эам мынымн'имык.

— Ээ!

Нанмынат ынк'энат рымн'эв'ёно. Ынк'о нымн'ик'ин
Ук'к'эмк'эй нутэк льоо...

Нивк'ин Ук'к'эмк'эй:

— Игыр виин мынъялгытылыат лыгэн н'анк'эн май-
н'ыянран'аеты, ынан ынкы мытрэлюун'ын майн'ыянран'ай-
лявтылк'ыткынык вопк'ы... Ынкы нэмэ мытрэмн'игъэ —
ынк'ым, вэчыым, мытрэлюун'ын Мотлынто... Ыныкит мыт-
ранмын'ын майн'ывопк'ы — вэчыым к'ун, мытрэлюун'ын
Мотлынто!

Ынк'о плиткугъэт мын'ик.

Аны н'ан гэмгутылелинэт лыгэн к'оон', мин'кыри, р'я-
янран'аеты... Ымтылян'эт ныр'ээтгэтак'эн Ир'эпик'ыт'ым,
нак'ам ытл'ён элгаргакан'элыын. Люур Ир'эпик'ыт'ым
икв'и:

— Н'отын'кы нылгинимэйын'к'ин р'яаянран'агчын'ын?
Вэчыым к'ун, ынк'эн?

Ук'к'эмк'эй нивк'ин:

— Ик, вынэ, вэчыым к'ун, ынк'эн, к'эглинангэт! Вынэ,
а'тав лыгэн ынкэгийт мынлеркын — эплезн, р'ээн'эй ынк'
эн!

Аны нымгутылек'инэт а'тав лыгэн ынкэгийт... Люур,
к'эглинангэр, вытрэтг'и янран'агчын'ын, ынкэск'ык-ым
нывытрэтк'ин к'ынуур майн'ыпырк'аквылгын — к'ытлыги,
майн'ывопк'ачгын...

Ынкэгин'кы рэвикв'ээт, ынк'эн майн'ыянран'айгэн'кы.
Ынк'о эквэтгъэт н'энри, н'эйиттэтгъэт н'ыроргарэ — Ир'
эпик'ыт'ым, Ук'к'эмк'эй ынк'ам К'унлелю. Нычамэтта-
к'эн вопк'айн'ын.

К'ынвэр, нэлгинэймэвын... Ынкы ытл'ёнайн'ын ныт-
лытвачгатк'эн, к'ынуур пырк'аквылгычгын. Люур нэти-
н'утчиргъэн н'ыронлян'о — ынкы нэтэн'кыргун вопк'ай-
н'ын. Ынк'о нэнкэвчитчевын н'айк'алетлы. Нэныпкирэт-
гъэн ярак. Нэнвэнн'ын н'эвыск'этэ.

Ынк'о ивнинэт Ук'к'эмк'эйынэ:

— Ик, а'мын-ым, н'утку ынн'атал-ым а'тав мынрэ-
люун'ын Мотлынто!

Гэмн'илин Ук'к'эмк'эй, энмэн й'элыги нык'ун'ычгэт-
к'ин... Нинивк'ин К'унлелюэнэ:

— Иа'м к'ун'ычгэтыркын й'элыги? Энмэч эк'ылпэ
к'ырэлюун'ыркын Мотлынто!

Ынк'о Ук'к'эмк'эй икв'и:

— Игыр ынак' лыгэн мытрэмгутыле лыгэн кыт-Мот-
лынтогъет, мин'кы варкын Мотлынто, ынк'ам лыгэн ынк-
кэгийт мытрэле. Ытр'эч вынэ нэмэ к'ырым итык чекам-
к'онльо мынынтын', нэмэлым матчыгтык'эн. Н'анк'эн-ым
лыгэн мытрэлеркын ынкэгийт. Ынкы, вайын'к'ач варкыт
к'ынуур имч'эчукэт, нынымытвак'энат нутэск'ычыку. Ынк'
энынэт Мотлынтонга гынрэтльэт. Ынк'энат а'тав ынак'
игыр ральон'эно мынылгынэт. Ыныкит мытрэлюун'ын
ынк'эн нымным, мытрамн'ыл'ейвын'ын к'ол ынкэкин о'ра-
вэтльан. Ытр'эч к'ун нэмэлым нотаск'ычыковты валы-
ралыт, чам'ам мытрэлюун'ынэт.

Ынк'о плиткуй вэтгавкы Ук'к'эмк'эй.

К'унлелю гивлин:

— Тэн'эвын мытрэлюун'ын Мотлынто!

Ынк'о р'эивэтгъэт ынк'ам муулк'ытгъэт. Нэмэ гэм-
гутылельэтлинэт котчой. Ныянрагакан'ылыатк'энат н'ы-
роргарэ — Ир'эпик'ыт'ым, К'унлелю, Ук'к'эмк'эй.

Ир'эпик'ыт'ым нэмэ ны'ёпылк'эвылыатк'эн тэнлымын-
кыри тыляма. Нэмэ ивнинэт тумгыт:

— Вынэ н'оонко н'ан р'ээнут гантоск'ычатлен, нак'ам
эвыр пэтлек'эй гэрэск'ивыск'ычетлин!

Нивк'ин Ук'к'эмк'эй:

— Ынк'энат нутэск'ыгин'кы нымытвалыт, эт'ым.

— Вынэ мын'ёонат эк'ылпэ, мин'кэгийт льунэт! —
нивк'ин К'унлелю.

Ныянотк'эн Ир'эпик'ыт'ым. Люур вай пыкиргъэт —
к'эглинангэр ынкы нытвак'эн тытыл нотаск'ычыковты,
к'ынуур имч'эчукин.

Ивнинэт К'унлелюэнэ:

— Виин тури н'утку к'ыпэрк'ытваркынэтык, гымнан-
ым к'ол н'ытолын мырэпирин'гъэн!

Гапэрк'ытвален К'унлелю... Нак'ам элгарк'аалын.
Ынин гакан'к'ор — эм'ялвэнк'ор, нылгинин'ык'ин, на-
к'ам майн'ылен'гыргылын. Ынинин тан'ымыльэты нил-
гык'ин К'унлелюун увик, мин'кыри к'ун элгувтычгылын,
элгык'онагльан, илгылилын, лыгэн к'ун ымыльэты нил-
гык'ин ынин орвоор эвыр к'оолгыт...

Люур а'атчек'к'ай н'ытогъэ. Янор эмлевыт рынтон'ан-
нэн, тэнлымынкыри нытлепыткультк'ин, ынк'о к'ынвэр
ымыльэты увик рынтон'аннэн. Ынк'о н'ытоск'ычатгъэ,
тан'ванэван ныльунин атчытвалыын К'унлелю...

Эчги н'ытоск'ычатгэ а'атчек'к'ай — пэнрыск'ычаннэн ытлэн К'унлелюэ... Аны гыттакавк'оолгин'а гинэгнинты-лин К'унлелюэ, ынык гин'кы рирэннин люур, ынк'эн алякватыкынык. (Алякват — н'ан орвывынгыргык ры-волватывальын, н'ан ривтэгнык). Ынк'эн ынк'ам ынык рирэннин. Ынк'о пиринин, томгэнырыкы рыльэтэн-нин. Ынык нам'ылэйвын:

— Мин'кы варкын Мотлынто?

Ванэван ымы ночнэнат, мин'кыри к'ун амайылгавкы а'атчек'к'ай. Нэтэринн'ынъюн ынк'эн пэрэек'ай ынк'ам нам'ылён нэмэ. К'ынвэр пын'ылтэлгэ... Ытлэнак'ай нивк'ин:

— Мотлынто н'анк'эн н'уткэгйит нымытваркын, игыр ытрьэч ытлэн а'к'айъон' микынэ...

— Ако, элымн'э, а'к'айъон'! Ынрак'-ым иа'м?

— Мин'кыри к'ун ынан гэтэйкылин ыныграк камле-лы, янор тан'амвыква гэтэйкылин пырк'энмычгын ыныг-рак камлелы. Лыгэн к'ун нылгиниквык'ин гэтэйкылин энмычгын ыныграк камлелы, ин'к'ун мэн'ин эвнэлк'ыткэ нитгээн. Ынк'о игыр лэлен'кы ынрак' гимлытгывылин энмээм, ынк'эн-ым энмычгын гатарк'ойвэнн'ачгатлен, та-н'этьо тан'бак'аттаты гэнъэтлин.

Ынк'о плиткуй пын'ылтэлык. К'унлелюэ ивнин:

— А'мын, вэлынкык'унэйгыт!

Ынк'о ивнинэт тумгыт К'унлелюэ:

— А'мын, кита-к'ун ынин н'оты яралыт мыйъонат, эплеэн э'птэ мымн'ылённат!

— Ии, — ночгэан тумгэ.

Ынк'о к'ытгэи. Ынр'а н'ан галгэчан'ыттатчаленат... Ивнинэт К'унлелюэ:

— Э'ми Мотлынтон рэмкын!

Нивк'инэт ытри:

— Лыгичик'к'ырым мынытвын итык Мотлынто!

— Вынэ к'ытвыгыткы эк'ылпэ!

Нак'ам К'унлелюэ нылгэнани'энак'эн гатвален. Тэн'-вэнлыги лэн'ытва нынтык'ин. Ынк'о ивнинэт К'унлелюэ:

— Тури Мотлынтон валыторэ?

— К'элюк'ыым! — гэк'уллильэтлинэт ымыльо.

— Ынк'ам вай к'ырым к'ытвыгыткы Мотлынто?

— Лыгичик'к'ырым! Ынн'атал ымы мытратвыгыт, эв-ыр ранмын'ыткы Мотлынто!

Эчги ынн'ин ивыпльткук ынк'энат, К'унлелюэ ганн'э-найпылен ынк'ам гантоск'ычатлен, пойгын пиринин, ынк'о ярачыкогты пин'кугэи — ынык тымыткойвынэнат тан'ымыльо. Ынк'о н'ытогэ. А'атчек'к'ай ивнин К'ун-лелюэ:

— А'мын-ым гыт мурыг рээн к'ынымытваркын! Энмэч моогты к'ылк'ытги ынк'ам к'авэръэпыгэ!

А'атчек'к'ай к'ытгэи, нак'ам ир'ычвыткылын уйн'э, лыгэн к'ун к'этыв'ээн'н'ольык'ай. Ынк'ам пыкиргэи му-ук, к'оныр'ым нэмэ Ир'эпик'ытгымынэ гэнльэтэтлин. На-навэръэпатъёгэан лыгитэн'эвир'э. Ынк'о эквэтгээт нэмэ ынк'эгйит.

Аны к'ынвэр вулк'ытвий. Люур ынык эмлытгээнми-н'ын нэлыун... К'эглинангэт, ынн'ин валын гэтэйкылин. Пыкиргээт ынык — лыгэн гырголягты ныгитэк'ин. На-к'ам вуск'ымчыку — мачванэван нывытрэтын тарк'ойвэй-н'ын... Ынык к'эйык'ын чимг'угэи тумгэк'эй К'унлелюэ, нивк'ин: «Мин'кыри мынытын?»

Ынк'о ивнин К'унлелюэ Ир'эпик'ытгым:

— Кита-к'ун к'ыгитэгын камлелы энмээм!

— Ээй!

Ынк'о гэквэтлин Ир'эпик'ытгым. Нэмэ пыкиргэи Ир'э-пик'ытгым алвальэнар'этгыпы. Ивнин гыттэпычын ма-равраткэн:

— Тан'ымкамлелы ынн'ин валылк'ылыын, к'ынуур лы-гэн н'отк'эн!

— Ээй, — нивк'ин К'унлелюэ.

Ынк'о кылгытвынин ынин элгар, эм'алвэнк'ор, на-к'ам майн'ыльэн'гыргылыын, эвыр нирвык'инэт ынин лээн'-гыргыт. К'ан'эвлявэлгин'ын рырыткунин ынк'ам р'яр-к'атвавэлнэн эм'алвэнк'ор. Ынк'о чиглемнин эм'алвэн-к'ор — аны лыгэн эм'алвэнк'аак'ай гавэлёв'ялгытко-р'элялен гырголягты!

Лыгэн тан'амльэн'гырга ныкэн'унэн'эткук'ин гырго-лягты тыляма. Лыгэн ытрьэч яалгыткат ныкэнчик'ытку-к'инэт к'уйвик, яноткэнат-ым ымы тан'ванэван нытрунэт к'уйвик... Люур ынкэск'этгэи элгар, эм'алвэнк'ор — ынк'о рэмыннун'гэи этын ынин — тумгэк'эй К'унлелюэ.

Ынк'о гилгыйиквилин К'унлелюэ гырголягты, эм'ал-вэк'аак'ай-ым ынкэск'ык ныкытгыматк'эн. Ынк'ым ти-н'уин ынкаск'эты этын эм'алвэнк'аата. Ынык тан'этьо

гакоргавлен К'унлелю. Ынк'о нэнайн'ок'эн ынкэск'ык эм'балвэнк'ор, мин'кыри к'ун амкоргава...

Ынк'о тин'унинэт тумгыт. Ынк'ам ралег'ат лыгэн эвтылягты. А'мын-ым, эвын ынкы нытвачгатк'эн Мотлынтон ярайн'ын — эвын нылгэнымайын'к'эначгын! Вынэ ныкитэ, вуск'ымчыку пыкирг'эат ынкы, ратагнык...

К'унлелюэ чиниткин эвторвык'ай ратчаннэн ынк'ам ыр'эз нэнаркыпчыткок'энат вивтыт... Люур рай кыявычгатгэ Мотлынтайн'ын, нивк'ин:

— Ако мэй, яралыт? — нивк'ин Мотлынто ралкочыкойпы.

К'унлелюэ нинивк'ин:

— Ээ! Энмэч эк'ылпэ к'ынтогэ, вай мыт'ятчаркынэгыт!

— Яаав! Еп тыкынкэргыпатыркын!

Вынэ нэналгэнтэрн'ыр'вовк'энат ынин нэнэнэт. К'ытлыг'ым, нэнатынпычерк'энат чиниткин эккэк'эгти...

Ивнин К'унлелюэ:

— Ээ! Эк'ылпэ аны к'ынтогэ, а'тчавооргэгыт!

— Яа-а-ав! Еп н'эв'ээн кэргыпыркын!

К'ытлыг'ым — тымыркынэн, эчги ынк'эн тымыткоп-лытконэнат эккэк'эгти... Плыткуг'и ченэтрайыр'ытагэнн'ыльатык.

Люур гырголягты пэн'кочгатгэ Мотлынтайн'ын. Рынооргык к'ачайпы рыранэн рэтэм ынк'ам пин'куг'и ынк'оры гапойгыма, нутэск'ык ирг'и...

К'унлелюк'эйынэ ынанчик'ай гапойгыма пэнрынэн...

Аны гапойгылыатмаравленат ынкы!

К'ынвэр люур пойгыкэн пылвынтын эрэтг'и — эмутэ чит гапойгылыатлен к'эйык'ын. Ынк'о К'унлелюэ мынгычвэтконэн, уйн'э амынгыка рытчинин...

Ынк'о пыл'ёнэн К'унлелюэ:

— Иа'м гыт г'ыр'унэтигыт гамгаваратэты, ынкават-ым гэгынтэвигыт?

Ынык-ым танн'ырат тумгу нитк'инэт — ынк'энат гаймычылыыт. Нак'ам ымы н'элвылыык к'орагынрэтэтылы нитк'инэт н'ючык'агтэ. Ытл'ён-ым нылгитэн'ычыэтк'ин, нылгинымэльэв нынымытвак'эн. Эвыр ынк'эн н'энри нык'амэтваск'эвк'эн гаймычылыэты.

Ынк'о К'унлелюэ ивнинэт тумгыт:

— Кыныттэтгыткы н'анк'эн морыграгты ынк'ам ын-

ин н'элвыл йыт'ыйгот к'ынтыгыткы, мачынан ынан чинит н'элвыл нырэннин!

Ынк'о К'унлелю танн'ырагты к'ытг'и. Пыкирг'и танн'ырак, ивнинэт К'унлелюэ:

— Тури гаймычылыыторэ?

— Тан'ванэван! — ытри ночыткок'энат.

Люур вай моог'ат ырыткульэтык ытри К'онлял'ёна... К'унлелюэ тытыл рыныманнэн ынк'ам лыгэн ынкы нул-вык'ин. Аны ынкы лыгэн ярачыко нылк'эгнэв'ьюук'ин!

Люур ытри тэн'эмикэ н'элг'эат, тан'ымылыо м'э-мит нэнинтынэт — вата н'элг'эат.

Ынк'о ивнинэт К'унлелюэ:

— Торгыр'ам'-ым ынак' эплеэн мытантэнмынтык ранмын'ык, гым-ым итык эналвавтык!

'Ынк'о ытл'ён риттивэг'и — эвын ратрочыкойпы рэрэ-тыткуйвынинэт м'эмикинэт и'н'ыт, к'ынуур выква рат-рон гэйыр'эатлин. Ынк'о ралянтаннэнат нотайкочаткы-нэты.

К'унлелюэ пойгын йытонэн. Ынкы моонэнат тымыт-койвык гаймычылымыкычгын К'унлелюэ!

К'ынвэр эвыр к'ынуур альэк'ын'н'ой нотайкочаткына-та, мин'кыри к'ун мутлытыр'уле, к'ынуур мимыл, гэтчы-лин... Ынк'о тан'ымыло тымыткойвынэнат, ымы ыन्नэн люн'ыныгнувэ.

Ынк'о эквэтг'и, томыграанэты к'ытг'и. Пыкирг'и ту-мык. Ивнинэт тумгыт К'унлелюэ:

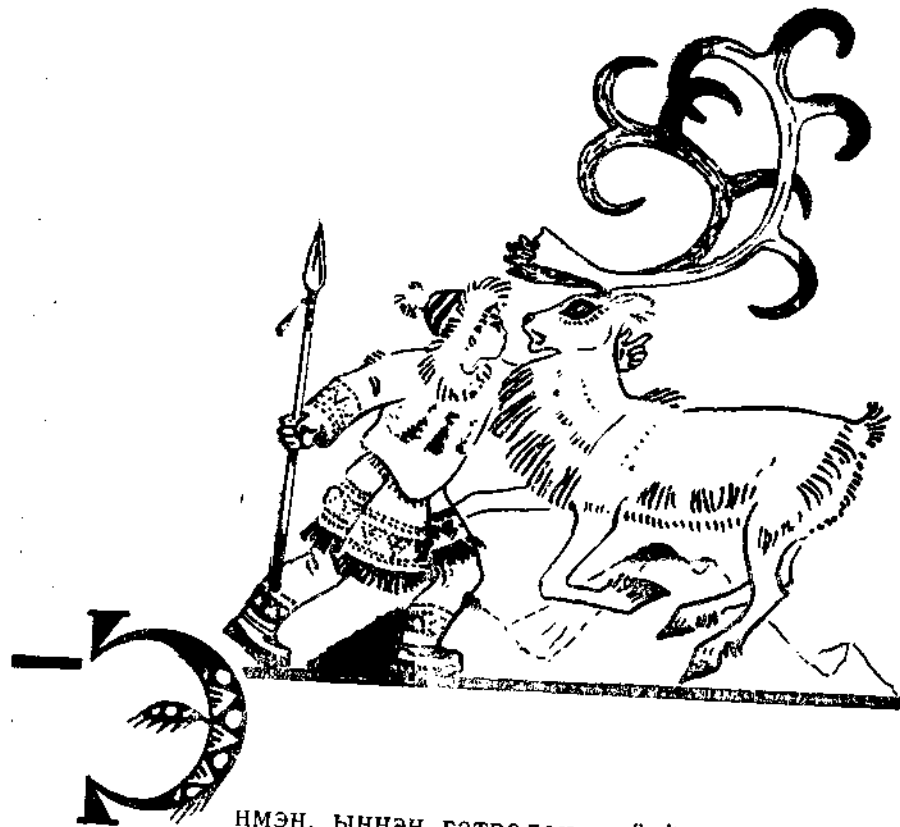
— Ынн'ин к'аагтатылыо к'ылгыгыткы! Мачынан амынгыка нылеркын!

Ынк'ым вэнлыги гэлыулин Мотлынто К'унлелюэ. Ынкы к'аагтатылыо налгын'н'он амынгыкылыэн, к'ынуур рэтл'ётвалын. Нак'ам амотлытык'эгты гэнкылвэтлинэт мынгыт.

Атк'ылын,
нак'ам
нэрмэк'ин

Мэн, ыннэн гатвален мэй'ынымным, ны-
лгинымкык'ин ярат гатваленат. Энмэч-ым
ынкы нытвак'эн э'к'элыгыртылыын марават. А'мын-
ым, н'эвыск'эт ынкэкин вынэ нылгинымкык'ин.

Ынн'энвараткэн-ым к'ол к'лявыл атк'ылын, вынэ
нак'ам лыг'эвмынгылыын. Ытлэн-ым ванэван нымарав-
ын тумыгрээн, мин'кыри к'ун атк'ылын чама нимпэк'ин.
Ынни нынны Пыглын.

Ынк'ам-ым вай, к'ол итг'и ынк'эн ынн'иннымкин
марават маравынвэты гэлк'ытлин тан'ымыльо, ытрьэч
н'эвыск'этгинив гапэлятрьоленат ярак, эвыр ынк'эн Пыг-
лын. Ытрьэч амынан ынкы к'лявылэ гапэлятлен. Эвын-
ым тан'к'онпы, амк'ынмаравыск'эвки, ынкы амынан ны-
пэлятк'эн. Нак'ам ытлэн н'умк'инэк'эй.

Люур к'олетылэ тан'ымыльо гакватчаленат маравын-
вэты, ытрьэч нэмэ ытлэн гапэлятлен ярак н'эвыск'этырык
рээн.

Люур рай, н'авыск'атымкычгын к'олельатчаг'ат:
— К'ыгитэ аноо! Вынэ н'оты а'к'альэтрачын'ын ты-
леркоон! Вынэ мин'кыри мынинмык'?!
Н'эвыск'этгинив нылгэкапчачаврьок'энат, аны нылги-
к'учичьыр'ук'инэт:

— Тытэн'эт вэрин! Мин'кыри мынинмык'?!
Нинивк'инэт Пыглына, мэрынрэк'эй нинивк'инэт:

— Ээ, аны эк'уликэ.

— Вынэ н'оты пыкэрын'оркыт! Мин'кыри мынин-
мык'?

— Мачыргынан, — нэночк'энат Пыглына.

Ынк'о ивнинэт н'авыск'атымкин'ын:

— Ик, а'мын-ым, опопы гамгаракэн к'ынымэкэквыт-
кы варэвар! Лыгэн к'онгыткальо к'ыпэляркынэткы варэт,
ярак валыт. Ынк'ам ыннэн ынан'омыч'ын к'ырэтгыткы
вулвут, н'ан рывинэн'вулвут. Иик, ытлэн, эченур мэче-
к'ылпэ!

— Ээй!

Аны акватчаг'ат лыгэк'ылпэ н'авыск'атымкычгын!
Варэвар нэтгинрыльэтг'ээн гамгаракэн. Ытрьэч амк'он-
гыткальо напэлянат ярачыко. Эвыр ыннэн ынан'омы-
ч'ын рывинэн'вулвут нэнльэтэтын. Нэлгинумэкэвын ва-
рэвар.

Ивнинэт:

— Ээ, эк'ылпэ н'оон яалчыкогы к'атчырьотык!

Атчырьог'ат эк'ылпэ н'эвыск'этгинив.

Ваарваннэн тэн'отчын'о рывэнан'волвотчын'ин. Ынк'о-
ым ынн'ин а'тчан'н'ой а'к'альэты.

Ныпкэрын'ок'энат. Колэ аны к'олейн'ын:

— Аав-ач! Ав-ач!

Нылгэйк'ытчокак'энат а'к'альымкычгын! Пыкэтчаг'ат
а'к'альымкычгын. Тан'ымыльо ярачыкон нагэтайвын'н'он:

— Э'митри о'равэтльат?! К'эйвэ гавынралыльэн?!

Гамгарайпы н'оравэтльарэрыльатк'энат. К'ынвэр,
люур ынан'ьяатрак о'равэтльальог'ат:

— Мээй! Н'отк'эн г'оравэтльален!

Ынкэкин гыттэпыч'ын ик'ви:

— Э'митлэн н'элгийн'ын, к'ыгтогыткы! Яран'ы нэл-
гынтакан'атын!

— Мэй! Эк'ылпэ мынэлгынтакан'атын яран'ы!

Ныкытгынтырьок'энат а'к'альымкычгын танлымынк'о,

лыгэн пыкитльэн н'илгык нинэнрэтк'инэт ынк'ам ным-
гок'энат гымэтыльэтык. Аны ыирак' рыпэк'эставкы ныл-
вак'эн яран'ы, к'оныр'ым галгэн'омравлен яран'ы. Гэл-
гитуйвынлинэт, выква гэлгинэгнилгик'эв'ьюулин яран'ы.

Аны лыгэн тытлыг'ет н'этльэт вар'эм'ямэйн'а ни-
нэлк'эгнэвк'инэт Пыглына. Эвыр тан'ымыльо нинэнпир-
к'ыльэтк'инэт Пыглына!

К'эйвэ вынэ нылгинымкык'ин а'к'альымкычгын, лы-
гэн танлымынк'о ныкытгын'татчак'энат. К'эйвэ к'ун ныт-
гиливк'ин Пыглын, аны нэналгэнмыткок'энат вар'эм'ямэ-
та. К'эйвэ, вынэ ныгыт'тэпк'ин Пыглын! Лымн'э тэйкынин
вулвуттин тин'ур эвыр вар'эта м'эмитг'и!

К'ол итг'и к'олен'элгыпок'ыткынкэн о'равэтльамкыч-
гын тытлыг'ет гэн'этлин. Лыгик'эгнэв'ьюунинэт —
тан'ымыльо рыпэк'эставнэн, ынк'ам н'оонэнк'аткэнат
тан'ымыльо гапэк'этатчаленат. Нак'ам нылгик'улилы-
р'юк'инэт:

— Ынр'а вай мытр'эмоок?! Э'ми к'олен'элгык'алкэ-
нат о'равэтльат?!

Нэмэ н'ан тытлын'к'ачагты кытгынтыр'ог'ат, — лыгэн
тытлыг'ет н'этльэт нэнанмыткок'энат ярачыкойпы Пы-
глына.

К'ынвэр тан'авынмаравыльатэты галпын'н'ой о'ра-
вэтльат.

Янор ынк'эн маравын'н'ок, н'эвыск'этти ымы гэтэм'э-
мин'ыльэтлинэт, лыгэн вар'экэнат раквыргыт нынрыл-
кынтэт'ьюк'инэт.

К'ынвэр н'ытог'э атк'ылын Пыглын, а'мын-ым
гэмилгэрыткулин торынткок а'к'альэты. К'ынвэр, тэнтэл-
пыг'и э'к'эльырэмкын авынк'олельатэты.

Пыглына гынтэвыльыт нэначен'к'айвык'энат. Тэн'ын-
тэлпэннин э'к'эльырэт, ытр'эч эвыр гынтэкв'ээт чымк'ык,
э'квырга лыгит'эркин, — мэн'инрин ытр'эч амн'ыроот-
кэн, мэн'инрин мытлын'эн, — лыгэн-ым лыгит'эркин.

Плыткуг'и марав Пыглынэн. А'мын вынэ н'эвыс-
к'этгинив гакоргавчаленат!

Ивнинэт Пыглына:

— Таам, вынэ к'ышинтык'этр'юутык, ытр'эч гымнин
марав плыткуй, ымыльо э'к'элын гагын'тавчален!

Н'эвыск'этгинив лыгэн н'ычк'агтатр'юк'энат амкор-
гава, ныпин'кур'юк'инэт.

Ынкы-ым вытку к'олет'ыльэ пыкирг'и мараврат ын-
н'иннымкин. Пын'ылтэлг'ат н'эвыск'этгинив, эвыр ын-
к'эн Пыглын.

Нэнатвык'эн Пыглына мараквыргын а'к'альэты, мин'-
кыри ынан вар'эм'ямэта, рывинэн'вулвуттин'урэ тэн'-
ыткунин э'к'эльымкын. Нивк'ин:

— Люур вай пэнрыткок'ат а'к'альымкычгын. Амгым-
нан вачак' тынрынэт мэчынкы.

А'мын-ым налган'тяг'ан к'лявылымка, нивк'инэт:

— Ынн'атал-ым вэлынкык'унэйгыт, айылгыкыльэгыт!

Гэлгимэйн'ывинрэтлин, алымы амынан атк'ылык'ай,
вачак' тэн'ыткунин а'к'альэтр'атчын'ын.

О'равэтльан
ынкъам
тилмытил

О'ман, к'ол чавчыв эмнун'кы ганымытвален. Ынин эккэт уйн'э гатваленат. Аны тан'амк'ынъычо ытл'ён нык'орагырэтк'эн.

К'ол итг'и нэмэ рыоск'икв'и. Люур валёмнэн к'ын'ык'ын ынкъам чимг'уг'и: «Како, р'энут тывалёмын? Кита мыёпатг'ан!»

Ынк'о ёпаннэн лыгэн к'ынн'ыг'ит — люур льунин тилмытил гэрилымлелин. К'ытг'и ыныкагты ынкъам рырагтаннэн ярагты.

Ынкы о'тчой гатъылытвален. О'равэтльата н'элвыл нэнанмыткойвык'эн, ин'к'ун нымэлекв'ээн тилмытил.

К'ынвэр мачвэтгавын'огъэ тилмытил. Икв'и тилмытил:

— Вынэ, н'отк'о к'ынпааквын тымык н'элвыл!

О'равэтльата ивнин:

— Вынэ, вытку трэнмэлевэтг'ыт, ынк'о транпаавн'ын н'элвыл тымыткок!

Ынк'о, к'ынвэр, мэтг'эттывиг'и н'элвыл. Ынкъам кыткыр'он'огъэ — ынин н'элвыл амт'арын' нын'ээл'к'ин, эвыр нымэлевтылек'ин тилмытил.

Аляр'он'огъэ — ынин н'элвыл тэлпыг'и, эвыр тилмытил мэлекв'и. Икв'и тилмытил:

— А'мын-ым, г'инин н'элвыл тыткуг'ээн. Мынылк'ынмык морыкы! Ынан трэнылкирэтг'ыт ымы о'ран'анк'оры.

Ынк'о эквэтг'эет. Тилмэ ивнин:

— К'аптэткынык к'ывак'огэ!

О'равэтльан вак'огъэ тэлмык'аптэткынык. Ынк'о аны, о'тчой гэлелинэт! К'ынвэр мачыпкэрын'огъат. Пыкирг'эет. Чит ынин йич'эмиттумг'ыт икв'эет коргавэты:

— Вынэ, мынынмыг'ан ынкъам мыннуг'ээн!

Ивнинэт тилмэ анн'энайпэты:

— Вынэ к'ырым! Гым ынк'эйына гинэн'егтэлэтлин!

Этк'ыле-ым торгынан к'ыранмын'ыркынэткы!

Ынк'о о'тчой гатваленат.

К'ынвэр, к'ол итг'и тилмытил икв'и:

— А'тав, мынл'ээтг'ыт гынык ярагты!

Ынан йылнин эмэйын'кылын ченлек'эй ынкъам ивнин:

— Эвыр ярак рэпкирг'ээ, ынк'эн к'ынвэнтэтгын.

Ынк'о эквэтг'эет. К'ынвэр, ярак рыпкирэннин тилмэ о'равэтльан ынкъам рагтыг'ээ.

Ченлек'эй рывэнтэннин о'равэтльата — эвыр ынкы н'элвыл томгатг'ээ.

нмэн, ан'к'альыт — ытлыгын-ым, ытля-ым
ынк'ам экык ыргин — н'ыроргарэ ныны-
мытвак'энат. Энмэн экык н'автын'ыйгот рытык нэнал-
вавк'эн.

К'ынвэр ытлыгын ивнин эkkэтэ:

— К'ырым н'отк'о мын'эвпириг'гэк!

Ытлыгэ ивнин:

— Нак'ам-ым мэн'к'о к'ын'автын'?

Икв'и экык:

— Чавчывакэн н'эвыск'эт гымнан гэлыулин. Ынк'эн
траматан'ын.

Ытлыгэ ивнин:

— Чам'ям! Нимпэйгыт — к'ырым к'ыматагын!

Экык-ым икв'и:

— К'эйвэ, гайман'эн! Траматан'ын!

— Ээй! К'ыгытыгын!

Икв'и экык:

— Ии!

Ынк'о ытля ивнин:

— Плекыт к'ытэйкыгынэт мынгыткэн эвыр тэкичгын
к'ыёркын плегчыку, ымыльо плякылгын тэкичгэ к'эна-
тыёгын!

— Ээ! — икв'и ытля.

Тэйкыплыткунинэт плекыт ытлята, тэкичгэ энаты-
ёнэн ымыльо плякылгын.

Ынк'о икв'и экык:

— А'мын-ым, мэквэтг'гэк!

Пынлёнэн ытлята:

— Титэ рэеты?

— Н'ирэк й'ылгыт тэлпик, трэетг'гэ.

— Ээй! Вэлет-ым к'инэнвичыр'гукв'и! — ивнин ытля-
ата. Эквэтг'и а'ачек.

Ытлэн нин'ык'ин. Эк'ылпэ нылек'ин. Плекыт э'к'э-
рэг'гэт — к'утти плекыт й'ытонэнат, й'ымнэнат. Тэкичгыт
ынкэкин рунинэт — ыйл'этг'и. Киевкы, эквэтг'и. Вул-
к'ытвиг'и — й'ылк'этг'и. Ынк'о нэмэ эквэтг'и. Нэмэ к'ут-
ти плекыт э'к'эрэг'гэт — нэмэ к'утти й'ымнэнат, тэкичгыт
нэмэ рунинэт. Ынн'ин лыгэн нылек'ин а'ачек...

К'ынвэр мынгыткэн плякылгыт кунинэт. Эвын плекыт
гакаргатленат, ытр'эетти плекыт й'ыымнэнат, тэн'ыт-
р'эетти...

Люур нымным лыунин: мынгыткэн ярат. Колё н'эл-
выл нымкык'ин! Атчыг'гэ а'ачек. Вулк'ытвинтэтык яраг-
ты к'ытг'и. Ынанч'омыткынык винвэ пыкирг'и. Ярак
вэлёлгын рэтэмык рыпкирэннин ынк'ам палёмтэлг'гэ...

Н'эвыск'эт ынкэкин ытлыгэ нинивк'ин:

— К'эликэтги!

Н'ээкык икв'и:

— Н'утку к'ырым ынматагым! К'ырым!

Ивнин:

— Ээй! Нак'ам мин'кы р'эликэтг'гэ?

Икв'и:

— Ан'к'альырамкык.

Ытлыгэ пынлёнэн:

— Мэчынкы?

Икв'и:

— Ии, мэчынкы!

Ивнин ытлыгэ:

— Ээй! Плеур-ым!

К'ытлыги-ым, пыкитльэн гынмылкин а'ачек тэленъеп
нылк'ытк'ин н'анк'оры н'авыск'атк'аеты. К'ытлыги, тэ-
ленъеп винвэ нывэтгавк'энат... Ынк'о ытлыгэ ивнин:

— Эй-ым к'ыльугын ы'вэк'уч! Игыр ы'лэ к'ыльугын!

— Ии, трэльун'ын!

...А'ачека ынн'ин ивыльын валёмнэн. Икв'и эмк'элел-
вынэ: «А'мын, мырэск'икв'эк!»

Тытлеты к'ытгыи. Рыпэглявнэн тытыл...

— Го! Го!

— Элөу!

Ытлыгэ ивнин н'ээкык:

— Рай! Нытлыг'ан!

Н'эвыск'этк'эй икв'и:

— Вынэ!

Н'ытогэ н'эвыск'этк'эй. Мынгаймэтг'ват. Рылг'ват
ралкогы.

Ытлыгэ гитэнин а'ачек. Кач'араквэ ытлыгын. Икв'и:

— А'мын-ым, йык'к'айым к'лявыл!

Тэкичгын ыпаннэн н'эвыск'этк'эе. Амалван' валын
к'орат'юл ыпаннэн. К'амэтваг'ват. Ынк'о ытлыгын икв'и:

— А'мын, чен'эт-ым н'ээкык к'ликэтыйгут рытык
нэналвавэгым, чен'эт к'лявыл нытэн'к'ин гэльулин,—
к'ырагтытык, к'ынвэр энальыт рэг'евн'ыт. Игыр вус-
к'ымчыку к'эквэтгытык! Ыныкит нэрэлыгыт — наранмы-
гыт!

...Эквэтг'ват еп вуск'ымчыку. Нымкыче кикв'эт нутэк
тылянвык. Н'эвыск'этк'эй имтитэ нинэнт'ык'ин.

К'ынвэр пыкирг'ват ярак. А'ачекэн ытлыгын икв'и:

— Како мэй! Чен'эт н'эвыск'эт нытэн'к'ин гэльулин —
вэлынкык'унэйгыт! Вытку тыльуг'эн н'эвыск'эт ынн'ин
валын!

Янотвэтгав	5
Дыг'оравэтльэн лымн'ылтэ ынк'ам тэлен'кин тывьёттэ	7
Ёкв'айн'ын — инэн'егтэлевыйын	17
Ынк'эн Нэтгэк гатвален	18
О'равэтльан ынк'ам умк'эт	20
Валвийн'ын ынк'ам и'ны	24
Рэк'окалгын ынк'ам кэйн'ын	26
Ынпыначгык'ай ынк'ам калбайн'ын	32
Энмык'алетлы рэтлетг'э	37
Ейвэл ынк'ам э'гпэпэк'ылгычгын	39
И'гыт ынк'ам ейвэлк'эй	42
Рорат	47
Валвийн'ын ынк'ам о'равэтльан	53
Нэрк'ук' ынк'ам тилмытил	55
Н'ырок йич'эмрэтти	59
Н'ирэк' эн'эн'ылыт	67
Уутэкин Чивтыгин'	71
Рэк'окалгын ынк'ам к'эпэр	74
Кивлын-гыннин'н'ыттылыын	76
Ен'ав'ёчгын ынк'ам тэлмин'ын	81
К'лявыл, ан'к'ачыкогы рылылылын	86
Ейвэлк'эй ынк'ам имч'эчукэт	88
Валвин'ын	91
Валвийн'ын ынк'ам рэк'окалгын	96
Эйпыгин' ынк'ам ынин ытлен'ют	98
Ейвэлк'эй	101
Ейвэлк'эй ынк'ам эрмэчын-рочгылын	105
Н'эвыск'эт рыркано н'элылыын	107
Ынээлыын гачакэтта	110
Нэрмэк'ин Вытрытва	116
Ныпытлин'к'ин н'инн'эвыск'эт ынк'ам ынин ытлен'и	124
А'к'аннык'ай	132
Э'г'г'э	141
Ныпытлин'к'ин ейвэлк'эй	146
Акэркык'лявылтэ, а'к'энмыгточынкы нымывалыт	148
Тымн'эвылыын ёо'кы	151
Тиркынпын'эв	152
Эгрэн'эн'ылыын	164
Ыннэн н'ээкык ытрг'эч	168

Ныгыттэпк'ин о'равэтльан	171
Тэленъепкин эрмэчьыргин вагыргын	172
Кэйн'ын ынкъам н'инк'эй	176
Н'эвзэнийырыын ынкъам мэмыл	180
Нъырык'ин эн'эн'ылыын	182
Эн'эн'ылыын-тэмъюн'ыткулыын	184
Ипчэврэтти, н'ырагарэ валыт	187
Ныпичгык'ин Вэгрэтэм	190
Н'илгэ рин'элыт	194
Нанк'ытэмтэн' ынкъам ынин эккэт	199
К'унлелю ынкъам ынин итрэтк'эй	209
Атк'ылыын, нак'ам нэрмэк'ин	222
О'равэтльан ынкъам тилмытил	226
Н'автын'гыргын	228

ЛЫГЪОРАВЭТЛЪЭН ЛЫМН'ЫЛТЭ. ЧУКОТСКИЕ СКАЗКИ И ПРЕДАНИЯ

На чукотском языке

Гынонклассак ынкъам ыныпкклассак калеткольэты
Для среднего и старшего школьного возраста

Редактор **М. П. ЛЕГКОВ**

Художник **Д. А. Брюханов**

Художественный редактор **Д. Д. Власенко**

Технический редактор **В. В. Плаская**

ИБ 00179

Сдано в набор 09.11.78 г. Подписано к печати 5.11.79 г. АХ-00251.
Бум. офс. Литературная гарн. Высокая печать. Формат 70×90/16. Объем 16,97 усл.
п. л., 13,05 уч.-изд. л. Тираж 2000. Цена 1 р. 20 к.

Магаданское книжное издательство, 685000, Магадан, ул. Пролетарская, 15

Областная типография Управления издательства, полиграфии и книжной торговли
Магаданского облисполкома, Магадан, пл. Горького, 9.